ISSN 1857-0976
E-ISSN 2953-6898
DOI 10.5281/zenodo.17318360

DEPARTAMENTUL ȘTIINȚĂ
Scientific Department

ANALE ȘTIINȚIFICE

ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

ȘTIINȚE JURIDICE

SCIENTIFIC ANNALS

of the Academy “Stefan cel Mare”
of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova

LEGAL SCIENCES

Nr. 21

Chișinău, 2025

CZU 34:378.635.5(478-25)=135.1=111
A 48

TIPUL B

DECIZIA
Consiliului de conducere al ANACEC nr. 15 din 26 februarie 2021

Revista este indexată în bazele de date internaționale:
The journal is indexed in international databases:

COLEGIUL TEHNIC DE REDACȚIE

Redactare:
Iulian BOGATU
Nicolae JANTÎC

Redactare în limba engleză:
Angela PARENIUC

Tehnoredactare și procesare computerizată:
Natalia CONDRAT
Ala ANTONIUC

Desing copertă & machetare:
Ruslan CONDRAT

Adresa redacției:
str. Gh. Asachi nr. 21, mun. Chișinău, MD - 2009, Republica Moldova

pagina web: https://www.academy.police.md/reviste

ISBN 978-9975-170-22-2

ANALE ȘTIINȚIFICE

ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

ȘTIINȚE JURIDICE

SCIENTIFIC ANNALS

of the Academy “Stefan cel Mare”
of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova

LEGAL SCIENCES

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: dr. **Iurie Larii**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Redactor-șef adjunct: dr. **Radion Cojocaru**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Membri:

din străinătate:

dr. **Costică Voicu**, prof. univ., Universitatea „Spiru Haret” din București, România

др. **Виктор Н. Бесчастный**, профессор, руководитель Секретариата Конституционного Суда Украины, заслуженный юрист Украины

dr. **Nelu Niță**, prof. univ., Universitatea „George Bacovia”, Bacău, România

dr. **George-Marius Țical**, prof. univ., membru titular al Academiei de Științe a Securității Naționale (București, România), membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. **Cezar Peța**, prof. univ., Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. hab. **Pavel Moraru**, conf. univ., Departamentul Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate al Facultății de Științe Socio-Umane a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România

dr. **Mihail David**, International Police Association, Constanța, România

dr. **Bogdan Cătălin Păun**, avocat, Baroul jud. Prahova, Ploiești, România

din Republica Moldova:

dr. hab. **Valeriu Cușnir**, prof. univ., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova

dr. hab. **Dinu Ostavciuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. hab. **Boris Glavan**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare”a MAI

dr. hab. **Sergiu Brînză**, prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

dr. **Simion Carp**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Vitalie Stati**, prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

dr. **Ștefan Belecciu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Tudor Osoianu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Iurie Odagiu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Trofimov**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Veaceslav Ursu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Vitalie Ionașcu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Marian Gherman**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pareniuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Liliana Creangă**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Oleg Rusu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Valentin Chirița**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare”

dr. **Constantin Rusnac**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Cicala**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Ruslan Condrat, master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Articolele au fost recenzate.
Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

Editorial Board:

Editor-in-chief: PhD **Iurie Larii**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova

Deputy Editor-in-chief: PhD **Radion Cojocaru**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova

Members:

from abroad:

PhD **Costica Voicu**, university professor, Spiru Haret University, Bucharest, Romania

PhD **Victor N. Beschastny**, university professor, head of the Secretariat of the Constitutional Court of Ukraine, honored lawyer of Ukraine

PhD **Nelu Nita**, university professor, "George Bacovia" University, Bacau, Romania

PhD **George-Marius Tical**, university professor, full member of the Academy of National Security Sciences (Bucharest, Romania), associate member of the Romanian Academy of Scientists, University „Andrei Saguna", Constanta, Romania

PhD **Cezar Peta**, university professor, University "Andrei Saguna", Constanta, Romania

PhD **Pavel Moraru**, associate professor, Department of International Relations, Political Science and Security Studies of the Faculty of Socio-Human Sciences of the University "Lucian Blaga" from Sibiu, Romania

PhD **Mihail David**, International Police Association, Constanta, Romania

PhD **Bogdan Catalin Paun**, lawyer, Prahova County, Ploiesti, Romania

from Republic of Moldova:

PhDhab. **Valeriu Cusnir**, university professor, Institute for Legal, Political and Sociological Research State University of Moldova

PhDhab. **Dinu Ostavciuc**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhDhab. **Boris Glavan**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD hab. **Gheorghe Gladchi**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD hab., **Sergiu Brînză**, university professor, State University of Moldova

PhD **Simion Carp**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Vitalie Stati**, university professor, State University of Moldova

PhD **Stefan Belecciu**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Tudor Osoianu**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Iurie Odagiu**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Igor Trofimov**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Veaceslav Ursu**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare"

PhD **Marian Gherman**, university professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Vitalie Ionașcu**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Alexandru Pareniuc**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare"

PhD **Liliana Creanga**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Oleg Rusu**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Valentin Chirița**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Constantin Rusnac**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

PhD **Alexandru Cicala**, associate professor, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

Ruslan Condrat, master of Law, Academy "Ștefan cel Mare" of MIA

The articles have been reviewed.
The responsibility for the scientific content of the articles lies with the authors

CUPRINS
CONTENTS

Ştiinţe juridice/ Legal sciences

Liliana CREANGĂ
Evoluţia istorică a puterii executive în contextul evenimentelor din Europa în perioadele modernă şi contemporană
Historical development of executive power in the context of events in modern Europe 10

Constantin RUSNAC, Felicia VÎRLAN
Unele particularităţi tactice de efectuare a percheziţiei mijlocului de transport
Some tactical features of conducting the search of a means of transport 21

Grigore ARDELEAN, Ana-Andreea MANEA
Distingerea actelor de generozitate şi a celor stimulatorii de actele de gratificare caracteristice raportului de donaţie
Distinguishing acts of generosity and stimulatory acts from acts of gratification characteristics of the donation relationship 37

Iurie LARII, Mariana-Cristina DRAGOMIR, Mihail DAVID
Particularităţile faptelor infracţionale comise de femei: perspective criminologice şi juridico-penale
The particularities of criminal acts committed by women: criminological and criminal-law perspectives 51

Alexandru CICALA, Alexandru GĂINA
Răspunderea juridică a ofiţerului de investigaţii în cazul divulgării unor informaţii secrete
Legal liability of the investigating officer in case of disclosure of secret information 65

Andrei CAZACICOV, Ion COJOCARU
Reacţia statului la gestionarea crizelor umanitare actuale
The state's response in the management of current humanitarian crises 78

Igor BANTUŞ
Procedura de examinare a litigiilor electorale
Procedure for examining electoral disputes 91

Aliona BIVOL
Psihologia şi caracteristicile minciunii în context sociojuridic
The psychology and characteristics of lying in a socio-legal context 107

Igor DONCENCO
Testarea cu utilizarea poligrafului: 10 ani de aplicare practică
Polygraph testing: 10 years of practical application 121

Daniel CRISTEA
Lipsa de publicitate a urmăririi penale ca garanție de protejare a dreptului la viață privată
The lack of publicity of criminal prosecution as a safeguard for the protection of the right to privacy 134

Dianu GORDILĂ, Cătălin ENUȚĂ
Unele aspecte juridice ale securității naționale în Republica Moldova în contextul procesului de democratizare
Some Legal Aspects of National Security in the Republic of Moldova in the Context of the Democratization Process 145

Mircea GLADCHI
Declanșarea procesului penal – temei pentru suspendarea contractului individual de muncă
Criminal Proceedings – Grounds for Suspending the Individual Employment Contract 161

Cătălin ANDRUȘ, Eugeniu ȘEVCIUC
Urmele infracțiunii de corupție comise de funcționarii publici cu statut special
Traces of corruption offenses committed by public officials with special status 172

Ion ROTARU, Vasile BUZDUGAN
Măsuri și strategii de prevenire a abandonului familial și a instituționalizării copiilor
Measures and strategies for preventing family abandonment and the institutionalization of children 193

Oxana EȘANU
Regimul obligațiilor impuse în raporturile de locațiune întru garantarea drepturilor locatarului și familiei sale
Regime of obligations imposed in rental relations to guarantee the rights of the tenant and his family 217

Natalia GAVRILENCO
Dialogul interprofesional – instrument de prevenție pentru reducerea cauzelor de răspundere disciplinară a judecătorilor
Interprofessional dialogue – a preventive tool for reducing the causes of disciplinary liability of judges 230

ȘTIINȚE JURIDICE

Legal sciences

Anale Ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova
Scientific Annals of the Academy "Stefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova

CZU 342.5(4) DOI 10.5281/zenodo.17300024

EVOLUȚIA ISTORICĂ A PUTERII EXECUTIVE ÎN CONTEXTUL EVENIMENTELOR DIN EUROPA ÎN PERIOADELE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

Liliana CREANGĂ [1]

Din cele mai vechi timpuri, guvernul a ocupat o poziție centrală în structura puterii executivelor naționale, având un rol esențial în implementarea politicii și administrarea publică. În statele europene, această structură s-a manifestat și se caracterizează prin diverse forme de guvernare, fiecare având caracteristici specifice ce reflectă tradiții politice, sociale și istorice unice. Această diversitate oferă o bază bogată pentru analiza comparativă a puterii guvernamentale, oferind înțelesuri profunde despre cum deciziile la nivel înalt influențează viața cetățenilor. Studiul puterii guvernamentale în contextul european este de o importanță crucială, deoarece guvernele nu doar ximplementează legi, dar și formează politici care răspund la problemele sociale, economice și internaționale.

Cuvinte-cheie: putere executivă, autoritate publică, voință populară, state europene.

HISTORICAL DEVELOPMENT OF EXECUTIVE POWER IN THE CONTEXT OF EVENTS IN MODERN EUROPE

Liliana CREANGA [1]

Since ancient times, the government has occupied a central position in the power structure of national executives, playing a key role in policy implementation and public administration. In European states, this structure has manifested itself and is characterized by diverse forms of government, each with specific characteristics that reflect unique political, social and historical traditions. This diversity provides a rich basis for the comparative analysis of government power, providing deep insights into how high-level decisions influence the lives of citizens. The study of government power in the European context is of crucial importance, because governments not only implement laws, but also form policies that respond to social, economic and international problems.

Keywords: executive power, public authority, popular will, european states.

INTRODUCERE

Istoria europeană este bogată în evenimente care au avut un impact major asupra evoluţiei guvernelor şi structurilor de putere ale statelor. De-a lungul secolelor, revoluţiile, războaiele, colapsurile imperiilor şi tratatele de pace au remodelat fundamental guvernele europene, impunând adaptări şi reforme care au consolidat instituţiile democratice şi au definit relaţiile dintre diferitele ramuri ale puterii.

Guvernul, ca principală componentă a puterii executive, nu este doar un executor al legilor, ci şi un actor central în vederea formulării şi implementării politicilor economice, so-

INTRODUCTION

European history is rich in events that have had a major impact on the evolution of governments and power structures.

Over the centuries, revolutions, wars, the collapse of empires and peace treaties have fundamentally reshaped European governments, imposing adaptations and reforms that have strengthened democratic institutions and defined the relations between the different branches of power.

Government as the main component of the executive power, is not only an executor of laws, but also a central actor in the formu-

[1] Conferenţiar universitar, doctor în drept, Catedra „Drept public", Academia „Ştefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: lilianacreanga28@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7118-9715

Associate Professor, PhD, Chair of Public Law, The „Ştefan cel Mare" Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; email:lilianacreanga28@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7118-9715

ciale și externe. În contextul modern, guvernele trebuie să se adapteze continuu la noile provocări, inclusiv la complexitatea problemelor globale și dezvoltarea rapidă a noilor tehnologii, consolidând astfel rolul lor crucial pentru asigurarea stabilității și progresului societății.

Fiecare tip de regim de guvernare – prezidențial, parlamentar și mixt – definește rolul și locul guvernului în moduri distincte, influențând echilibrul puterilor și modul de implementare a politicilor. În regimurile prezidențiale, guvernul funcționează sub autoritatea directă a președintelui, având o separare clară de legislativ. În regimurile parlamentare, guvernul este dependent de încrederea parlamentului, promovând o colaborare strânsă între executiv și legislativ. Regimurile mixte combină elemente ale ambelor sisteme, oferind un echilibru între puterile președintelui și prim-ministrului.

Principiul separației puterilor în stat, formulat de Montesquieu încă în perioada modernă, subliniază importanța unei delimitări clare între puterile legislativă, executivă și judecătorească. Această separare este esențială pentru menținerea echilibrului în stat și pentru prevenirea acumulării excesive de putere într-o singură instituție sau persoană, asigurând astfel funcționarea armonioasă și democratică a guvernării.

În perioada contemporană, procesul de integrare europeană, de la crearea CECO până la formarea UE, a dus la transferul unor competențe naționale către instituții supranaționale, promovând politici comune în diverse domenii. Această cooperare a fost esențială pentru stabilitatea și prosperitatea Europei, demonstrând capacitatea guvernelor de a se adapta și de a colabora eficient pentru a răspunde provocărilor globale și regionale.

Scopul studiului este să exploreze și să compare structurile guvernamentale și extinderea puterilor executivelor în diverse state europene. Acest demers va permite nu doar o înțelegere aprofundată a dinamicii puterii în diferite sisteme politice, dar va și contribui la discursul academic despre eficacitatea și adaptabilitatea guvernelor în fața unui peisaj global în continuă schimbare.

lation and implementation of economic, social and foreign policies. In the modern context, the governments must continuously adapt to the challenges, including the complexity of global issues and rapid development of new technologies, reinforcing in that way their crucial role in providing stability and progress of society.

Each type of government regime, presidential, parliamentary and mixt defines the role and place of government in distinct ways, influencing the balance of power and the way policies are implemented. In all presidential regimes, the government works under the direct authority of the president, with clear delimitation from the legislature. In the parliamentary regimes, the government is dependent on the confidence of parliament, promoting a close cooperation between the executive and the legislature. Mixed regimes combine the elements of both systems, offering a balance between the powers of the president and of prime-minister.

The principle of power separation, formulated by Montesquieu, as far back as medieval times, underlines the importance of a clear delimitation between the legislative, executive and judicial powers. This delimitation is essential for maintaining balance in the state and for prevention of excessive accumulation of power in a single institution or person, thus ensuring harmonious and democratic functioning of government.

In the contemporary period, the EU integration process, before creating the European Coal and Steel Community (ECSC) until the EU building, led to the transfer of some national competencies to supranational institutions promoting joint policies in various fields. This cooperation was essential for Europe's stability and prosperity, demonstrating governments' capacity to adapt and efficiently collaborate to respond to global and regional challenges.

The study aims to explore and compare governmental structures and extensions of the executive powers in various European states. This action will provide not only a profound understanding of the power dynamics in different political systems but also will contribute to the academic discourse about the efficiency and adaptability of the governments before a global message in continuous change.

METODOLOGIE

În vederea realizării scopului şi a obiectivelor trasate, ne-am ghidat de următoarele metode: metoda istorică, metoda sistematică, metoda comparativă, metoda sociologică, metoda logică. Cercetarea începe cu o revizuire exhaustivă a literaturii existente, inclusiv cărţi academice, rapoarte de guvern şi documente oficiale, scopul fiind sintetizarea informaţiilor relevante privind structurile guvernamentale şi evoluţiile istorice a sistemelor de guvernare.

DISCUŢII ŞI REZULTATELE

Evoluţia statului şi a societăţii umane a impus dezvoltarea unei structuri administrative capabile să implementeze deciziile politice şi să administreze treburile publice. Această structură, cunoscută ca putere executivă, este esenţială pentru funcţionarea eficientă a statului, fiind responsabilă de punerea în aplicare a legilor şi de conducerea generală a administraţiei publice.

Analiza evoluţiei instituţiei guvernului sub influenţa evenimentelor istorice majore din Europa, perioada modernă, evidenţiază diversitatea şi complexitatea structurilor politice europene. Drept exemplu este Revoluţia Franceză din 1789, care a fost alimentată de o serie de factori economici, sociali şi politici. Creşterea fiscalităţii, inegalităţile sociale şi influenţa ideilor iluministe au creat un climat propice pentru schimbări majore. Aceasta a dus la prăbuşirea monarhiei absolutiste şi la instaurarea unei republici bazate pe principii de egalitate, libertate şi fraternitate.

Revoluţia a dus la abolirea vechilor structuri feudale şi a introdus noi instituţii republicane, cum ar fi Adunarea Naţională şi Convenţia Naţională. Aceasta a pus bazele unui sistem politic în care reprezentarea democratică şi statul de drept au devenit fundamentele guvernării. S-a instituit separaţia puterilor în stat, iar guvernul a fost restructurat pentru a reflecta voinţa populară, marcând o schimbare radicală de la autoritatea monarhică la suveranitatea populară.

Revoluţia a inspirat Codul Civil Napoleonian, care a standardizat legile şi a consolidat principiile de drept modern în întreaga Europă.

METHODOLOGY

To accomplish the aim and objectives set, we were guided by the following methods: Historical method, systematic method, comparative method, sociological method and logical method. The research starts with an exhaustive review of the existing literature, including academic books, government reports, and official documents, aiming to synthesize relevant information regarding governmental structures and the historical evolutions of government systems.

DISCUSSIONS AND RESULTS

The evolution of the state and human society implied the development of an administrative structure capable of implementing political decisions and managing public activities. This structure, known as executive power is essential for the efficient functioning of a state, being responsible for law application and overall conducting of public administration.

An analysis of the evolution of government institutions, influenced by major historical events in Europe and the modern period, highlights the diversity and complexity of European political structures. One example is the French Revolution of 1789, which has been nourished by a series of economic, social and political factors. The increase in taxation, growing social inequalities, and the spread of revolutionary ideas created a favorable climate for significant change. This led to the collapse of the absolutist monarchy and the establishment of a republic based on principles of equality, liberty and fraternity.

The revolution led to the abolition of old feudal structures, introducing new republican institutions such as the National Assembly and National Convention, which laid the foundation of a political system in which democratic representation and the rule of law became the fundaments of the government. A separation of powers was established, and the government was restructured to reflect the will of the people, marking a significant change from monarchical authority to popular sovereignty.

The Revolution inspired the Napoleonic Civil Code, which standardized laws and consolidated the principles of modern law throughout Europe. These reforms were essen-

Aceste reforme au fost esențiale pentru formarea statelor moderne, promovând un sistem judiciar egalitar și un cadru administrativ centralizat.

Revoluția Industrială a transformat Europa dintr-o societate agrară în una industrială. Aceasta a dus la dezvoltarea masivă a orașelor și la creșterea clasei muncitoare. Pe fondul acestor schimbări, guvernele au fost nevoite să intervină pentru a reglementa condițiile de muncă și pentru a asigura sănătatea publică [1].

Pentru a răspunde noilor realități economice și sociale, guvernele europene au introdus diverse reglementări. Acestea au inclus legi privind orele de muncă, condițiile de muncă și protecția muncitorilor. De asemenea, au fost inițiate politici pentru dezvoltarea infrastructurii, cum ar fi construcția de drumuri și căi ferate, pentru a sprijini expansiunea industrială și urbanizarea rapidă.

Pe termen lung, Revoluția Industrială a determinat o creștere a implicării guvernamentale în economie și societate, punând bazele statului de bunăstare modern. Aceasta a dus la crearea de instituții de protecție socială și a consolidat rolul guvernului în gestionarea problemelor economice și sociale.

Revoluțiile europene din 1848 au fost declanșate de nemulțumiri legate de autoritarism, lipsa drepturilor civile și dorința de unitate națională. Aceste mișcări au fost puternic influențate de ideile liberale și naționaliste și au cuprins întreaga Europă, de la Franța și Statele Germane, până la Piemont (în viitor Italia) și Imperiul Austriac.

Aceste revoluții au dus la cereri pentru constituții scrise, drepturi civile și vot universal masculin. Guvernele au fost forțate să accepte reforme democratice, care au inclus extinderea sufragiului și consolidarea parlamentelor ca instituții centrale în procesul legislativ.

Deși multe dintre aceste revoluții au fost înăbușite, ele au lăsat o moștenire durabilă prin accelerarea proceselor de democratizare și unificare națională. Au fost adoptate constituții noi, iar ideile de libertate și națiune au continuat să influențeze politicile europene, pregătind terenul pentru dezvoltarea statelor naționale moderne.

Primul Război Mondial (1914-1918) a

tial in the formation of modern states, promoting an egalitarian judicial system and a centralized administrative framework.

The Industrial Revolution transformed Europe from an agrarian to an industrial society, which led to the massive development of cities and the rise of the working class. Against this backdrop, governments had to intervene to regulate working conditions and ensure public health [1].

To respond to new economic and social realities, European governments have introduced various regulations, which included legislation on working hours, working conditions and worker protection. There were also initiated Policies to develop infrastructure, such as roads and railways, to support industrial expansion and rapid urbanization.

In the long term, the Industrial Revolution led to an increase in government involvement in the economy and society, laying the foundations for the modern welfare state. It led to the creation of social welfare institutions and strengthened the role of government in managing economic and social problems.

The European revolutions of 1848 were inspired by dissatisfaction with authoritarianism, lack of civil rights and the desire for national unity. These movements were strongly influenced by liberal and nationalistic ideas and spread across Europe, from France and Germany to Italy and the Austrian Empire.

These revolutions led to demands for written constitutions, civil rights and universal male suffrage. The governments were forced to accept democratic reforms, which included expanding suffrage and strengthening parliaments as central institutions in the legislative process.

Though most of these revolutions were suppressed, they left a lasting legacy by accelerating the processes of democratization and national unification. New constitutions were adopted, while ideas of freedom and nationhood continued to influence European politics, paving the way for the development of modern national states.

The First World War (1914-1918) marked the end of an era for Europe, leading to the break-up of large multinational empires such as the Austro-Hungarian Empire, the Ot-

marcat sfârşitul unei ere pentru Europa, ducând la destrămarea marilor imperii multinaţionale precum Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Otoman, Imperiul German şi Imperiul Rus. Aceasta a creat un vid de putere şi a dat naştere la noi state naţionale bazate pe principiul autodeterminării, promovând ideea că fiecare naţiune are dreptul să-şi formeze propriul stat suveran.

Tratatul de la Versailles din 1919 şi alte acorduri de pace ulterioare au redesenat harta Europei, înfiinţând state noi, cum ar fi Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia şi Ţările Baltice. Aceste noi state au adoptat adesea constituţii democratice şi au creat instituţii guvernamentale moderne, reflectând dorinţa de a se distanţa de monarhiile şi imperiile autoritare ale trecutului.

Noua configuraţie politică a impus guvernelor naţionale să adopte structuri administrative şi politice mai flexibile şi mai adaptate la nevoile cetăţenilor. Aceste guverne au avut de gestionat diverse provocări, inclusiv legate de minorităţi etnice şi teritoriale, ceea ce a necesitat politici de integrare şi coeziune naţională.

Al Doilea Război Mondial (1939-1945) a avut un impact devastator asupra Europei, accentuând diviziunile politice şi economice care au dus la Războiul Rece. La sfârşitul conflagraţiei mondialei, Europa a fost împărţită în două blocuri ideologice şi politice distincte: blocul estic, dominat de Uniunea Sovietică, şi blocul vestic, influenţat de Statele Unite şi democraţiile liberale [2]:

• *Blocul Estic*: Ţările din Europa de Est au fost transformate în state comuniste, unde Partidul Comunist a preluat controlul complet asupra guvernelor. Aceste regimuri au implementat planificarea economică centralizată, au naţionalizat industriile şi au restricţionat sever libertăţile civile şi politice. Sistemele de guvernare erau caracterizate prin centralizarea puterii şi controlul total al partidului asupra vieţii economice şi sociale;

• *Blocul Vestic*: În Europa de Vest, democraţiile liberale au fost consolidate, guvernele punând un accent major pe reconstruirea post-război şi dezvoltarea statului de bunăstare. Acest model a promovat intervenţia guvernamentală în economie pentru a asigura securitatea socială, sănătatea publică, educaţia şi dezvoltarea infrastructurii.

toman Empire, the German Empire and the Russian Empire. It created a power vacuum and gave rise to new national states based on the principle of self-determination, promoting the idea that each nation has the right to form its sovereign state.

The Treaty of Versailles in 1919 and other subsequent peace treaties redrew the map of Europe, creating new states such as Czechoslovakia, Yugoslavia, Poland and the Baltic states. These new states often adopted democratic constitutions and created modern government institutions, reflecting a desire to distance themselves from the authoritarian monarchies and empires of the past.

The new political configuration required national governments to adopt administrative and political structures that were more flexible and responsive to the needs of their citizens. These governments had to deal with various challenges, including ethnic and territorial minorities, which required policies of integration and national cohesion.

The Second World War (1939-1945) had a devastating impact on Europe, accentuating the political and economic divisions that led to the Cold War. At the end of the conflict, Europe was divided into two distinct ideological and political blocs: the Eastern bloc, dominated by the Soviet Union, and the Western bloc, influenced by the United States and the liberal democracies [2]:

• *Eastern Bloc:* Eastern European countries were transformed into communist states, where the Communist Party took complete control of the governments. These regimes implemented centralized economic planning, nationalized industries and severely restricted civil and political liberties. Government systems were characterized by centralization of power and total party control over the economic and social life;

• *Western Bloc:* In Western Europe, liberal democracies were consolidated, with governments placing a major emphasis on post-war reconstruction and welfare state development. This model promoted government intervention in the economy to ensure social security, public health, education and infrastructure development.

• *Planul Marshall (1948-1952)*, iniţiat de Statele Unite, a fost crucial pentru reconstrucţia economică a Europei de Vest. Fondurile şi ajutorul tehnic furnizate prin acest plan au permis guvernelor occidentale să reconstruiască economiile devastate de război şi să promoveze stabilitatea politică şi prosperitatea economică. Acest ajutor a întărit democraţiile parlamentare şi a accelerat procesul de integrare europeană.

Diviziunea ideologică din timpul războiului rece a stabilit două direcţii ideologice distincte: Guvernele comuniste din Est şi Democraţiile liberale din Vest. Guvernele comuniste din Est s-au remarcat prin planificare economică centralizată, implementând planuri economice cincinale şi concentrând resursele în sectoarele industriale şi militare. Această planificare strictă a fost menită să elimine economia de piaţă şi să asigure controlul complet al statului asupra producţiei şi distribuţiei de bunuri. De asemenea, un punct culminant a fost stabilit prin restricţionarea libertăţilor civile, sistemele comuniste restricţionând libertatea de exprimare, de mişcare şi de asociere. Mijloacele de comunicare în masă şi instituţiile culturale au fost supuse unei cenzuri stricte, iar opoziţia politică a fost suprimată prin metode represive.

Democraţiile liberale din Vest au promovat consolidarea democraţiilor parlamentare prin alegeri libere şi competitive, promovarea drepturilor omului şi respectarea statului de drept. Sistemele politice au fost caracterizate de pluralism şi separaţia puterilor. Guvernele occidentale au extins politicile de stat de bunăstare, ca răspuns la cerinţele sociale şi economice ale populaţiilor lor. Aceasta a inclus servicii de sănătate gratuite, educaţie accesibilă, asigurări sociale şi programe de şomaj, toate finanţate printr-o combinaţie de impozitare progresivă şi contribuţii de securitate socială.

Procesul de integrare europeană, a început odată cu crearea în 1951 a Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului (CECO), iniţiativă propusă de Robert Schuman, şi a continuat cu formarea Uniunii Europene. Acest proces a implicat transferul unei părţi a competenţelor naţionale către instituţii europene, precum Comisia Europeană şi Parlamentul European, care au început să joace roluri cruciale în reglemen-

• *The Marshall Plan* (1948-1952), initiated by the United States, was crucial to the economic reconstruction of Western Europe. The funds and technical assistance it provided enabled Western governments to rebuild war-torn economies and promote political stability and economic prosperity. It strengthened parliamentary democracies and accelerated the process of European integration.

The ideological division during the Cold War established two distinct ideological directions: communist governments in the East and liberal democracies in the West. Communist governments in the East were characterized by centralized economic planning, which implemented five-year economic plans, concentrating resources in the industrial and military sectors. This strict planning was designed to eliminate the market economy and ensure complete state control over the production and distribution of goods. A culmination was also established by restricting civil liberties because communist systems restricted freedom of speech, movement and association. Mass media and cultural institutions were subject to strict censorship, and political opposition was suppressed by repressive methods.

The liberal democracies of the West have promoted the consolidation of parliamentary democracies, strengthened by free and competitive elections, the promotion of human rights and respect for the rule of law. Political systems were characterized by pluralism and separation of powers. Western governments have expanded welfare state policies in response to the social and economic demands of their populations. This included free health services, affordable education, social insurance and unemployment programs; all financed through a combination of progressive taxation and social security contributions.

The process of European integration, which began with the creation of the European Coal and Steel Community (ECSC), an initiative proposed by Robert Schuman and continued with the formation of the European Union, reduced national sovereignty in favor of supranational governance. This process involved the transfer of some national competencies to European institutions, such as the European Com-

tarea şi coordonarea politicilor economice şi sociale între statele membre.

CECO a fost concepută pentru a coordona producţia de cărbune şi oţel între şase ţări fondatoare: Franţa, Germania de Vest, Italia, Belgia, Ţările de Jos şi Luxemburg. Scopul principal a fost prevenirea războaielor prin integrarea economiilor şi crearea unei interdependenţe între statele europene, în special între Franţa şi Germania, două ţări cu o istorie de conflicte.

În 1957, Tratatul de la Roma a dus la crearea Comunităţii Economice Europene (CEE), extinzând integrarea economică pentru a include un vast număr de politici economice şi sociale comune. CEE a stabilit obiectivul pieţei comune, eliminând barierele comerciale şi tarifare între statele membre şi promovând libera circulaţie a bunurilor, serviciilor, capitalurilor şi persoanelor. Aceasta a necesitat o coordonare strânsă între guvernele naţionale şi instituţiile europene emergente, cum ar fi Comisia Europeană [3].

Tratatul de la Maastricht din 1992 a fost un moment decisiv pentru evoluţia integrării europene, transformând CEE în Uniunea Europeană (UE) [4]. Acesta a introdus conceptul de uniune politică şi economică, stabilind o structură cu trei piloni: Comunităţile Europene, Politica Externă şi de Securitate Comună (PESC) şi Cooperarea în domeniul Justiţiei şi Afacerilor Interne (JAI) [5]. Tratatul de la Maastricht a consolidat şi extins rolurile instituţiilor europene, cum ar fi Parlamentul European şi Banca Centrală Europeană, şi a pregătit calea pentru crearea monedei unice euro [6].

Procesul de integrare a implicat transferul unor competenţe naţionale către instituţiile europene, punându-şi amprenta asupra unor domenii cheie precum [7]:

• *Politica economică şi monetară*: Introducerea monedei euro şi coordonarea politicilor economice între statele membre;

• *Politica comercială*: Stabilirea unei politici comerciale comune şi reprezentarea unitară a UE în cadrul Organizaţiei Mondiale a Comerţului (OMC);

• *Politica agrară*: Implementarea Politicii Agricole Comune (PAC), care a uniformizat standardele agricole şi a susţinut dezvoltarea rurală;

• *Politica de mediu*: Adoptarea unor stan-

mission and the European Parliament, which began to play crucial roles in regulating and coordinating economic and social policies between Member States.

The ECSC was set up to coordinate coal and steel production between six founding countries: France, West Germany, Italy, Belgium, the Netherlands, and Luxembourg. The main aim was to prevent wars by integrating economies and creating interdependence between European countries, particularly between France and Germany, two countries with a history of conflict.

In 1957, the Treaty of Rome led to the creation of the European Economic Community (EEC), extending economic integration to include a wide range of joint economic and social policies. The EEC set the goal of the common market, eliminating trade and tariff barriers between member states and promoting the free movement of goods, services, capital and people. This required close coordination between national governments and emerging European institutions such as the European Commission [3].

The Maastricht Treaty of 1992 was a turning point in the evolution of European integration, transforming the EEC into the European Union (EU) [4]. It introduced the concept of the political and economic union, establishing a three-pillar structure: The European Communities, the Common Foreign and Security Policy (CFSP) and Cooperation in the field of Justice and Home Affairs (JHA) [5]. The Maastricht Treaty strengthened and expanded the roles of the European institutions, such as the European Parliament and the European Central Bank, and paved the way for the creation of the euro [6].

The integration process involved the transfer of national competencies to the European institutions, affecting key areas such as [7]:

• *Economic and monetary policy*: the introduction of the euro and the coordination of economic policies between Member States;

• *Trade policy*: Establishing a Common trade policy and unitary representation of the EU in the World Trade Organization (WTO);

• *Agricultural policy*: Implementation of the Common Agricultural Policy (CAP), which has standardized agricultural standards and

darde comune pentru protecţia mediului şi combaterea schimbărilor climatice.

Integrarea europeană a dus la adoptarea unor politici comune în diverse domenii, necesităţile de ajustare ale guvernelor naţionale fiind continue: comerţ şi piaţă internă (liberalizarea comerţului şi armonizarea reglementărilor comerciale), agricultură (standardizarea politicilor agricole şi susţinerea fermierilor prin subvenţii), mediu (implementarea unor politici stricte de protecţie a mediului şi reducere a emisiilor de carbon), drepturile omului (promovarea şi protejarea drepturilor fundamentale ale cetăţenilor).

Astfel, Guvernele europene colaborează pentru a aborda provocările schimbărilor climatice prin politici comune de reducere a emisiilor şi promovare a energiei regenerabile. UE a stabilit obiective ambiţioase în cadrul Pactului Verde European, care include iniţiative pentru atingerea neutralităţii climatice până în 2050 [8].

Crizele migratorii au necesitat o cooperare strânsă între statele membre şi instituţiile europene pentru gestionarea fluxurilor de migranţii şi asigurarea securităţii frontierelor externe ale UE. Politica comună de azil şi migraţie încearcă să distribuie responsabilităţile în mod echitabil între statele membre.

Crizele economice, cum ar fi cea financiară din 2008, au evidenţiat necesitatea unei coordonări economice şi financiare mai strânse în cadrul UE. Mecanisme precum Fondul European de Stabilitate Financiară şi Uniunea Bancară Europeană au fost create pentru a asigura stabilitatea economică şi financiară a zonei euro [9].

În era globalizării, guvernele europene se implică activ în domenii ce ţin de cooperarea internaţională pentru a aborda probleme globale, colaborând cu organisme precum Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU) şi Grupul celor 20 (G20). Aceasta a condus la dezvoltarea unui cadru de guvernanţă multilaterală, instituţiile europene şi naţionale colaborând pentru a formula şi implementa politici eficiente la nivel global [10].

supported rural development;

• *Environmental policy*: Adoption of common standards to protect the environment and combat climate change.

European integration has led to the adoption of common policies in various fields, requiring continuous adjustments by national governments: trade and the internal market (trade liberalization and harmonization of commercial regulations), agriculture (standardization of agricultural policies and support for farmers through subsidies), environment (implementation of strict environmental protection policies and reduction of carbon emissions), and human rights (promotion and protection of fundamental citizens' rights).

Thus, European governments collaborate to address the challenges of climate change through joint policies aimed at reducing emissions and promoting renewable energy. The EU has set ambitious targets under the European Green Deal, which includes initiatives to achieve climate neutrality by 2050 [8].

Migration crises have required close cooperation between member states and European institutions to manage migration flows and ensure the security of the EU's external borders. The common asylum and migration policy seeks to distribute responsibilities fairly among member states.

Economic crises, such as the 2008 financial crisis, have highlighted the need for closer economic and financial coordination within the EU. Mechanisms such as the European Financial Stability Facility and the European Banking Union were created to ensure the economic and financial stability of the Eurozone [9].

In the era of globalization, European governments are actively involved in international cooperation to address global issues, collaborating with organizations such as the United Nations (UN) and the Group of 20 (G20). This has led to the development of a multilateral governance framework, in which European and national institutions work together to formulate and implement effective policies at the global level [10].

Tabelul 5. Impactului principalelor evenimente istorice asupra evoluţiei guvernelor europene [11]
Table 5. Impact of major historical events on the evolution of European governments [11]

Eveniment istoric ***Historical event***	**Impact asupra Guvernului** ***Impact on Government***	**Exemple specifice** ***Specific examples***
Revoluţia Franceză (1789) *French Revolution (1789)*	- Abolirea monarhiei absolutiste - *Abolition of the absolutist monarchy* - Introducerea republicii - *Introduction of the republic* - Reforme juridice şi administrative - *Legal and administrative reforms*	- Crearea Adunării Naţionale - *Creation of the National Assembly* - Codul Civil Napoleonian - *Napoleonic Civil Code*
Revoluţia Industrială (sec. XVIII-XIX) *Industrial Revolution (18th-19th centuries)*	- Transformări economice şi sociale - *Economic and social transformations* - Necesitatea de reglementări în muncă şi sănătate publică - *The need for labor and public health regulations*	- Legislaţie privind condiţiile de muncă - *Legislation on working conditions* - Dezvoltarea infrastructurii - *Development of infrastructure*
Revoluţiile din 1848 *Revolutions of 1848*	- Promovarea autonomiei naţionale - *Promotion of national autonomy* - Adoptarea reformelor democratice - *Adoption of democratic reforms*	- Extinderea sufragiului - *Expansion of suffrage* - Consolidarea parlamentelor - *Strengthening of parliaments*
Primul Război Mondial (1914-1918) *World War I (1914-1918)*	-Destrămarea imperiilor multinaţionale - *Breakup of multinational empires* - Formarea noilor naţiuni-state - *Formation of new nation-states*	- Crearea Cehoslovaciei, Poloniei - *Creation of Czechoslovakia, Poland* - Tratatul de la Versailles - *Treaty of Versailles*
Al Doilea Război Mondial (1939-1945) *World War II (1939-1945)*	- Divizarea Europei în blocuri estic şi vestic - *Division of Europe in Eastern and Western blocs* - Stabilirea de noi regimuri politice - *Establishment of new political regimes*	- Formarea statelor comuniste în Est - *Formation of communist states in the East* - Consolidarea democraţiilor liberale în Vest - *Consolidation of liberal democracies in the West*
Războiul Rece (1947-1991) *Cold War (1947-1991)*	- Accentul pus pe diferenţele ideologice şi structurale între Est şi Vest - *Emphasis on ideological and structural differences between East and West* - Consolidarea politicilor de stat de bunăstare în Vest - *Consolidation of welfare state policies in the West*	- Planificare economică în statele comuniste - *Economic planning in communist states* - Extinderea statului de bunăstare în Vest - *Expansion of the welfare state in the West*
Integrarea Europeană *European integration*	- Transferul competenţelor naţionale către instituţii supranaţionale - *Transfer of national powers to supranational institutions* - Adoptarea politicilor comune în diverse domenii - *Adoption of common policies in various fields*	- Crearea CECO, CEE, UE - *Creation of ECSC, EEC, EU* - Politici comune în comerţ, agricultură, mediu - *Common policies in trade, agriculture, environment*

Globalizarea *Globalization*	- Necesitatea de cooperare internațională - *Need for international cooperation* - Dezvoltarea unui cadru de guvernanță multinivel - *Development of a multilevel governance framework*	- Pactul Verde European - *European Green Deal* - Politica comună de migrație și azil - *Common migration and asylum policy*

Acest tabel oferă o sinteză clară a principalelor evenimente istorice și a impactului acestora asupra evoluției guvernelor europene, evidențiind modul în care aceste schimbări au modelat structurile și funcțiile guvernamentale moderne.

Evoluția instituției guvernului în Europa sub influența procesului de integrare europeană și a provocărilor globalizării reflectă capacitatea sa de adaptare și inovare. De la primele forme de cooperare economică la o uniune politică și economică sofisticată, guvernele europene au trebuit să se transforme continuu pentru a răspunde nevoilor cetățenilor și pentru a face față provocărilor internaționale. Această adaptabilitate a fost esențială pentru menținerea stabilității și promovarea progresului într-un continent caracterizat de diversitate politică, economică și culturală. Integrarea europeană a demonstrat că cooperarea supranațională poate oferi soluții eficiente la probleme comune, contribuind la crearea unui spațiu de prosperitate și pace durabilă în Europa.

CONCLUZII

Studiul comparativ al sistemelor executive europene, precum și analiza evoluției instituției guvernului sub influența evenimentelor istorice majore din Europa, evidențiază diversitatea și complexitatea structurilor politice europene. Problema cercetată este relevantă, deoarece aceste sisteme reflectă modul în care tradițiile istorice, culturale și sociale au modelat guvernarea modernă, adaptându-se continuu la provocările economice, sociale și internaționale. Pe baza anumitor circumstanțe și împrejurări istorice am constatat că această diversitate instituțională subliniază capacitatea de inovare și adaptabilitate a guvernelor europene, contribuind semnificativ la stabilitatea și progresul continuu al continentului. Informațiile cuprinse în acest studiu științific

This table provides a clear summary of the main historical events and their impact on the evolution of European governments, highlighting how these changes have shaped modern governmental structures and functions.

The evolution of the institution of government in Europe under the influence of the process of European integration and the challenges of globalization reflects its capacity for adaptation and innovation. From the first forms of economic cooperation to a sophisticated political and economic union, European governments have had to continuously transform themselves to respond to the needs of citizens and to face international challenges. This adaptability has been essential for maintaining stability and promoting progress in a continent characterized by political, economic and cultural diversity. European integration has demonstrated that supranational cooperation can provide effective solutions to common problems, contributing to the creation of an area of lasting prosperity and peace in Europe.

CONCLUSION

In conclusion, we note that the comparative study of European executive systems, as well as the analysis of the evolution of the institution of government under the influence of major historical events in Europe, highlights the diversity and complexity of European political structures. The researched issue is relevant because these systems reflect how historical, cultural and social traditions have shaped modern governance, continuously adapting to economic, social and international challenges. Based on certain historical circumstances and events, we found that this institutional diversity emphasizes the capacity for innovation and adaptability of European governments, significantly contributing to the stability and continuous progress of the continent. The information

sugerează că pe măsură ce Europa continuă să evolueze, aceste sisteme guvernamentale vor juca un rol crucial în vederea modelării viitorului politic, economic şi social al regiunii.

contained in this scientific study suggests that as Europe continues to evolve, these governmental systems will play a crucial role in shaping the political, economic and social future of the region.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. https://www.europarl.europa.eu/doceo/docume..., accesat 02.01.2025
2. https://vesteabuzoiana.ro/introducere-in-razbo..., accesat 02.01.2025
3. https://usem.md/uploads/files/Dep_RI/Jean Mo..., accesat 02.01.2025
4. https://usem.md/uploads/files/Dep_RI/Jean M..., accesat 03.01.2025
5. https://ro.wikipedia.org/wiki/Tratatul_de_la_M..., accesat 03.01.2025
6. https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro..., accesat 03.01.2025
7. https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/su..., accesat 04.01.2025
8. https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/library..., accesat 04.01.2025
9. https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro..., accesat 05.01.2025
10. https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/arti..., accesat 05.01.2025
11. Uniunea Europeană – Ce este şi ce face. Comisia Europeană Direcţia Generală Comunicare Redactare şi comunicare ţintită Rue de la Loi/Wetstraat 561049, Bruxelles Belgia, 2022.

CZU 343.132.2

DOI 10.5281/zenodo.17300451

UNELE PARTICULARITĂȚI TACTICE DE EFECTUARE A PERCHEZIȚIEI MIJLOCULUI DE TRANSPORT

Constantin RUSNAC [1]
Felicia VÎRLAN [2]

În prezenta lucrare vom elucida esența percheziției mijlocului de transport ca acțiune de urmărire penală și de tactică criminalistică. Prin prisma reglementărilor legale vom analiza legătura dintre conceptele de mijloc de transport și percheziție, în vederea determinării existenței pârghiei legale de efectuarea acestui procedeu probatoriu. Reieșind din împrejurarea că automobilul persoanei poate fi folosit la săvârșirea infracțiunii sau servește ca loc pentru tăinuirea obiectelor, documentelor ori altor entități materiale utilizate sau rezultate din activitatea infracțională, vom argumenta importanța percheziției mijlocului de transport pentru acumularea unui probatoriu complex și soluționarea justă a cauzelor penale. Totodată, vom etapiza procesul de efectuare a percheziției unui automobil și vom realiza o caracterizare complexă a fazelor de dispunere, pregătire, lucru și documentare a acțiunii. Articolul examinează, pe lângă aspectele generale ce guvernează desfășurarea percheziției, elementele particulare ale aplicării acestei măsuri procesual-penale asupra autovehiculului aflat în posesia unei persoane. Sunt relevate aspectele esențiale care trebuie avute în vedere de organul de urmărire penală în asemenea situații, având în vedere implicațiile asupra drepturilor fundamentale. În contextul necesității adaptării intervenției judiciare la realitățile practice, se argumentează necesitatea completării și consolidării cadrului normativ în materie.

Cuvinte-cheie: infracțiune, mijloc de transport, procedeu probator, percheziție, tactică criminalistică.

SOME TACTICAL FEATURES OF CONDUCTING THE SEARCH OF A MEANS OF TRANSPORT

Constantin RUSNAC [1]
Felicia VÎRLAN [2]

In this paper, we will elucidate the essence of the search of a means of transport as a criminal investigation action and as a forensic tactic. Through the prism of legal regulations, we will analyze the connection between the concepts of means of transport and search, in order to determine the existence of the legal leverage for carrying out this evidentiary procedure. Given that a person's car may be used in committing a crime or may serve as a place for hiding objects, documents, or other material entities used or resulting from criminal activity, we will argue for the importance of searching the means of transport to gather comprehensive evidence and to ensure the fair resolution of criminal cases. At the same time, we will break down the process of searching a vehicle into phases and will carry out a detailed characterization of the stages of ordering, preparation, execution, and documentation of the action. In addition to general aspects governing the conduct of the search, the article also examines the specific elements of applying this procedural-criminal measure to a vehicle in a person's possession. Essential aspects that must be considered by the criminal investigation body in such situations are highlighted, given the implications for fundamental rights. In the context of the need to adapt judicial intervention to practical realities, the necessity of completing and strengthening the normative framework in this matter is argued.

Keywords: crime, means of transport, evidentiary procedure, search, forensic tactics

[1] Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Procedură Penală, Criminalistică și Securitate Informațională", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: constantin.rusnac@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0002-8122-7711
Associate Professor, PhD, „Criminal Procedure, Forensics and Information Security" Chair, The „Ștefan cel Mare " Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; constantin.rusnac@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0002-8122-7711

[2] Studentă, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: constantin.rusnac@mai.gov.md; ORCID ID: 0009-0002-0509-0925
Student, The „Ștefan cel Mare " Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; email: feliciavirlan0504@gmail.com; ORCID ID: 0009-0002-0509-0925

INTRODUCERE

Este firesc ca în urma săvârşirii faptei prevăzute de legea penală, persoana care a comis-o, aflându-se în conjunctura emoţională dintre alegerea de a se preda sau de a încerca să se eschiveze de la răspundere penală, optează pentru tăinuirea urmelor infracţiunii şi ascunderea de organele de drept. În acest context ţinem să evidenţiem faptul că, adesea, infractorii manifestă un comportament tipizat faţă de instrumentele de comitere a infracţiunii, precum şi faţă de alte obiecte şi valori dobândite în urma săvârşirii faptei, cât şi faţă de propriile lucruri care ar putea păstra urmele celor întâmplate.

Astfel, infractorii vor prefera să ascundă aceste entităţi materiale în locuri pe care le consideră sigure, la care nu au acces liber alte persoane şi care vor permite mascarea de urgenţă a urmelor infracţiunii, ca mai apoi acestea să fie nimicite. Iar sarcina organului de urmărire penală în situaţiile respective este una de o importanţă primordială, constând în acumularea de urgenţă a informaţiei despre posibilele locuri de aflare a persoanei sau a „instrumentelor ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârşirea infracţiunii, obiecte şi valori dobândite de pe urma infracţiunii, precum şi alte obiecte sau documente care ar putea avea importanţă pentru cauza penală şi care prin alte procedee probatorii nu pot fi obţinute" [1].

Aşadar, în vederea acumulării unui probatoriu complex, care ar dovedi existenţa infracţiunii, ar indica asupra identităţii făptuitorului şi formei de vinovăţie a acestuia, precum şi ar stabili unele circumstanţe care urmează să fie dovedite pe parcursul procesului penal, legislaţia procesual penală reglementează un asemenea procedeu probatoriu ca percheziţia. „Percheziţia reprezintă o acţiune procesuală de urmărire penală, cu valenţe criminalistice, ce implică pătrunderea forţată şi examinarea unor spaţii delimitate – cum ar fi locuinţe, construcţii, sectoare ale unor localităţi sau persoane – în scopul identificării şi ridicării mijloacelor materiale de probă ori a înscrisurilor relevante pentru soluţionarea cauzei penale în curs de investigare" [2, p.444]. În această ordine de idei, considerăm că percheziţia reprezintă nu doar o prerogativă a organului de

INTRODUCTION

It is natural that after committing an act provided for by criminal law, the person who committed it, being caught in the emotional dilemma between choosing to surrender or trying to evade criminal liability, opts to hide the traces of the crime and to hide from law enforcement authorities. In this context, it is important to highlight the fact that offenders often exhibit a stereotyped behavior towards the tools used to commit the crime, towards other objects and values obtained as a result of committing the act, as well as towards their own items that could preserve traces of what happened.

Thus, offenders will prefer to hide these material entities in places they consider safe, to which other people do not have free access, and which will allow them to quickly conceal the desired objects and later destroy them. The task of the criminal investigation body in these situations is of paramount importance and consists in the urgent collection of information about possible locations of the person or of "tools intended for use or used in committing the crime, objects and values obtained from the crime, as well as other objects or documents that could be important for the criminal case and which cannot be obtained through other evidentiary procedures" [1].

Therefore, in order to accumulate comprehensive evidence that would prove the existence of the crime, indicate the identity of the perpetrator and the form of their guilt, as well as establish certain circumstances that must be proven in the criminal proceedings, the criminal procedural legislation regulates such an evidentiary procedure as the search. "A search is a procedural criminal investigation action with forensic value, which involves the forced entry and examination of delimited spaces — such as dwellings, constructions, areas of localities, or persons — for the purpose of identifying and seizing material means of evidence or documents relevant for solving the criminal case under investigation" [2, p.444]. In this regard, we consider that the search is not just a prerogative of the criminal investigation body, but also a procedural obligation, applicable exclusively in situations where ordinary means of evidence administration prove insufficient for clarifying the case.

urmărire penală, ci şi o obligaţie procedurală, aplicabilă exclusiv în situaţiile în care mijloacele obişnuite de administrare a probelor se dovedesc insuficiente pentru clarificarea cauzei.

Scopul acestui studiu constă în analizarea cadrului legal şi recomandărilor criminalistice privind efectuarea percheziţiei mijlocului de transport în vederea identificării unor reguli ce ar asigura respectarea drepturilor omului, legalitatea şi eficienţa acţiunii desfăşurate. Cercetarea include adaptarea regulilor criminalistice la situaţii practice ce ar putea apărea în legătură cu realizarea acestei acţiuni procesuale. Considerăm importantă tema cercetată, întrucât percheziţia mijlocului de transport are o aplicabilitate tot mai impunătoare în cadrul proceselor penale, iar perfecţionarea metodicii de realizare a acestui procedeu probatoriu ar însemna eficientizarea formării unui probatoriu complex.

METODOLOGIE

Studiul este realizat prin utilizarea metodelor specifice ştiinţelor juridice, cum ar fi: metoda logică, metoda analitică, metoda descriptivă. Baza ştiinţifică a lucrării este constituită din legislaţie relevantă, publicaţii ale doctrinarilor, articole ştiinţifice, practică judiciară.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Automobilul, cu alte cuvinte maşina, este „un mijloc de transport terestru cu patru, trei sau şase roţi, pus în funcţiune de un motor cu ardere internă, cu abur, cu electricitate sau aer comprimat, având scaune pentru şofer şi pentru cel puţin un pasager” [3]. Acest sistem mecanic este utilizat pentru transportarea persoanelor şi/sau bunurilor ori pentru efectuarea de servicii sau lucrări. Legea procesual penală nu reglementează expres procedura efectuării percheziţiei unui mijloc de transport. Prin prisma prevederilor Codului de Procedură Penală de la art.6 pct.11) care defineşte noţiunea de domiciliu şi include în sine accepţiunea de automobil al persoanei. conchidem că desfăşurarea acestei acţiuni în limitele respectării condiţiilor legale este posibilă. În legătură cu practica unei asemenea acţiuni de urmărire penală putem sublinia faptul că organul judiciar recurge la ea destul de des, fapt ce se raportează la împrejurarea conform căreia mulţi dintre cetăţeni au

The aim of this study is to analyze the legal framework and forensic recommendations regarding the search of a means of transport in order to identify rules that would ensure respect for human rights, legality, and the efficiency of the action carried out. The research includes the adaptation of forensic rules to practical situations that may arise in connection with carrying out this procedural action. We consider the topic of this study important, since the search of a means of transport is becoming increasingly significant in criminal proceedings, and improving the methodology for carrying out this evidentiary procedure would mean increasing the effectiveness of building comprehensive evidence.

METHODOLOGY

The study will be carried out using methods specific to legal sciences, such as the logical method, the analytical method, and the descriptive method. The scientific basis of the paper will consist of relevant legislation, publications by doctrinal authors, scientific articles, and judicial practice.

DISCUSSIONS AND RESULTS

The automobile, in other words the car, is “a land transport vehicle with four, three, or six wheels, powered by an internal combustion engine, steam, electricity, or compressed air, having seats for the driver and at least one passenger” [3]. This mechanical system is used for transporting people and/or goods or for performing services or works. The criminal procedural law does not expressly regulate the procedure for conducting the search of a means of transport. However, through the provisions of the Code of Criminal Procedure, art.6 point 11), which defines the notion of domicile and includes within it the meaning of a person’s automobile, we conclude that carrying out this action within the limits of legal conditions is possible. In connection with the practice of such a criminal investigation action, we can point out the fact that the judicial body resorts to it quite often. This is related to the circumstance that many citizens today own or use a means of transport, used for the most diverse purposes.

“For example, in the case of Munteanu

astăzi în proprietate sau folosinţă un mijloc de transport, utilizat în cele mai diverse scopuri.

„Astfel în cauza lui Munteanu Andrian Isai, declarat vinovat de săvârşirea infracţiunii prevăzute la art.217/1 alin.(4) lit. d) şi art.248 alin.(7) lit. a) Cod penal al Republicii Moldova, în baza ordonanţei procurorului din 25.05.2021, a fost efectuată percheziţia mijlocului de transport de model „Mercedes Sprinter", de unde au fost ridicate 65 de blistere a câte 7 pastile fiecare, cu denumirea „Subutex", în total 455 de pastile, ascunse într-o cutie de biscuiţi dintr-un colet" [4]. Într-a altă cauză penală, percheziţia mijlocului de transport ce aparţinea cetăţenilor Nicolae Branişti şi Serghei Branişti, învinuiţi de săvârşirea infracţiunii de contrabandă cu mărfuri accizate, a permis depistarea şi ridicarea a 130.000 de ţigarete împachetate în saci şi sacoşe din polietilenă [5].

Ca şi în cazul altor procedee probatorii, pentru obţinerea rezultatelor scontate în urma percheziţiei este obligatoriu ca aceasta să fie realizată cu respectarea tuturor normelor legale privind procedura de dispunere, efectuare şi fixare a rezultatelor. Mai mult decât atât, în sistemul de drept continental se centrează tot mai mult atenţia pe respectarea tuturor condiţiilor legale de desfăşurare a acestei acţiuni de urmărire penală, întrucât percheziţia limitează în mod direct drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei, cum ar fi dreptul la inviolabilitatea persoanei şi domiciliului. Conform art. 8 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului [6], respectarea vieţii private şi de familie include, în mod esenţial, garantarea inviolabilităţii domiciliului. Intervenţia autorităţilor statului în această sferă, prin măsuri precum percheziţia, este permisă doar cu respectarea cumulativă a unor condiţii stricte: existenţa unui temei legal, urmărirea unui scop legitim, necesitatea măsurii într-un stat democratic şi raportul proporţional dintre mijloacele utilizate şi scopul urmărit.

Luând în consideraţie faptul că acţiunea procesuală de percheziţie este una foarte complexă, iar responsabilitatea pe care şi-o asumă organele de drept, prin admiterea imixtiunii respective, este destul de mare, se consideră ca fiind eficientă etapizarea tactico-procesuală a percheziţiei mijlocului de transport în următoarele faze consecutive: pregătirea percheziţiei, faza lucrătoare şi fixarea rezultatelor.

Andrian Isai, convicted of committing the offense provided by art. 217/1 para.(4) letter d) and art. 248 para.(7) letter a) of the Criminal Code of the Republic of Moldova, based on the prosecutor's ordinance of 25.05.2021, a search was conducted on a means of transport, namely a 'Mercedes Sprinter' model, from which 65 blister packs of 7 tablets each, named 'Subutex', totaling 455 tablets, were seized, hidden in a biscuit box inside a parcel" [4]. In another criminal case, the search of the means of transport belonging to citizens Braniști Nicolae and Braniști Serghei, accused of committing the offense of smuggling excise goods, allowed the detection and seizure of 130,000 cigarettes packed in sacks and polyethylene bags [5].

As with other evidentiary procedures, in order to obtain the expected results following the search, it is mandatory that it should be carried out in compliance with all legal norms regarding the procedure of ordering, conducting, and recording the results. Moreover, in the current continental legal system, more and more attention is being paid to observing all the legal conditions for carrying out this criminal investigation action, since the search directly limits the fundamental rights and freedoms of the person, such as the right to inviolability of the person and inviolability of the domicile. According to art. 8 of the European Convention on Human Rights [6], respect for private and family life essentially includes the guarantee of inviolability of the home. The intervention of state authorities in this sphere, through measures such as the search, is allowed only by cumulatively fulfilling strict conditions: the existence of a legal basis, the pursuit of a legitimate purpose, the necessity of the measure in a democratic state, and the proportionality between the means used and the purpose pursued.

Taking into account the fact that the procedural action of the search is very complex, and the responsibility assumed by the law enforcement bodies in admitting such interference is quite high, it is considered efficient to break down the tactical-procedural stages of the search of the means of transport into the following consecutive phases: preparation of the search, working phase, and recording of results.

PREGĂTIREA PERCHEZIȚIEI MIJLOCULUI DE TRANSPORT

Reușita unei percheziții depinde în mare măsură de pregătirea temeinică a acesteia. „Activitatea de pregătire a percheziției, începând din momentul luării deciziei de a o efectua și până în momentul înmânării sub semnătură a copiei de pe ordonanța privind efectuarea percheziției, decurge în mod confidențial" [7, p.96]. Codul de Procedură Penală menționează faptul că persoanei i se înmânează doar copia ordonanței privind dispunerea efectuării percheziției, însă cunoaștem că actul care autorizează realizarea acestei acțiuni este încheierea judecătorului. Analizând demersul procurorului prin care se solicită autorizarea efectuării percheziției mijlocului de transport, instanța de judecată va decide asupra legalității și temeiniciei acestuia, având posibilitatea de a respinge anumite solicitări, a exclude din lista obiectelor căutate cele care nu au legătură cu cauza. De aceea, în unele cazuri, ordonanța organului de urmărire penală și încheierea judecătorească nu coincid în totalitate, fiind și motivul din care considerăm necesar ca percheziționatului să i se înmâneze ambele acte procesuale.

Faza de pregătire cuprinde un șir de acțiuni ce pot fi divizate convențional în două categorii, de ordin procesual și de ordin tactic. Din punct de vedere procesual, organul de urmărire penală va trebui să se asigure că acțiunea se desfășoară în baza actelor de dispoziție prevăzute de lege. Dispunerea percheziției mijlocului de transport se face în ordinea procedurii de dispunere a percheziției domiciliare. Legea procesual penală reglementează că „percheziția se realizează pe baza unei ordonanțe motivate emise de organul de urmărire penală, însoțită de autorizația judecătorului de instrucție. În situații care nu permit amânare sau în cazuri flagrante, percheziția poate fi dispusă printr-o ordonanță motivată a procurorului, fără a fi necesară autorizarea prealabilă a judecătorului de instrucție. Ulterior, materialele rezultate din percheziție trebuie prezentate judecătorului de instrucție în cel mult 24 de ore de la încheierea acesteia, însoțite de justificarea efectuării acțiunii. Judecătorul de instrucție are atribuția de a verifica legalitatea măsurii, confirmând printr-o încheiere motivată validitatea percheziției sau, în caz contrar, declarând-o ilegală printr-o încheiere motivată" [1].

PREPARATION OF THE SEARCH OF THE MEANS OF TRANSPORT

The success of a search depends to a large extent on its thorough preparation. "The preparation activity of the search, starting from the moment of deciding to carry it out and until the moment of handing over, under signature, the copy of the ordinance regarding the conduct of the search, takes place confidentially" [7, p.96]. The Code of Criminal Procedure mentions that the person is only handed a copy of the ordinance ordering the search, but we know that the act authorizing the execution of this action is the judge's ruling. By analyzing the prosecutor's request for authorization to conduct the search of the means of transport, the court will decide on its legality and soundness, having the possibility to reject certain requests, to exclude from the list of sought objects those that are unrelated to the case. Therefore, in some cases, the ordinance of the criminal investigation body and the court ruling do not fully coincide, which is why we consider it necessary for the person subject to the search to be handed both procedural acts.

The preparation phase includes a series of actions that can be conventionally divided into two categories: procedural and tactical. From a procedural point of view, the criminal investigation body will have to ensure that the action is carried out based on the acts of disposition provided by law. The ordering of the search of the means of transport is done in accordance with the procedure for ordering a home search. The criminal procedural law regulates that "the search is carried out on the basis of a reasoned ordinance issued by the criminal investigation body, accompanied by the authorization of the investigating judge. In situations that do not allow delay or in cases of flagrancy, the search can be ordered by a reasoned ordinance of the prosecutor, without the prior authorization of the investigating judge. Subsequently, the materials resulting from the search must be presented to the investigating judge within no more than 24 hours after its completion, accompanied by the justification for carrying out the action. The investigating judge has the task of verifying the legality of the measure, confirming through a reasoned ruling the validity of the search or, other-

Actele procedurale prin care se autorizează efectuarea percheziţiei – fie că este vorba despre ordonanţă, încheiere judecătorească, fie de mandat emis de instanţă – trebuie să cuprindă în mod expres fundamentul juridic al măsurii, caracteristicile de identificare ale mijlocului de transport vizat (inclusiv marca, numărul de înmatriculare şi datele referitoare la deţinător sau proprietar), precum şi obiectele urmărite prin această activitate procesuală. În situaţia în care percheziţia este planificată într-un imobil situat pe proprietate privată, precum un garaj, iar organul de urmărire penală deţine informaţii certe privind prezenţa unui vehicul aparţinând persoanei vizate, se impune obţinerea autorizării exprese pentru efectuarea percheziţiei şi asupra respectivului mijloc de transport. Autorizarea percheziţiei asupra domiciliului şi autovehiculului poate fi dispusă fie printr-un act comun, fie prin acte distincte, în funcţie de circumstanţele cauzei.

Activităţile pregătitoare de ordin tactico-criminalistic se materializează prin:

1. Stabilirea scopului percheziţiei, în corelaţie cu natura faptei investigate, ceea ce presupune ca organul de urmărire penală să dispună de o imagine precisă asupra categoriei de bunuri, înscrisuri sau alte mijloace materiale de probă urmărite – indiferent dacă acestea au fost utilizate la comiterea infracţiunii sau constituie produsul activităţii infracţionale. Prin urmare, atunci când percheziţia vizează un mijloc de transport, este esenţială identificarea legăturii dintre respectivul vehicul şi fapta penală, ori a conexiunii dintre autovehicul şi persoana implicată în comiterea infracţiunii. „Oportunitatea percheziţiei apare numai în momentul în care există presupuneri întemeiate că, într-un anumit loc sau asupra unei persoane, se vor găsi obiecte având legătură cu faptele sau împrejurările cauzei cercetate" [8, p.270]. Raportând la tema studiului nostru, subliniem că aceste presupuneri trebuie să fie în legătură cu un mijloc de transport sau persoană căreia îi aparţine sau are în folosinţă mijlocul de transport.

2. Acumularea informaţiei despre mijlocul de transport. Un element fundamental care condiţionează legalitatea şi eficienţa percheziţiei asupra unui mijloc de transport îl reprezintă documentarea prealabilă şi completă a acestuia de către organul de urmărire penală. Ori de câte ori se impune desfăşurarea

wise, declaring it illegal through a reasoned ruling"[1]. The procedural acts by which the search is authorized — whether it is an ordinance, a court ruling, or a warrant issued by the court — must expressly include the legal basis for the measure, the identification characteristics of the means of transport concerned (including brand, registration number, and data regarding the holder or owner), as well as the objects sought through this procedural activity. In the situation where the search is planned in a building located on private property, such as a garage, and the criminal investigation body has certain information about the presence of a vehicle belonging to the person concerned, explicit authorization is required to conduct the search of the respective means of transport. Authorization for the search of the domicile and of the vehicle may be ordered either by a single act or by separate acts, depending on the circumstances of the case.

The preparatory activities of a tactical-forensic nature consist of:

1. Establishing the purpose of the search. The purpose of the search is established in correlation with the nature of the investigated act, which means that the criminal investigation body must have a precise image of the category of goods, documents, or other material means of evidence sought — whether they were used in the commission of the crime or represent the product of criminal activity. Therefore, when the search targets a means of transport, it is essential to identify the link between the respective vehicle and the criminal act, or the connection between the vehicle and the person involved in the commission of the crime. "The opportunity for the search arises only when there are reasonable assumptions that, in a certain place or on a person, objects related to the facts or circumstances of the investigated case will be found" [8, p.270]. In relation to the topic of our study, we emphasize that these assumptions must be connected with a means of transport, or with the person to whom the means of transport belongs or who uses it.

2. Gathering information about the means of transport. A fundamental element that conditions the legality and effectiveness of the search of a means of transport is the prior and complete documentation of it by the crim-

unei asemenea măsuri procesuale, autoritatea competentă trebuie să fie în posesia unor date concrete și pertinente referitoare la autovehiculul în cauză. Dintre informațiile existente, vor fi reținute acele aspecte care vizează identitatea persoanei care deține sau posedă autovehiculul, amplasamentul exact al acestuia, relația de poziționare față de obiectele din vecinătate, trăsăturile de construcție, scopul utilizării, precum și orice alte detalii relevante din punct de vedere probator. Necesitatea cunoașterii caracteristicilor de construcție se impune datorită faptului că succesiunea și metodele de cercetare se stabilesc în funcție de posibilele locuri de tăinuire, iar fiecare mijloc de transport prezintă o construcție specifică în funcție de tip, marcă, an de producție.

3. Acumularea datelor despre persoana/persoanele cărora le aparține mijlocul de transport sau care îl au în folosință. În privința acestora organul de urmărire penală va colecta date despre trăsăturile pozitive și negative de caracter, studiile, profesia și funcția ocupată, pasiunile, viciile, viața de familie, relațiile cu vecinii și cu alte persoane, locurile pe care le vizitează des etc. Aceste elemente schițează un portret al proprietarului/posesorului, permițând anticiparea și pregătirea pentru posibilele reacții negative la prezentarea organului de urmărire penală. În același timp, datele respective servesc la stabilirea traseului pe care persoana circulă, locului de parcare pe care îl preferă, altor persoane care au acces la mijlocul de transport și acelor persoane la care percheziționatul l-ar putea lăsa.

4. Stabilirea momentului de efectuare a percheziției. De regulă, percheziția are caracter inopinat și este o acțiune care trebuie efectuată cu operativitate. Momentul efectuării percheziției presupune alegerea celei mai potrivite ore a zilei. Din acest punct de vedere, primele ore ale dimineții oferă posibilitatea reală de a găsi mijlocul de transport la parcare, iar proprietarul/posesorul acestuia va putea nemijlocit asista la realizarea acțiunii procesuale.

5. Pregătirea mijloacelor tehnice necesare percheziției. La efectuarea percheziției mijlocului de transport se utilizează, de regulă, aceleași mijloace tehnice speciale folosite la cercetarea la fața locului, majoritatea dintre ele regăsindu-se în trusele criminalistice sau în dotarea laboratoarelor criminalistice mobile.

inal investigation body. Whenever such a procedural measure is required, the competent authority must be in possession of concrete and relevant data regarding the vehicle in question. Among the existing information, those aspects relating to the identity of the person who owns or possesses the vehicle, its exact location, its positioning in relation to nearby objectives, its construction features, its intended use, as well as any other details relevant from an evidentiary point of view will be retained. The need to know the construction characteristics arises from the fact that the sequence and methods of the investigation are determined depending on the possible hiding places, and each means of transport has a specific construction depending on its type, brand, year of manufacture.

3. Gathering data about the person(s) to whom the means of transport belongs or who use it. Regarding these individuals, the criminal investigation body will collect data about their positive and negative character traits, education, profession and occupied position, hobbies, vices, family life, relationships with neighbors and other persons, places they frequently visit, etc. These elements sketch a profile of the owner or user, allowing anticipation and preparation for possible negative reactions at the time of the intervention by the criminal investigation body. At the same time, this data serves to establish the route the person usually takes, their preferred parking spot, other people who have access to the means of transport, and persons to whom the searched individual might have entrusted the vehicle.

4. Determining the moment of conducting the search. As a rule, the search is unexpected and must be carried out with promptness. The moment of conducting the search involves choosing the most suitable hour of the day. From this point of view, the early hours of the morning provide a real opportunity to find the means of transport parked, and the owner or user of the vehicle will be able to directly witness the procedural action.

5. Preparation of the technical means necessary for the search. In conducting the search of the means of transport, usually the same special technical means used for crime scene investigation are employed, most of them being found in forensic kits or in the equipment

Anumite truse de chei speciale sau alte unelte vor fi asigurate de specialistul în domeniu. Există şi situaţii când percheziţionarea mijlocului de transport, în locurile unde a fost stopat sau unde se afla parcat, nu permite cercetarea sa complexă; în asemenea situaţii, organul de urmărire penală va asigura transportarea lui şi a proprietarului/posesorului la locul special destinat pentru examinarea mijloacelor de transport. Măsurile de pregătire în acest sens constau în asigurarea unui evacuator şi rezervarea unui loc la acel garaj, salonul auto, vulcanizare.

6. Formarea echipei. Constituirea echipei se face ţinându-se cont de scopul percheziţiei, de personalitatea proprietarului/posesorului mijlocului de transport, de localizarea şi modul de amplasare a automobilului, de gradul de dificultate sau de pericolul activităţii. În legătură cu necesitatea aplicării unor cunoştinţe speciale referitoare la construcţia şi funcţionarea mijloacelor de transport se impune ca obligatorie implicarea specialistului, mecanic sau tehnician auto, la efectuarea percheziţiei vehiculelor. Pe lângă acest subiect, dacă consideră necesar, organul de urmărire penală va asigura prezenţa unui specialist criminalist şi a grupei de intervenţie pentru organizarea pazei locului unde nemijlocit se vor efectua acţiunile. Important este ca fiecare participant să-şi cunoască sarcinile în cadrul acţiunii procesuale ce urmează a se realiza.

În baza cele expuse supra, menţionăm că o pregătire prealabilă temeinică a percheziţiei mijlocului de transport va asigura reuşita acestei acţiuni de urmărire penală din punctul de vedere al premiselor create pentru desfăşurarea ei în condiţii de legalitate şi maximă operativitate.

PARTICULARITĂŢILE ETAPEI DE LUCRU

Efectuarea percheziţiei propriu-zise este convenţional divizată în trei faze: prealabilă; de examinare generală; de examinare detaliată.

1. Faza prealabilă include deplasarea echipei la locul prestabilit, pătrunderea la locul respectiv şi întreprinderea unor acţiuni ce nu pot fi amânate. Deplasarea echipei de lucru la locul unde urmează a fi efectuată percheziţia mijlocului de transport trebuie făcută în aşa fel încât să se asigure caracterul inopinat al acţiunii procesuale, în aşa mod încât persoana să fie luată prin surprindere. Acest moment

of mobile forensic laboratories. Any special key sets or other tools will be provided by the relevant specialist. There are also situations where searching the means of transport at the place where it was stopped or parked does not allow for a comprehensive investigation; in such cases, the criminal investigation body will ensure its transport along with the owner/user to a place specially designated for the examination of vehicles. The preparation measures in this regard consist of ensuring a tow truck and reserving a spot at a garage, car workshop, or tire shop.

6. Formation of the team. The formation of the team takes into account the purpose of the search, the personality of the owner/user of the means of transport, the location and positioning of the car, the degree of difficulty or danger of the activity. Due to the need for applying specialized knowledge regarding the construction and functioning of vehicles, it is mandatory to involve a specialist, mechanic, or automotive technician in carrying out the search of vehicles. In addition to this person, if necessary, the criminal investigation body will ensure the presence of a forensic specialist and an intervention group for organizing the security of the location where the actions will take place. It is important that each participant knows their tasks within the procedural action that is to be carried out.

Based on the points exposed above, we note that thorough prior preparation of the search of a means of transport will ensure the success of this criminal investigation action from the perspective of creating the premises for carrying it out in conditions of legality and maximum operability.

PARTICULARITIES OF THE WORK PHASE

The working phase / actual execution of the search is also conventionally divided into three stages: the preliminary stage, the general examination stage, and the detailed examination stage.

1. The preliminary stage includes the movement of the team to the predetermined location, entering the respective place, and undertaking any urgent actions that cannot be postponed. The movement of the working team to the place where the search of the means of

este important din două puncte de vedere: „în primul rând, ca persoanele vizate să nu nimicească probele; în al doilea rând, ca acestea să nu întreprindă măsuri de contraatac asupra echipei sau să nu opună rezistenţă, să nu încerce să se sinucidă etc." [2, p.449].

Se recomandă ca atunci când deplasarea se face cu un autovehicul, acesta să staționeze la o anumită distanţă de locul unde urmează a se efectua percheziția, fără a atrage atenţia. Uneori, apariția grupului de lucru în mod organizat cu automobilul ar putea crea o stare de panică la persoana mijlocul de transport al căreia urmează a fi supus percheziției şi astfel apare posibilitatea întreprinderii unor acţiuni de ascundere.

Pătrunderea la locul unde se află autovehiculul persoanei trebuie făcută în funcție de particularităţile specifice ale fiecărui caz în parte. Automobilul persoanei se poate afla în curte, în garaj, pe stradă etc. Reieşind din aceste împrejurări, provocate de întârziere sau opunere de rezistenţă, dar luând în consideraţie şi faptul că ar putea întâmpina refuzul persoanei de a acorda acces, organul de urmărire penală va fi nevoit să adapteze tactica intervenției la aceşti factori pentru ca acţiunea să fie făcută cu iscusinţă şi rapiditate.

Din categoria altor acţiuni ce se cer a fi întreprinse de urgenţă se numără asigurarea pazei operative şi fizice a locului percheziției. Paza poate fi organizată atât la etapa de pregătire a percheziției, cât şi în momentul sosirii echipei de percheziționare la faţa locului. Aceasta trebuie dislocată în aşa mod încât siguranţa echipei de lucru să fie garantată, iar accesul în raza unde se efectuează această acţiune procesuală să fie luat sub control.

Un element esenţial de care trebuie să ţină cont organul de urmărire penală este asigurarea posibilităţii de acces efectiv la vehiculul vizat. În ipoteza în care proprietarul ori posesorul autovehiculului nu este prezent în interiorul acestuia sau în apropiere, se impune fie luarea unor măsuri de pază a mijlocului de transport până la sosirea acestuia, fie, dacă situaţia o impune, recurgerea la deschiderea forţată a uşilor. Aceasta trebuie să se realizeze, în mod obligatoriu, în prezenţa unui reprezentant al persoanei percheziționate sau a unui membru al familiei acesteia, ori a unui reprezentant al autorităţilor locale, cu respectarea măsurilor necesare pen-

transport is to be conducted must be carried out in such a way as to ensure the element of surprise of the procedural action, so that the person is taken off guard. This moment is important from two points of view: "firstly, so that the targeted persons do not destroy evidence; secondly, so that they do not undertake countermeasures against the team or resist, or attempt suicide, etc." [2, p.449].

It is recommended that when moving by vehicle, it should stop at a certain distance from the place where the search will take place, so as not to attract attention. Sometimes, the organized arrival of the working group with a vehicle might create a state of panic in the person whose means of transport is to be searched and thus create the possibility of concealing items.

Entering the place where the person's vehicle is located must be done depending on the specific features of each individual case. The person's car can be in a yard, a garage, on the street, etc. Based on these circumstances, but also considering that they might encounter the person's refusal to grant access, delays, or resistance, the criminal investigation body will have to adapt the intervention tactics to these factors so that the action is carried out skillfully and swiftly.

Among other actions that must be taken urgently is the provision of operational and physical security of the search location. Security can be organized both at the preparation stage of the search, and upon the arrival of the search team at the site. This must be positioned in such a way that the security of the working team is ensured and that access to the area where this procedural action is being carried out is brought under control.

An essential element that the criminal investigation body must take into account is ensuring the possibility of effective access to the targeted vehicle. In the event that the owner or user of the vehicle is not present inside it or nearby, it is necessary either to take measures to secure the means of transport until their arrival, or, if the situation requires it, to resort to forcibly opening the doors. This must necessarily be carried out in the presence of a representative of the person being searched, a family member, or a representative of the local authorities, with the necessary measures

tru a preveni cauzarea unor pagube nejustificate. Atunci când proprietarul/posesorul mijlocului de transport se află în interiorul acestuia, echipa de lucru va acţiona în funcţie de reacţia individuală a persoanei. În această ordine de idei, nu excludem faptul că persoana ar putea coopera cu forţele de drept, însă de cele mai dese ori ea refuză să îndeplinească cerinţele legale sau chiar opune rezistenţă. Cel mai eficient ar fi scoaterea persoanei din maşină printr-un şiretlic. Însă dacă persoana nu manifestă o atitudine de cooperare, organul de urmărire penală are dreptul de a pătrunde în mod forţat în automobilul ei. Pătrunderea forţată în mijlocul de transport al persoanei presupune şi provocarea unor deteriorări sau distrugeri ale acestuia, daune care, deşi sunt justificate conform legii, nu ar trebuie să fie disproporţionale în raport cu acţiunile întreprinse.

Ulterior, organul de urmărire penală va proceda la identificarea persoanei desemnate pentru efectuarea percheziţiei, precum şi la verificarea identităţii persoanei supuse percheziţiei şi a celorlalte persoane aflate la faţa locului, în baza documentelor legale de identitate. Totodată, se va realiza, dacă este cazul, percheziţia corporală a acestora. Celor prezenţi li se va aduce la cunoştinţă scopul acţiunii, drepturile şi obligaţiile de care dispun în funcţie de calitatea lor procesuală. Pentru toate persoanele aflate la locul percheziţiei sau care sosesc în timpul desfăşurării acesteia, organul de urmărire penală va proceda la verificarea identităţii acestora şi, după caz, poate dispune restricţionarea dreptului de a părăsi locul acţiunii. Proprietarul sau deţinătorul mijlocului de transport va primi, împotriva semnăturii, copia ordonanţei prin care s-a dispus percheziţia, precum şi încheierea emisă de judecător; de asemenea i se va solicita predarea voluntară a obiectelor, bunurilor şi documentelor menţionate expres în dispozitivul actelor procedurale. În situaţia în care persoana vizată predă de bunăvoie obiectele şi înscrisurile căutate, organul de urmărire penală va proceda doar la ridicarea acestora, fără a mai continua efectuarea percheziţiei. În caz contrar se purcede la ridicarea lor forţată. „Îndeplinirea riguroasă a acestor formalităţi procedurale de către organul judiciar contribuie la prevenirea unor dispute nejustificate, a eventualelor conflicte generate de persoanele implicate pe durata

to prevent unjustified damage. When the owner/user of the means of transport is inside it, the working team will act according to their personality and their individual reaction. In this regard, we do not rule out that the person might cooperate with law enforcement, but most often the person refuses to comply with legal requirements or even resists. The most efficient solution would be to get the person out of the car by a trick. But if it is impossible to amicably obtain the person's cooperation, the criminal investigation body has the right to forcibly enter the person's vehicle. Forced entry into a person's means of transport also implies causing damage or destruction to it, damage which, although justified by law, should not be disproportionate in relation to the actions undertaken.

Subsequently, the criminal investigation body will proceed to identify the person designated to conduct the search, as well as to verify the identity of the person being searched and of other persons present at the site, based on legal identity documents. At the same time, if necessary, a body search of these persons will be carried out. Those present will be informed of the purpose of the action, of their rights and obligations according to their procedural status. For all persons present at the search location or who arrive during its conduct, the criminal investigation body will proceed to verify their identities and, if necessary, may order the restriction of their right to leave the place of action. The owner or possessor of the means of transport will receive, against signature, a copy of the ordinance ordering the search, as well as the judge's ruling, and will also be requested to voluntarily hand over the objects, goods, and documents expressly mentioned in the dispositive of the procedural acts. In the situation where the targeted person voluntarily hands over the sought objects and documents, the criminal investigation body will only proceed to seize them, without continuing to conduct the search. Otherwise, forced seizure will proceed. "Strict fulfillment of these procedural formalities by the judicial body contributes to preventing unjustified disputes, possible conflicts generated by the persons involved during the search, as well as to avoiding complaints or comments, often tendentious, regarding the re-

percheziției, precum și la evitarea reclamațiilor sau aprecierilor, adesea tendențioase, referitoare la rezultatele acestei acțiuni" [9, p.343].

2. În cadrul fazei de examinare generale, cunoscută și sub denumirea de privire de ansamblu, ofițerul de urmărire penală determină locațiile posibile unde pot fi ascunse obiectele sau documentele vizate, precum și zonele cu risc sporit, elaborând în același timp un plan detaliat pentru desfășurarea percheziției, inclusiv succesiunea, metodele și procedeele care vor fi utilizate. Se precizează că toate aceste activități trebuie să se desfășoare în prezența proprietarului sau deținătorului mijlocului de transport; în cazul lipsei acestora, participarea este asigurată printr-un membru adult al familiei ori printr-o persoană care îi reprezintă interesele. Dacă această prezență nu poate fi garantată, se va solicita participarea unui reprezentant al autorităților executive locale.

3. Faza de examinare detaliată în cadrul percheziției reprezintă esența acestei acțiuni de urmărire penală și este una de o complexitate și răspundere înaltă, reieșind din faptul că anume în această fază au loc căutările și depistarea obiectelor, documentelor ce prezintă interes în cauză. Regulile de bază a efectuării oricăror tipuri de percheziții sunt următoarele: percheziția se desfășoară cu minuțiozitate, metodic și sistematic, în permanență se observă comportamentul persoanei percheziționate, acțiunile desfășurându-se în strictă conformitate cu legea.

Întâi de toate, organul de urmărire penală va acorda atenție documentelor aferente mijlocului de transport, iar ulterior va trece la examinarea propriu-zisă a acestuia. Se recomandă ca percheziția vehiculelor să înceapă cu o metodă selectivă și, dacă nu dă rezultatele dorite, să se treacă la metoda continuă, care include examinarea tuturor locurilor disponibile pentru ascundere și chiar dezasamblarea unor mecanisme. Examinarea vehiculului se realizează în corespundere cu următoarele cinci zone: exteriorul, interiorul, portbagajul, compartimentul motorului și dedesubtul mașinii. Referitor la succesiunea examinării acestor zone, considerăm că percheziția ar trebui să înceapă cu portbagajul, întrucât acolo de cele mai dese ori se creează ascunzișuri, și ar trebui să se finalizeze cu motorul.

În portbagaj, trebuie verificată valiza cu

sults of this action" [9, p.343].

2. During the general examination phase, also known as the overview, the prosecution officer shall determine the possible locations where the objects or documents concerned may be hidden, as well as the high-risk areas, while developing a detailed plan for conducting the search, including the sequence, methods and procedures to be used. It is noted that all these activities must be carried out in the presence of the owner or holder of the means of transport; in the event of their absence, participation is ensured through an adult family member or a person representing his interests. If this presence cannot be guaranteed either, a representative of the local executive authorities will be requested.

3. The detailed examination phase in the search represents the essence of this criminal investigation and is one of high complexity and responsibility, resulting from the fact that in this phase the searches and detection of objects, documents of interest in the case take place. The basic rules of conducting any type of searches are as follows: the search is carried out thoroughly, it is carried out methodically and systematically, the behavior of the person being searched is constantly observed, the action is carried out in strict accordance with the law.

First of all, the criminal investigation body will pay attention to the documents related to the means of transport, and then proceed to its proper examination. It is recommended that vehicle searches begin with a selective method and, if they do not give the desired results, proceed to the continuous method, which includes the examination of all available places for concealment and even disassembly of some mechanisms. The examination of the vehicle shall be carried out in accordance with the following five areas: the exterior, interior, trunk, engine compartment and underneath the vehicle. Regarding the sequence of examination of these areas, we believe that the search should start with the trunk, as there are often created hiding places, and should end with the engine.

In the trunk, the suitcase with tools, the spare wheel, the space between the floor and the lower part of the trunk must be checked. Inside the car should be examined what is between the carpet and the bottom, should be

unelte, roata de rezervă, spaţiul dintre podea şi partea inferioară. În interiorul maşinii ar trebui să se examineze ce este între covor şi partea de jos, trebuie scoase şi pipăite husele scaunelor, se va verifica spaţiul dintre scaun şi spate, între scaun şi podea, spaţiul de lângă pedale, scaunele în sine, în spatele tabloului de bord, trebuie verificat conţinutul torpedoului, trusele de prim ajutor etc. Tot în interior trebuie analizate cu atenţie elemente de fapt suspicioase, precum sunt urmele reparaţiilor recente sudură, şuruburi noi, vopsea proaspăt aplicată, urme de porţiuni ruginite artificial, suspensie nefiresc de joasă, deficienţa sistemului de încălzire, geamuri care nu se deschid, roată de rezervă sau anvelope nefiresc de uzate [10, p.218]. Obligatoriu, vor fi examinate mecanismele şi părţile maşinii dedesubtul acesteia, în acele locuri în care vizibilitatea este redusă, utilizându-se lanterne, oglinzi, clești. Dacă este necesar, mijlocul de transport va fi plasat pe canalul de inspecţie tehnică, rampă sau elevator auto. „La examinarea motorului se dă atenţie conţinutului interior al filtrului de aer, rezervorului cu lichid pentru spălarea parbrizului şi altor rezervoare, locului liber dintre aripi, conductelor de încălzire, spaţiului dintre radiator şi plasa de protecţie, interiorului barei de protecţie din faţă etc." [11, p.145]. Cercetând exteriorul mijlocului de transport sau motorul, specialistul va acorda atenţie pieselor ce sunt în plus sau celor a căror stare se diferenţiază de ansamblul de mecanisme examinate.

„Printre locurile utilizate frecvent ca ascunzători pentru obiecte de genul bijuteriilor, armelor, drogurilor, obiectelor de artă sau cult, se numără tapiţeria scaunelor, a banchetelor şi portierelor, rezervorul de benzină, elementele de caroserie, roţile, radiatoarele, farurile etc." [12, p.510]. Evidenţiem faptul că, în cazurile când se caută piese auto sustrase, trebuie luat în consideraţie că acestea ar putea fi parte componentă a maşinii percheziţionate. Locuri specifice ascunderii bunurilor ce constituie obiect material al contrabandei sunt: „locuri în compartimentul destinat mărfurilor cu căi de acces aferente bine disimulate, ascunzători în instalaţia de producere a frigului pentru compartimentul de marfă, în locaşul acumulatorilor, ascunzători create prin dublarea podelei şi a pereţilor compartimentului destinat transportului de mărfuri, ascunzători în cabina

removed and touched the seat covers, checked the space between the seat and the back, between the seat and the floor, the space next to the pedals, the seats themselves, behind the dashboard, should be checked the contents of the glove box, first aid kits, etc. All inside should be carefully analyzed, suspicious fact elements, the such as traces of recent welding repairs, new screws, etc. freshly applied paint, traces of artificially rusted portions, unnatural low suspension, failure of the heating system, windows that do not open, spare wheel or unnatural worn tires [10, p.218]. Mandatory, the mechanisms and parts of the car below it will be examined, in those places where visibility is reduced using flashlights, mirrors, pliers. If necessary, the means of transport can be placed on the technical inspection channel, ramp or elevator car. On examination of the engine, attention is paid to the inner contents of the air filter, the liquid tank for washing the windshield and other tanks, the free space between the wings, the heating pipes, the space between the radiator and the protective net, the interior of the front bumper, etc." [11, p.145]. By researching the exterior of the means of transport or the engine, the specialist will pay attention to its foreign parts, the extra parts or those, whose condition differs from the overall mechanisms examined.

"Among the places frequently used as hiding places for objects such as jewelry, weapons, drugs, art or cult items, include the upholstery of chairs, banquets and doors, petrol tank, body elements, wheels, radiators, headlights, etc." [12, p.510]. We highlight the fact that in cases when searching for stolen auto parts, it must be taken into account that they could be part of the searched car. Specific places for the concealment of goods that are material objects of smuggling are: "places in the compartment for goods with well-disguised access routes, hiding places in the cold production facility for the cargo compartment, in the storage room, hiding places created by doubling the floor and the walls of the compartment for the transport of goods, hiding in the driver's cabin in the glove compartment, in the electric fuse room, in the mattress or other components of the beds, in the storage room along the axle of the steering wheel" [13, p.271].

şoferului în torpedou, în locaşul siguranţelor electrice, în salteaua sau alte componente ale paturilor, de-a lungul axului volanului" [13, p.271].

Obiectele, materialele şi documentele identificate în cursul percheziţiei vor fi ridicate, ambalate corespunzător şi prezentate persoanei în prezenţa căreia s-a desfăşurat acţiunea, precum şi celorlalţi participanţi. Pe lângă bunurile specificate în ordonanţă şi încheiere, organul de urmărire penală are dreptul să ridice alte obiecte a căror deţinere este ilegală sau al căror circuit este interzis. Aceste bunuri vor fi obligatoriu ambalate, sigilate şi însoţite de semnătura persoanei responsabile de efectuarea percheziţiei, pentru a preveni orice posibilă înlocuire sau deteriorare.

DOCUMENTAREA PROCESULUI ŞI FIXAREA REZULTATELOR

Indiferent de rezultatele percheziţiei, această acţiune de urmărire penală se va încheia cu întocmirea unui proces-verbal, în conformitate cu prevederile art.131, 260 şi 261 Cod de Procedură Penală al Republicii Moldova. Procesul-verbal al percheziţiei este mijlocul de bază de documentare a acestei acţiuni, care, în raport cu circumstanţele cazului, poate fi însoţit de planşe fotografice, înregistrări video, schiţe sau planurile vehiculului percheziţionat.

În procesul-verbal de percheziţie se vor fixa toate activităţile desfăşurate, începând cu numele şi calitatea participanţilor la acţiune, menţiunea despre comunicarea drepturilor şi obligaţiilor, rezultatele percheziţiei corporale, declaraţiile persoanei percheziţionate, menţiune despre predarea benevolă sau ridicarea forţată a obiectelor/documentelor căutate. În aceeaşi ordine, în procesul-verbal de percheziţie vor fi descrise obiectele ridicate în limitele ce permit individualizarea lor şi fixarea stării acestora, indicându-se locul unde au fost depistate, modul în care se păstrau, împrejurările şi metodele prin care au fost descoperite.

Despre acţiunile ilegale ale persoanei percheziţionate sau ale altor participanţi, precum şi despre alte întâmplări procesuale se face menţiune în procesul-verbal. Din categoria acestora fac parte actele de încălcare a ordinii de drept şi încercările de ascundere sau deteriorare a obiectelor/documentelor căutate. Ofiţerul de urmărire penală va indica, de asemenea, în procesul-verbal măsurile luate pentru înlăturarea acestor incidente.

The objects, materials and documents identified during the search will be picked up, packed properly and presented to the person in whose presence the action took place, as well as to the other participants. In addition to the goods specified in the order and conclusion, the criminal investigation body is entitled to collect other objects whose possession is illegal or whose circuit is prohibited. These goods will be necessarily packed, sealed and accompanied by the signature of the person responsible for conducting the search, in order to prevent any possible replacement or damage.

DOCUMENTATION AND RECORDING OF RESULTS

Regardless of the results of the search, this criminal investigation will end with the preparation of a report, in accordance with the provisions of Articles 131, 260 and 261 Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova. The minutes of the search are the basic means of documenting this action, which, in relation to the circumstances of the case, may be accompanied by photographic drawings, video recordings, sketches or plans of the searched vehicle.

In the search minutes will be fixed all the activities carried out, starting with the name and quality of the participants in the action, the mention about the communication of rights and obligations, the results of the body search, the statements of the person being searched, mention about the voluntary surrender or forced removal of the objects/documents sought. In the same order, in the search minutes, the objects raised within the limits allowing their individualization and their condition will be described, indicating the place where they were detected, how they were kept, the circumstances and methods by which they were discovered.

The illegal actions of the person being searched or other participants, as well as other procedural events, are mentioned in the minutes. These include acts of violation of the rule of law and attempts to hide or damage objects/documents sought. The criminal investigation officer will also indicate the measures taken to remove these incidents.

The minutes of the search are to be brought to the attention of the participants,

menea, măsurile întreprinse pentru înlăturarea acestor incidente.

Procesul-verbal al percheziţiei urmează a fi adus la cunoştinţa participanţilor, dându-se citire acestuia şi urmând ca participanţii să fie întrebaţi dacă au obiecţii sau completări. Pasul următor constă în semnarea procesului-verbal şi înmânarea unei copii persoanei la care s-a efectuat percheziţia.

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

Percheziţia mijlocului de transport reprezintă o acţiune de urmărire penală şi de tactică criminalistică esenţială în cadrul activităţii de înfăptuire a justiţiei desfăşurată de organele de drept. Suntem de părerea că, în contextul utilizării cât mai frecvente a mijloacelor de transport la săvârşirea infracţiunilor, datorită mobilităţii acestora, este indispensabilă reglementarea unui asemenea procedeu probator în legislaţia procesual penală naţională. Datorită pârghiei legale de a desfăşura acţiuni de căutare în autovehiculul unei persoane, organul de urmărire penală are posibilitatea reală de a descoperi şi ridica obiecte, valori, documente care au servit la săvârşirea infracţiunii, au constituit obiectul sau rezultatul acesteia şi care ar putea furniza date importante pentru justa soluţionare a cauzei penale.

Referitor la respectarea condiţiilor legale de dispunere, efectuare, legalizare, documentare şi a regulilor tactico-criminalistice de realizare a percheziţiei mijlocului de transport, analizate în cadrul acestei lucrări, considerăm că acestea au un rol extrem de important în obţinerea rezultatului scontat. Succesul desfăşurării percheziţiei depinde, în mod esenţial, de o pregătire riguroasă a activităţii. Prin urmare, organul de urmărire penală este obligat să asigure obţinerea tuturor documentelor justificative necesare pentru realizarea măsurii, să adune informaţii pertinente privind proprietarul sau deţinătorul vehiculului, să formeze echipa de intervenţie şi să pregătească adecvat mijloacele tehnice speciale destinate acestei activităţi.

Totodată, este importantă stabilirea momentului optim pentru acţiune şi organizarea deplasării la locul unde se găseşte vehiculul. Un aspect fundamental în cadrul acestei etape îl reprezintă asigurarea accesului neîngrădit la

reading it and the participants will be asked if they have any objections or additions. The next step is to sign the minutes and hand a copy to the person who carried out the search.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Based on the above, we emphasize the idea that the search of the means of transport is an action of criminal prosecution and essential forensic tactics in the work of justice carried out by law enforcement bodies. We are of the opinion that, in the context of the most frequent use of means of transport when committing crimes, due to their mobility, it is indispensable to regulate such a probative process in national criminal procedural law. Due to the legal lever to carry out search actions in the vehicle of a person, the criminal investigation body has the real opportunity to discover and pick up objects, values, documents that served to commit the crime, were the object or result thereof and that could provide important data for the proper resolution of the criminal case.

Regarding the observance of the legal conditions of arrangement, performance, legalization, documentation and the tactical-criminalistic rules for conducting the search of the means of transport, analyzed in this paper, we consider that they have an essential role in obtaining the expected result. The success of the search depends essentially on a rigorous preparation of the activityTherefore, the criminal investigation body is obliged to ensure that all the necessary supporting documents are obtained for the implementation of the measure, to gather relevant information on the owner or owner of the vehicle, to form the intervention team and to adequately prepare the special technical means intended for this activity.

At the same time, it is important to set the optimal moment for action and organize the movement to the place where the vehicle is located. A fundamental aspect at this stage is ensuring unhindered access to the vehicle concerned, and the intervention of the judicial body must be carried out in strict compliance with the behavior of the person investigated, in accordance with the applicable legal provisions. In the execution phase of the search, the criminal investigation officer, in collaboration

autovehiculul vizat, iar intervenţia organului judiciar trebuie să se desfăşoare cu respectarea strictă a comportamentului persoanei investigate, în conformitate cu prevederile legale aplicabile. În faza de execuţie a percheziţiei, ofiţerul de urmărire penală, în colaborare cu un expert tehnic sau mecanic auto, efectuează o examinare amănunţită a mijlocului de transport, analizând în detaliu toate componentele sale - de la exterior, prin interior, portbagaj, compartimentul motor, până la partea inferioară a vehiculului - acordând o atenţie specială fiecărui element relevant pentru investigaţie. După finalizarea percheziţiei, se întocmeşte un proces-verbal care să surprindă fidel şi obiectiv atât desfăşurarea operaţiunii, cât şi toate bunurile şi documentele identificate. Orice abatere de la respectarea riguroasă a acestor proceduri, inclusiv întârzierea sau realizarea necorespunzătoare a lor, poate genera impasuri în desfăşurarea urmăririi penale sau poate conduce la invalidarea actelor procesuale.

În legătură cu cele menţionate anterior, subliniem faptul că Codul de Procedură Penală nu prevede în mod explicit regimul juridic al desfăşurării percheziţiei asupra mijlocului de transport al persoanei. Cu toate acestea, practica aplicativă evidenţiază că organul de urmărire penală utilizează această măsură probatorie având ca temei reglementarea privind domiciliul, care include vehiculul persoanei. În opinia noastră, este imperios necesar ca legislaţia să reglementeze clar procedura percheziţionării mijlocului de transport, urmând exemplul legiuitorului român, care defineşte această acţiune ca fiind măsura probatorie ce constă în examinarea exteriorului şi interiorului unui vehicul sau a componentelor acestuia ori a altor mijloace de transport.

with a technical or auto mechanic expert, conducts a thorough examination of the means of transport, analyzing in detail all its — components from the outside, through the interior, trunk, engine compartment, to the bottom of the — vehicle, paying special attention to each element relevant to the investigation. After completion of the search, a minutes shall be drawn up which shall capture faithfully and objectively both the conduct of the operation and all the goods and documents identified. Any deviation from the rigorous observance of these procedures, including their delay or improper performance, may lead to impasses in the conduct of criminal prosecution or may lead to the invalidation of procedural acts.

In connection with the above, we point out that the Code of Criminal Procedure does not explicitly provide for the legal regime of conducting the search on the means of transport of the person. However, the applicative practice points out that the criminal investigation body uses this evidentiary measure based on the regulation of residence, which also includes the vehicle of the person. In our opinion, it is imperative that the legislation clearly regulates the procedure of searching the means of transport, following the example of the Romanian legislator, who defines this action as the probative measure consisting in examining the exterior and interior of a vehicle or its components or other means of transport.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE
BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Cod de Procedură Penală al Republicii Moldova. Nr. 122 din 14-03-2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 05-11-2013, Nr. 248-251, art.125.
2. Gheorghiţă M. Tratat de criminalistică. Ed. Tipografia Centrală. Chişinău, 2017.
3. https://ro.wikipedia.org/wiki/Automobil (vizitat 25.06.2025).
4. Decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Centru din 10 iunie 2025 pe dosarul nr.1a-889/24. https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E849AB8E-

D3A4-489C-AED6-7D8C00DA4192 (vizitat 25.06.2025).
5. Sentinţa Judecătoriei Bălţi din 26 martie 2025 pe dosarul nr.1-629/2024. https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/A35A3453-93DB-4B05-AC0B-E20B4A194ECB (vizitat 25.06.2025).
6. Convenţia Europeană privind Drepturile Omului, 04.11.1950. https://www.coe.int/ro/web/execution/article-41 (vizitat 25.06.2025).
7. Didâc V. ş.a. Tactică criminalistică. Activitatea operativă de investigaţii. Ed. Elan poligraf. Chişinău, 2009.
8. Moise A. C., Stancu E. Criminalistică. Elemente de tehnică şi de tactică a investigării penale. Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Ed. Universul Juridic. Bucureşti, 2020.
9. Doraş S. Criminalistică. Ed. Tipografia centrală. Chişinău, 2011.
10. Ruiu M. Criminalistică. Ed. Universul Juridic. Bucureşti, 2013.
11. Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu I., Rusnac C. Tactica acţiunilor de urmărire penală. Ed. Cartea Militară. Chişinău, 2020.
12. Stancu E. Tratat de criminalistică. Ediţia a V-a revăzută şi adăugită. Ed. Universul Juridic. Bucureşti, 2010.
13. Olteanu G. I. Metodologia cercetării unor infracţiuni ce presupun traficul ilegal de bunuri şi persoane, Ed. AIT, Bucureşti, 2005.

CZU 347.472

DOI 10.5281/zenodo.17317799

DISTINGEREA ACTELOR DE GENEROZITATE ȘI A CELOR STIMULATORII DE ACTELE DE GRATIFICARE CARACTERISTICE RAPORTULUI DE DONAȚIE

Grigore ARDELEAN [1]

Ana-Andreea MANEA [2]

Dintotdeauna, a fost firesc ca actului prin care se dispune cu titlu gratuit, și care poate genera anumite consecințe materiale față de donator, să i se acorde o atenție sporită în plan de reglementare, asigurând, pe această cale, protecție juridică adecvată intereselor ce se urmăresc prin încheierea respectivului contract. În contextul dat, discuțiile, controversele și dezbaterile doctrinare pe marginea subiectelor ce planează în jurul tuturor actelor de gratificare, inclusiv al donației, nu vor încetini niciodată, existând atâta timp cât va exista omul, având în vedere că sentimentele de generozitate, caritate, bunătate și altruism îl vor însoți mereu, atât pe drumul progresului, cât și pe cel al regresului. În consecință, noțiunea contractului de donație în varianta actuală permite a se înghesui în categoria lui toate actele cu titlu gratuit, precum și alte fapte de gratificare (cadoul, darurile neînsemnate, reducerile și discounturile, transplantul de țesuturi și organe, etc.) care, în genere, ar trebui să fie scoase din câmpul juridic al donației.

Cuvinte-cheie: gratificare, donație, caritate, generozitate, altruism, cadou, bacșiș, discount, filantropie, premiu, daruri habitudinale.

DISTINGUISHING ACTS OF GENEROSITY AND STIMULATORY ACTS FROM ACTS OF GRATIFICATION CHARACTERISTICS OF THE DONATION RELATIONSHIP

Grigore ARDELEAN [1]

Ana-Andreea MANEA [2]

It has always been natural that the act by which a free act is disposed of, and which may generate certain material consequences towards the donor, should be given increased attention in the regulatory plan, ensuring, in this way, adequate legal protection for the interests that are pursued by concluding the respective contract. In this context, the discussions, controversies and doctrinal debates on the topics that hover around all acts of gratification, including donation, will never slow down, existing as long as man exists, considering that the feeling of generosity, charity, kindness and altruism will always accompany him, both on the path of progress and that of regression. Consequently, the notion of the donation contract in its current version allows to cram into its category all acts with a gratuitous title, as well as other acts of gratification (gift, insignificant gifts, reductions and discounts, transplantation of tissues and organs, etc.) which, in general, should be removed from the legal field of donation.

Keywords: gratification, donation, charity, generosity, altruism, gift, tip, discount, philanthropy, prize, habitual gifts.

INTRODUCERE

De-a lungul evoluţie sale, termenul de „donaţie” a fost şi mai este şi astăzi echivalat cu alţi diferiţi termeni (cadou, dar, milostenie, binefacere, caritate etc.), considerându-se că exprimă acelaşi sens, prin urmare sunt sinonime,

INTRODUCTION

Throughout its evolution, the term «donation» has been and still is equated with different terms (gift, pressent, alms, benefaction, charity, etc.), considering that they express the same meaning, therefore they are synonyms,

[1] Conferenţiar universitar, doctor în drept, Catedra „Drept privat”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: ardeleangrigore7@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5203-358X
Associate Professor, PhD, Chair of Private Law, The „Ștefan cel Mare ” Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: ardeleangrigore7@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5203-358X

[2] Doctorandă, notar stagiar în Biroul notarial Craiova, România; e-mail: anaadriana_manea@yahoo.com; ORCID ID: 0009-0004-7669-9038
PhD student, trainee notary in the Notary Office Craiova, Romania; email: anaadriana_manea@yahoo.com; ORCID ID: 0009-0004-7669-9038

ceea ce nici pe departe nu e corect şi nici adecvat din punct de vedere juridic, dar şi semantic.

Prin urmare, lucrurile nu stau mai bine nici în terminologia juridică: unii spun că donaţia este o liberalitate, alţii că este un contract, unii afirmă că cadoul nu este altceva decât o donaţie, alţii că şi bacşişul este o donaţie, ceilalţi că premiile şi recompensele, iar majoritatea susţine că transplantul se face prin donare de organe şi ţesuturi şi că sponsorizările sunt veritabile acte de donaţii, etc. Ce este interesant, că şi alte contracte ce au drept scop majorarea patrimoniului altuia cu titlu gratuit, de asemenea sunt considerate categorii ale contractului de donaţie, deşi ele sunt acte distincte, de liberalitate.

De multe ori este echivalată donaţia cu contractul de donaţie, cu liberalitatea, iar liberalitatea cu gratificarea, iar actele cu titlu gratuit dezinteresate (depozitul gratuit, comodatul, împrumutul gratuit, uzufructul gratuit) se confundă cu donaţia. Mai mult, un şir de acte (bacşişul, discountul, premiul etc.) care, în aparenţă, sunt de gratificare, în esenţa lor reprezintă categorii de fapte de generozitate care nu se încadrează în sfera instituţiei donaţiei, fiind confundate cu instituţii reglementate de dreptul muncii în contextul unor varietăţi de remunerare sau a dreptului afacerilor, în planul realizării activităţilor de marketing etc.

Din aceste considerente, în compartimentul de faţă am decis să venim cu unele clarificări, atât cât e posibil, pentru a aşeza la locul lor toţi termenii care, de fapt, ar trebuie să intituleze diferite instituţii, cu scopuri şi trăsături proprii. În contextul dat, şi legiuitorului i-ar fi mai uşor să reglementeze distinct toate aceste instituţii care, deşi sunt liberalităţi, gratifică pe cineva, însă prezintă trăsături distincte, fiind aplicate pentru situaţii, interese şi efecte diferite.

Astfel, în textul ce urmează vom analiza toţi termenii ce intitulează domeniile distincte ale actelor şi instituţiile de gratificare, dar vom prezenta şi trăsături specifice pentru fiecare în materie de reglementare şi stabilire a direcţiilor concrete de aplicare. De asemenea, cu toate că în conţinutul altor lucrări am făcut distincţia între donaţie şi actele de gratificare aflate în afara câmpului juridic al donaţiei, în lucrarea de faţă vom veni cu anumite comple-

which is far from correct and not appropriate from a legal point of view, but also semantically.

Therefore, things are not better in legal terminology either, some say that donation is a liberality, others that it is a contract, some say that the gift is nothing more than a donation, some claim that the tip is also a donation, others that prizes and rewards, and most, that transplantation is done through organ and tissue donation and that sponsorships are true acts of donation, etc. What is interesting is that other contracts that aim to increase the patrimony of another for free are still considered categories of the donation contract, although they are distinct acts, acts of liberality, along with this one, at least that is how it should be, we believe.

Often, the donation is equated with the donation contract, the donation with liberality, liberality with gratification or disinterested gratuitous acts (free deposit, commodation, free loan, free usufruct) with the donation.

Moreover, a series of acts (tips, discounts, prizes, etc.) that, apparently, are gratuitous, in their essence represent categories of acts of generosity that do not fall within the scope of the donation institution, being confused with institutions regulated by labor law in the context of some varieties of remuneration or business law, in the plan of carrying out marketing activities, etc.

For these reasons, in this section we have decided to provide some clarifications, as much as possible, in order to put in their place all the terms that, in fact, should name different institutions, with their own purpose and characteristics.

In this context, it will also be easier for the legislator to regulate distinctly all these institutions that, although they are liberalities, gratify someone, but present distinct characteristics, are applied for different situations, interests and effects.

Thus, in the following text we will analyze all the terms that name the distinct areas of the acts and the institutions of gratification, but we will also present specific characteristics for each one in terms of regulation and establishing concrete directions of application.

Also, although in the content of other works we have distinguished between dona-

tări, dar şi cu prezentarea diferenţelor între actele de gratificare, altele decât donaţia, şi actele de generozitate care nu cad nici sub incidenţa gratificării.

Scopul articolului este de a aduce la cunoştinţa publicului, legiuitorului, precum şi celor ce aplică legea, faptul că nu toate actele de gratificare sunt donaţii, respectiv urmează a fi tratate diferit, cu aplicarea legislaţiei în privinţa lor în mod corespunzător fiecărei instituţii, în funcţie de scopurile şi efectele sale. De asemenea, studiul urmăreşte formarea unei baze ştiinţifice solide şi explicite, necesară legiuitorului în procesul reglementării actelor de gratificare.

METODOLOGIE

Metodele şi materiale aplicate în cadrul cercetării se impun prin importanţa şi utilitatea lor teoretică recunoscută de veacuri, dintre aceste fiind utilizate cu preponderenţă: metoda analizei, metoda istorică, metoda sintezei, metoda deducţiei, metoda sistemică, metoda comparativă.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Pentru o mai bună consecutivitate necesară înţelegerii adevăratului sens al diferitor termeni, respectiv, pentru a elucida atribuţiile instituţiilor de drept şi ale celor aflate în afara reglementării, vom sistematiza lucrarea în trei compartimente. Primul se va referi la unii termeni generali specifici instituţiei gratificării (generozitatea, altruismul şi caritatea), al doilea la distincţia donaţiei de actele de generozitate aflate în afara instituţiei gratificării (bacşişul, premiile şi recompensele, reducerile), iar în a treia parte vom analiza distincţia între donaţie şi liberalităţile aflate în afara câmpului juridic al donaţiei (caritatea, darurile etc.).

Generozitatea, altruismul şi caritatea. Deşi foarte apropiate după sens şi esenţă, totuşi între termenii de generozitate, altruism şi caritate există o oarecare diferenţă. Evident, cea mai mare asemănare o identificăm între generozitate şi altruism, ambele fiind nişte stări şi sentimente de afecţiune ce descriu o calitate a persoanei, care-i învăluie conştiinţa şi o determină la fapte de gratificare în favoarea cuiva, fapte ce se materializează fie printr-un act de

tion and acts of gratification outside the legal field of donation, in this work we will come with certain additions, but also with the presentation of the differences between acts of gratification, other than donation, and acts of generosity that do not even fall under the incidence of gratification itself.

The purpose of the article is to bring to the attention of the public, the doctrine, the legislator, as well as those who apply the law, the fact that not all acts of gratification are donations, respectively, they are to be treated differently, as the legislation regarding them is applied appropriately to each institution depending on its purpose and effects. The study also aims to form a solid and explicit scientific basis necessary for the legislator in the process of regulating acts of gratification.

METHODOLOGY

The methods and materials applied in the research are established by their importance and theoretical utility recognized for centuries, among which the following are used with preponderance: the analysis method, the historical method, the synthesis method, the deduction method, the systemic method, the comparative method

DISCUSSIONS AND RESULTS

For a better consistency necessary to understand the true meaning of the different terms, respectively, legal institutions and those outside the regulation, we will systematize the work in three compartments.

The first will refer to some general terms specific to the institution of gratification (generosity, altruism and charity), the second compartment will refer to the distinction of donation from acts of generosity outside the institution of gratification (tips, prizes and rewards, discounts), and in the third part we will analyze the distinction between donation and liberalities outside the legal field of donation (charity, gifts, etc.).

Generosity, altruism and charity. Although very close in meaning and essence, there is a certain difference between the terms generosity, altruism and charity. Obviously, the greatest similarity is identified between generosity and altruism, both being states, feelings of

caritate, fie printr-un act de donaţie sau chiar printr-un act ce nu procură un folos patrimonial destinatarului acestuia [9, p. 24].

În pofida acestui fapt, dacă generozitatea reprezintă un sentiment, o calitate a persoanei, ce constituie geneza oricărui act de gratificare liberalitate (diminuează patrimoniul dispunătorului), indiferent prin forma care se exprimă, atunci altruismul seamănă mai mult cu un sacrificiu ce se poate exprima nu neapărat prin tradiţiune cu efecte de diminuare a patrimoniului dispunătorului în favoarea gratificatului, ci şi printr-o activitate de ajutorare ce nu va înregistra efecte similare.

Bunăoară, după cum susţin unii autori [13, p. 8], altruismul pur constă în a *sacrifica* ceva pentru altcineva în afară de sine – de exemplu, *sacrificând timp, energie sau bunuri*, fără a aştepta vreo compensaţie sau beneficiu, fie direct, fie indirect. În ce priveşte caritatea, deşi se naşte din generozitate, aceasta tot timpul este urmată de o acţiune îndreptată spre favorizarea materială a beneficiarului ei, instituţie pe care o vom descrie într-un subiect ulterior.

Distincţia donaţiei de actele de generozitate aflate în afara instituţiei gratificării. În percepţia societăţii, toate actele şi faptele prin care se transmit anumite bunuri gratuit şi necondiţionat constituie donaţii, iar în percepţia dreptului lucrurile stau altfel. Deşi în aparenţă, toate aceste acte sunt de gratificare, în sens juridic, dar şi faptic, nu toate întrunesc semnele gratificării care, de fapt, sunt specifice şi donaţiei. Spre exemplu, deşi prin transmiterea unui organ sau ţesut de la o persoană sănătoasă către un pacient nu se urmăreşte un avantaj patrimonial, totuşi aici nu suntem în prezenţa unui act de gratificare, odată ce obiectul acestuia nu se încadrează în categoria de bunuri, respectiv prin acesta nu se procură un folos patrimonial pacientului, ci unul vital. Or, potrivit art. 310 alin. 1 CC, act juridic cu titlu gratuit *este actul prin care se procură unei părţi un folos patrimonial* fără a se urmări obţinerea în schimb a unui alt folos patrimonial.

De asemenea, cu toate că unele acte (bacşişul, premiile şi recompensele, reducerile şi discounturile), aparent gratuite, măresc patrimoniul beneficiarului acestora, fără a se urmări un avantaj patrimonial din partea dis-

affection that describe a quality of the person, which envelops their conscience and determines them to acts of gratification in favor of someone, acts that materialize, either through an act of charity, or through an act of donation or even through an act that does not provide a patrimonial benefit to its recipient [9, p. 24].

Despite this fact, if generosity represents a feeling, a quality of the person, which constitutes the genesis of any act of gratification liberality (it decreases the patrimony of the donor), regardless of the form in which it is expressed, then altruism is more like a sacrifice that can be expressed not necessarily through tradition with effects of diminishing the patrimony of the donor in favor of the gratified, but also in a helping activity that will not register similar effects.

For example, as some authors argue [13, p. 8], pure altruism consists of sacrificing something for someone else besides oneself – for example, sacrificing time, energy or goods, without expecting any compensation or benefit, either directly or indirectly.

As for charity, although it is born from generosity, it is always followed by an action aimed at materially favoring its beneficiary, an institution that we will describe in a later topic.

The distinction between donation and acts of generosity outside the institution of gratification

In the perception of society, all acts and deeds by which certain goods are transmitted free of charge and unconditionally constitute donations, while in the perception of law things are different. Although apparently, all these acts are gratification, in the legal sense, but also in fact, not all of them meet the signs of gratification which, in fact, are also specific to donation. For example, although by transmitting an organ or tissue from a healthy person to a patient a patrimonial advantage is not sought, however, here we are not in the presence of an act of gratification, since its object does not fall into the category of goods, respectively, through it a patrimonial benefit is not obtained for the patient, but a vital one. Or, according to art. 310 para. 1 CC, a gratuitous legal act is the act by which a patrimonial benefit is obtained for a party without seeking to obtain another patrimonial benefit in return. Also, although some acts (tips, prizes and rewards, discounts

punătorului, în sinea lor totuşi urmăresc un folos patrimonial (creşterea volumului vânzărilor, eficienţei muncii, etc.) sau remunerează o activitate ce depăşeşte atribuţiile angajatului, din contul clientului angajatorului. În consecutivitatea respectivă, înainte de a trece la actele de gratificare aflate în afara câmpului juridic al donaţiei, vom prezenta toate actele de generozitate care nu se află în sfera actelor de gratificare, nemaivorbind de donaţie.

Bacşişul. În conţinutul uneia dintre distinsele sale lucrări, autorul francez G. Lyon-Caen [14, p. 301] arată că bacşişul este o sumă de bani dată salariatului de către un terţ, străin contractului de muncă, dar client al angajatorului.

Deşi, în acest context, s-ar observa în bacşiş o liberalitate pură, în acelaşi timp respectiva opinie se loveşte de obiecţia că, cel mai frecvent, plata bacşişului (după anumite legislaţii) este obligatorie şi rezultă dintr-o majorare a facturii. În consecinţă, bacşişul rămâne a fi examinat în calitate de salariu sau un adaos la salariu (în viziunea multor angajatori) acoperit de persoane, altele decât angajatorul (clienţii angajatorului).

Aşadar, fiind perceput, în aparenţă, drept donaţie remuneratorie, bacşişul reprezintă o formă de exprimare a generozităţii în schimbul unei prestaţii ce depăşeşte limitele celei ce se cuvine în temeiul unui raport ce are, de obicei, ca obiect deservirea unui client. Prin urmare, deşi clientul oferă un bacşiş distinct de plata serviciului prestat, totuşi acesta nu se încadrează în categoria liberalităţilor, a actelor de gratificare, dar nici a donaţiilor atâta timp cât este determinat de o contraprestaţie legată de serviciul la care presupusul gratificat este obligat [8, p. 22].

După cum susţin unii autori autohtoni [12, p. 97], bacşişul se bazează pe existenţa unui serviciu cu conţinut patrimonial, însă nu corespunde în fond unei intenţii liberale, reprezentând un gest non-juridic de compensare a unui serviciu ce s-a beneficiat. Acesta se achită separat de plata serviciului prestat, nu formează un supliment al remuneraţiei şi reprezintă o răsplată a muncii şi atitudinii amabile, prompte a prestatorului, având o valoare rezonabilă.

Premiile şi recompensele. Consultând, în lipsa unei noţiuni legale, textul prin care

and rebates), apparently free, increase the assets of their beneficiary, without seeking a patrimonial advantage from the person who gives them, in themselves, they nevertheless pursue a patrimonial benefit (increasing sales volume, work efficiency, etc.) or remunerate an activity that exceeds the employee's duties, at the expense of the employer's client. In that sequence, before moving on to acts of gratification that are outside the legal field of donation, we will present all the acts of generosity that are not even within the scope of acts of gratification, not to mention donations.

Tipping. In the content of one of his distinguished works, the French author, G. Lyon-Caen [14, p. 301], shows that the tip is a sum of money given to the employee by a third party, foreign to the employment contract, but a client of the employer.

Although, in this context, a pure liberality would be observed in the tip, at the same time, that opinion runs into the objection that, most frequently, the payment of the tip (according to certain legislation) is mandatory and results from an increase in the bill.

Consequently, the tip remains to be examined as a salary or an addition to the salary (in the view of many employers) covered by persons other than the employer (the employer's clients).

Therefore, being perceived, apparently, as a remunerative donation, the tip represents a form of expression of generosity in exchange for a service that exceeds the limits of what is due under a relationship that usually has as its object the service of a client.

Therefore, although the client offers a tip distinct from the payment for the service provided, it does not fall into the category of liberalities, even more so of donations as long as it is determined by a counter-performance related to the service to which the alleged gratified person is obliged [8, p. 22].

As some local authors argue [12, p. 97], the tip is based on the existence of a service with patrimonial content, but it does not correspond in essence to a liberal intention, it represents a non-legal gesture of compensation for a service received. It is paid separately from the payment for the service provided, does not form a supplement to the remuneration and represents a reward for the work and kind,

se defineşte premiul în dicţionarul explicativ al limbii române, constatăm că acesta nu este altceva decât o *recompensă materială sau distincţie acordată cuiva pentru merite şi succese deosebite obţinute într-un domeniu de activitate, la un concurs, etc.*

Înainte de toate, având în vedere că, de multe ori, şi în percepţia curentă premiul este echivalat cu recompensa, pentru a verifica dacă lucrurile stau la fel şi în materie juridică, am recurs la interpretarea normei de la art. 138 al Codului Muncii [3], unde se menţionează că *pe lângă plăţile prevăzute de sistemele de salarizare, pentru salariaţii unităţii* ***se poate stabili o recompensă*** *în baza rezultatelor activităţii anuale din fondul format din beneficiul obţinut de unitate.*

Prin urmare, identificând în textul normei citate sintagma „*poate*" deducem că premiul sau recompensa au în comun faptul că ambele presupun o formă de remunerare a performanţelor pentru o anumită activitate prestată şi care depinde doar de voinţa dispunătorului, fără a fi confundată cu salariul, care este un mijloc de retribuire a muncii. Acesta din urmă reprezintă o obligaţie a angajatorului raportată la dreptul salariatului (art. 131 CM - orice salariat are dreptul la un salariu minim garantat).

Aşadar, în această consecutivitate a analizei, constatăm că premiul, ca şi recompensa, constituie o formă de stimulare şi nu o obligaţie, respectiv nu este un act de gratificare specific donaţiei, ci mai mult un act generos din partea angajatorului ascuns sub un supliment al remunerării. Or, potrivit art. 137 din Codul Muncii, angajatorul este în drept să stabilească diferite sisteme de premiere, de adaosuri şi sporuri la salariul de bază, alte plăţi de stimulare după consultarea reprezentanţilor salariaţilor. Deci, după cum se observă, am recurs la o interpretare mai detaliată pentru a arăta că premiul constituie un act material volitiv care vine să mărească patrimoniul salariatului, dar care urmăreşte în acelaşi timp stimularea acestuia tot în beneficiul angajatorului, cu atât mai mult că acesta se plăteşte, de obicei, după înregistrarea performanţei în activitate, performanţă ce avantajează angajatorul (dispunătorul).

În speţă, constatăm că partea ce excede volumul muncii la care se obligă salariatul

prompt attitude of the provider, having a reasonable value.

Awards and rewards. Consulting, in the absence of a legal notion, the text defining the award in the explanatory dictionary of the Romanian language, we find that it is nothing more than a material reward or distinction granted to someone for merits and special successes obtained in a field of activity, in a competition, etc. First of all, given that, often, even in the current perception, the award is equated with the reward, in order to verify whether things are the same in legal matters, we resorted to the interpretation of the norm in art. 138 of the Labor Code [3], which states that in addition to the payments provided for by the salary systems, a reward can be established for the employees of the unit based on the results of the annual activity from the fund formed by the benefit obtained by the unit.

Therefore, identifying in the text of the cited norm the phrase «may» we deduce that the prize or reward have in common the fact that both involve a form of remuneration for performance for a certain activity performed and which depends only on the will of the person in charge, without being confused with the salary, which represents a means of remuneration for work. The latter represents an obligation of the employer related to the employee's right (art. 131 LC - any employee has the right to a guaranteed minimum salary).

Therefore, in the respective sequence of the analysis, we find that the prize, along with the reward, constitutes a form of incentive and not an obligation. Or, according to art. 137 of the Labor Code, the employer is entitled to establish different systems of awards, additions and bonuses to the basic salary, other incentive payments after consulting the employee representatives.

So, as can be seen, we have resorted to a more detailed interpretation to show that the award constitutes a material volitional act that comes to increase the employee's assets, but which at the same time aims to stimulate them for the benefit of the employer, especially since it is usually paid after recording performance in the activity, performance that benefits the employer (the person in charge).

In this case, we find that the part that exceeds the volume of work to which the em-

prin contractul individual de muncă este remunerată de către angajator prin acordarea premiului, deci în mod ipotetic identificăm o contraprestaţie, fapt care ne dă temei să excludem premiul şi recompensa din câmpul juridic al donaţiei, odată ce dispare elementul de gratificare, dar şi cel de liberalitate. Aici se mai cuvine a menţiona că acordarea premiului depinde exclusiv de voinţa dispunătorului şi nu constituie o obligaţie impusă prin lege, fapt ce indică la existenţa unei obligaţii pur naturale, executarea căreia nu poate fi cerută pe calea acţiunii în justiţie, ceea ce ne demonstrează încă o dată că premiile şi recompensele nu sunt donaţii, acestea fiind percepute greşit din partea celor ce beneficiază de ele. Prin urmare, având în vedere că termenul utilizat „premiu" este impropriu naturii şi conţinutului juridic la care se referă, s-ar sugera substituirea acestuia cu alţi termeni sau sintagme cum ar fi: „adaos salarial" sau „plată stimulatorie" etc. [8, p. 23].

De altfel, identificăm aceeaşi opinie şi la unii autori români [11, p. 403], care s-au remarcat prin contribuţia lor de-a lungul multor decenii în vederea promovării şi dezvoltării doctrinei în materie.

Reducerile şi discounturile. Deşi după particularitatea lor măresc, prin economisire, patrimoniul celui ce beneficiază de ele, acestea nu sunt considerate veritabile donaţii atâta timp cât prin stabilirea lor se urmăreşte obţinerea unui avantaj patrimonial din partea dispunătorului, cu atât mai mult că nu diminuează în niciun fel patrimoniul său. Spunem aceasta, intenţionând a scoate în evidenţă ideea că oricare ar fi mărimea reducerilor, acestea niciodată nu vor afecta valoarea reală a bunului, cu alte cuvinte se va opri la linia ce delimitează valoarea reală a bunului de profitul pretins.

Totodată, pentru ca reducerea să fie calificată drept donaţie, ea trebuie să urmărească mărirea patrimoniului donatarului din contul patrimoniului existent, actual şi real al donatorului şi nu cel pe care şi l-ar imagina sau s-ar aştepta a-l obţine tot pe seama cumpărătorului (eventual donatar). Or, acest lucru, de fapt, se întâmplă în cazul reducerilor. Aşa-zisul dispunător (vânzător) consideră că suma reducerii ar fi putut mări patrimoniul său în cazul în care nu o oferea, prin urmare a cedat cu titlu gratuit o parte din venitul ei pe care ar urma

ployee is obliged by the individual employment contract is remunerated by the employer by granting the award, so hypothetically we identify a counter-performance, which gives us grounds to exclude the award and reward from the legal field of donation, once the element of gratification disappears, but also that of liberality. It is also worth mentioning here that the awarding of the prize depends exclusively on the will of the person who made the award and does not constitute an obligation imposed by law, which indicates the existence of a purely natural obligation, the execution of which cannot be requested through legal action, which demonstrates once again that prizes and rewards are not donations, as they are perceived incorrectly by those who benefit from them. Therefore, given that the term used «prize» is inappropriate for the nature and legal content to which it refers, it would be suggested to replace it with other terms or phrases such as: «salary bonus» or «stimulatory payment», etc. [8, p. 23].

Moreover, we identify the same opinion in some Romanian authors [11, p. 403] who have distinguished themselves through their contribution over many decades in promoting and developing the doctrine in the matter.

Discounts and reductions. Although by their particularity they increase, through saving, the patrimony of the one who benefits from them, they are not considered true donations as long as their establishment aims to obtain a patrimony advantage from the disposer, especially since they do not diminish his patrimony in any way. We say this, intending to highlight the idea that, whatever the size of the discounts, they will never affect the real value of the asset, in other words, they will stop at the line that delimits the real value of the asset from the claimed profit.

At the same time, for the reduction to be qualified as a donation, it must aim to increase the donee's assets from the existing, current and real assets of the donor and not the one that he would imagine or expect to obtain also at the expense of the buyer (possible donee). This, in fact, happens in the case of reductions. The so-called disposer (seller) considers that the amount of the reduction could have increased his assets if he had not offered it, therefore he has ceded free of charge a part of his income that he would have achieved in the future,

să-l realizeze în viitor, ceea ce constituie doar o presupunere a sa şi nu o realitate, iar realizarea acesteia depinde tot de voinţa cumpărătorului. Prin urmare, patrimoniul din care urmează să se mărească patrimoniul donatarului nu este actual, dar nici sigur că îl va avea în viitor, iar potrivit dispoziţiilor art. 1198 alin. 2 CC, este nul contractul de donaţie, respectiv, prin analogie, orice act prin care se urmăreşte gratificarea, dacă prin acesta donatorul se obligă *să transmită în viitor* întreg patrimoniul actual sau o fracţiune din el *fără a specifica bunurile care urmează să fie predate.*

Atribuirea reducerilor şi discounturilor la categoria donaţiilor, actualmente este ignorată şi de jurisprudenţă, atenţionându-se în unele Hotărâri ale Plenului CSJ [6] că reducerile, discounturile, cadourile, premiile sau câştigurile acordate de către agenţii economici persoanelor fizice sau persoanelor juridice, de regulă îşi au motivaţia în promovarea vânzărilor, adică urmăresc obţinerea în schimb a unui folos patrimonial, şi nu sunt donaţii.

Transplantul de ţesuturi şi organe. Cu toate că legislaţia în materie [5] operează cu noţiunea de „donaţie", atunci când organele şi ţesuturile de organe constituie obiectul transplantului, considerăm, totuşi, că acestea din urmă acte nu se califică drept veritabile donaţii. Şi în genere, organele şi ţesuturile nu constituie obiecte ale dreptului de proprietate [12, p. 26], deci asupra lor nu pot fi exercitate drepturi patrimoniale, prin urmare nu constituie patrimoniul persoanei. Urmează aici să facem referire la formula destul de inspirată prin care se arată de ce corpul uman nu poate fi obiect al dreptului de proprietate. La baza acesteia stă principiul potrivit căruia dreptul nu acceptă un raport al persoanei fizice cu ea însăşi. Astfel, eu nu sunt proprietatea corpului meu din moment ce corpul meu sunt eu. Corpul uman este substratul persoanei, el este persoana [17, p. 29].

Referindu-ne la acestea, constatăm că organele şi ţesuturile odată ce nu sunt bunuri şi, prin urmare nu formează patrimoniul persoanei, prin transmiterea lor nu are loc mărirea patrimoniului celui ce a primit organul şi nici nu diminuează patrimoniul celui ce a dispus de el. Într-un final, ne punem întrebarea: vor avea oare aplicabilitate normele ce privesc revocabilitatea sau nulitatea donaţiei în asemenea ra-

which is only his assumption and not a reality, and its achievement also depends on the will of the buyer. Therefore, the assets from which the donee's assets are to be increased are not current, but neither are they certain to have them in the future, and according to the provisions of art. 1198 para. 2 CC, the donation contract is null and void, or, by analogy, any act that seeks gratification, if by it the donor obliges himself to transmit in the future all of his current patrimony or a fraction of it without specifying the goods to be handed over.

The attribution of discounts and rebates to the category of donations is currently also ignored by jurisprudence, with some Decisions of the Plenum of the Supreme Court of Justice pointing out that discounts, gifts, prizes or winnings granted by economic agents to natural persons or legal entities, as a rule, are motivated by promoting sales, that is, they aim to obtain a patrimonial benefit in return, and are not donations.

Transplantation of tissues and organs. Although the legislation in this field [5] operates with the notion of «donation», when organs and organ tissues constitute the object of transplantation, we nevertheless consider that the latter acts do not qualify as true donations. And in general, organs and tissues do not constitute objects of property rights [12, p. 26], so patrimonial rights cannot be exercised over them, therefore they do not constitute the person's patrimony. Here we will refer to the rather inspired formula that shows why the human body cannot be the object of property rights. At its base is the principle according to which the law does not accept a relationship of the natural person with himself. Thus, I am not the property of my body since my body is me. The human body is the substratum of the person, it is the person [17, p. 29].

Referring to these, we note that since organs and tissues are not goods and, therefore, do not form the person's patrimony, their transmission does not increase the patrimony of the person who received the organ nor does it diminish the patrimony of the person who disposed of it. Finally, we ask ourselves the question: will the norms regarding the revocability or nullity of donation be applicable in such relationships? Obviously not, leaving us with the question of acquiring or terminating

porturi?, evident că nu, nemaipunând problema dobândirii sau încetării dreptului asupra lor.

Totodată, deşi s-ar părea că, dacă transplantarea unui organ de la o persoană la alta nu constituie un act de gratificare ce ar majora patrimoniu, respectiv diminua patrimoniul donatorului, odată ce acesta nu constituie un bun, ar constitui un act de gratificare dezinteresat, susţinem că acest fapt nu se încadrează nici în categoria actelor dezinteresate. Or, cu toate că prin actele dezinteresate nu se micşorează patrimoniul dispunătorului (ex: o consultaţie gratuită), totuşi acest serviciu poate fi evaluate pecuniar, deci are conţinut patrimonial, aşa că în cazul transplantului nu putem vorbi despre o prestaţie cu caracter patrimonial [8, p. 24].

Distincţia între donaţie şi liberalităţi aflate în afara câmpului juridic al donaţiei. În viaţa de zi cu zi, adesea se produc acte materiale de gratificare care după natura şi destinaţia lor, deşi sunt de liberalitate, nu se încadrează în câmpul juridic al donaţiilor şi, respectiv, nu se materializează prin contracte de donaţie, fiind vorba de cadouri (daruri neînsemnate). Înainte de a trece la examinarea detaliată a subiectelor în discuţie, considerăm necesar a face o remarcă chiar de la început, prin care să arătăm că toate aceste acte materiale de gratificare nu au decât să genereze pentru dispunător obligaţii naturale (imperfecte), ce nu se bucură de susţinere din partea forţei coercitive a statului [7, p. 152], fapt ce nu este specific actelor juridice, cu atât mai mult donaţiei. În acest sens, se mai afirmă că intenţia liberală lipseşte şi în cazul executării benevole a unei obligaţii civile imperfecte [10, p. 111].

Caritatea (filantropia şi sponsorizarea) şi donaţia. La compartimentul liberalităţilor, am început cu delimitarea între termenii „donaţie" şi „caritate", fiind deranjaţi de paradoxul în care, deşi între aceştia există deosebiri esenţiale, anume ei sunt confundaţi cel mai frecvent. Consultând dicţionarul explicativ al limbii române, pentru a vedea explicaţia dată termenului de „caritate", observăm că acesta nu are nimic comun cu donaţia, termenul respectiv nu se găseşte în niciunul din contextele în care se explică semnificaţia carităţii, chiar nici sinonim nu este cu aceasta (caritate – binefacere, filantropie, milă). Astfel, potrivit dicţionarului

the right over them.

At the same time, although it would seem that, if the transplantation of an organ from one person to another does not constitute an act of gratification that would increase the patrimony, respectively decrease the patrimony of the donor, since this does not constitute an asset, it would constitute an act of disinterested gratification, we argue that this fact does not fall into the category of disinterested acts either. However, although disinterested acts do not decrease the patrimony of the donor (e.g. a free consultation), this service can still be evaluated pecuniarily, therefore it has patrimony content, which in the case of transplantation we cannot speak of a service with a patrimony character [8, p. 24].

The distinction between donation and liberalities outside the legal field of donation

In everyday life, material acts of gratification often occur which, by their nature and destination, although they are liberal, do not fall within the legal field of donations and, respectively, do not materialize through donation contracts, being gifts (insignificant gifts).

Before moving on to a detailed examination of the subjects under discussion, we consider it necessary to make a remark right from the beginning, by which we show that all these material acts of gratification have nothing but to generate natural (imperfect) obligations for the disposer that do not enjoy support from the coercive force of the state [7, p. 152], a fact that is not specific to legal acts, much less to donations. In this sense, it is also stated that liberal intention is also missing in the case of the voluntary execution of an imperfect civil obligation [10, p. 111].

Charity (philanthropy and sponsorship) and donation

In the liberalities section, we began with the delimitation between the terms «donation» and «charity» being disturbed by the paradox in which, although there are essential differences between them, they are most frequently confused, being considered synonyms.

Consulting, out of interest, the explanatory dictionary of the Romanian language, to see the explanation given to the term «charity», we notice that it has nothing in common with donation, the respective term is not found in any of the contexts in which the meaning of charity

explicativ al limbii române, *caritatea semnifică o atitudine de milă afectată, prin care cei avuţi vor să pară generoşi, dând pomeni.*

Totuşi, observăm mai sus că în rândul sinonimelor carităţii se afişează şi filantropia, fapt care ne dă temei să examinăm în detaliu şi respectiva instituţie, reglementată, de altfel, prin Legea nr. 1420/2002. Potrivit art. 1 alin. 1 al acesteia, prin noţiunea de ***activitate filantropică*** *se înţelege acordarea de ajutor material benevol, imparţial şi necondiţionat sau prestarea de servicii gratuite de către persoane fizice sau juridice pentru o persoană (un grup de persoane), fără a cere în schimb vreo recompensă, plată sau executare a anumitor obligaţii şi fără a obţine vreun profit.*

În conţinutul actului normativ avut în discuţie, în paralel se reglementează instituţia sponsorizării, din care considerent nu vom evita să o abordăm, în contextul explicării apartenenţei acesteia la instituţia liberalităţilor, alta decât donaţia. Deci, potrivit art. 1 alin. 2 a Legii în discuţie [4], ***activitatea de sponsorizare*** *se desfăşoară de către persoane fizice şi juridice benevol, la solicitare, şi constă în acordarea de mijloace financiare sau de alte bunuri pentru susţinerea unor acţiuni de interes public.*

După cum poate fi dedus din reglementările prezentate, deşi prin acte de filantropie şi sponsorizare se generează aceleaşi efecte faţă de dispunător ca şi în cazul donaţiei, totuşi menirea acestora, precum şi regimul lor juridic nu ne permite să punem semnul egalităţii între ele. Or, dacă în cazul donaţiei nu se impun condiţii pentru dobândirea calităţii de donatar, atunci în cazul filantropiei beneficiarul trebuie să facă parte dintr-o categorie socială defavorizată şi vulnerabilă.

De asemenea, de esenţa filantropiei este promovarea unui interes public în beneficiul unui cerc îngust de subiecţi, iar Legea impune ca mijloacele financiare şi materiale să fie utilizate numai în scopuri de binefacere. Potrivit art. 2 alin. 1 din Legea nr. 1420/2002, scopurile activităţii filantropice sunt: a) susţinerea şi protecţia socială a persoanelor, inclusiv îmbunătăţirea situaţiei materiale a persoanelor puţin asigurate, reabilitarea socială a şomerilor, invalizilor şi altor persoane, inapte, din cauza particularităţilor fizice sau intelectuale ori din alte motive, să-şi exercite de sine stă-

is explained, it is not even synonymous with it (charity - benevolence, philanthropy, mercy).

Thus, according to the explanatory dictionary of the Romanian language, charity signifies an attitude of affected mercy, through which the wealthy want to appear generous, giving alms.

However, we note above that among the synonyms of charity, philanthropy is also displayed, which gives us reason to examine in detail the respective institution, regulated, moreover, by Law no. 1420/2002. According to art. 1 para. 1 thereof, the notion of philanthropic activity means the granting of voluntary, impartial and unconditional material aid or the provision of free services by natural or legal persons for a person (a group of persons), without asking for any reward, payment or performance of certain obligations in return and without obtaining any profit.

In the content of the normative act under discussion, in parallel, the institution of sponsorship is also regulated, for which reason we will not avoid addressing it, in the context of explaining its belonging to the institution of liberalities, other than donation.

So, according to art. 1 para. 2 of the law in question [4], sponsorship activity is carried out by natural and legal persons voluntarily, upon request, and consists of providing financial means or other goods to support actions of public interest.

As can be deduced from the regulations presented, although acts of philanthropy and sponsorship generate the same effects towards the donor as in the case of a donation, however, their purpose, as well as their legal regime, do not allow us to equate them. However, if in the case of a donation no conditions are imposed for acquiring the status of donee, then in the case of philanthropy, the beneficiary must be part of a disadvantaged and vulnerable social category. Likewise, the essence of philanthropy is the promotion of a public interest for the benefit of a narrow circle of subjects, and the law requires that financial and material means be used only for charitable purposes.

According to art. 2 para. 1 of Law no. 1420/2002, the purposes of philanthropic activity are: a) support and social protection of people, including improving the material situation of under-insured people, social re-

tător drepturile și interesele legitime; b) pregătirea populației pentru depășirea consecințelor calamităților naturale, catastrofelor ecologice sau de altă natură, pentru prevenirea eventualelor accidente sau dezastre; c) ajutorarea victimelor războaielor, calamităților naturale, epidemiilor, catastrofelor ecologice sau de altă natură, conflictelor sociale și interetnice; d) ridicarea prestigiului și a rolului familiei în societate, protecția mamei și a copilului; e) acordarea de asistență materială organizațiilor filantropice, instituțiilor sociale și medicale; f) susținerea unor alte acțiuni de interes public ce necesită asistență financiară și materială.

Prin urmare, dacă donația, așa cum și caritatea, prin activitățile sale de filantropie și sponsorizare are drept scop majorarea patrimoniului beneficiarului din contul celui ce dispune, nu înseamnă că acestea sunt identice; între ele există câteva deosebiri, pe care le vom arăta mai jos. În general, caritatea nu se poate afla în câmpul juridic de reglementare și nu produce efecte juridice similare cu cele ale donației. Astfel, prin donație se dispune atât de bunuri, cât și de drepturi (drepturi de creanță, în cazul donației indirecte), pe când caritatea are drept obiect transmiterea de bunuri (bani, produse alimentare, haine).

Dacă în cazul donației, motivul, voința de a dispune vine din dorința de a gratifica pe cineva concret (o persoană cunoscută donatorului, de obicei o rudă sau un prieten), de la care să poți cere la schimb afecțiune, atitudine prietenoasă, loialitate etc., fapt care ține de esența donației, în cazul carității, aceasta vine din mila față de cineva, cercul beneficiarilor fiind mult mai larg, de multe ori constituit din persoane necunoscute celui ce realizează un act de caritate (transmite haine la o casă de copii, acordă ajutor material unei instituții de cult religios, oferă o bucată de pâine sau o monedă unui trecător care este o persoană necunoscută dispunătorului). Pe cale de consecință, dispunătorul nu poate cere în schimb afecțiune de la beneficiarul actului de caritate și nici nu poate pretinde prin recurgerea la forța coercitivă, acest lucru fiind posibil doar în cazul donației. Astfel, ingratitudinea nu poate constitui temei al restituirii bunului ce face obiectul carității (nu e posibil din punct de vedere etic să ceri înapoi pomana dată unui sărman sau credincios pen-

habilitation of the unemployed, disabled and other people, unable, due to physical or intellectual particularities or for other reasons, to exercise their legitimate rights and interests independently; b) preparing the population to overcome the consequences of natural disasters, ecological or other catastrophes, to prevent possible accidents or disasters; c) helping victims of wars, natural disasters, epidemics, ecological or other catastrophes, social and interethnic conflicts; d) raising the prestige and role of the family in society, protecting the mother and child; e) providing material assistance to philanthropic organizations, social and medical institutions; f) supporting other actions of public interest that require financial and material assistance.

Therefore, if the donation, like charity through its philanthropy and sponsorship activities, aims to increase the beneficiary's assets at the expense of the donor, it does not mean that they are identical, there are some differences between them, which we will show below, and, in general, charity cannot be in the legal field of regulation nor does it produce legal effects similar to those of the donation. Thus, through donation, both goods and rights are disposed of (claim rights, in the case of indirect donation), while charity has as its object the transmission of goods (money, food products, clothes).

If in the case of donation, the reason, the will to dispose comes from the desire to gratify someone specific (a person known to the donor, usually a relative or a friend), from whom one can ask for affection, friendly attitude, loyalty, etc. in return, which is part of the essence of donation, in the case of charity, it comes from pity towards someone, the circle of beneficiaries being much wider, often unknown to the person performing an act of charity (sending clothes to an orphanage, providing material aid to a religious institution, offering a piece of bread or a coin to a passerby who is a person unknown to the disposer). Consequently, the disposer cannot ask for affection in return from the beneficiary of the act of charity, nor can he claim it by resorting to coercive force, this is only possible in the case of donation. Likewise, ingratitude cannot constitute grounds for the restitution of the good that is the object of char-

tru că nu te respectă).

De altfel, poziţia noastră este confirmată şi de alţi autori [13, p. 12], care menţionează că monedele pe care un trecător le dă cerşetorilor întâlniţi în cale, de multe ori fără măcar să-i privească, reprezintă manifestări clare ale unor sentimente de milă, de caritate, de generozitate, care nu presupun niciun fel de recompensă în mintea dispunătorului. Şi chiar dacă, prin atitudinea ulterioară, cel gratificat ar merita, spre exemplu, o revocare a actului pentru ingratitudine, nefiind în prezenţa unui contract de donaţie care să respecte condiţiile de formă şi de fond prevăzute de lege, aceasta nu poate fi cerută. De asemenea, indiferent de valoarea lor, aceste daruri nu pot fi considerate atunci când este vorba de reducţiunea liberalităţilor ori de raportul donaţiilor [9, p. 223-224].

Pe de altă parte, nu există nicio reglementare care ar interzice minorului sau unei persoane din categoria celor enumerate mai sus (victimelor războaielor, calamităţilor naturale, epidemiilor, catastrofelor ecologice) să primească personal un bun prin acte de caritate, aşa cum se interzice în cazul donaţiei. Primii vor primi doar prin intermediul reprezentării, deoarece nu dispun de capacitatea de exerciţiu necesară încheierii actelor juridice, chiar dacă sunt cu titlul gratuit.

Cadourile (darurile neînsemnate şi darurile habitudinale) şi donaţia. În sinea lor, cadourile (darurile) constituie rezultatul manifestărilor sentimentale, de afecţiune şi respect între persoane apropiate, fiind calificate drept acte materiale de gratificare şi care se pot prezenta sub următoarele două forme:

Darurile neînsemnate constituie şi ele un mijloc de exprimare a sentimentelor de recunoştinţă faţă de o persoană, generozitate şi politeţe care au un caracter de liberalitate, dar până la urmă nu cad sub incidenţa reglementărilor în materia donaţiei. De fapt, legiuitorul recunoaşte acest fapt prin conţinutul art. 1203 CC, unde menţionează că este interzisă donaţia, *cu excepţia donaţiei neînsemnate, pentru realizarea unor obligaţii morale.*

Evident, ar fi fost mai corect ca aceste donaţii să fie desemnate prin sintagma *„daruri neînsemnate*" pentru a se arăta clar că ele nu cad sub incidenţa reglementărilor în materia donaţiei, plasându-le sub regimul actelor ma-

ity (it is not possible, ethical and admissible to ask back the alms given to a poor person or a believer because they do not respect you).

Moreover, our position is confirmed by other authors [13, p. 12] who mention that the coins that a passerby gives to beggars encountered on the way, often without even looking at them, represent clear manifestations of feelings of pity, charity, generosity, which do not imply any kind of reward in the mind of the giver. And even if, through the subsequent attitude, the person gratified would deserve, for example, a revocation of the act for ingratitude, not being in the presence of a donation contract that complies with the formal and substantive conditions provided by law, this cannot be requested. Also, regardless of their value, these gifts cannot be considered when it comes to the reduction of liberalities or the ratio of donations.

On the other hand, there is no regulation that would prohibit a minor or a person from the category listed above (victims of wars, natural disasters, epidemics, ecological catastrophes) from personally receiving an asset through acts of charity, as is prohibited in the case of donation [9, p. 223-224]. The former will receive only through representation, because they do not have the capacity to exercise the necessary legal acts, even if they are free of charge.

Gifts (insignificant gifts and habitual gifts) and donation

In themselves, gifts (pressents) are the result of sentimental manifestations, affection and respect between close people, being qualified as material acts of gratification and which can be presented in the following two forms:

Insignificant gifts are also a means of expressing feelings of gratitude towards a person, generosity and politeness that have a liberal nature, but ultimately do not fall under the incidence of regulations on donation.

In fact, the legislator recognizes this fact, through the content of art. 1203 CC, where it is mentioned that donations are prohibited, except for insignificant donations, for the fulfillment of moral obligations. Obviously, it would have been more correct for these insignificant donations to be designated by the phrase «insignificant gifts» to clearly show that they do not fall under the incidence of the regulations

teriale de gratificare liberalităţi, altele decât donaţia. După cum se afirmă şi în literatura de specialitate [15, p. 98], pe bună dreptate, darurile neînsemnate, *de facto,* reprezintă nişte „liberalităţi modice", pe care oamenii le fac cu anumite prilejuri, valoarea nesemnificativă a cărora le plasează în afara dreptului, fiind recunoscute de jurisprudenţă ca acte non-juridice (oferirea unui buchet de flori, unei cărţi etc.).

Daruri habitudinale sunt considerate de acelaşi autor drept acte de liberalitate ce se realizează cu anumite prilejuri, cum ar fi: dăruirea uni inel de logodnă, a bijuteriilor cu prilejul sărbătoririi diferitor aniversări, haine dăruite nou-născuţilor, daruri oferite în cadrul ceremoniilor nupţiale, care, deşi pot avea un preţ semnificativ, prezintă o valoare socială sau sentimentală, care umbresc prin semnificaţia lor spirituală valoarea economică propriu-zisă a bunului. Tocmai din considerentul dat, în privinţa acestora nu sunt aplicabile normele juridice care să impună anumite condiţii de valabilitate sau de revocare [8, p. 25].

CONCLUZII

Distincţia între actele de generozitate de actele de gratificare este extrem de necesară în procesul de reglementare a raporturilor de donaţie, în condiţiile în care la baza lor stau diferite interese şi împrejurări ce determină încheierea lor, dar şi efecte pe care le produc. Mai mult, unele acte (bacşişul, reducerile, premiile etc.) deşi în aparenţă sunt donaţii, în realitate nu se încadrează în categoria actelor de gratificare, nemaivorbind de donaţie, fiind reglementate în cadrul altor instituţii de drept.

on donations, placing them under the regime of material acts of gratification - liberalities, other than donations.

As is also stated in the specialized literature [15, p. 98], quite rightly, insignificant gifts, de facto, represent some «modest liberalities», which people make on certain occasions, the insignificant value of which places them outside the law, being recognized by jurisprudence as non-legal acts (offering a bouquet of flowers, a book, a concert ticket).

Habitual gifts considered by the same author, acts of liberality that are made on certain occasions, such as: giving an engagement ring, jewelry on the occasion of celebrating various anniversaries, clothes given to newborns, gifts offered during wedding ceremonies, which, although they may have a significant price, have a social or sentimental value, which overshadows the actual economic value of the good through their spiritual significance. Precisely for this reason, legal norms that impose certain conditions of validity or revocation are not applicable to them [8, p. 25].

CONCLUSION

In conclusion, the distinction of donation from other acts of gratification is extremely necessary in the regulatory process, given that they are based on different interests, circumstances that determine their conclusion, but also the effects they produce. Moreover, some acts (tips, discounts, prizes, etc.), although apparently donations, in reality do not fall into the category of acts of gratification, let alone donations, as they are already regulated within other legal institutions.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul Civil al Republicii al Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
3. Codul Muncii, nr. 154 din 28.03.2003. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 159-162 din 29.07.2003.
4. Legea cu privire la filantropie şi sponsorizare, nr. 1420 din 31.10.2002. Monitorul Oficial Nr. 185-189 din 31.12.2002.
5. Legea privind transplantul de orga-

ne, ţesuturi şi celule umane, nr. 42 din 06.03.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 81 din 25.04.2008.
6. Hotărârea Plenului CSJ a RM cu privire la unele chestiuni apărute în practica aplicării de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei la soluţionarea litigiilor ce ţin de contractele de donaţie şi de înstrăinare a bunului cu condiţia întreţinerii pe viaţă, nr. 2 din 30.03.2009.
7. ARDELEAN G. Drept civil. Drepturile reale principale. Teoria generală a obligaţiilor. Ed. Cartea Militară. Chişinău, 2018.
8. ARDELEAN Grigore. Despre distincţia şi asemănarea contractului de donaţie cu alte acte de gratificare. În: Revista Legea şi Viaţa, Chişinău, nr. 5(317)2018, p. 19-25.
9. ARDELEAN G. Contractul de donaţie. Cartea Militară, Chişinău, 2019.
10. BOROI G., ANGHELESCU C. A. Curs de drept civil. Partea generală, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011.
11. BOROI G., STĂNCIULESCU L. Instituţii de drept civil în reglementarea noului Cod civil. Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012.
12. CIMIL D., BEJENARU E. E. Drept civil. Contracte speciale. Partea I. Chişinău, 2014.
13. CIONGARU E. Aspecte speciale ale animus donandi. Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu, Seria Ştiinţe Juridice, Nr. 3/2013, p. 8
14. LYON-CAEN G. Droit du travail: le salaire, Paris, Dalloz.
15. MERTICARU (IONAŞ) D. G. Legatul şi clauza de preciput în contextul uniformizării legislaţiei europene. Rezumatul tezei de doctorat. Bucureşti 2015.
16. MOLCUŢ E. Drept privat roman. Ed. Universul Juridic. Bucureşti, 2004.
17. UNGUREANU O., JUGASTRU C. Drept civil. Persoanele. Bucureşti, 2003.

CZU 343.914

DOI 10.5281/zenodo.17317837

PARTICULARITĂȚILE FAPTELOR INFRACȚIONALE COMISE DE FEMEI: PERSPECTIVE CRIMINOLOGICE ȘI JURIDICO-PENALE

Iurie LARII [1]

Mariana-Cristina DRAGOMIR [2]

Mihail DAVID [3]

Criminalitatea feminină constituie un fenomen criminologic distinct, conturat de factori psihologici, sociali și culturali specifici. Deși ponderea sa este mai redusă comparativ cu criminalitatea masculină, formele pe care le îmbracă – violența domestică, pruncuciderea, infracțiunile patrimonial-economice sau implicarea în grupuri criminale – relevă particularități esențiale. Studiul evidențiază specificul manifestărilor infracționale feminine prin analiză doctrinară și jurisprudențială, identificând factorii determinanți și implicațiile criminologice. Rezultatele arată că femeile tind să comită infracțiuni sub impactul factorilor emoțional-afectivi și al presiunilor sociale, ceea ce reclamă politici penale diferențiate pentru asigurarea sancționării și a prevenirii eficiente. Prin abordarea interdisciplinară și integrarea rezultatelor empirice, articolul oferă o viziune comprehensivă asupra fenomenului și trasează direcții pentru politici publice și măsuri preventive adaptate.

Cuvinte-cheie: criminalitate feminină, criminalitate masculină, femeie-infractor, violență domestică, pruncucidere, infracțiuni patrimonial-economice.

THE PARTICULARITIES OF CRIMINAL ACTS COMMITTED BY WOMEN: CRIMINOLOGICAL AND CRIMINAL-LAW PERSPECTIVES

Iurie LARII [1]

Mariana-Cristina DRAGOMIR [2]

Mihail DAVID [3]

Female criminality represents a distinct criminological phenomenon, shaped by specific psychological, social, and cultural factors. Although its prevalence is lower compared to male criminality, the forms it takes – domestic violence, infanticide, property and economic crimes, or involvement in criminal groups – reveal essential particularities. This study highlights the specific manifestations of female offending through doctrinal and jurisprudential analysis, identifying determining factors and criminological implications. The results show that women tend to commit crimes under the influence of emotional-affective factors and social pressures, which calls for differentiated criminal policies to ensure effective sanctioning and prevention. By adopting an interdisciplinary approach and integrating empirical findings, the article provides a comprehensive perspective on the phenomenon and outlines directions for public policies and preventive measures adapted to this field.

Keywords: female criminality, male criminality, female offender, domestic violence, infanticide, property and economic crimes.

INTRODUCERE

Criminalitatea feminină a fost, pentru mult timp, marginalizată în cercetările criminologice, fiind analizată mai ales prin raportare

INTRODUCTION

Female criminality has long been marginalized in criminological research, being analyzed mainly in relation to male criminality.

[1] Profesor universitar, doctor în drept, Catedra „Drept drept și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: iulari72@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-4277-535X
University Professor, PhD, Criminal Law and Criminology Chair, The „Ștefan cel Mare ” Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: iulari72@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-4277-535X

[2] Doctor în drept, mediator, Constanța, România; e-mail: cristinaboroiu3@yahoo.com
PhD, Mediator, Constanța, România; e-mail: cristinaboroiu3@yahoo.com

[3] Doctor în drept, Asociația Internațională a Polițiștilor. Secția Română, Constanța, România; e-mail: david_mihail@yahoo.com; ORCID ID: 0000-0001-6779-2485
PhD, IPA Romania, Constanta, Romania; e-mail: david_mihail@yahoo.com; ORCID ID: 0000-0001-6779-2485

la criminalitatea masculină. Această abordare a condus la subestimarea particularităţilor specifice ale fenomenului, ceea ce a afectat atât înţelegerea completă a cauzelor, cât şi elaborarea unor politici eficiente de prevenire şi combatere. Diferenţele dintre sexe – biologice, psihologice şi sociale – influenţează inevitabil comportamentul infracţional şi determină diferenţe în tipurile de infracţiuni comise. Astfel, femeile tind să săvârşească infracţiuni mai puţin violente, dar adesea cu o puternică încărcătură emoţională sau condiţionate de factori sociali şi economici.

Literatura de specialitate identifică două sfere principale de manifestare a criminalităţii feminine: viaţa de familie şi activitatea profesională. În prima categorie predomină violenţa domestică, pruncuciderea şi infracţiunile motivate de tensiuni relaţionale. În cea de-a doua, se remarcă infracţiunile economice, delapidările, corupţia şi escrocheriile. În ultimii ani, fenomenul a căpătat noi dimensiuni, prin implicarea femeilor în reţele criminale organizate, în traficul de fiinţe umane şi în criminalitatea cibernetică.

Obiectivul acestui studiu este de a evidenţia particularităţile criminalităţii feminine, de a analiza cauzele şi factorii determinanţi în acest sens, precum şi de a sublinia necesitatea unor politici penale diferenţiate. Lucrarea are un caracter interdisciplinar, integrând perspective criminologice, juridico-penale, psihologice şi sociologice.

METODOLOGIE

Cercetarea se bazează pe o metodologie interdisciplinară, care combină analiza teoretică cu studiul practicii judiciare şi datelor statistice. Principalele metode utilizate sunt: *analiza doctrinară* a literaturii de specialitate, *analiza comparativă* a practicilor naţionale şi internaţionale privind infracţiunile comise de femei, *interpretarea datelor statistice* furnizate de organizaţii internaţionale şi de instituţii naţionale, *metoda studiului de caz* şi *metoda comparativ-istorică*. Această abordare permite o înţelegere profundă şi contextualizată a fenomenului.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

1. Cadrul teoretic şi consideraţii generale

În literatura de specialitate se afirmă că majoritatea crimelor comise de femei au la bază un anumit grad de sensibilitate afectivă. Spre deosebire de bărbaţi, femeile reacţionează mai frecvent sub impulsul unor stări emoţionale in-

This approach has led to an underestimation of the specific particularities of the phenomenon, which has affected both the comprehensive understanding of its causes and the development of effective prevention and control policies. Biological, psychological, and social differences between genders inevitably influence criminal behavior and determine distinctions in the types of crimes committed. Thus, women tend to commit less violent crimes, often with a strong emotional component or conditioned by social and economic factors.

Specialized literature identifies two main spheres of manifestation of female criminality: family life and professional activity. In the first category, domestic violence, infanticide, and crimes motivated by relational tensions prevail. In the second, economic crimes, embezzlement, corruption, and fraud stand out. In recent years, the phenomenon has acquired new dimensions, through women's involvement in organized criminal networks, human trafficking, and cybercrime.

The objective of this study is to highlight the particularities of female criminality, to analyze its causes and determining factors, as well as to underline the necessity of differentiated criminal policies. The paper has an interdisciplinary character, integrating criminological, legal-criminal, psychological, and sociological perspectives.

METHODOLOGY

The research is based on an interdisciplinary methodology that combines theoretical analysis with the study of judicial practice and statistical data. The main methods used include: *doctrinal analysis* of specialized literature, *comparative analysis* of national and international practices concerning crimes committed by women, *interpretation of statistical data* provided by international organizations and national institutions, the *case study method*, and the *comparative-historical method*. This approach enables a profound and contextualized understanding of the phenomenon.

DISCUSSIONS AND RESULTS

1. Theoretical Framework and General Con-

tense, determinate de trădare, abuz sau conflict. De asemenea, studiile arată că femeile prezintă o tendinţă mai redusă spre criminalitate violentă în afara cadrului familial, însă au un risc crescut de a recurge la violenţă împotriva partenerilor intimi. Factorii socio-culturali, precum rolul tradiţional al femeii ca mamă şi soţie, accentuează presiunea socială şi influenţează tiparele de criminalitate. În pofida modificărilor esenţiale din ultimele decenii privind statutul social al femeii, raportul dintre criminalitatea feminină şi cea masculină a rămas relativ constant, situându-se la aproximativ 1:8-1:10 în favoarea bărbaţilor [1, p. 56].

Diferenţele dintre sexe – anatomice, fiziologice, psihologice, morale, intelectuale şi sociale – influenţează inevitabil şi comportamentul infracţional. Studiile criminologice arată că femeile deţin anumite particularităţi psihologice şi sociale care determină modul de manifestare a comportamentului criminal, de la tipul de infracţiuni comise până la motivaţia acestora.

Criminalitatea femeilor se deosebeşte de cea a bărbaţilor prin unii indicatori calitativi. Putem delimita două sfere ale vieţii sociale, în care activismul criminal al femeilor este îndeosebi pronunţat.

În primul rând, este vorba despre modul de viaţă, unde femeile sunt provocate la comiterea infracţiunilor de circumstanţele negative legate de relaţiile familiale şi de rudenie. În acest mediu femeile comit, în majoritatea cazurilor, infracţiuni violente, cum ar fi omoruri, inclusiv ale nou-născuţilor, vătămări intenţionate a integrităţii corporale şi a sănătăţii, acte de huliganism etc.

În al doilea rând, este locul de muncă al femeilor, care adesea le permite accesul liber la bunuri materiale, fiind vorba, în special, de ramura comerţului, a alimentaţiei publice, a medicinii şi a învăţământului. În acest mediu, femeile comit frecvent diferite genuri de infracţiuni: sustragerea bunurilor altei persoane, delapidări sau acte de corupere. Este semnificativ şi numărul escrocheriilor comise de femei [2].

Cu toate eforturile de a asigura un climat de egalitate între sexe în sfera publică, o privire mai atentă asupra familiei, relaţiilor intrafamiliale şi a relaţiilor în cuplu a evidenţiat contraste şi realităţi disfuncţionale. Presiunile către modernizarea şi democratizarea relaţiilor intrafamiliale au dus, în mod paradoxal, la supraîncărcarea femeii şi la criminalizarea ei în raport cu statutul parental. Unii autori conchid,

siderations

In the specialized literature, it is stated that most crimes committed by women are based on a certain degree of emotional sensitivity. Unlike men, women more frequently react under the impulse of intense emotional states, determined by betrayal, abuse, or conflict. Studies also show that women display a lower tendency toward violent criminality outside the family sphere, but they face a higher risk of resorting to violence against intimate partners. Socio-cultural factors, such as the traditional role of women as mothers and wives, accentuate social pressure and influence criminal patterns. Despite the essential changes in women's social status in recent decades, the ratio between female and male criminality has remained relatively constant, at approximately 1:8-1:10 in favor of men [1, p. 56].

Sex differences – anatomical, physiological, psychological, moral, intellectual, and social – inevitably influence criminal behavior. Criminological studies show that women possess certain psychological and social particularities that determine the way criminal behavior manifests itself, from the type of offenses committed to their motivation.

Female criminality differs from male criminality through certain qualitative indicators. Two spheres of social life can be distinguished, in which women's criminal activity is particularly pronounced.

First of all, it concerns the way of life, where women are prompted to commit offenses due to negative circumstances related to family and kinship relationships. In this environment, women, in most cases, commit violent crimes, such as murders – including of newborns – intentional bodily harm and injury to health, acts of hooliganism, and so on.

Secondly, there is women's workplace, which often gives them free access to material goods, particularly in sectors such as commerce, public catering, medicine, and education. In this environment, women frequently commit acquisitive crimes: theft of another person's property, embezzlement, or acts of corruption. The number of frauds committed by women is also significant [2].

Despite efforts to ensure a climate of

în urma analizei structurilor actuale de protecţie a copilului, modurilor lor de funcţionare şi intervenţie, că „femeia este adesea considerată primul şi adesea unicul părinte, răspunzător de situaţia precară în care se află copilul – de regulă mama – este blamată pentru disfuncţiile familiei, inclusiv pentru violenţa domestică şi acuzată că nu îşi îndeplineşte bine rolul de mamă şi soţie" [3, p. 10].

Teoriile feministe susţin că relaţiile de gen sunt construite social pe o distribuţie inegală a puterii, ceea ce face ca femeile să fie adesea subiecte ale violenţei, discriminării şi marginalizării. În acest context, comiterea infracţiunilor de către femei nu poate fi analizată exclusiv din perspectiva juridică, ci trebuie înţeleasă prin raportare la condiţiile sociale şi psihologice care le determină comportamentul.

2. Criminalitatea violentă în rândul femeilor

Deşi femeile comit infracţiuni într-o proporţie semnificativ mai redusă decât bărbaţii, criminalitatea violentă feminină prezintă o serie de particularităţi criminologice. Motivele care stau la baza acestor fapte sunt, în mare parte, legate de relaţiile intrafamiliale, de rolurile sociale atribuite femeii şi de anumite vulnerabilităţi psihologice.

Un factor frecvent care are impact puternic asupra criminalităţii feminine îl constituie *conflictele intrafamiliale*. Presiunea psihologică, violenţa domestică, gelozia sau dorinţa de răzbunare generează deseori reacţii violente din partea femeilor. În astfel de situaţii, agresiunea se manifestă inclusiv prin folosirea obiectelor casnice, transformate în instrumente ale infracţiunii.

Jurisprudenţa relevă cazuri în care femeile au comis acte de violenţă împotriva soţilor sau partenerilor de viaţă, uneori soldate cu vătămări corporale, alteori cu decesul victimei. Fenomenul este explicat prin sindromul femeii bătute, care descrie acumularea de abuzuri şi lipsa alternativelor percepute. Studiile internaţionale arată că femeile sunt responsabile pentru aproximativ 40% din omorurile comise în spaţiul domestic [4]. Aceste fapte sunt adesea precedate de ani de violenţă, izolare socială şi dependenţă economică.

Violenţa între partenerii unui cuplu escaladează în unele situaţii într-un act de omor. În acest sens, E. Durkheim afirma pe bună dreptate că o dată ce viaţa de familie are un efect moderat asupra sinuciderii, ea stimulează mai degrabă omorul [5].

gender equality in the public sphere, a closer look at the family, intrafamilial relationships, and couple relationships has highlighted contrasts and dysfunctional realities. Pressures toward the modernization and democratization of family relationships have, paradoxically, led to the overburdening of women and their criminalization in relation to parental status. Some authors conclude, after analyzing the current structures of child protection, their modes of functioning and intervention, that "the woman is often considered the first and frequently the only parent responsible for the precarious situation of the child – usually the mother – who is blamed for family dysfunctions, including domestic violence, and accused of failing to fulfill her role as mother and wife properly" [3, p. 10].

Feminist theories argue that gender relations are socially constructed on an unequal distribution of power, which often makes women the subjects of violence, discrimination, and marginalization. In this context, the commission of crimes by women cannot be analyzed exclusively from a legal perspective, but must be understood in relation to the social and psychological conditions that determine their behavior.

2. Female Violent Criminality

Although women commit crimes in a significantly lower proportion than men, female violent criminality presents a series of criminological particularities. The motives behind such acts are largely related to intrafamilial relations, socially assigned roles, and certain psychological vulnerabilities.

A frequent factor strongly influencing female criminality is *intrafamilial conflict*. Psychological pressure, domestic violence, jealousy, or the desire for revenge often generate violent reactions from women. In such situations, aggression frequently manifests through the use of household objects turned into instruments of crime.

Jurisprudence reveals situations in which women have committed violent acts against husbands or life partners, sometimes resulting in bodily harm and other times in the victim's death. This phenomenon is explained by the battered woman syndrome, describing the ac-

Cu toate acestea, în comparaţie cu bărbaţii, femeile au mai puţin tendinţa de a comite un omor. A. Campbell a remarcat, în urma investigării a 10.000 de cazuri de omor, că femeile au atacat în proporţie de 10,5%, iar bărbaţii – 89,5%; femeile au comis numai 6,8% din totalul omuciderilor în afara familiei, dar erau responsabile pentru 40,7% din omorurile comise în spaţiul domestic (omorul soţilor) [6]. Totuşi, concluzia particulară este că o mică parte din femeile abuzate încheie violenţa prin omorârea agresorilor.

A. Browne, spre exemplu, caută să descopere acei factori care diferenţiază femeile abuzate ce comit omucideri de cele abuzate care nu trec la act, identificând următorii factori: frecvenţa incidentelor violente, severitatea atacurilor, ameninţările cu moartea din partea bărbaţilor, ameninţările femeilor că se vor sinucide, folosirea de către bărbaţi a drogurilor şi alcoolului, violul marital [7].

În calitate de factori adiţionali se consideră prezenţa armelor în casă şi ameninţarea copiilor cu moartea de către bărbat. S-a demonstrat că femeile care şi-au ucis partenerii de viaţă au fost bătute mai frecvent, au suferit atacuri mai grave, fiind frecvent ţinta unei escaladări a abuzului fizic. Este mai mare probabilitatea în cazul acestora să fi fost violate sau abuzate sexual de soţii lor. Au trăit într-un mediu în care, de regulă, arma era prezentă, iar partenerii lor erau consumatori de alcool sau droguri. În plus, se pare că sunt ceva mai în vârstă, au un nivel de educaţie mai scăzut, sunt mai izolate social decât femeile bătute care nu ucid [8, p. 56].

O femeie care se apără împotriva violenţei bărbatului desfidă mituri şi idealuri culturale ale feminităţii. Femeia dă viaţă, nu ia viaţă, femeia este slabă şi are nevoie de protecţia bărbatului, o femeie care-şi ucide bărbatul este fie bolnavă, fie are un comportament criminal deviant. O femeie bătută care-şi ucide bărbatul şi care spune că a fost în legitimă apărare încalcă prea multe norme, comunitatea o condamnă spunând că „putea să-l părăsească, nu să-l omoare". Dar trebuie ştiut că frica în care trăieşte acest tip de femeie îşi are rădăcinile în experienţele trecute şi poate fi considerată până la un punct rezonabilă [8, p. 56].

Psihologii şi psihiatrii consideră că majoritatea crimelor comise de femei au la bază un anumit grad de sensibilitate afectivă, fapt care se întâlneşte mai rar în cazul bărbaţilor. Din punct de vedere psihologic, femeile sunt foarte afectate în urma înşelării sau abuzului fizic ori

cumulation of abuse and the perceived lack of alternatives. International studies indicate that women are responsible for approximately 40% of homicides committed in domestic settings [4]. These acts are often preceded by years of violence, social isolation, and economic dependence.

Violence between partners sometimes escalates into homicide. In this respect, E. Durkheim rightly noted that while family life may have a moderating effect on suicide, it is more likely to stimulate homicide [5].

Nevertheless, compared to men, women are less inclined to commit homicide. A. Campbell, after investigating 10,000 homicide cases, observed that women accounted for only 10.5% of the attackers, while men represented 89.5%. Women committed just 6.8% of total homicides outside the family, but were responsible for 40.7% of spousal killings [6]. Still, the particular conclusion is that only a small number of abused women end the violence by killing their aggressors.

A. Browne, for example, sought to identify factors differentiating abused women who commit homicide from those who do not, pointing to the following: frequency of violent incidents, severity of attacks, threats of death from men, women's threats of suicide, men's use of drugs and alcohol, and marital rape [7].

Additional factors include the presence of firearms in the home and threats to kill the children. Research shows that women who killed their partners had been beaten more often, suffered more severe attacks, and were frequently exposed to an escalation of physical abuse.

They were also more likely to have been raped or sexually abused by their husbands, lived in environments where firearms were present, and had partners who consumed alcohol or drugs. Moreover, such women tend to be older, less educated, and more socially isolated than abused women who do not kill [8, p. 56].

A woman defending herself against her partner's violence defies cultural myths and ideals of femininity. Women are seen as life-givers, not life-takers; women are perceived as weak and in need of male protection. A woman who kills her husband is labeled as either ill or

psihic. În contextul violenţei domestice, atunci când sunt abuzate constant, femeile pot riposta printr-o răbufnire violentă de moment, reacţionând sub impulsul unor stări emoţional-afective. Specialiştii în materie constată că asemenea cazuri ies în evidentă mai ales datorită frecvenţei scăzute a comiterii lor. De asemenea, indignarea şi şocul creat în rândul populaţiei fac ca astfel de situaţii să fie în centrul atenţiei.

Cazurile în care femeile sunt acuzate de infracţiuni de omor sunt rare şi au la bază, în marea lor majoritate, alte motivaţii decât cele în care sunt implicaţi bărbaţi. În primul rând, femeile reacţionează violent când sunt supuse constant violenţei domestice. Pot exista şi alte explicaţii pentru care se ajunge la un asemenea gest. Pe lângă violenţa domestică, poate fi vorba despre unele afecţiuni psihice sau de unele avantaje materiale sau chiar de influenţa anturajului. Totodată, în mediul rural astfel de infracţiuni pot fi comise sub influenta băuturilor alcoolice. Oricum, faptul că o femeie este cea care a comis o crimă nu are rol determinant în stabilirea pedepsei. Totuşi, ca element de diferenţiere, la femei regretul este mai evident pentru comiterea unor asemenea fapte decât la bărbaţi [9].

Consumul abuziv de alcool este unul dintre factorii determinanţi ai violenţei domestice şi ai crimelor ce pot fi comise în urma escaladării acestui fenomen. Cercetările statistice şi chestionările realizate în cadrul unor studii ne-au permis să concluzionăm că în majoritatea cazurilor de violenţă în familie consumul de băuturi alcoolice este un factor determinant. La întrebarea dacă agresorii erau în stare de ebrietate, circa 96% din respondenţi au confirmat faptul că în majoritatea cazurilor de violenţă agresorii erau sub influenţa băuturilor alcoolice. Doar în 4,0% din cauzele de violenţă în familie, asistate de către specialiştii echipelor multidisciplinare, agresorii nu erau în stare de ebrietate [10, p. 33].

Referindu-ne la unele aspecte psihologice ale comportamentului femeii, urmează de menţionat că atunci când aceasta răspunde tratamentului abuziv la care este supusă, agresiunea ei urmăreşte câţiva paşi: întâi se lasă pradă supărării, furiei (furia înăbuşă autocontrolul) dacă provocarea continuă, furia creşte în intensitate, femeia începe mai întâi să strige, apoi, intensitatea disconfortului emoţional fiind şi mai mare, recurge la agresiuni fizice, ca să se ajungă în cazurile grave la omorârea agresorului. În acel moment, femeia conştientizează că, deviant. A battered woman who claims self-defense violates too many social norms, with communities often condemning her by saying, "She could have left him instead of killing him." However, the fear these women live with, rooted in past experiences, may be reasonably justified [8, p. 56].

Psychologists and psychiatrists argue that most crimes committed by women stem from a certain degree of emotional sensitivity, a trait less common in men. Psychologically, women are deeply affected by betrayal or physical and psychological abuse. In domestic violence contexts, when subjected to constant abuse, women may retaliate in a sudden violent outburst, acting under strong emotional impulses.

Experts note that such cases stand out mainly due to their low frequency. Additionally, the outrage and shock created among the population place these situations at the center of public attention. Cases in which women are accused of homicide are rare and, in the vast majority, are motivated by reasons different from those involving men. Firstly, women often react violently when subjected to constant domestic violence. Other explanations for such actions may also exist. Beyond domestic violence, certain mental health conditions may lead to such behavior, or, in some cases, material gain or peer influence may play a role. Moreover, in rural areas, such offenses may occur under the influence of alcohol. Nevertheless, the fact that a woman committed a crime is not a determining factor in sentencing. However, as a differentiating element, women tend to show more evident remorse for committing such acts than men [9].

Excessive alcohol consumption is one of the main factors behind domestic violence and subsequent crimes stemming from it. Statistical research and survey-based studies show that in most cases of domestic violence, alcohol use is a decisive factor. When asked whether aggressors were intoxicated and to what degree, about 96% of respondents confirmed that aggressors were typically under the influence of alcohol. Only in 4% of cases assisted by multidisciplinary teams were aggressors found sober [10, p. 33].

deşi a încălcat norma, este în sfârşit liberă. De fapt, nivelul crescut al frustrării este cel care suscită trecerea la actul agresiv.

Ted Gurr arată că atunci când nivelul de aspiraţii al indivizilor nu este însoţit de o ameliorare a vieţii lor, apare violenţa [11]. Aceasta este şi poziţia lui Merton, care a propus conceptul de privare sau frustrare relativă pentru a descrie fenomenul menţionat [8, p. 58].

În ceea ce priveşte implicarea constantă a femeilor în comiterea infracţiunilor cu caracter violent, se constată că, de-a lungul timpului, nu au existat multe femei-criminale în serie, argumentând aceasta prin faptul că ucigaşii în serie au un profil aparte, iar femeile se încadrează extrem de rar în acesta. Şi aici totul ţine de aspectul psihic. În general, femeile sunt mai slabe din acest punct de vedere. Bărbaţii demonstrează un alt gen de tenacitate. Nu prea au existat femei-criminale în serie, deoarece aceştia acţionează cu sânge rece, cu premeditare şi au o incapacitate de a experimenta anumite sentimente, precum anxietatea sau surescitarea. Ei caută mereu să obţină sentimentele care le lipsesc. Aşa cum unii oamenii caută „senzaţii tari", făcând „bungee jumping", aşa şi criminalii în serie încearcă să descopere unele sentimente pe care nu le pot obţine altfel [9].

Într-un studiu naţional în care au fost investigate rapoartele de examinare psihiatrică a 125 de femei – dintre care 86% adulte, media de vârstă fiind 33 de ani – autoare de omucidere şi tentativă de omucidere involuntară, cercetătorii finlandezi au constatat că în 54% dintre cazuri victimele omuciderii erau parteneri intimi, ucişi, în majoritatea cazurilor, prin înjunghiere (65%) în cursul unor certuri sau altercaţii, pe fondul unor intoxicaţii etilice [12].

Victimele, în număr de 136 – 111 bărbaţi şi 25 de femei – sunt mai ales partenerii intimi (108 cazuri) şi copii (19 cazuri). Relaţia cu victima este crucială în omuciderea comisă de femei, demonstrându-se că în 54% din cazuri victimele sunt partenerii intimi şi că trebuie să includem în relaţie chiar şi separarea, atât timp cât mental relaţia încă există [12].

Concluziile acestui studiu răspund obiectivului principal: obţinerea unei imagini mai comprehensive privind criminalitatea feminină şi, implicit, a femeii-criminal:

– femeile nu ucid străini sau necunoscuţi (54% intimi; 24% - prieteni şi cunoştinţe);

– femeile preferă înjunghierea;

– motivaţia este combinată, existând si-

Referring to certain psychological aspects of female behavior, it should be noted that when a woman responds to abusive treatment, her aggression follows several steps: first, she gives in to upset or anger (with anger suppressing self-control); if the provocation continues, the anger intensifies, and the woman initially begins by shouting. As the intensity of emotional discomfort grows even further, she may resort to physical aggression, and in severe cases, this can escalate to killing the aggressor. At that moment, the woman becomes aware that, although she has violated a norm, she is finally free. In fact, it is the high level of frustration that triggers the transition to the aggressive act.

Ted Gurr notes that when individuals' aspirations are not accompanied by improvements in their lives, violence emerges [11]. Similarly, Merton introduced the concept of relative deprivation or frustration to describe this phenomenon [8, p. 58].

Regarding the consistent involvement of women in committing violent crimes, it is observed that, over time, there have not been many female serial killers. This is explained by the fact that serial killers have a distinct profile, and women very rarely fit this profile. This largely relates to psychological factors. In general, women are considered less predisposed in this regard. Men demonstrate a different kind of tenacity. Female serial killers have been rare because serial offenders act with cold-bloodedness, premeditation, and an inability to experience certain feelings, such as anxiety or over-arousal. They are constantly seeking the emotions they lack. Just as some people seek "thrill-seeking" experiences, like bungee jumping, serial killers attempt to discover certain feelings they cannot obtain otherwise [9].

A Finnish national study analyzing psychiatric reports of 125 female offenders – 86% of them adults, with an average age of 33 – charged with homicide or attempted involuntary homicide found that in 54% of cases, the victims were intimate partners, killed mostly by stabbing (65%) during quarrels or altercations, often under the influence of alcohol [12].

The 136 victims (111 men and 25 women) were primarily intimate partners (108 cas-

multan mai multe motive (cum au fost raportate de către autor în cursul anchetei şi investigaţiei poliţiei şi a examinării psihiatrice: 1) impulsive: când autorul a declarat că a acţionat fără să gândească; 2) sexuale: conţinut de natură sexuală; 3) autoapărare: când victima a fost violentă; 4) delirante: că pierde copilul, aude voci; 5) fără motiv: când nu se admite cazul sau când a raportat că a ucis fără niciun motiv);

– omuciderea este precedată de ceartă şi altercaţii (59% în cazul intimilor şi 47% în cazul prietenilor şi cunoştinţelor);

– motivaţia sexuală este prioritar legată de gelozie;

– intoxicarea în momentul crimei prevalează (dar mai puţin decât la bărbaţi) [12].

Un capitol aparte al criminalităţii feminine îl constituie *pruncuciderea*, reglementată expres de legislaţia penală (art. 147 Cod penal al Republicii Moldova şi art. 200 Cod penal al României). Această infracţiune este caracterizată prin faptul că autorul poate fi doar femeia, iar condiţiile obiective şi subiective (naşterea, starea psihotraumatică, circumstanţele familiale) determină calificarea sa ca o varietate atenuată a omorului.

Pruncuciderea este considerată una dintre cele mai dramatice forme ale criminalităţii feminine. Ea este explicată printr-o combinaţie de factori psihologici (tulburări post-partum, depresie), sociali (stigmatizarea mamelor singure) şi culturali (ruşinea de a aduce pe lume un copil în afara căsătoriei). Studiile relevă că majoritatea autoarelor sunt tinere, necăsătorite şi aflate în situaţii economice precare.

E foarte complicat de a afla ce se întâmplă în psihicul femeii atunci când ea recurge la omorul propriului copil. Totuşi, unele aspecte cu referire la această dilemă pot fi clarificate. În unele cazuri, în special în situaţia mamelor minore rămase singure, putem vorbi despre teama faţă de mânia părinţilor, prima experienţă nereuşită, nedorinţa de a-şi păta reputaţia devenind astfel subiect de ocară a oamenilor. În alte cazuri, poate fi vorba despre disperarea în faţa problemelor apărute, ascunderea infidelităţii, ruperea relaţiilor deja stabilite. Pentru a înfrunta anxietatea, sentimentul de înstrăinare al celor apropiaţi, ele se hotărăsc la pruncucidere pentru a ascunde sarcina şi naşterea nedorită. În cele din urmă, pruncuciderea este comisă de femeile care au pierdut capacitatea de a face o alegere conştientă, nu-şi pot controla emoţiile, fiind lipsite de instinctul maternităţii.

es) and children (19 cases). The victim's relationship to the perpetrator is crucial in female homicide, with data showing that in 54% of cases, the victims were intimate partners, including separated partners where the relationship persisted mentally [12].

The conclusions of this study address the main objective: obtaining a more comprehensive understanding of female criminality and, implicitly, the female offender:

– Women do not kill strangers or unknown individuals (54% – intimates; 24% – friends and acquaintances);

– Women prefer stabbing;

– Motivation is often combined, with multiple motives simultaneously (motives as reported by the author during police investigation and psychiatric examination: 1) impulsive: when the offender declared acting without thinking; 2) sexual: of a sexual nature; 3) self-defense: when the victim was violent; 4) delusional motives: e.g., fearing the loss of a child, hearing voices; 5) no motive: when the case is dismissed or when the offender reported killing without any reason);

– Homicide is preceded by quarrels and altercations (59% in the case of intimates and 47% in the case of friends and acquaintances);

– Sexual motivation is primarily related to jealousy;

– Intoxication at the time of the crime prevails (but less than in men) [12].

A distinct chapter of female criminality is *infanticide*, explicitly regulated by criminal law (Art. 147 Criminal Code of the Republic of Moldova and Art. 200 Criminal Code of Romania). This crime can only be committed by women, with objective and subjective conditions (childbirth, psychotraumatic state, family circumstances) qualifying it as a mitigated form of homicide.

Infanticide is one of the most tragic forms of female criminality, explained by a combination of psychological (postpartum disorders, depression), social (stigmatization of single mothers), and cultural (shame of having a child out of wedlock) factors. Studies reveal that most perpetrators are young, unmarried women in precarious economic situations.

It is very difficult to understand what oc-

Studiile realizate evidenţiază că în cazul sarcinilor nedorite apare un mecanism de autoapărare, numit negare a realităţii, adică refuzul de a percepe obiectiv sarcina şi, implicit, crearea condiţiilor pentru trecerea la pruncucidere. În acest sens, E. Dulit [13, p. 86] descrie trei tipuri ale negării sarcinii:

Incertitudinea şi speranţa, când întârzierea ciclului este pusă pe seama altor cauze – răceală, boală, consum de medicamente.

Decepţia deliberată, când sarcina devine o certitudine, iar femeia ia măsuri ca să-şi ascundă starea în faţa părinţilor, soţului sau prietenului şi nu recurge la avort din diferite motive (frică, lipsa banilor etc.).

Negarea reală; după ce femeia acceptă posibilitatea de a fi însărcinată, refuză să se mai gândească la situaţia în care se află. În aceste cazuri, mecanismul psihologic este depresia, iar în momentul naşterii, femeia suportă un puternic şoc emoţional, o stare disociativă şi chiar o stare psihotică post-partum. De regulă, femeile aflate în această situaţie îşi sufocă copilul imediat după naştere, fără a-l privi.

Analiza cazurilor din practica judiciară relevă că autorii pruncuciderii sunt, de regulă, femei tinere, aflate în situaţii de vulnerabilitate socială, fără suport familial sau în relaţii conflictuale cu partenerii lor. Motivele invocate variază de la teama de reacţia părinţilor până la dorinţa de a ascunde o relaţie extraconjugală. Aceste particularităţi confirmă că analiza criminalităţii feminine nu poate fi desprinsă de contextul psihologic şi social al autorilor, fiind necesare politici penale şi criminologice diferenţiate, care să ţină cont de vulnerabilităţile şi specificul acestei categorii de infractori.

3. Infracţiunile patrimonial-economice şi cele comise de femei în sfera de serviciu

Dacă în planul vieţii familiale criminalitatea feminină se manifestă preponderent prin violenţă, în sfera de activitate profesională şi economică femeile sunt mai des implicate în infracţiuni contra patrimoniului şi în fapte care au legătură cu activitatea profesională. Accesul la resurse materiale, responsabilităţile de gestiune şi contactul direct cu bunuri sau valori creează premise favorabile pentru acest tip de infracţiuni.

Se constată că în ultima perioadă de timp femeile sunt implicate tot mai mult în infracţiuni de corupţie, delapidări şi fraude.

curs in a woman's psyche when she resorts to killing her own child. However, some aspects of this dilemma can be clarified. In certain cases, particularly with minor mothers left alone, one can speak of fear of parental anger, a first failed experience, or the unwillingness to tarnish her reputation, thus becoming a subject of public scorn. In other cases, it may involve despair in the face of arising problems, concealing infidelity, or breaking already established relationships. To cope with anxiety and feelings of alienation from those close to them, they may resort to infanticide to hide an unwanted pregnancy and birth. Ultimately, infanticide is committed by women who have lost the capacity to make a conscious choice, cannot control their emotions, and lack maternal instinct.

Studies show that in cases of unwanted pregnancies, a self-defense mechanism called denial of reality emerges, meaning the refusal to objectively acknowledge the pregnancy and, implicitly, creating conditions that may lead to infanticide. In this regard, E. Dulit [13, p. 86] describes three types of pregnancy denial:

Uncertainty and hope – when a delayed menstrual cycle is attributed to other causes, such as a cold, illness, or medication use.

Deliberate deception – when the pregnancy becomes certain, and the woman takes measures to hide her condition from her parents, husband, or partner, and does not resort to abortion for various reasons (fear, lack of money, etc.).

Actual denial – after the woman accepts the possibility of being pregnant, she refuses to think about her situation. In these cases, the psychological mechanism is depression, and at the moment of childbirth, the woman experiences a strong emotional shock, a dissociative state, and even postpartum psychosis. Usually, women in this situation suffocate their child immediately after birth, without looking at him.

Analysis of cases from judicial practice shows that the perpetrators of infanticide are generally young women in socially vulnerable situations, without family support, or in conflictual relationships with their partners. The motives cited range from fear of parental reaction to the desire to conceal an extramarital

Spre deosebire de bărbaţi, ele preferă metode mai subtile, bazate pe relaţii interpersonale şi pe manipulare.

Un loc aparte în criminalitatea feminină îl ocupă escrocheriile, care se remarcă prin ingeniozitate, creativitate şi prin complexitatea scenariilor utilizate, inclusiv prin proporţiile daunelor provocate, dificultăţile descoperirii şi investigării lor. Aşa cum rezultă din practica organelor de drept, femeile care practică comiterea escrocheriilor îndeplinesc, de regulă, rolul de instigatoare sau organizatoare.

În ultima perioadă se atestă o creştere a nivelului criminalităţii patrimonial-violente în rândul femeilor, precum şi o manifestare a agresivităţii şi cruzimii în comportamentul lor. Ele au început să săvârşească mai frecvent astfel de infracţiuni precum omorul din interes material, jaful şi tâlhăria, infracţiuni în care anterior erau implicaţi preponderent bărbaţii. Acest fapt trebuie să alarmeze societatea, deşi femeile, în general, apelează la violenţă mult mai rar decât bărbaţii.

În România, una dintre cele mai mediatizate crime din ultimii ani a fost cea comisă de studenţii A.H. si V.I. În cele din urmă, A.H. a fost condamnată la 20 de ani de închisoare, pentru omor deosebit de grav şi tâlhărie. Aceasta a fost acuzată pentru faptul că, împreuna cu prietenul ei, l-a ucis pe omul de afaceri botoşănean D.M., după care i-a luat acestuia maşina. Conform anchetatorilor, A.H. ar fi avut o relaţie cu victima, însă ar fi plănuit împreuna cu V.I. să-l omoare din interes material, lucru care s-a şi întâmplat [9].

O particularitate a criminalităţii tinerelor, comparativ cu criminalitatea femeilor mature, constă în faptul că foarte puţine dintre acestea sunt implicate în delapidări ale averii străine, însă prevalează fetele tinere condamnate pentru săvârşirea actelor de huliganism. În unele cazuri, femeile comit infracţiuni cu caracter de profit nu doar datorită unor circumstanţe de ordin material, ci şi în situaţiile când sunt destul de bine asigurate material şi urmăresc un scop de îmbogăţire ilicită, folosindu-se fie de situaţia de serviciu, fie comit aceste infracţiuni din invidie faţă de starea materială a altora.

Practica judiciară din Republica Moldova şi România relevă mai multe cazuri de infracţiuni economice şi de serviciu săvârşite de femei. Printre acestea pot fi menţionate:

– însuşirea ilegală a fondurilor destinate plăţii salariilor prin includerea în borderouri a unor persoane fictive sau eliberarea de sume

relationship.

These particularities confirm that the analysis of female criminality cannot be separated from the psychological and social context of the offenders, highlighting the need for differentiated criminal justice and criminological policies that take into account the vulnerabilities and specific characteristics of this category of offenders.

3. Property-Economic and Work-Related Crimes Committed by Women

While female criminality within family life manifests primarily through violence, in professional and economic settings women are more often involved in property-related and work-related crimes. Access to material resources, management responsibilities, and direct handling of assets create favorable premises for such offenses.

In recent years, women have become increasingly involved in corruption, embezzlement, and fraud. Compared to men, they often prefer more subtle methods, relying on interpersonal relationships and manipulation.

Fraud occupies a particular place, often marked by ingenuity, creativity, and complex scenarios, including significant damage, investigation challenges, and organizational sophistication. Women frequently play instigator or organizer roles.

Recently, there has been an increase in property-violent crime among women, as well as a display of aggression and cruelty in their behavior. They have begun to commit more frequently offenses such as material-interest homicide, robbery, and assault – crimes previously predominantly committed by men. This development should alert society, even though women, in general, resort to violence far less often than men.

In Romania, one of the most publicized crimes in recent years was committed by students A.H. and V.I. Ultimately, A.H. was sentenced to 20 years in prison for particularly serious murder and robbery. She was accused of, together with her boyfriend, killing the businessman D.M. from Botoşani and then taking his car. According to investigators, A.H. had a relationship with the victim but planned with V.I. to kill him for material gain, which ulti-

necuvenite;

– delapidări în proporţii mari comise de contabile-şefe sau directoare de întreprinderi/ instituţii;

– fraude bancare prin utilizarea poziţiei de serviciu şi falsificarea documentelor financiar-contabile;

– cazuri de escrocherie motivate de profit, uneori desfăşurate pe termen lung şi cu implicarea mai multor persoane.

Aceste exemple confirmă că femeile nu sunt implicate în criminalitatea economică doar ocazional, ci pot juca roluri active şi chiar de coordonare în cadrul unor scheme infracţionale complexe.

Respectivul gen de criminalitate în care sunt implicate femeile are câteva trăsături specifice:

– se bazează mai mult pe abuz de încredere decât pe violenţă;

– este determinată atât de factori materiali, cât şi de motivaţii de ordin social (dorinţa de afirmare, comparaţia cu nivelul de trai al altora, invidie socială);

– implică deseori persoane cu funcţii de răspundere şi un nivel de educaţie mediu sau ridicat.

Astfel, spre deosebire de criminalitatea violentă, infracţiunile cu caracter patrimonial-economic şi din sfera de serviciu comise de femei presupun un grad mai ridicat de premeditare şi de raţionalizare a comportamentului criminal, ceea ce le face mai dificil de prevenit şi descoperit.

4. Participarea femeilor la grupuri criminale organizate

O dimensiune aparte a criminalităţii feminine o constituie implicarea în activităţile grupurilor criminale organizate. Deşi, în mod tradiţional, femeile erau percepute mai degrabă ca participante pasive sau auxiliare, evoluţiile recente arată o creştere a numărului de cazuri în care acestea au roluri active, uneori chiar de coordonare.

Participarea femeilor la grupurile criminale se caracterizează printr-o diversitate de roluri, care variază de la activităţi secundare la implicări directe în comiterea faptelor. Printre acestea se remarcă:

– *rolurile secundare*, precum tăinuirea infractorilor, ascunderea bunurilor obţinute pe cale infracţională, furnizarea de informaţii;

– *rolurile intermediare*, constând în atragerea victimelor, transmiterea de mesaje sau

mately occurred [9].

A particular feature of criminality among young women, compared to that of mature women, is that very few of them are involved in embezzlement of others' property; rather, young women convicted of acts of hooliganism prevail.

In some cases, women commit profit-oriented crimes not only due to material circumstances but also when they are relatively well-off and seek illicit enrichment, taking advantage of their workplace position, or commit these offenses out of envy toward the material status of others.

Judicial practice in both Moldova and Romania highlights cases of economic and work-related offenses committed by women:

– Illegal appropriation of funds intended for salary payments through including fictitious persons on payrolls or issuing undeserved payments;

– Large-scale embezzlement committed by chief accountants or directors of enterprises/institutions;

– Bank fraud through abuse of workplace position and falsification of financial-accounting documents;

– Fraud cases motivated by profit, sometimes carried out over a long period and involving multiple individuals.

– These examples show that women are not merely occasional participants in economic crime but can play active, coordinating roles in complex schemes.

Such criminality is typically characterized by:

– Reliance more on abuse of trust than on violence;

– Motives tied both to material gain and social factors (desire for status, envy, or comparison with others' lifestyles);

– Frequent involvement of educated women in positions of responsibility.

Thus, unlike violent crime, property-economic and work-related crimes among women are marked by higher levels of premeditation and rationalization, making them harder to prevent and detect.

coordonarea logistică;

– *rolurile principale*, în anumite cazuri, de organizare a unor activităţi infracţionale (proxenetism, trafic de persoane, trafic de droguri etc.).

Această diversificare a rolurilor reflectă atât emanciparea socială a femeilor, cât şi adaptabilitatea grupurilor criminale, care exploatează particularităţile psihologice şi sociale ale categoriei respective de infractori. Un domeniu în care implicarea femeilor este semnificativă îl constituie traficul de fiinţe umane, unde adesea au calitatea de recrutoare, profitând de capacitatea lor de a câştiga încrederea victimelor, de a le promite locuri de muncă în străinătate sau de a le manipula emoţional.

Practica judiciară confirmă numeroase cazuri în care femeile au jucat un rol central în organizarea şi facilitarea traficului de persoane. De regulă, acestea vizau victime aflate în situaţii vulnerabile (tinere cu copii, persoane fără venituri, femei aflate în relaţii conflictuale).

Totodată, a fost constatat faptul că persoanele de gen feminin manifestă un interes criminal mai sporit în sfera exploatării sexuale decât în alte domenii, unde ponderea lor nu depăşeşte rata de 10-15%. Astfel, printre persoanele condamnate pentru diverse infracţiuni legate de exploatarea sexuală femeile constituie aproximativ 50% [14, p. 128].

Este important de menţionat şi faptul că printre femeile-traficante se întâlnesc destul de frecvent foste victime traficate şi exploatate sexual care, din diferite considerente, se implică în asemenea activităţi infracţionale. De regulă, o astfel de implicare a victimelor este mai mult impusă şi condiţionată de diverse manipulări psihologice, ca în final acestea să ia asemenea decizii ca o cale de a supravieţui.

Într-un şir de cazuri de trafic de fiinţe umane, femeile nu erau pur şi simplu executori obişnuiţi ai infracţiunii, dar aveau calitatea de organizatoare sau conducătoare ale respectivei activităţi infracţionale. Este de remarcat faptul că acest grup de infractori este format din două categorii principale de femei: 1) cea mai mare parte o constituie fostele victime ale exploatării sexuale, care s-au „retras" din activitatea respectivă în legătură cu vârsta atinsă şi cele ce singure au devenit participante active ale acestui tip de afacere criminală; 2) antreprenoarele care au lucrat anterior în sfera comerţului sau prestării diferitelor servicii (saune, saloane de masaj, agenţii turistice etc.), de regulă fără antecedente penale, reorientate spre domenii de

4. Women's Participation in Organized Criminal Groups

A distinct dimension of female criminality is represented by involvement in the activities of organized criminal groups. Although women were traditionally perceived rather as passive or auxiliary participants, recent developments indicate an increase in the number of cases in which they assume active roles, sometimes even in coordination positions.

The participation of women in criminal groups is characterized by a diversity of roles, ranging from secondary activities to direct involvement in the commission of offenses. Among these, the following stand out:

• *secondary* (hiding offenders, concealing illicit goods, providing information);

• *intermediate* (luring victims, acting as couriers, coordinating logistics);

• *primary* (organizing criminal activities such as pimping, human trafficking, drug trafficking).

This diversification of roles reflects both the social emancipation of women and the adaptability of criminal groups, which exploit the psychological and social particularities of this category of offenders.

One area in which women's involvement is significant is human trafficking, where they often act as recruiters, taking advantage of their ability to gain victims' trust, promise them jobs abroad, or manipulate them emotionally.

Judicial practice confirms numerous cases in which women have played a central role in the organization and facilitation of human trafficking. Typically, they targeted victims in vulnerable situations (young women with children, individuals without income, women in conflictual relationships).

At the same time, it has been found that females show a higher criminal interest in the sphere of sexual exploitation than in other areas, where their share does not exceed 10–15%. Thus, among individuals convicted for various offenses related to sexual exploitation, women account for approximately 50.0% [14, p. 128].

Another area of female criminality within organized groups is drug trafficking. In such cases, women act either as couriers or as intermediaries, taking advantage of the social stere-

afaceri care aduc un venit mai înalt [14, p. 129].

Un alt domeniu de manifestare a criminalității feminine în cadrul grupurilor organizate este traficul de droguri. În astfel de cazuri, femeile acționează fie ca transportatoare, fie ca persoane de legătură, profitând de stereotipul social potrivit căruia ele ar fi mai puțin suspecte. Pe lângă traficul de droguri, femeile participă la furturi organizate, jafuri sau atacuri tâlhărești, având deseori rolul de a atrage victimele în locuri izolate ori de a furniza informații grupului criminal.

Implicarea femeilor în grupuri criminale organizate implică o serie de probleme criminologice:

– extinderea sferei criminalității feminine dincolo de infracțiunile tradițional asociate acesteia;

– utilizarea particularităților psihologice și sociale ale femeilor în scop infracțional;

– dificultatea resocializării femeilor implicate în astfel de activități, dat fiind gradul ridicat de profesionalizare a comportamentului criminal.

Această tendință confirmă necesitatea unei abordări integrate, care să combine măsurile represive cu politici sociale și educative menite să reducă vulnerabilitatea femeilor față de recrutarea în grupuri criminale organizate.

CONCLUZII.

Criminalitatea feminină reflectă o interacțiune complexă între factori psihologici, sociali și culturali. Spre deosebire de criminalitatea masculină, aceasta are particularități distincte, care impun o abordare diferențiată prin prisma unor politici penale și social-criminologice echilibrate. Rezultatele analizei confirmă necesitatea unor programe speciale de prevenire a violenței domestice, de sprijin psihologic pentru femeile vulnerabile, precum și de reintegrare socială a femeilor care și-au ispășit pedeapsa. De asemenea, este necesară o cooperare interdisciplinară între instituțiile de justiție, organizațiile sociale și structurile de sănătate mentală.

Prin urmare, procesul de prevenire și combatere a criminalității feminine trebuie să fie însoțit de politici publice orientate spre egalitate de șanse, acces la educație și sprijin economic. Doar prin reducerea factorilor criminogeni și prin consolidarea mecanismelor de protecție se poate limita fenomenul dat, contribuindu-se astfel la o reintegrare eficientă a femeilor în societate.

otype that they are less likely to be suspected.

In addition to drug trafficking, women also participate in organized thefts, robberies, or assaults, often playing the role of luring victims to isolated locations or providing information to the criminal group.

The involvement of women in organized criminal groups raises a number of criminological issues:

• the expansion of the scope of female criminality beyond offenses traditionally associated with it;

• the use of women's psychological and social particularities for criminal purposes;

• the difficulty of resocializing women involved in such activities, given the high degree of professionalization of their criminal behavior.

This trend confirms the need for an integrated approach, combining repressive measures with social and educational policies aimed at reducing women's vulnerability to recruitment into organized criminal groups.

CONCLUSIONS

Female criminality reflects a complex interaction between psychological, social, and cultural factors. Unlike male criminality, it has distinct characteristics that require a differentiated approach in terms of balanced criminal justice and social-criminological policies. The results of the analysis confirm the need for special programs to prevent domestic violence, provide psychological support for vulnerable women, and facilitate the social reintegration of women who have served their sentences. Moreover, interdisciplinary cooperation is necessary between justice institutions, social organizations, and mental health structures.

Therefore, the process of preventing and combating female criminality must be accompanied by public policies aimed at equal opportunities, access to education, and economic support. Only by reducing criminogenic factors and strengthening protection mechanisms can the phenomenon be limited and effective reintegration of women into society be achieved.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Dragomir Mariana-Cristina. Criminalitatea feminină. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014. 160 p.
2. Caracteristica criminologică a criminalității feminine. În: https://ro.scribd.com/document/91059314/Caracteristica-criminologic%C4%83-a-criminalit%C4%83%C5%A3ii-femeilor (accesat la 15.03.2025).
3. Muntean A., Popescu M., Popa S. Victimele violenţei domestice: copiii şi femeile. Timişoara: Eurostampa, 2000. 116 p.
4. Campbell A. Female Criminality and Domestic Violence. London: Routledge, 1989.
5. Durkheim E. Suicide: A Study in Sociology. London & New York: The free Press, 1951. 427 p. In: https://www.gacbe.ac.in/images/E%20books/Durkheim%20-%20Suicide%20-%20A%20study%20in%20sociology.pdf (accesat la11.03.2025).
6. Campbell A. The Girls in the Gang. Second edition. Cambridge, MA: Basil Blackwell, 1991. 287 p.
7. Browne A. When battered women kill. New York: Harper & Row, 1987, 228 p.
8. Liiceanu A., Saucan D., Micle M. Violenţa domestică şi criminalitatea feminină. Bucureşti: Institutul Naţional de Criminologie, 2004. 114 p.
9. Nedelcu C. Femeia ucide cu afecţiune şi premeditare, bărbatul din cruzime. În: https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/femeia-ucide-cu-afectiune-si-premeditare-barbatul-din-cruzime--7fcq.html (accesat la 13.03.2025).
10. Larii Iu., Cojocaru R., Ionaşcu V. et al. Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendinţe generale, cauze şi condiţii. Chişinău: Tipografia Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI, 2018. 40 p.
11. Gurr T. Why Men Rebel. Princeton: Princeton University Press, 1970.
12. Putkonen H., Collander J., Honkasalo M.L., Lönnqvist J. Personality disorders and psychoses from two distinct subgroups of homicide among female offenders. In: The Journal of Forensic Psychiatry, vol. 12, nr. 2, 2001.
13. Dulit E. Girls Who Deny a Pregnancy, Girl who Kill the Neonate. In: Adolescent Psychiatry, 2002, vol. 25, p.p. 219-235.
14. Larii Iu., Pohilă O. Infracţiunile de exploatare sexuală a femeilor şi copiilor: elemente de drept comparat, analiză criminologică şi măsuri de prevenire. Chişinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ştefan cel Mare", 2021. 272 p.

CZU 343.1:343.35

DOI 10.5281/zenodo.17317888

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A OFIȚERULUI DE INVESTIGAȚII ÎN CAZUL DIVULGĂRII UNOR INFORMAȚII SECRETE*

Alexandru CICALA [1]

Alexandru GĂINA [2]

Răspunderea juridică reprezintă un raport juridic instituit, de regulă, de către un organ competent de stat, ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite de către un făptuitor, cel din urmă fiind obligat să execute o sancțiune juridică corespunzătoare și respectiv, constituie un element obligatoriu al competenței ofițerului de investigații ca subiect al activității speciale de investigații, ținând cont de obligațiile și drepturile sale. Răspunderea juridică prevăzută de lege poate fi aplicată numai dacă există un temei de încălcare a legii. Principalele tipuri de răspundere juridică pentru un ofițer de investigație sunt: disciplinară, contravențională, materială, civilă și penală [1, p.30]. În cadrul demersului nostru ne vom referi la răspunderea juridică a ofițerului de investigație doar în cazul divulgării informațiilor ce constituie secret de stat, indiferent că aceste acțiuni sunt efectuate în timpul realizării măsurilor speciale de investigație sau în timpul altor activități proprii ofițerilor de investigație.

Cuvinte-cheie: ofițer de investigație, informație, secret de stat, măsuri speciale de investigații, răspundere juridică, infracțiune, contravenție.

LEGAL LIABILITY OF THE INVESTIGATING OFFICER IN CASE OF DISCLOSURE OF SECRET INFORMATION*

Alexandru CICALA [1]

Alexandru GĂINA [2]

Legal liability is a legal relationship established, as a rule, by a competent state body, as a result of the commission of an unlawful act by a perpetrator, the latter being bound to execute a legal sanction corresponding to the committed act and, respectively, it constitutes a mandatory element of the competence of the investigation officer as the subject of special investigative activity, together with the obligations and rights. Legal liability prescribed by law can be applied only if there is a grounds for violation of the law. The main types of legal liability for an investigative officer are disciplinary, contravention, material, civil, and criminal.

In our approach, we will refer to the legal liability of the investigating officer only in case of disclosure of information constituting a state secret, regardless of whether these actions are carried out during the realization of special investigative measures or other activities of investigating officers.

Keywords: investigating officer, information, state secret, special investigative measures, legal liability, offense, misdemeanor, etc.

[1] Conferențiar universitar, doctor în drept, șef, Catedra „Activitate Specială de Investigații și Anticorupție”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: cicalaalexandru@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-5900-0679

Associate Professor, PhD, Chair of Special Investigations Activity And Anti-Corruption, The „Ștefan cel Mare ” Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: cicalaalexandru@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-5900-0679

[2] Doctor în drept, șef, Direcția protecție a informațiilor a Direcției generale protecție internă a Serviciului protecție internă și anticorupție a MAI; e-mail: alexandru.gaina@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0003-3990-4683

PhD, Head, Information Protection Directorate of the General Directorate for Internal Protection of the Internal Protection and Anti-Corruption Service of the Ministry of Internal Affairs; e-mail: alexandru.gaina@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0003-3990-4683

* *Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare „Măsuri și mijloace speciale moderne pentru prevenirea și combaterea criminalității: realități și perspective de dezvoltare în contextul integrării europene” (cod 25.80012.0807.49SE), finanțat din fonduri alocate de la bugetul de stat.*

* *The paper was developed within the research project “Modern Special Measures and Means for the Prevention and Combating of Crime: Realities and Development Perspectives in the Context of European Integration” (code 25.80012.0807.49SE), funded by the state budget.*

INTRODUCERE

Ofiţerul de investigaţie se află în serviciul public, ocupă o funcţie militară specifică sau o funcţie a organelor de ocrotire a normelor de drept şi are statut juridic corespunzător, adică are anumite drepturi şi libertăţi garantate de către stat, precum şi îndatoriri şi responsabilităţi oglindite prin Legea 59/2012 [11], alte legi şi acte normative. Totodată, ofiţerii de investigaţie sunt responsabili de corectitudinea (legalitatea) realizării acelor drepturi, îndatoriri şi responsabilităţi oferite prin lege. Astfel, răspunderea juridică a ofiţerului de investigaţie presupune măsuri de constrângere aplicate ofiţerului care a încălcat legislaţia privind activitatea specială de investigaţie şi alte prevederi legale [5, p.412].

Răspunderea disciplinară este o formă de influenţă oficială asupra unui ofiţer de investigaţii – încălcarea disciplinei de serviciu se sancţionează cu diferite pedepse disciplinare. Această formă de răspundere implică aplicarea unor sancţiuni disciplinare, cum ar fi avertismentul, mustrarea, mustrarea aspră, retrogradarea cu un grad special, retrogradarea din funcţie şi concedierea.

Răspunderea contravenţională survine în cazul funcţionarilor care comit o contravenţie. Cel mai important act care reglementează procedura de tragere la răspundere contravenţională este Codul contravenţional.

Răspunderea materială este un concept juridic care se referă la obligaţia ofiţerului de investigaţie de a acoperi prejudiciile materiale cauzate altei persoane, instituţii sau entităţi. În general, apare în relaţiile de muncă, dar şi în alte raporturi juridice.

Răspunderea civilă apare atunci când instanţa are în vedere plângerea unui cetăţean şi invalidează acţiunile ofiţerului de investigaţii. Ea constă în aplicarea anumitor măsuri de influenţă asupra celui care a încălcat legea sau condiţiile contractului. Aceste măsuri pot atrage consecinţe nefavorabile cu caracter material, precum şi moral.

Răspunderea penală survine pentru săvârşirea unei infracţiuni de către ofiţerul de investigaţii în timpul realizării activităţii speciale de investigaţie.

Revenind la conţinutul legii 59/2012 privind activitatea specială de investigaţie,

INTRODUCTION

The investigative officer is in the public service, occupies a specific military or law enforcement function, and has an appropriate legal status, i.e. he has certain rights and freedoms guaranteed by the state, as well as duties and responsibilities as reflected in Law 59/2012 [11], other laws and regulations. At the same time, investigative officers are responsible for the correctness (legality) of the realization of those rights, duties, and responsibilities provided by law.

Thus, the legal liability of the investigating officer implies coercive measures applied to the officer who has violated the legislation on special investigative activity and other legal provisions [5, p. 412].

The main types of liability for investigating officers are: disciplinary, contravention, material, civil, and criminal [1, p. 30].

Disciplinary liability is a form of official influence over an investigating officer - breaches of service discipline are punishable by various disciplinary sanctions. This form of liability involves the application of disciplinary sanctions such as warning, reprimand, severe reprimand, demotion to a special grade, demotion in rank, and dismissal.

Contraventional liability arises when officials commit a contravention. The most important act that regulates the procedure for being held liable for contraventions is the Contraventions Code.

Material liability is a legal concept that refers to the obligation of the investigating officer to cover material damage caused to another person, institution, or entity. It generally arises in employment relationships, but also in other legal relationships.

Civil liability arises when the court considers a citizen's complaint and invalidates the actions of the investigating officer. It consists in applying certain measures of influence on the person who has violated the law or the terms of the contract. These measures may entail unfavorable material as well as moral consequences.

Criminal liability arises for the commission of a criminal offense by the investigating officer in the course of carrying out special investigative activity.

identificăm în conţinutul art.13 că ofiţerul de investigaţie răspunde disciplinar, contravenţional sau penal pentru faptele săvârşite în timpul efectuării măsurilor speciale de investigaţie. În acest context, susţinem pe deplin opinia distinsului autor autohton Boris Glavan, care consideră că legiuitorul neinspirat a limitat acţiunea normei citate doar la încălcările comise în timpul efectuării măsurii speciale de investigaţie. Ofiţerul de investigaţii ar putea comite încălcări de legislaţie şi după finalizarea măsurii speciale de investigaţie, divulgând, de exemplu, informaţiile ce constituie secret de stat sau cu caracter personal, sau falsificând date, documente etc. [6]

Astfel, în continuare în cadrul demersului nostru ştiinţific ne vom axa doar pe răspunderea juridică a ofiţerului de investigaţii, ce poate surveni în urma divulgării informaţiilor ce constituie secret de stat.

METODOLOGIE

În procesul elaborării studiului au fost folosite materiale doctrinare, normative, rapoarte de activitate, lucrări ştiinţifice cu privire la răspunderea juridică a ofiţerului de investigaţie în cazul divulgării informaţiilor secrete. De asemenea, investigarea acestui fenomen a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de cercetare ştiinţifică ale teoriei dreptului: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, statistică etc. Totodată, au fost utilizate lucrări ale savanţilor autohtoni, informaţii empirice, precum şi opinii ale angajaţilor din cadrul subdiviziunilor specializate responsabile de domeniul activităţii speciale de investigaţie.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Potrivit art. 29 al Legii 245/2008 [23], cetăţeanului căruia i s-a perfectat dreptul de acces la secretul de stat este obligat:

a) prin orice metodă, să nu admită divulgarea secretului de stat care i-a fost încredinţat sau i-a devenit cunoscut în legătură cu îndeplinirea obligaţiilor funcţionale;

b) să nu participe la acţiuni ale partidelor şi asociaţiilor obşteşti a căror activitate a fost suspendată, limitată sau interzisă în modul stabilit de lege;

c) să nu sprijine activitatea unui stat străReturning to the content of Law 59/2012 on special investigative activity, we identify in the content of Article 13 that the investigative officer is liable to disciplinary, contravention, or criminal liability for acts committed during the performance of special investigative measures. In this context, we fully support the opinion of the distinguished local author Glavan Boris, who considers that the legislator uninspiredly limited the action of the cited rule only to violations committed during the special investigative measure. The investigative officer could commit violations of the law even after the special investigative measure has been completed, for example, by disclosing information that constitutes a state secret or personal secret, or by falsifying data, documents, etc. [6].

Thus, in our scientific approach, we will focus only on the legal liability of the investigating officer that may arise from the disclosure of information constituting a state secret.

METHODOLOGY

In the process of elaboration of the study, the doctrinal material, normative norms, activity reports, and scientific works on the legal liability of the investigative officer in case of disclosure of secret information were used. It was also possible to investigate this phenomenon by applying several scientific research methods of legal theory: logical method, method of comparative analysis, systemic analysis, statistics, etc. At the same time, the works of local scholars, empirical information, and the opinion of employees of specialized subdivisions responsible for special investigation activity were used.

DISCUSSIONS AND RESULTS

According to art. 29 of Law 245/2008 [23], the citizen to whom the right of access to the state secret has been perfected is obliged:

a) not to admit the disclosure, by any method whatsoever, of the state secret entrusted to him/her or which has become known to him/her in connection with the performance of his/her functional duties;

b) not to participate in the activities of parties and public associations whose activity has been suspended, limited, or banned in the manner established by law;

in, a unei organizaţii străine sau a reprezentanţilor acestora, precum şi a cetăţenilor străini şi apatrizilor ce cauzează prejudicii intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova;

d) să execute cerinţele asigurării regimului secret;

e) să comunice persoanei cu funcţie de răspundere care i-a acordat dreptul de acces la secretul de stat şi subdiviziunii de protecţie a informaţiilor atribuite la secret de stat despre apariţia circumstanţelor ce fac imposibilă deţinerea dreptului de acces la secret de stat sau despre alte împrejurări ce împiedică păstrarea secretului de stat care i-a fost încredinţat, precum şi despre ieşirea sa de pe teritoriul Republicii Moldova;

f) să respecte alte prevederi ale legislaţiei privind secretul de stat.

Pentru alte categorii de cetăţeni, angajaţi în instituţiile statului, de exemplu ofiţerii de informaţii şi securitate, judecătorii, procurorii, avocaţii, angajaţii Centrului Naţional Anticorupţie, militarii, funcţionarii publici, funcţionarii publici cu statut special, poliţiştii, ofiţerii de investigaţie, poliţiştii de frontieră, carabinierii etc., ei au obligaţia păstrării secretului de stat, de care iau cunoştinţă în procesul activităţii, potrivit Legilor speciale, după cum urmează:

- art. 39 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 170/2007 *privind statutul ofiţerului de informaţii* prevede obligaţia acestuia de a asigura protecţia secretului de stat şi altor informaţii cu accesibilitate limitată, a surselor de obţinere a acestora, precum şi de a păstra secretul activităţii desfăşurate [18] ;

- art. 15 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 544/1995 *cu privire la statutul judecătorului*, obligă judecătorii să nu divulge secretul deliberării, informaţiile obţinute în şedinţă închisă, precum şi datele urmăririi penale [16];

- art. 6 alin. (3) lit. k) din Legea nr. 3/2016 *cu privire la Procuratură*, statuează obligaţia procurorului în vederea respectării regimului secretului de stat, precum şi altor informaţii cu acces limitat care i-au devenit cunoscute în exerciţiul funcţiei [15];

- art. 55 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 1260/2002 *cu privire la avocatură*, interzice avocatului divulgarea informaţiilor confidenţiale ce i-au fost comunicate în timpul acordării asistenţei juridice, transmiterea, fără

c) not to support the activity of a foreign state, a foreign organization, or their representatives, as well as foreign citizens and stateless persons that cause harm to the interests and/or security of the Republic of Moldova;

d) to carry out the requirements of secrecy;

e) to inform the person in a position of responsibility who granted the right of access to the state secret and the subdivision for the protection of information attributed to the state secret about the occurrence of circumstances that make it impossible to hold the right of access to the state secret or other circumstances that prevent the preservation of the state secret entrusted to him/her, as well as about his/her departure from the territory of the Republic of Moldova;

f) to comply with other provisions of state secrecy legislation.

For other categories of citizens employed in state institutions, e.g. intelligence and security officers, judges, prosecutors, lawyers, employees of the National Anti-Corruption Center, military, civil servants, civil servants with special status, police officers, investigation officers, border guards, carabineers, etc., are obliged to keep the state secret, which they become aware of in the process of their activity, according to special laws, as follows:

- Article 39 para. (1) letter g) of Law no. 170/2007 *on the status of the intelligence officer* stipulates the obligation to ensure the protection of state secrets and other information with limited accessibility, the sources of obtaining them, as well as to keep the secrecy of the activity carried out [18];

- Art. 15 para. (1) letter f) of Law no. 544/1995 *on the status of the judge*, obliges judges not to disclose the secrecy of deliberation, information obtained in closed session, as well as the data of the criminal prosecution [16];

- Article 6 para. (3) lit. k) of Law no. 3/2016 *on the Prosecutor's Office*, stipulates the prosecutor's obligation to respect the state secrecy regime, as well as other information with limited access that became known to him in the exercise of his functions [15];

- Art. 55 para. (1) and (2) of *Law* no. 1260/2002 *on the legal profession*, prohibits the lawyer from disclosing confidential infor-

acordul clientului, unor terți documentele legate de exercitarea delegației, precum și statuează obligația acestuia în vederea păstrării secretului profesional [13] ;

- art. 6 lit. o) din Legea nr. 1104/2002 *cu privire la Centrul Național Anticorupție*, obligă angajații CNA să asigure protecția și păstrarea informației care constituie secret de stat, bancar și comercial, precum și a altor secrete apărate prin lege, care au devenit cunoscute în executarea atribuțiilor [14];

- art. 26 lit. e) din Legea nr. 162/2005 *cu privire la statutul militarilor* îndatorează militarii să asigure păstrarea secretului de stat și a altor informații oficiale cu accesibilitate limitată [17];

- art. 22 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 158/2008 *cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* stipulează obligația acestuia de păstrare, potrivit prevederilor cadrului normativ, a secretului de stat, precum și confidențialitate în legătură cu faptele, informațiile sau documentele devenite cunoscute în procesul exercitării activității de serviciu, excepție fiind informații de interes public [20];

- art. 50 lit. f) din Legea nr. 288/2016 *privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne* [25], precum și prevederile Ordinului MAI nr. 670/2024 „*Pentru aprobarea Instrucțiunii privind procedurile de protecție a personalului Ministerului Afacerilor Interne*" [24], prevede obligația în vederea asigurării protecției secretului de stat, a informațiilor privind datele cu caracter personal de care ia cunoștință în exercitarea atribuțiilor de serviciu și a altor informații cu acces limitat, a secretului surselor de obținere a acestora, precum și păstrării secretului activității desfășurate de către funcționarii publici cu statut special;

- art. 25 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 219/2018 *cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri* obligă carabinierii la păstrarea secretului de stat și protejarea informațiilor privind datele cu caracter personal de care ia cunoștință în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu [22];

- art. 12 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 283/2011 *cu privire la Poliția de Frontieră* prevede obligația polițistului de frontieră în vederea asigurării protecției secretului de stat și a altor informații cu accesibilitate limitată, a

mation communicated to him during the provision of legal assistance, the transmission, without the client's consent, to third parties of documents related to the exercise of the delegation, as well as stipulates the obligation to maintain professional secrecy [13];

- Article 6 lit. o) of Law no. 1104/2002 *on the National Anti-Corruption Center*, obliges NAC employees to ensure the protection and preservation of information constituting state, banking, and commercial secrets, as well as other secrets protected by law, which have become known in the performance of their duties [14];

- Article 26 lit. e) Law no. 162/2005 *on the status of military personnel* obliges military personnel to ensure the preservation of state secrets and other official information with limited accessibility [17];

- Art. 22 para. (1) letter e) of Law no. 158/2008 *on the civil service and the status of civil servants* stipulates the obligation of the civil servant to keep, according to the provisions of the normative framework, the state secret, as well as confidentiality about facts, information or documents that become known in the process of performing the service activity, except for information of public interest [20]

- Article 50 letter f) of Law no. 288/2016 *on the civil servant with special status within the Ministry of Internal Affairs* [25], as well as the provisions of the Order of the Ministry of Interior no. 670/2024 „*For the approval of the Instruction on the procedures for the protection of the personnel of the Ministry of Internal Affairs*" [24], provides the obligation to ensure the protection of state secrecy, of information on personal data that become known in the exercise of their duties and other information with limited access, of the secrecy of the sources of obtaining them, as well as to keep the secrecy of the activity carried out by civil servants with special status;

- Art. 25 para. (1) lit. f) Law no. 219/2018 *on the Inspectorate General of Carabineers* obliges the Carabineers to maintain state secrecy and protect information on personal data of which they become aware during the performance of their duties [22];

- Art. 12 para. (1) lit. f) of Law no. 283/2011 *on the Border Police* stipulates the

secretului surselor de obţinere a acestora, precum şi păstrării secretului activităţii desfăşurate [21];

- art. 26 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 320/2012 *cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul poliţistului* obligă angajatul de poliţie să păstreze secretul de stat şi al altor informaţii oficiale cu accesibilitate limitată [12].

d) *normele sociale, morale*. De exemplu, prevederile *Codului de etică şi deontologie al funcţionarului public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 629 din 08.08.2017 [10], *Statutul disciplinar al funcţionarului public cu statut special din cadrul MAI*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 409 din 07.06.2017 [8] sau *Statutul disciplinar al ofiţerului de protecţie al Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat,* aprobat prin Decretul Preşedintelui RM nr. 1396 din 23.12.2019 [4] etc., reglementează conduita acestuia la exercitarea atribuţiilor de serviciu, precum şi în afara îndeplinirii acestora, în vederea respectării valorilor morale şi profesionale, principiilor şi normelor de conduită, printre care fiind şi obligaţia păstrării secretului de stat, respectării confidenţialităţii depline a datelor şi informaţiilor pe care acesta le deţine şi neutilizarea acestora în mod abuziv sau în folos personal.

În contextul celor expuse constatăm că legiuitorul a impus obligaţia *păstrării secretului de stat în norm*e generale şi cele speciale pentru fiecare angajat din cadrul instituţiilor statului. Obligaţia ofiţerilor de investigaţie privind păstrarea informaţiilor ce constituie secret de stat sunt consacrate în mai multe acte legislative nominalizate supra, însă potrivit art.13 a legii 59/2012, ofiţerul de investigaţie poate fi atras la răspundere pentru fapte ilegale săvârşite în timpul efectuării măsurilor speciale de investigaţie, nu şi pentru divulgarea informaţiilor ce sunt protejate de stat sau constituie secret de stat în timpul realizării altor activităţi decât măsurile speciale de investigaţii.

Totodată, ofiţerului de investigaţie *căruia i-a fost perfectat dreptul de acces la secretul de stat, semnează* **Angajamentul de confidenţialitate,** potrivit formei nr. 4, anexă la HG nr. 1176/2010, *în conformitate cu care* îşi exprimă obligaţia de a respecta prevederile legale cu privire la secretul de stat,

obligation of the border guard to ensure the protection of state secrecy and other information with limited accessibility, the secrecy of the sources of obtaining them, and to keep the secrecy of the activity carried out [21] ;

- Art. 26 para. (1) lit. f) Law no. 320/2012 *on Police Activity and Police Officer's Statute* obliges the police employee to keep state secrecy and other official information with limited accessibility [12].

d) *social, and moral norms*. For example, the provisions of *the Code of Ethics and Deontology of the civil servant with special status within the Ministry of Internal Affairs*, approved by Government Decision no. 629 of 08.08.2017 [10], the *Disciplinary Statute of the servant with special status within the Ministry of Interior*, approved by Government Decision no. 409 of 07.06.2017 [8] or the Disciplinary Statute of the protection officer of the State Protection and Guard Service, approved by Decree of the President of the Republic of Moldova no. 1396 of 23.12.2019 [4], etc., regulates his conduct in the performance of his duties, as well as outside their fulfillment, to comply with moral and professional values, principles and rules of conduct, including the obligation to preserve state secrecy, to respect the full confidentiality of data and information in his possession and not to misuse them in an abusive manner or for personal gain.

In the context of the above, we note that the legislator has imposed the obligation to preserve state secrecy in general and special rules for each employee of state institutions. The obligation of investigative officers to keep information constituting state secret is enshrined in several legislative acts mentioned above, but according to Article 13 of Law 59/2012, the investigative officer may be held liable for illegal acts committed during the performance of special investigative measures, not for disclosure of information that is protected by the state or constitutes state secret during the performance of other activities than special investigative measures.

At the same time, the investigation officer who has been granted the right of access to the state secret, signs the **Confidentiality Undertaking,** according to form no. 4, annexed to GD no. 1176/2010, according to which, he ex-

protecţia cu strictețe a secretului de stat şi asigurarea regimului secret, precum şi nedivulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat încredinţate în procesul de activitate etc..

Potrivit prevederilor cadrului normativ în domeniul secretului de stat, restrângerea exerciţiului unor drepturi ale ofițerului de investigaţie în legătură cu dreptul de acces şi accesul la secretul de stat se poate referi la:

a) restricţii de utilizare a descoperirilor şi invenţiilor ce conţin informaţii atribuite la secret de stat şi de răspândire a acestor informaţii;

b) restrângerea dreptului la inviolabilitatea vieţii private în timpul efectuării măsurilor de control în perioada perfectării (reperfectării) dreptului de acces la secretul de stat.

Respectiv, în prim caz, se subînțelege că, ofițerul de investigaţie, care dispune de dreptul de acces la secret de stat, are restricţii de răspândire sau diseminare a informaţiilor secrete privind unele descoperiri şi/sau invenţii, la care nu este posesor sau nu dispune de dreptul de proprietate asupra acestor informaţii.

În al doilea caz, având în vedere că, în timpul efectuării controlului special în legătură cu perfectarea sau reperfectarea dreptului de acces la secret de stat, în privinţa persoanelor ce urmează să activeze în calitate de ofiţer de investigaţie pot fi aplicate măsurile speciale de investigaţii din partea organelor specializate, cum ar fi Serviciul de Informaţii şi Securitate, în cadrul cărora pot fi verificate unele aspecte ce ţin de viaţa personală a acestora, fapt ce presupune restrângerea unor drepturi la inviolabilitatea vieţii private.

În acest context, apreciem că astfel de măsuri sunt absolut necesare, deoarece sunt realizate în vederea stabilirii interdicţiilor şi/sau incompatibilităţilor cu deţinerea dreptului de acces la secret de stat de către persoane supuse acestor verificări; de exemplu stabilirea, în urma măsurilor de verificare, dacă ofițerul de investigaţie sprijină sau nu activităţile unui stat străin, a unei organizaţii străine sau a reprezentanţilor acestora, precum şi a unor cetăţeni străini sau apatrizi ce cauzează prejudicii intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova sau descoperirea altor acţiuni ale acesteia care prezintă pericol pentru securitatea Republicii Moldova etc.

Prevederile cadrului normativ în vigoare presses the obligation to comply with the legal provisions on state secrecy, strict protection of state secrets and ensuring secrecy regime, as well as non-disclosure of information that constitutes state secret entrusted in the process of activity, etc..

According to the provisions of the regulatory framework in the field of state secrecy, the restriction of the exercise of certain rights of the investigating officer about the right of access and access to state secrets may relate to:

a) Restrictions on the use of discoveries and inventions containing information classified as a state secret and on the dissemination of such information ;

(b) restricting the right to inviolability of privacy while carrying out control measures while the right of access to state secrets is being perfected (re-infected).

Respectively, in the first case, it is implied that the investigating officer, who has the right of access to the state secret, is restricted from spreading or disseminating secret information on some discoveries and/or inventions, to which he is not the possessor or does not have the property right on this information.

In the second case, taking into account the fact that, during the special control in connection with the perfection or re-establishment of the right of access to state secrets, special investigative measures may be applied by specialized bodies, such as the Intelligence and Security Service, in which some aspects of their personal life may be checked, which implies the restriction of some rights to the inviolability of privacy.

In this context, we consider that such measures are necessary, as they are carried out to establish prohibitions and/or incompatibilities with the right of access to state secrets by persons subject to such checks, for example, to establish, following the verification measures, whether the investigating officer supports or not the activities of a foreign state, a foreign organization or their representatives, as well as foreign or stateless citizens causing harm to the interests and/or security of the Republic of Moldova or to discover other actions of the Republic of Moldova that pose a danger to the security of the Republic of Moldova, etc.

The provisions of the regulatory frame-

stabilesc restrângerea unor drepturi şi libertăţi ale ofiţerilor de investigaţie ce vizează promovarea opiniilor sau preferinţelor politice în legătură cu exercitarea atribuţiilor de serviciu, la locul de muncă sau în timpul orelor de serviciu.

Totodată, ofiţerilor de investigaţie îi este interzis:

1) să utilizeze în interes personal informaţiile de serviciu ce îi sunt puse la dispoziţie pentru exercitarea atribuţiilor ori la care are acces în virtutea îndeplinirii acestora;

2) să redacteze, să imprime sau să difuzeze materiale ori publicaţii cu caracter politic, imoral sau care instigă la indisciplină;

3) să promoveze opinii sau preferinţe politice în timpul sau în legătură cu exercitarea atribuţiilor de serviciu, la locul de muncă sau în timpul orelor de serviciu;

4) plasarea pe paginile reţelelor de socializare a unor informaţii de serviciu dezvăluirea cărora poate defăima instituţia [8].

Potrivit HG 409/2017, ofiţerul de investigaţie nu poate prezenta în public informaţii şi date obţinute în timpul realizării măsurilor speciale de investigaţie şi nu este în drept de a face comentarii referitoare la astfel de informaţii, dacă prin acestea este încălcat principiul prezumţiei de nevinovăţie, este lezat dreptul la demnitate, viaţă intimă, familială ori privată al persoanei şi sunt afectate interesele sau securitatea statului. Încălcarea cadrului normativ cu privire la secretul de stat, în mod cert, atrage după sine răspunderea penală, contravenţională, civilă, materială sau disciplinară, potrivit legislaţiei, a persoanelor ce sunt vinovate.

În acelaşi timp, cadrul normativ prevede că persoanele cu funcţii de răspundere, inclusiv ofiţerii de investigaţie sau conducătorii subdiviziunilor specializate, având împuterniciri de dispoziţie asupra informaţiilor atribuite la secret de stat, poartă răspundere penală, civilă, contravenţională sau disciplinară, conform legislaţiei, pentru atribuirea neîntemeiată a informaţiilor la secret de stat, pentru neluarea intenţionată a deciziei privind atribuirea informaţiilor la secret de stat, a căror divulgare poate cauza prejudicii intereselor şi/sau securităţii statului, precum şi pentru luarea unor decizii neîntemeiate cu privire la excluderea din nomenclatorul departamental a informaţiilor atribuite la secret de stat.

work in force, establish the restriction of certain rights and freedoms of investigative officers aimed at promoting political opinions or preferences during or in connection with the performance of their duties, at work, or during working hours.

Investigating officers are also prohibited:

1) to use in his/her interest the service information made available to him/her for the performance of his/her duties or to which he/she has access under the performance of his/her duties;

2) to write, print, or disseminate materials or publications of a political, immoral, or instigating indiscipline;

3) to promote political opinions or preferences during or in connection with the performance of official duties, at work or during working hours;

4) Posting on social networking sites service information, the disclosure of which may defame the institution [8].

According to GD 409/2017, the investigating officer may not present in public information and data obtained during the realization of special investigative measures and is not entitled to comment on such information, if they violate the principle of presumption of innocence, violate the right to dignity, intimate, family or private life of the person and affect the interests or security of the state.

Violation of the regulatory framework on state secrecy certainly entails the criminal, misdemeanor, civil, material, or disciplinary liability, according to the law, of the guilty persons.

At the same time, the regulatory framework provides that persons in positions of responsibility, including investigation officers or heads of specialized subdivisions, having powers of disposal over information classified as state secret shall be liable under criminal, civil, contravention, or disciplinary liability, according to the legislation, for the unfounded attribution of information to state secret, for willful failure to decide on the attribution of information to state secret, the disclosure of which may cause damage to the interests and/or security of the state, as well as for taking unfounded decisions on the exclusion from the departmental nomenclature of information attributed to

Este necesar de menționat că potrivit HG 1176/2010 [9], faptele de divulgare a informațiilor atribuite la secret de stat, pierdere a documentelor și altor purtători materiali de informații atribute la secret de stat sau a articolelor care conțin asemenea informații se comunică neîntârziat Subdiviziunii de protecție a secretului de stat, conducătorului autorității publice sau altor persoane juridice (de exemplu, autorității cu împuterniciri de dispoziție asupra acestor informații), precum și Serviciului de Informații și Securitate, pentru organizarea unei investigații de serviciu pentru clarificarea circumstanțelor care au favorizat producerea unor asemenea încălcări, cât și căutarea documentelor și altor purtători materiali de informații secrete care au fost pierdute.

Măsurile necesare privind căutarea documentelor, altor purtători materiali de informații atribuite la secret de stat și articolelor secrete, clarificarea circumstanțelor divulgării informațiilor secrete și depistarea persoanelor vinovate în cadrul autorităților publice sau altor persoane juridice se înfăptuiesc în comun cu Serviciul de Informații și Securitate. După cum am precizat anterior, ofițerii de investigație poartă răspundere penală pentru încălcările care îndeplinesc elementele unei infracțiuni prevăzute în conținutul Codului penal al Republicii Moldova, ce ține de divulgarea informațiilor clasificate ce sunt în posesia acestuia.

Așadar, potrivit Codului penal al Republicii Moldova, la articolul 344, este prevăzută răspunderea penală pentru ***divulgarea secretului de stat***, potrivit căruia:

„Divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, dacă nu constituie trădare de Patrie sau spionaj”[3].

Totodată, articolul 345 din Codul penal al RM prevede răspunderea penală pentru ***pierderea documentelor ce conțin informații atribuite la secret de stat***, potrivit căruia:

„Pierderea documentelor ce conțin informații atribuite la secret de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredințate, ca rezultat al încălcării normelor de protecție a secretului de stat, dacă aceasta a condus la:

state secret.

It should be noted that according to HG 1176/2010 [9], the facts of disclosure of information attributed to state secrets, loss of documents, and other material bearers of information attributed to state secrets or articles containing such information shall be promptly reported to the subdivision for the protection of state secret, the head of the public authority or other legal person (the authority with the power to dispose of such information), as well as the Intelligence and Security Service, to organize an official investigation to clarify the circumstances that have favored the occurrence of such violations, as well as to search for documents and other material carriers of secret information that have been lost.

The necessary measures to search for documents, other material bearers of information classified as state secret and secret articles, to clarify the circumstances of disclosure of secret information, and to track down the guilty persons within public authorities or other legal entities shall be carried out jointly with the Intelligence and Security Service.

As stated above, investigation officers bear criminal liability for violations that fulfill the elements of an offense stipulated in the Criminal Code of the Republic of Moldova, which is related to the disclosure of classified information in their possession.

Thus, according to the Criminal Code of the Republic of Moldova, Article 344, provides for criminal liability for ***disclosure of state secret***s, according to which:

„Disclosure of information constituting a state secret by a person to whom such information has been entrusted or has become known in connection with his service or work unless it constitutes treason or espionage”[3].

At the same time, Article 345 of the Criminal Code of the Republic of Moldova provides for criminal liability for the ***loss of documents containing information attributed to state secret***s, according to which:

„The loss of documents containing information attributed to state secret, as well as of objects the data about which constitute state secret, by a person to whom such documents or objects have been entrusted, as a result of a violation of the rules of protection of state secret, if

a) publicarea documentului ce conţine informaţii atribuite la secret de stat sau aducerea la cunoştinţa publicului larg a informaţiei atribuite la secret de stat;

b) obţinerea de către un stat străin, o organizaţie străină, o entitate anticonstituţională sau de către reprezentanţii lor a informaţiilor atribuite la secret de stat;

c) deconspirarea persoanelor care acordă sprijin confidenţial organelor de drept;

d) cauzarea daunelor în proporţii mari"[3].

În continuare, ne vom referi la răspunderea contravenţională la care pot fi traşi ofiţerii de investigaţie pentru ***încălcarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice,*** prevăzută la articolul 365[1] din Codul Contravenţional [2] al RM potrivit căruia sunt pasibili de răspundere contravenţională ofiţerii de investigaţii care au admis următoarele fapte:

1) Încălcarea regulilor de acces la secretul de stat;

2) Încălcarea regulilor de întocmire, evidenţă, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmitere, distrugere a informaţiilor atribuite la secret de stat;

3) Încălcarea regulilor de asigurare a protecţiei secretului de stat prin măsuri de ordin juridic, de ordin procedural, de protecţie fizică, de protecţie a sistemelor informaţionale şi de telecomunicaţii.

Totodată, potrivit art. 365[2] din Codul Contravenţional al RM, ofiţerii de investigaţie pot fi tras la răspunderea contravenţională pentru ***secretizarea / desecretizarea neîntemeiată a informaţiilor***:

„Secretizarea/desecretizarea informaţiilor cu încălcarea cerinţelor stabilite de legislaţia cu privire la secretul de stat, sau

Refuzul neîntemeiat de a secretiza/desecretiza informaţiile atribuite la secretul de stat"[2].

Prevederile Hotărârii Guvernului nr. 1176/2010 „*Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice*" definesc procesul de *secretizare a informaţiei* ca încadrarea acesteia la un anumit grad de secretizare, iar *desecretizarea* – scoaterea informaţiei secretizate de sub incidenţa reglementărilor privind secretul de stat şi suprimarea parafei de

it has led to:

a) publication of the document containing the information attributed as a state secret or public disclosure of the information attributed as a state secret;

b) obtaining by a foreign state, a foreign organization, an anti-constitutional entity, or by their representatives of information attributed to state secret;

c) exposing persons providing confidential support to law enforcement bodies;

d) causing damage in large proportions"[3].

In the following, we will refer to the contraventional liability to which investigative officers may be liable for the ***violation of secrecy within public authorities and other legal entities,*** provided for in Article 365[(1) of] the Contravention Code [2] of the RM, according to which, investigative officers who have admitted the following facts are liable for contraventional liability:

1) Violation of the rules of access to state secrets;

2) Violation of the rules of preparation, record keeping, storage, processing, multiplication, use, transmission, and destruction of information attributed as state secret;

3) Violation of the rules for ensuring the protection of state secrecy through legal, procedural, and physical protection, and protection of information and telecommunications systems.

At the same time, according to Art. 365[2] of the Contravention Code of the RM, investigative officers may be held liable for ***unfounded securitization/ declassification of information:***

„Securitizing/discretizing information in violation of the requirements established by the legislation on state secrecy, or

Unreasonable refusal to secret/disclose information attributed to state secrecy"[2].

The provisions of the Government Decision no. 1176/2010, „*For the approval of the Regulation on ensuring secrecy within public authorities and other legal entities*" define the process of *secrecy of information* as - *its classification to a certain degree of secrecy,* and *the discretization* - the removal of the secreted information from the scope of the regulations on state secrecy and the removal of the secrecy

secretizare aplicată pe purtătorul material de asemenea informație [9].

În același timp, modul și regulile secretizării / desecretizării sunt statuate la prevederile Legii nr. 245/2008 *cu privire la secretul de stat [23]* și Hotărârii de Guvern nr. 1176/2010 „*Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice*", fiind obligatorii pentru autoritățile publice și alte persoane juridice [9].

Răspunderea disciplinară se aplică funcționarilor publici cu statut special, inclusiv ofițerilor de investigații din cadrul Ministerului Afacerilor Interne. Această formă de răspundere prevede aplicarea unor sancțiuni disciplinare, cum ar fi avertismentul, mustrarea, mustrarea aspră, retrogradarea cu un grad special, retrogradarea în funcție și concedierea. Aceste obligații sunt statuate și în alte acte normative, pentru nerespectarea cărora funcționarii poartă răspunderea disciplinară, cum ar fi, de exemplu, prevederile Codului de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 629 din 08.08.2017 [10], Statutul disciplinar al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 409 din 07.06.2017 [8], sau Statutul disciplinar al ofițerului de protecție al Serviciului de Protecție și Pază de Stat, aprobat prin Decretul Președintelui RM nr. 1396 din 23.12.2019 [4], precum și alte acte normative.

CONCLUZII

În concluzie, este necesar de menționat că prevederile art. 27 alin. (3) lit. c) din Legea nr. 245/2008 *cu privire la secretul de stat* statuează că, în cazul încălcării, chiar și o singură dată, a obligațiilor prevăzute în contractul individual de muncă ce țin de protecția secretului de stat, ***dreptul de acces la secret de stat al ofițerului de investigație încetează [23]***.

De asemenea, intervenim cu propunerea modificării art.13 din Legea 59/2012 privind extinderea normei vizate asupra consacrării în textul legii a răspunderii ofițerilor de investigație pe întreg domeniul activității speciale de investigații, inclusiv divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat; or,

seal applied on the material bearer of such information [9].

At the same time, the manner and rules of secrecy/declassification are stipulated in the provisions of Law no. 245/2008 *on state secrecy [23]* and Government Decision no. 1176/2010 „*For the approval of the Regulation on the secrecy regime within public authorities and other legal entities*", being binding for public authorities and other legal entities [9].

Disciplinary liability applies to civil servants with special status, including investigation officers in the Ministry of Internal Affairs. This form of liability involves disciplinary sanctions such as warning, reprimand, severe reprimand, demotion to a special grade, demotion in rank, and dismissal. These obligations are also stipulated in other normative acts, for failure to comply with which civil servants bear disciplinary liability, such as the provisions of the Code of Ethics and Deontology of the Civil Servant with Special Status of the Ministry of Internal Affairs, approved by Government Decision no. 629 of 08.08.2017 [10], the Disciplinary Statute of the civil servant with special status within the Ministry of Interior, approved by Government Decision no. 409 of 07.06.2017 [8] or the Disciplinary Statute of the protection officer of the State Protection and Guard Service, approved by the Decree of the President of the Republic of Moldova no. 1396 of 23.12.2019 [4], as well as other normative acts.

CONCLUSIONS

In **conclusion**, it should be noted that according to the provisions of Art. 27 para. (3) let. c) of the Law no. 245/2008 *on state secrecy* stipulates that, in case of a breach, even once, of the obligations stipulated in the individual employment contract related to the protection of state secrecy, the ***right of access to the state secret of the investigation officer shall cease*** [23].

Also, we intervene with the proposal to amend Article 13 of Law 59/2012 on the extension of the rule concerned on the enshrinement in the text of the law, the liability of investigation officers on the entire field of special investigation activity, including the disclosure of information constituting state secret, or the investigation activity is not limited only to spe-

activitatea de investigaţie nu se limitează doar la măsurile speciale de investigaţie, dar include şi alte activităţi extrem de importante pentru realizarea sarcinilor oglindite în conţinutul art. 2 al Legii 59/2012.

cial investigative measures but also includes other activities extremely important for the fulfillment of the tasks reflected in the content of Article 2 of Law 59/2012.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Cicala Alexandru, Activitatea special de investigaţie, Reprezentări schematice şi definiţii. Ed. Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ştefan cel Mare", Chişinău 2021, 154 p.
2. Codul contravenţional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-84.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
4. Decretul Preşedintelui Republicii Moldova nr. 1396 din 23.12.2019 cu privire la aprobarea Statutului disciplinar al ofiţerului de protecţie al Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.12.2019, nr. 400-406.
5. Glavan Boris, Activitatea special de investigaţii şi procesul penal. Aspecte comune şi delimitări. Ed: Print-Caro, Chişinău 2022, 475 p.
6. Glavan Boris, Teza de doctor habilitat în drept: Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigaţii în condiţiile statului de drept https://anacec.md/files/Glavan-tezaDH.pdf (vizitat la 10.04.2025).
7. Hotărârea Guvernului nr. 409 din 07.06.2017 cu privire la aprobarea Statutului disciplinar al funcţionarului public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Statutului disciplinar al funcţionarului public cu statut special din cadrul MAI nr. 409 din 07.06.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2017, nr. 190-200.
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice" nr. 1176 din 22.12.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.08.2011, nr. 139-145.
10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Codului de etică şi deontologie al funcţionarului public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nr. 629 din 08.08.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.08.2017, nr. 289-300.
11. Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea special de investigaţie.
12. Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul poliţistului nr. 320 din 27.12.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, nr. 42-47.
13. Legea Republicii Moldova cu privire la avocatură nr. 1260 din 19.07.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.09.2010, nr. 159.
14. Legea Republicii Moldova cu privire la Centrul Naţional Anticorupţie nr. 1104 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.10.2012, nr. 209-211.
15. Legea Republicii Moldova cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.03.2016, nr. 69-77.
16. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului nr. 544 din 20.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.07.1995, nr. 59-60.
17. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul militar nr. 162 din 22.07.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.09.2005, nr. 129-130.
18. Legea Republicii Moldova nr. 170 din 19.07.2007 privind statutul ofiţerului de

informaţii şi securitate. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.11.2007, nr. 171-174.
19. Legea Republicii Moldova privind apărarea naţională nr. 345 din 25.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.09.2003, nr. 200-203.
20. Legea Republicii Moldova cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr. 158 din 04.05.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.12.2008, nr. 230-232;
21. Legea Republicii Moldova cu privire la Poliţia de Frontieră nr. 283 din 28.12.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.04.2012, nr. 76-80.
22. Legea Republicii Moldova cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri nr. 219 din 08.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.12.2018, nr. 462-466.
23. Legea Republicii Moldova privind secretul de stat nr. 245 din 27.11.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.02.2009, nr. 45-46.
24. Ordinul MAI nr. 670 din 18.12.2024 „Cu privire la aprobarea Instrucţiunii privind procedurile de protecţie a personalului Ministerului Afacerilor Interne".
25. Legea privind funcţionarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, nr. 288 din 16-12-2016, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 10.02.2017 Nr. 40-49 art. 85.

Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova
Scientific Annals of the Academy "Stefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova

CZU 342.5(478):341.3 DOI 10.5281/zenodo.17317944

REACȚIA STATULUI LA GESTIONAREA CRIZELOR UMANITARE ACTUALE*

Andrei CAZACICOV [1]
Ion COJOCARU [2]

Timp de 34 de ani de independență, Republica Moldova s-a ciocnit cu o serie de probleme, incidente, crize și chiar dezastre, care totuși nu au căpătat rangul de „criză umanitară", fiind soluționate, în cea mai mare parte, exclusiv prin aportul întregii națiuni. Situația ultimelor cinci ani denotă o tendință îngrozitoare de afectare a statului cu reale și incontestabile crize umanitare, gestionarea cărora fără contribuția din exterior este zădărnicită semnificativ. Prin urmare, identificarea crizei umanitare și relevarea instrumentelor, metodelor și a măsurilor esențiale întreprinse de stat la aplanarea acestora este în măsură să contribuie la pregătirea de perspectivă a structurilor de stat și a personalului angajat la combaterea acestui tip de flagel social odios. Totodată, trecerea în revistă a măsurilor-cheie realizate întru combaterea consecințelor crizelor umanitare care deja au avut loc sau sunt în curs de desfășurare permite de a sistematiza acțiunile în jurul anumitor nuclee operaționale de bază, identificarea la timp a cărora este vitală gestionării de moment a crizelor ce nu capătă statutul de „criză umanitară", dar și permite de a adopta o reacție corespunzătoare oricăror situații de risc ce pot apărea pentru viitor. Studiul realizat astfel își propune drept scop constatarea crizelor actuale, în special a celor umanitare, care afectează direct Republica Moldova, identificarea spectrului de acțiuni întreprinse de stat drept ripostă la consecințele determinante ale crizelor, precum și sistematizarea acestor acțiuni, cu elaborarea recomandărilor de rigoare.

Cuvinte-cheie: criză, criză umanitară, ajutor umanitar, gestionare, stat, stare de urgență.

THE STATE'S RESPONSE IN THE MANAGEMENT OF CURRENT HUMANITARIAN CRISES*

Andrei CAZACICOV [1]
Ion COJOCARU [2]

Over the course of its 34 years of independence, the Republic of Moldova has faced a series of challenges, incidents, crises, and even disasters, which, however, have not reached the threshold of being classified as "humanitarian crises", having been resolved, for the most part, solely through the collective effort of the nation. The developments of the past five years, however, reveal an alarming trend whereby the state is being affected by genuine and undeniable humanitarian crises, the management of which is significantly hindered in the absence of external assistance. Accordingly, the identification of humanitarian crises and the analysis of the instruments, methods, and essential measures undertaken by the state to mitigate such crises are essential for the forward-looking preparation of state institutions and personnel engaged in combating this type of grievous social phenomenon. At the same time, reviewing the key measures implemented to counter the consequences of past or ongoing humanitarian crises allows for the systematization of response actions around certain operational cores. The timely identification of these frameworks is vital for the immediate management of crises that may not meet the formal definition of a "humanitarian crisis", while also enabling appropriate responses to any risk situations that may arise in the future. This study aims to assess the current crises, especially humanitarian ones, that directly affect the Republic of Moldova, to identify the range of state actions taken in response to their consequences, and to systematize these actions by formulating relevant recommendations.

Keywords: crisis, humanitarian crisis, humanitarian aid, management, state, state of emergency.

[1] Doctor în drept, lector universitar, Catedra „Drept drept și criminologie", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; judecător în cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani; e-mail: andreicazacicov@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-1117-1684
PhD, University Lecturer, Criminal Law and Criminology Chair, The „Ștefan cel Mare " Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; judge at the Chișinău Court, Buiucani headquarters; e-mail: andreicazacicov@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-1117-1684

[2] Doctor în drept, avocat, Brașov România; e-mail: office@biroudeavocati.ro, ORCID ID: 0009-0008-4801-5005
PhD, lawyer, Brașov Romania; e-mail: office@biroudeavocati.ro, ORCID ID: 0009-0008-4801-5005

* *Articolul este elaborat în cadrul proiectului de cercetare 25.80012.0807.22TC, Securitate națională și reziliență societală în fața crizelor umanitare și riscurilor geopolitice.*
* *This article has been developed within the framework of the research project: 25.80012.0807.22TC, National Security and Societal Resilience in the Face of Humanitarian Crises and Geopolitical Risks.*

INTRODUCERE

Criza umanitară este în esenţă o situaţie excepţională urgentă care pune în pericol viaţa oamenilor (război, foamete, epidemii, dezastre). Deşi există o multitudine de noţiuni pentru conceptul de „criză umanitară", aspectul esenţial al fenomenului, în accepţiunea noastră, îl constituie producerea bruscă a unui eveniment cu consecinţe nefaste a cărui efecte nu pot fi depăşite prin capacitatea obişnuită a comunităţii, implicând necesitatea unor acţiuni externe urgente.

Recentele crize umanitare care au vizat Republica Moldova, recunoscute astfel în mod unanim, sunt legate de strămutările de persoane în afara graniţelor Ucrainei şi infectarea masivă a populaţiei cu virusul COVID-19. Mai puţin evidente sunt crizele generate de situaţia demografică, cele legate de fenomenul ce pare invincibil al corupţiei, accesul la resursele energetice etc. Ultimele, însă, nu pot fi catalogate drept crize umanitare adevărate, chiar dacă sunt crize sistemice severe, cu implicaţii umanitare, economice şi sociale profunde, deoarece se desfăşoară pe termen lung[1] şi nu implică direct victime. În comparaţie, anvergura acestor crize este considerată a fi una redusă, de aceea unii autori le mai numesc crize umanitare „lente" sau „invizibile". În orice caz, aceste fenomene sistemice pot deveni un factor central de agravare sau perpetuare într-o criză umanitară, având efecte comparabile sau chiar mai devastatoare în timp. De aceea, analiza reacţiei statului în raport cu aceste crize este una esenţială, atât timp cât metodele de luptă cu consecinţele unei asemenea crize şi cele de combatere a urmărilor unei crize umanitare sunt sau, cel puţin, trebuie să fie, în mare parte, similare.

Dintr-o altă perspectivă, nu pot constitui obiect al prezentului studiu alte probleme cu care se confruntă societatea ţării noastre, *id est* problema teritoriului şi a populaţiei din

[1] **Notă:** emigraţia din Ucraina de la începutul războiului din 2022 a vizat cca 13,7 % din populaţie, pe când emigraţia din Republica Moldova din 1989 şi până în prezent vizează cel puţin 28 % din populaţie. Din această perspectivă, criza emigraţiilor din Ucraina capătă rangul unei crize umanitare, iar emigraţia din Republica Moldova – nu, chiar dacă consecinţele acesteia din urmă sunt la fel de devastatoare în toate planurile vieţii economice, politice şi socio-culturale.

INTRODUCTION

A humanitarian crisis is, in essence, an exceptional and urgent situation that endangers human life (such as war, famine, epidemics, or disasters).

Although there are numerous definitions for the concept of "humanitarian crisis", the core aspect of the phenomenon, in our view, lies in the sudden occurrence of an event with harmful consequences, whose effects exceed the normal response capacity of the affected community, thereby necessitating urgent external intervention.

The recent humanitarian crises affecting the Republic of Moldova, which have been universally recognized as such, are primarily related to the displacement of persons beyond the borders of Ukraine, as well as the widespread infection of the population with the COVID-19 virus.

Less evident are the crises generated by demographic issues, the pervasive phenomenon of corruption, access to energy resources, and other similar factors. Although, these latter crises cannot be classified as true humanitarian crises - despite being severe systemic crises with profound humanitarian, economic, and social implications -, because they develop over a long term[1] and do not directly involve victims. Moreover, in comparison, the scale of these crises is considered limited; hence, some authors refer to them as "slow" or "invisible" humanitarian crises. In any case, these systemic phenomena may become a central factor in exacerbating or perpetuating a humanitarian crisis, with effects that are comparable or even more devastating over time. Therefore, the analysis of the state's response to such crises is essential, insofar as the methods for addressing the consequences of these crises and those for combating the aftermath of a humanitarian crisis are, or at least should be, largely similar.

From another perspective, this study will not address other issues faced by our country's society, namely the problem of the territory

[1] **Note:** Emigration from Ukraine since the onset of the 2022 war has affected approximately 13.7% of the population, whereas emigration from the Republic of Moldova from 1989 to the present has involved at least 28% of the population. From this perspective, the emigration crisis in Ukraine attains the status of a humanitarian crisis, whereas the emigration from the Republic of Moldova does not, despite its consequences being equally devastating across all spheres of economic, political, and socio-cultural life.

stânga Nistrului, pauperizarea populaţiei, criminalitatea sporită etc., atât timp cât aceste fenomene sociale, deşi groaznice, nu pot fi catalogate drept crize autentice, respectiv şi măsurile adoptate pentru reducerea sau eradicarea lor nu sunt similare unei intervenţii în caz de criză umanitară.

Dacă flagelul social al infracţionalităţii poate fi şi trebuie contracarat inclusiv prin măsuri timpurii de profilaxie, prevenţia (generală şi specială) constituind pilonul de bază al politicii penale a oricărui stat, atunci crizele umanitare, în cea mai mare parte, nu pot fi prevenite aprioric. Acest fapt este condiţionat de natura imprevizibilă a cauzelor acestui ultim fenomen: dezastre naturale, conflicte armate, epidemii/ epizootii sau alte urgenţe complexe. Aşadar, capacitatea de a preveni efectele unei asemenea situaţii ar scoate cazul din rândul crizelor umanitare, plasându-l în şirul firesc al incidentelor, crizelor, dezastrelor, catastrofelor obişnuite cu care se confruntă orice societate [16, art. 1].

Prin urmare, identificarea retro- şi prospectivă a celor mai optime instrumente de contracarare a crizelor umanitare în particular, cât şi a crizelor în general, reprezintă *per se* un mecanism perfect de gestionare a situaţiilor imprevizibile din viitor, producerea cărora într-o oarecare măsură este inevitabilă.

METODOLOGIE

În prezentul studiu sunt folosite pe larg metodele analizei, sintezei, logicii şi interpretării literare. Materialele utilizate se rezumă la actele normative relevante, publicaţiile ştiinţifice din domeniu, dar şi la materialele elaborate de unele organizaţii aparte.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

În Republica Moldova există un cadru normativ standard de reglementare a situaţiilor excepţionale, a calamităţilor naturale, a dezordinilor în masă etc. (spre exemplu, Codul penal, Codul contravenţional, Legea nr. 271/1994 cu privire la protecţia civilă, Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgenţă, de asediu şi de război, Legea nr. 93/2007 Inspectoratului General pentru Situaţii de Urgenţă, Hotărârea Guvernului nr. 1076/2010 cu privire la clasificarea situaţiilor excepţionale şi

and population on the left bank of the Dniester River, the impoverishment of the population, increased crime rates, etc., insofar as these social phenomena, although severe, cannot be classified as genuine crises. Consequently, the measures adopted to mitigate or eradicate them are not analogous.

If the social scourge of criminality can and must be countered through early prophylactic measures, with general and specific prevention constituting the cornerstone of any state's criminal policy, then humanitarian crises, for the most part, cannot be prevented *a priori*. This is due to the unpredictable nature of the causes underlying this latter phenomenon: natural disasters, armed conflicts, epidemics/ epizootics, or other complex emergencies. Therefore, the capacity to prevent the effects of such a situation would exclude it from the category of humanitarian crises, placing it instead among the ordinary incidents, crises, disasters, and catastrophes with which any society inevitably contends [16, art. 1].

Therefore, the retrospective and prospective identification of the most effective instruments for countering humanitarian crises in particular, as well as crises in general, constitutes *per se* a comprehensive mechanism for managing unpredictable future situations, the occurrence of which is, to some extent, inevitable.

METHODOLOGY

The present study extensively employs methods of analysis, synthesis, logic, and literary interpretation. The materials utilized are limited to relevant normative acts, scientific publications in the field, as well as materials produced by certain specialized organizations.

DISCUSSIONS AND RESULTS

In the Republic of Moldova, there is a standard legal framework regulating emergency situations, natural disasters, mass disturbances, etc. (for example, the Criminal code, the Contravention code, Law No. 271/1994 on Civil Protection, Law No. 212/2004 on the Regime of the State of Emergency, Siege, and War, Law No. 93/2007 on the General Inspectorate for Emergency Situations, Government Decision No. 1076/2010 on the classification of exceptional situations and the procedure for collecting and presenting information in the field of population and territory protection in case

la modul de acumulare şi prezentare a informaţiilor în domeniul protecţiei populaţiei şi teritoriului în caz de situaţii excepţionale, Ordinele IGSU nr. 98/2021, nr. 30/2021, nr. 177/2020 ş.a.m.d.), care însă nu întotdeauna este potrivit crizelor stringente, mai ales celor umanitare.

În ultimii 5 ani în Republica Moldova, starea de urgenţă a fost instituită de 6 ori ca răspuns la un şir de crize de ordin epidemiologic, de securitate sau energetic [18, p. 5]. Stările de urgenţă au fost declarate atât în legătură cu crizele umanitare, cât şi în contextul unor crize grave de altă natură.

În continuare, ne-am propus să examinăm cele mai importante măsuri întreprinse de către Guvernul Republicii Moldova în situaţiile crizelor umanitare actuale şi a crizelor de altă natură, dar care după efect şi măsurile de contracarare nu diferă principial între ele.

COVID-19

Pe 17 martie 2020, Parlamentul Republicii Moldova a declarat starea de urgenţă [10], oferind atribuţii speciale Comisiei pentru Situaţii Excepţionale a Republicii Moldova în vederea redresării situaţiei epidemiologice determinată de infecţia cu COVID-19. Persoanele care reveneau în ţară erau obligate să se autoizoleze 14 zile şi să completeze fişe epidemiologice, erau instituite restricţii la întruniri şi vizitarea unor locuri concrete, fiind introduse penalităţi pentru nerespectarea măsurilor de profilaxie, prevenire şi/sau combatere a bolilor epidemice (art. 76^1 Cod contravenţional [5]).

Dintre cele mai eficiente măsuri implementate pe plan naţional pot fi enumerate:

– în cadrul instituţiilor statului a fost introdus un **regim special de muncă**, cu racordarea acestuia prin derogări legislative (spre exemplu, au fost introduse măsuri de suspendare a termenelor de prescripţie sau decădere din anumite drepturi procedurale);

– **traficul** internaţional (aerian, rutier şi feroviar) a fost **suspendat**, iar traficul intern supus circulaţiei în intervale limitate de timp;

– în unele localităţi fost introdus regimul de **carantină**;

– instituţiile de educaţie şi învăţământ au trecut la un **regim online** de predare;

– s-a introdus **purtarea obligatorie a măştii** de protecţie în spaţii publice;

of emergencies, IGSU Orders No. 98/2021, No. 30/2021, No. 177/2020, etc.). However, these are not always well-suited to urgent crises, especially humanitarian ones.

Over the past five years, the state of emergency has been declared six times in the Republic of Moldova in response to a series of epidemiological, security, or energy-related crises [18, p. 5].

States of emergency have been declared both in connection with humanitarian crises and in the context of other serious crises. In what follows, we aim to examine the most significant measures undertaken by the Government of the Republic of Moldova in situations of current humanitarian crises and other types of crises, which, in terms of their effects and countermeasures, do not fundamentally differ from one another.

COVID-19

On March 17, 2020, the Parliament of the Republic of Moldova declared a state of emergency [10], granting special powers to the Exceptional Situations Commission of the Republic of Moldova in order to straighten the epidemiological situation caused by the COVID-19 infection. Individuals returning to the country were required to self-isolate for 14 days and complete epidemiological questionnaires. Restrictions were imposed on gatherings and visits to certain locations, and penalties were introduced for non-compliance with prophylactic, preventive, and/ or disease control measures related to epidemics (Article 76^1 of the Contravention code [5]).

Among the most effective measures implemented at the national level are:

– The introduction of a **special work regime** within state institutions, connected through legislative derogations (for example, measures suspending prescription or forfeiture periods for certain procedural rights were enacted);

– The suspension of international **traffic** (air, road, and rail), with internal traffic limited to specific time intervals;

– The establishment of **quarantine regimes** in certain localities;

– Educational institutions transitioned to **online teaching** modalities;

– **Mandatory wearing of protective masks** in public spaces was introduced;

– The Government widely disseminated

– pe scară largă Guvernul transmitea **mesaje** cu îndemnuri concrete prin posturi TV, Internet, SMS etc.;

– au fost introduse măsuri de **ajutor material** persoanelor infectate, de garantare a creditelor ipotecare, de amânare/suspendare la plata ratelor, taxelor, scutirilor de impozite;

– s-au întreprins măsuri de încurajare a procesului de **vaccinare** a populaţiei;

– au fost contractate împrumuturi şi obţinute granturi **externe**, în special din partea Uniunii Europene.

Războiul ruso-ucrainean

Umanitatea experimentează în permanenţă crize umanitare determinate de conflicte armate, sărăcie şi dezastre naturale. Având în vedere numărul de migranţi forţaţi, mai multe ţări ale Europei trec la o politică migraţionistă repulsivă vizavi de imigranţi [2, p. 17].

Începând cu 24 februarie 2022, regiunea sud-est europeană a fost marcată de invazia Federaţiei Ruse în Ucraina. Această criză multidimensională, cu o componentă umanitară proeminentă, datorată numărului mare de refugiaţi şi emigranţi forţaţi, s-a extins, cu un impact diferit ca amploare, asupra întregii Europe, accentuând clivajele macrosociale, nesoluţionate de decenii [23, p. 160].

În baza Hotărârii Parlamentului nr. 41/2022 [12], pe întreg teritoriul Republicii Moldova a fost declarată stare de urgenţă. Ţinem să atragem atenţia că, conform datelor Inspectoratului General de Migraţie, în anul 2024, au beneficiat de protecţie umanitară 38 125 de persoane, sau cu 34,6 % mai mult comparativ cu anul precedent [1], şi aceasta după 2 ani de la începutul războiului ruso-ucrainean.

La 01.03.2022 autorităţile Republicii Moldova au deschis Centrul Unic de Gestionare a Crizei [6] (în anul 2025 a fost înfiinţată Comisia Naţională de Management al Crizelor [16]) ca răspuns la provocările generate de invazia rusă în Ucraina, începută în februarie 2022 [4].

În rezultatul activităţii acestui centru, precum şi a Comisiei pentru Situaţii Excepţionale, au fost executate unele acţiuni relevante asanării crizei umanitare, printre care:

– a fost lansată **linia fierbinte**, administrată de Guvern, dar şi de către Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiaţi (ICNUR);

targeted **messages** through TV channels, the Internet, SMS, etc.;

– **Material aid** measures were introduced for infected persons, including guarantees on mortgage loans, deferments/ suspensions of payments for installments, taxes, and tax exemptions;

– Measures were undertaken to encourage and support **the vaccination process** among the population;

– Loans were contracted and **external** grants obtained, particularly from the European Union.

The Russian-Ukrainian War

Humanity is continually experiencing humanitarian crises caused by armed conflicts, poverty, and natural disasters. Given the number of forced migrants, several European countries have adopted a repellent migration policy towards immigrants [2, p. 17].

Since February 24, 2022, the Southeastern European region has been marked by the invasion of Ukraine by the Russian Federation. This multidimensional crisis, with a prominent humanitarian component due to the large number of refugees and forcibly displaced persons, has spread across Europe with varying degrees of impact, exacerbating longstanding macrosocial divides that have remained unresolved for decades [23, p. 160].

Based on Parliamentary Decision No. 41/2022 [12], a state of emergency was declared throughout the entire territory of the Republic of Moldova.

We wish to draw attention to the fact that, according to data from the General Migration Inspectorate, in 2024, 38,125 persons benefited from humanitarian protection, representing a 34.6% increase compared to the previous year [1], and this after two years since the beginning of the Russian-Ukrainian war.

On March 1, 2022, the authorities of the Republic of Moldova established the Unified Crisis Management Center [6] (the National Crisis Management Commission being established in 2025 [16]) in response to the challenges generated by the Russian invasion of Ukraine, which began in February 2022 [4].

As a result of the activities of this center, as well as the Exceptional Situations Commission, several relevant actions were undertaken to mitigate the humanitarian crisis, including:

– a fost elaborată **platforma electronică unică** unde a fost acumulată toată informația necesară refugiaților (https://dopomoga.gov.md), dar și voluntarilor (https://ajutoare.gov.md/);

– a fost deschis un **cont bancar** destinat asistenței umanitare, gestionat de Ministerul Finanțelor;

– au fost deschise **centrele de plasament temporar** pentru refugiați, activitatea cărora a fost reglementată de Ministerul Muncii și Protecției Sociale;

– au fost acordate direct **mijloace băneşti** atât refugiaților, cât și familiilor care îi găzduiesc în Republica Moldova;

– au fost înființate **„punctele albastre"**, amplasate în zona punctelor de trecere a frontierei, pentru consultanță, protecție și alte servicii relevante;

– s-au întreprins măsuri de **facilitare a angajării** în câmpul muncii, beneficiere de **servicii medicale** și **obținerea dreptului de ședere** a refugiaților pe teritoriul Republicii Moldova;

– au fost acordate **granturi** ONG-urilor locale care gestionează criza, cu implicarea activă în gestionarea crizei a organizațiilor societății civile;

– s-a dispus **expulzarea** de pe teritoriul țării a persoanelor a căror prezență putea afecta asigurarea ordinii publice și a securității statului.

Nu mai puțin important se prezintă implementarea măsurilor necesare pentru protecția infrastructurii critice, precum și pentru asigurarea securității cibernetice, dar și a combaterii dezinformării.

În definitiv, un aspect esențial pentru diminuarea efectelor crizei umanitare l-a constituit cooperarea internațională cu organizațiile de profil (spre exemplu: Agenția ONU pentru Refugiați, Programul Alimentar Mondial (PAM) al ONU, PNUD, UNICEF, UNHCR, Direcția Generale protecția civilă și operațiuni umanitare Europene, Agenția Europeană FRONTEX, Comitetul Internațional al Crucii Roșii în Republica Moldova, OSCE etc.), a căror suport financiar și intelectual nu poate fi subestimat.

De asemenea, principalii parteneri de dezvoltare și donatori în acest caz au fost: Consiliul Europei, Comisia Europeană, Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), Programul Națiunilor Unite pentru Dezvolta-

– A government-administered **hotline** was launched, also managed by the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR);

– A unified **electronic platform** was developed, consolidating all necessary information for refugees (https://dopomoga.gov.md) as well as for volunteers (https://ajutoare.gov.md/);

– A **bank account** dedicated to humanitarian assistance was opened and managed by the Ministry of Finance;

– **Temporary placement centers** for refugees were established, with their activities regulated by the Ministry of Labor and Social Protection;

– **Direct financial aid** was provided both to refugees and to families hosting them within the Republic of Moldova;

– **"Blue Points"** were set up near border crossing areas to offer consultation, protection, and other relevant services;

– Measures were undertaken to **facilitate employment**, access to **medical services**, and the **acquisition of residence rights** for refugees within the territory of the Republic of Moldova;

– **Grants** were awarded to local NGOs managing the crisis, with active involvement of civil society organizations in crisis management;

– **The expulsion** of persons whose presence could jeopardize public order and state security was ordered.

No less important is the implementation of necessary measures for the protection of critical infrastructure, the assurance of cybersecurity, and the combating of disinformation.

Ultimately, a key aspect in mitigating the effects of the humanitarian crisis was international cooperation with specialized organizations (for example: the UN Refugee Agency, the UN World Food Programme (WFP), UNDP, UNICEF, UNHCR, the Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, the European Border and Coast Guard Agency – FRONTEX, the International Committee of the Red Cross in the Republic of Moldova, the OSCE, etc.), whose financial and intellectual support cannot be overstated.

Additionally, the main development partners and donors in this context included: the Council of Europe, the European Commission, the Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC), the United Nations Development Programme (UNDP), the International Organization for Migration (IOM), the United Nations

re (PNUD), Organizaţia Internaţională pentru Migraţie (OIM), Fondul Naţiunilor Unite pentru Populaţie (UNFPA), UN Women, Organizaţia Internaţională a Muncii (ILO), Agenţia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internaţională (USAID), Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), Agenţia Suedeză de Dezvoltare Internaţională (SIDA), Agenţia Austriacă de Dezvoltare (ADA), Agenţia Cehă pentru Dezvoltare, Centrul Internaţional pentru Dezvoltarea Politicilor de Migraţie (ICMPD), Agenţia de Cooperare Internaţională a Germaniei (GIZ) [9] şi altele.

Insuficienţa resurselor energetice

La 22.10.2021, Parlamentul Republicii Moldova a declarat stare de urgenţă ţinând cont de faptul că insuficienţa gazelor naturale afectează direct şi imediat securitatea statului şi a cetăţenilor [11]. În acest caz, au fost întreprinse următoarelor măsuri de bază: 1) s-a instituit un **regim special de procurare** a gazelor naturale în regim rapid; 2) s-a dispus **raţionalizarea consumului** de gaze naturale şi de alte resurse energetice; 3) au fost instituite **instrumente** rapide **de colectare** a plăţilor de la consumatori pentru gazele naturale folosite; 4) **informarea populaţiei** despre cauzele şi proporţiile situaţiei excepţionale.

Suplimentar, la 12.12.2024 s-a instituit o altă stare de urgenţă [13], de această dată în legătură cu obligaţiile pozitive ale statului de a preveni şi a diminua efectele unei posibile crize umanitare în regiunea transnistreană, ce ar putea afecta direct şi imediat securitatea statului şi a cetăţenilor. Măsura de bază luată, în rândul altor acţiuni implementate pe plan naţional anterior, a constat în protecţia socială a cetăţenilor din regiunea transnistreană, prevenirea şi, după caz, limitarea efectelor unor crize umanitare.

Guvernul a aprobat un **Plan de pregătire pentru sezonul rece 2024–2025**, care a inclus: constituirea şi menţinerea stocurilor de gaze naturale, diversificarea surselor de aprovizionare (în special prin România), utilizarea combustibililor alternativi (cărbune, păcură, biomasă), promovarea energiei regenerabile, implementarea programelor de eficienţă energetică etc. De asemenea, a fost creată o **Celulă de criză** la Guvern, care a monitorizat consu-

Population Fund (UNFPA), UN Women, the International Labour Organization (ILO), the United States Agency for International Development (USAID), the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), the Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA), the Austrian Development Agency (ADA), the Czech Development Agency, the International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), the German Agency for International Cooperation (GIZ) [9], and others.

Energy Resource Shortage

On October 22, 2021, the Parliament of the Republic of Moldova declared a state of emergency, considering the fact that the shortage of natural gas directly and immediately affects the security of the state and its citizens [11].

In this case, the following key measures were undertaken: 1) a **special emergency regime** for the rapid acquirement of natural gas was instituted; 2) **the rationalization** of natural gas and other energy resource **consumption** was ordered; 3) **expedited mechanisms** were introduced for collecting payments from consumers for the natural gas used; 4) the **population** was **informed** about the causes and scale of the exceptional situation.

Additionally, on December 12, 2024, another state of emergency was declared [13], this time in connection with the state's positive obligations to prevent and mitigate the effects of a potential humanitarian crisis in the Transnistrian region, which could directly and immediately affect the security of the state and its citizens. The main measure undertaken, alongside other nationally implemented actions, consisted in ensuring the social protection of citizens residing in the Transnistrian region, as well as the prevention and, where necessary, limitation of the effects of potential humanitarian crises.

The Government approved a **Preparation Plan** for the 2024–2025 cold season, which included: establishing and maintaining natural gas reserves, diversifying supply sources (especially through Romania), using alternative fuels (coal, fuel oil, biomass), promoting renewable energy, implementing energy efficiency programs, etc.

A **Crisis Cell** was established within the Government to monitor energy consumption and ensure the coverage of electricity needs.

mul energetic şi a garantat acoperirea necesarului de energie electrică.

La 27.01.2025, Uniunea Europeană a propus un pachet de urgenţă de 30 milioane de euro pentru achiziţia şi transportul de gaze către Transnistria, iar la 08.07.2025, BERD a acordat un împrumut de 400 milioane de euro pentru achiziţii de gaze şi energie de pe pieţele europene, întru garantarea securităţii energetice a ţării.

Corupţia

În contextul în care instituţiile specializate ale statului (Ministerul Afacerilor Interne, Centrul Naţional Anticorupţie, Procuratura Anticorupţie, Autoritatea Naţională de Integritate ș.a.) previn, documentează şi combat doar o parte din corupţia actuală, Parlamentul Republicii Moldova a hotărât asupra necesităţii de a efectua o verificare detaliată şi multiaspectuală a integrităţii persoanelor care înfăptuiesc sau contribuie la înfăptuirea justiţiei (în special, judecători şi procurori). Astfel, la 10.03.2022, a fost adoptată Legea privind unele măsuri aferente selectării candidaţilor la funcţia de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor şi procurorilor [17], iar la 17.08.2023 – Legea privind evaluarea externă a judecătorilor şi procurorilor şi modificarea unor acte normative [15].

Un rol central în evaluarea externă a sistemului judecătoresc autohton îl au comisiile de evaluare (vetting) a judecătorilor şi procurorilor, componenţa acestora fiind proporţional divizată în membri naţionali şi cei internaţionali. Finanţarea adecvată a lucrărilor comisiilor nominalizate, inclusiv din sursele externe ale partenerilor de dezvoltare, permite de a garanta cel mai înalt nivel de profesionalism şi integritate.

Astfel, aproximativ 70% dintre judecătorii moldoveni au fost expulzaţi din sistem [3], evident că dintre cei supuşi evaluării externe (fie că nu au trecut evaluările, picând verificarea integrităţii etice şi/sau financiare, fie că au demisionat înainte să fie supuşi oricăror verificări). Evaluarea procurorilor este încă una incipientă, deşi sunt înregistrate plecări semnificative din sistem pe motiv de absenţă a dorinţei de a trece procedura [19, p. 8], actualmente demisionând 27 de procurori la primirea notifică-

On January 27, 2025, the European Union proposed an emergency package of €30 million for the purchase and transport of gas to Transnistria, and on July 8, 2025, the EBRD granted a €400 million loan for the acquisition of gas and energy from European markets, in order to guarantee the country's energy security.

Corruption

Given that the specialized state institutions (such as the Ministry of Internal Affairs, the National Anticorruption Center, the Anticorruption Prosecutor's Office, the National Integrity Authority, and so on) prevent, document, and combat only part of the existing corruption, the Parliament of the Republic of Moldova has decided on the necessity of conducting a detailed and multi-dimensional integrity assessment of individuals who exercise and contribute to the administration of justice (in particular, judges and prosecutors).

Thus, on March 10, 2022, the Law on Certain Measures Related to the Selection of Candidates for Membership in the Self-Governing Bodies of Judges and Prosecutors was adopted [17], and on August 17, 2023, the Law on the External Evaluation of Judges and Prosecutors and the Amendment of Certain Legislative Acts was enacted [15].

A central role in the external evaluation of the national judiciary is played by the vetting commissions for judges and prosecutors, whose composition is proportionally divided between national and international members. Adequate funding of these commissions' activities, including from external sources provided by development partners, ensures the highest level of professionalism and integrity.

Thus, approximately 70% of Moldovan judges have been removed from the system [3], specifically among those subjected to external evaluation (either for failing the assessments by not passing the ethical and/ or financial integrity checks, or for resigning prior to undergoing any form of verification). The evaluation of prosecutors is still in its early stages, although a significant number of resignations have already been recorded, mainly due to a lack of willingness to undergo the procedure [19, p. 8], currently, 27 prosecutors have resigned upon receiving notification about the initiation of the regular evaluation.

In January 2025, the capacity of the Prosecutors' Vetting Commission was effectively

rii despre iniţierea evaluării ordinare.

În ianuarie 2025, capacitatea Comisiei de vetting a procurorilor a fost practic blocată din cauza încetării subite a întregului sprijin oferit de partenerul de implementare din SUA, rezultat al sistării complete a asistenţei externe acordate Republicii Moldova de către guvernul Statelor Unite. Aceasta a implicat, printre altele, concedierea întregului personal al Secretariatului şi anularea contractelor şi altor forme de sprijin pentru membrii internaţionali. Cu toate acestea, Uniunea Europeană a intervenit recent pentru a oferi sprijin Comisiei, fapt care a întârziat activitatea acesteia din urmă cu câteva luni [19, p. 4].

De asemenea, a fost adoptată recent [la 10.07.2025] Legea cu privire la mecanismul de judecare a cauzelor de corupţie şi a celor conexe corupţiei [14]. Legea nr. 192/2025 prevede instituirea unui cadru judecătoresc specializat anticorupţie, la nivelul instanţelor judecătoreşti, ca mecanism de accelerare a înfăptuirii justiţiei, care va funcţiona prin intermediul Colegiului specializat anticorupţie al Judecătoriei Chişinău şi al completelor specializate anticorupţie ale Curţii de Apel Centru. Noul mecanism este destinat soluţionării optime a cauzelor ce vizează corupţia la nivel înalt, consolidând astfel independenţa şi eficienţa sistemului judiciar.

În lectura a doua a Parlamentului se află în examinare proiectul Legii cu privire la Procuratura Anticorupţie şi Combaterea Crimei Organizate [20], reprezentând o entitate specializată în domeniul combaterii infracţiunilor de corupţie şi a actelor conexe actelor de corupţie, precum şi în domeniul combaterii criminalităţii organizate, a terorismului şi a torturii, având atribuţii specifice.

Situaţia demografică

Biroul Naţional de Statistică prezintă următoarea informaţie statistică privind situaţia demografică în ţară pentru anul 2024: natalitate 23 600 de copii; mortalitatea 33 500 de persoane. Sporul natural a păstrat valori negative, înregistrând în anul 2024 (-9,9) mii de persoane, faţă de (-9,7) mii de persoane în 2023. Aceasta indică că decesele depăşesc semnificativ naşterile, contribuind la scăderea naturală a populaţiei [1].

În Republica Moldova migraţia constiparalyzed due to the sudden termination of all support provided by the implementing partner from the United States - an outcome directly linked to the complete cessation of external assistance granted to the Republic of Moldova by the U.S. government. This situation entailed, among other consequences, the dismissal of the entire Secretariat staff and the cancellation of contracts and other forms of support for international members. Nevertheless, the European Union has recently intervened to provide support to the Commission, although this intervention delayed the Commission's activities by several months [19, p. 4].

Additionally, recently [on July 10, 2025], the Law on the Mechanism for Adjudicating Corruption and Corruption-Related Cases was adopted [14]. Law no. 192/2025 provides for the establishment of a specialized anti-corruption judicial framework within the court system as a mechanism to accelerate the administration of justice. This framework will operate through the Specialized Anti-Corruption College of the Chişinău Court and the specialized anti-corruption panels of the Center Court of Appeal. The new mechanism is designed to optimally resolve cases concerning high-level corruption, thereby strengthening the independence and efficiency of the judiciary system.

Currently, the draft Law on the Anti-Corruption Prosecutor's Office and the Fight Against Organized Crime [20] is under consideration in the second reading by Parliament. This law envisions the establishment of a specialized entity tasked with combating corruption offenses and acts related to corruption, as well as addressing organized crime, terrorism, and torture, with specific assigned responsibilities.

Demographic Situation

The National Bureau of Statistics reports the following demographic data for the year 2024: births – 23,600 children; deaths – 33,500 persons. The natural population growth remained negative, recording (-9.9) thousand persons in 2024 compared to (-9.7) thousand persons in 2023. This indicates that deaths significantly exceed births, contributing to the natural decline of the population [1].

In the Republic of Moldova, migration represents one of the most significant socio-economic trends, with the country having one of the highest total emigration rates world-

tuie una dintre cele mai substanțiale tendințe socioeconomice, țara noastră având una dintre cele mai mari rate totale de emigrare din lume [9]. Peste un milion de moldoveni locuiesc și lucrează în străinătate [7]. Datele recensământului din 2024 arată că doar 2,4 milioane de oameni au reședința obișnuită pe teritoriul țării [22]; în comparație cu recensământul din 2014, numărul populației cu reședință obișnuită a scăzut cu cca 13,6%, maxima de 3,6 milioane fiind înregistrată la recensământul din 1989 și în continuare este în descreștere [22].

Emigrația, adică plecarea într-o țară străină, constituie un fenomen obișnuit și chiar firesc, caracteristic multor state ale lumii, excepțiile fiind de regulă cele cu sisteme de drept religioase și tradiționale [24, p. 13]. În concepția noastră, în Republica Moldova situația demografică a căpătat rangul unei crize demografice profunde: natalitate scăzută, mortalitate ridicată, emigrație masivă, fenomenul de îmbătrânire a populației ia o amploare rapidă etc., iar soluționarea problemei a trecut punctul de neîntoarcere, respectiv, fără implicația din exterior este practic imposibilă.

Guvernul Republicii Moldova a implementat, în ultimii ani, o serie de măsuri pentru redresarea situației demografice, printre care:

• **programul „Familia”** (acordarea îndemnizației de creștere a copilului, partajarea concediului paternal, revizuirea concediului maternal, implementarea programelor flexibile de muncă etc.);

• s-au aprobat **politici și programe de asigurare a egalității** între bărbați și femei, (Programul de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, Programului de susținere a antreprenoriatului feminin, Programul național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 ș.a.) [21];

• s-au implementat inițiative pentru susținerea **diasporei** (strategia națională „Diaspora-2025”, susținerea dreptului la vot din străinătate, adoptarea de facilități administrative și economice pentru diasporă etc.);

• Programul național de stimulare a **revenirii migranților** (2023–2027);

• Programul național **„Diaspora”** (2024–2028);

wide [9]. Over one million Moldovans live and work abroad [7]. According to the 2024 census data, only 2.4 million people have their usual residence within the country [22]. Compared to the 2014 census, the population with usual residence has decreased by approximately 13.6%, while the peak population of 3.6 million was recorded in the 1989 census and continues to decline [22].

Emigration, defined as the departure to a foreign country and leaving one's country of origin, is a common and even natural phenomenon characteristic of many countries worldwide. Exceptions are generally countries with religious or traditional legal systems, which complicate classifications and elude the usual criteria applied to such phenomena [24, p. 13].

In our view, the demographic situation in the Republic of Moldova has reached the level of a profound demographic crisis: low birth rates, high mortality rates, massive emigration, rapidly aging population, and so forth. Addressing this issue has passed the point of no return, and without external involvement, a resolution is practically impossible.

The Government of the Republic of Moldova has implemented, in recent years, a series of measures aimed at addressing the demographic situation, including:

• **The "Family" program** (provision of childcare allowance, shared paternal leave, revision of maternal leave, implementation of flexible work programs, etc.);

• Adoption of **policies and programs ensuring gender equality** between men and women (such as the Program for the Promotion and Assurance of Gender Equality in the Republic of Moldova for 2023-2027, the Program Supporting Women's Entrepreneurship, the National Program for Promoting Entrepreneurship and Increasing Competitiveness for 2023-2027, and others) [21];

• Implementation of initiatives supporting the **diaspora** (the national strategy "Diaspora-2025", facilitation of voting rights abroad, adoption of administrative and economic incentives for the diaspora, etc.);

• The National Program for Stimulating **the Return of Migrants** (2023–2027);

• The National **"Diaspora" Program** (2024–2028);

• Development of a **return support guide**, including information on necessary documents, rights, employment opportunities,

• s-a elaborat un **ghid de suport la revenire**, cu informaţii despre documente necesare, drepturi, locuri de muncă, oportunităţi educaţionale, acces la consultanţă pentru afaceri, servicii sociale, reluarea educaţiei copiilor etc.

• s-a instituit **mecanismului naţional de asistenţă la revenire** [8].

Este de menţionat că în cadrul Cancelariei de Stat activează subdiviziunea autonomă Biroul relaţii cu diaspora, iar cooptarea şi reintegrarea cetăţenilor din diasporă devine una dintre priorităţile naţionale [9].

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

Analiza efectuată denotă o sporire fără precedent, în perioada ultimelor 5 ani, a ratei crizelor, în special a crizelor umanitare, ce afectează toate sferele vieţii sociale, economice, politice şi culturale ale Republicii Moldova. Măsurile întreprinse şi mijloacele aplicate de stat sunt adecvate fiecărei situaţii în parte, fiind concentrate în 3 mari direcţii operaţionale: cadrul normativ, structuri specializate, suportul extern.

Or, odată cu intervenirea situaţiei de criză, se adoptă un cadru normativ şi subnoramtiv de urgenţă (legi, decizii, regulamente, instrucţiuni, planuri de acţiuni), în majoritatea cazurilor înfiinţându-se un organ de specialitate central, pe lângă structurile de bază ale statului (spre exemplu, Comisia pentru Situaţii Excepţionale, Centrul Unic de Gestionare a Crizei, Comisia Naţională de Management al Crizelor, Comisiile de evaluare externă pre-vetting şi vetting, Biroul relaţii cu diaspora, Celula de criză la Guvern etc.), iar activitatea acestor din urmă structuri şi a măsurilor întreprinse se finanţează din surse interne şi se susţine prin ajutorul umanitar extra- şi internaţional.

La caz, notăm o necesitate stringentă de ajutor umanitar extern (alimente, provizii, medicamente, echipamente medicale, generatoare, corturi, suport logistic, finanţare directă sau alte asemenea) la gestionarea acestor crize imprevizibile, iar în absenţa acestui sprijin crizele umanitare, dar şi crizele ce nu se raportează la cele umanitare, riscă să capete un aspect cronic, condiţionând *de plano* un cadru propice apariţiei altor consecinţe dezastruoase şi crize de nivel local şi/ sau naţional.

educational opportunities, access to business consulting, social services, resumption of children's education, etc.;

• Establishment of the national **return assistance mechanism** [8].

It is noteworthy that within the State Chancellery operates an autonomous subdivision, the Office for Diaspora Relations, and the engagement and reintegration of citizens from the diaspora has become one of the principal national priorities [9].

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

The analysis conducted reveals an unprecedented increase, over the past five years, in the frequency of crises, particularly humanitarian crises, that impact all spheres of social, economic, political, and cultural life in the Republic of Moldova.

The measures undertaken and the instruments employed by the state are appropriate to each specific situation, being focused on three major operational directions: the regulatory framework, specialized institutions, and external support.

However, upon the occurrence of a crisis situation, an emergency normative and sub-normative framework is adopted (laws, decisions, regulations, instructions, action plans). In most cases, a specialized central body is established alongside the state's core structures (for example, the Commission for Exceptional Situations, the Unified Crisis Management Center, the National Crisis Management Commission, external pre-vetting and vetting evaluation commissions, the Office for Diaspora Relations, a Crisis Cell within the Government, etc.). The activities of these bodies, as well as the measures undertaken, are funded both from internal sources and supported through extra- and international humanitarian aid.

In such cases, there is an urgent necessity for external and even international humanitarian assistance (food, supplies, medicines, medical equipment, generators, tents, and other logistical support, direct financing, or similar aid) to manage these unforeseen crises. In the absence of such assistance, both humanitarian crises and other non-humanitarian crises risk becoming chronic in nature, thereby creating, *de plano*, a conducive environment for the emergence of further disastrous consequences and crises at the local and/ or national level.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Biroul Național de Statistică. Raportul privind situația demografică în anul 2024. https://statistica.gov.md/index.php/ro/situatia-demografica-in-anul-2024-9696_61837.html?utm_source=chatgpt.com (accesat la 22.08.2025).
2. Bîrgău V. Migrația pe motiv umanitar în contextul migrației internaționale. Simpozionul Științific Internațional al Tinerilor Cercetători, Ediția a XX-a. Chișinău, 8-9 aprilie 2022.
3. Călugăreanu V. 70% dintre judecătorii moldoveni, expulzați din sistem. https://www.dw.com/ro/70-dintre-judec%C4%83torii-moldoveni-evalua%C5%A3i-expulza%C8%9Bi-din-sistem/a-72916578 (accesat la 21.08.2025).
4. Centrul CONTACT. Implicarea organizațiilor societății civile în gestionarea crizei umanitare. Analiză sumară. https://contact.md/wp-content/uploads/2022/05/Analiza-sumara_implicarea-OSC-in-gestionarea-crizei-umanitare.pdf (accesat la 19.08.2025).
5. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-84.
6. Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 3 din 27.02.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 27.02.2022.
7. Guvernul de la Chișinău oferă câte 38.000 de euro moldovenilor din străinătate care se întorc în țară. Cu o singură condiție. https://stirileprotv.ro/divers/guvernul-de-la-chisinau-ofera-cate-38-000-de-euro-moldovenilor-din-strainatate-care-se-intorc-in-tara-cu-o-singura-conditie.html (accesat la 22.08.2025).
8. Guvernul sprijină reintegrarea cetățenilor reveniți din diaspora. https://brd.gov.md/guvernul-sprijina-reintegrarea-cetatenilor-reveniti-din-diaspora/2025/?utm_source=chatgpt.com (accesat la 19.08.2025).
9. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului național „Diaspora" pentru anii 2024-2028, nr. 1032 din 21.12.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.02.2024, nr. 61-63.
10. Hotărârea Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 55 din 17.03.2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2020, nr. 86.
11. Hotărârea Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 148 din 22.10.2021. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.10.2021, nr. 262.
12. Hotărârea Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 41 din 24.02.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.02.2022, nr. 52-2.
13. Hotărârea Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 286 din 12.12.2024. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.12.2024, nr. 522-524.
14. Legea cu privire la mecanismul de judecare a cauzelor de corupție și a celor conexe corupției nr. 192 din 10.07.2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.07.2025, nr. 409-412.
15. Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative nr. 252 din 17.08.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.08.2023, nr. 325-327.
16. Legea privind managementul situațiilor de criză nr. 248 din 10.07.2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.08.2025, nr. 437-440.
17. Legea privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor nr. 26 din 10.03.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.03.2022, nr. 72.
18. Lutenco A. ș.a. Raportul tematic: „Evaluarea cadrului legal național privind reglementarea stării de urgență în Republica Moldova". Chișinău, 2024. 27 p.

19. Moraru V. Raportul de activitate al Comisiei de Evaluare a Procurorilor către Parlamentul Republicii Moldova. Chişinău, 31 martie 2025. 12 p.
20. Proiectul de lege cu privire la Procuratura Anticorupţie şi Combaterea Crimei Organizate. https://www.parlament.md/material-details-md.nspx?param=48ba42ce-6939-4189-8be2-28f4b0e82dba (accesat la 22.08.2025).
21. Provocările demografice din Republica Moldova şi măsurile implementate pentru a face faţă acestora. https://social.gov.md/comunicare/comunicate/provocarile-demografice-din-republica-moldova-si-masurile-implementate-pentru-a-face-fata-acestora-prezentate-la-o-conferinta-internationala-din-uzbekistan/?utm_source=chatgpt.com (accesat la 19.08.2025).
22. Rezultatele finale ale Recensământului Populaţiei şi Locuinţelor 2024. https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/60 (accesat la 22.08.2025)
23. Sprincean S. Importanţa respectării intereselor şi siguranţei persoanei în contextul depăşirii clivajelor macrosociale. Conferinţa „Educaţia şi cercetarea în învăţământul superior: realităţi şi perspective". Chişinău, 1-2 iulie 2022. 275 p.
24. Zlătescu M. I., Bulgaru A. Mari sisteme de drept comparat. Suport de curs. Bucureşti: Universitatea Ecologică, 2011-2012. 156 p.

CZU 342.8

DOI 10.5281/zenodo.17318012

PROCEDURA DE EXAMINARE A LITIGIILOR ELECTORALE

Igor BANTUȘ [1]

Analiza conceptului de protecție a drepturilor electorale relevă importanța fundamentală a mecanismelor de soluționare a litigiilor electorale, acestea constituind un instrument esențial al garanției juridice a dreptului de vot. Litigiile electorale intervin în situațiile în care drepturile electorale sunt încălcate, fiind necesară intervenția autorităților competente pentru restabilirea lor, în vederea unei garantări eficiente a dreptului cetățenilor de a alege și de a fi aleși.

Prezentul articol examinează cadrul normativ și mecanismele procedurale de soluționare a litigiilor electorale în Republica Moldova. Sunt analizate cele două forme de examinare a contestațiilor: procedura administrativă, realizată de organele electorale ierarhic superioare, și procedura judiciară, care oferă protecție constituțională și acces la instanțele competente. Studiul evidențiază competențele actorilor instituționali implicați, termenele legale, precum și condițiile de admisibilitate ale contestațiilor.

Totodată, se subliniază caracterul complementar al celor două proceduri și importanța unei reglementări clare, coerente și eficiente pentru asigurarea deplină a drepturilor electorale.

Cuvinte-cheie: litigii electorale, proces electoral, drepturi electorale, organe electorale, alegeri.

PROCEDURE FOR EXAMINING ELECTORAL DISPUTES

Igor BANTUŞ [1]

The analysis of the concept of electoral rights protection reveals the fundamental importance of electoral dispute resolution mechanisms, as they constitute an essential instrument of the legal guarantee of the right to vote. Electoral disputes arise when electoral rights are violated, requiring the intervention of competent authorities to restore them, with the aim of effectively ensuring citizens' right to vote and to be elected.

This article examines the normative framework and procedural mechanisms for resolving electoral disputes in the Republic of Moldova. It analyzes the two forms of complaint review: the administrative procedure, conducted by hierarchically superior electoral bodies, and the judicial procedure, which provides constitutional protection and access to competent courts. The study highlights the competencies of the institutional actors involved, the legal deadlines, as well as the admissibility conditions of the complaints.

At the same time, the complementary nature of the two procedures is emphasized, along with the importance of a clear, coherent, and effective regulation to ensure the full protection of electoral rights.

Key words: electoral disputes, electoral process, electoral rights, electoral bodies, elections.

INTRODUCERE

Litigiile electorale constituie un element fundamental al procesului democratic, reflectând confruntările juridice ce pot apărea în cadrul exercitării drepturilor electorale, atât de către cetățeni, cât și de către alți actori implicați în procesul electoral. Aceste litigii reprezintă un instrument esențial pentru apărarea și realizarea principiilor democratice, cum ar fi universalitatea, egalitatea, transparența și legalitatea alegerilor. Ele apar ca urmare a

INTRODUCTION

Electoral disputes represent a fundamental element of the democratic process, reflecting the legal confrontations that may arise in the exercise of electoral rights, both by citizens and by other actors involved in the electoral process. These disputes serve as an essential tool for the defense and realization of democratic principles such as universality, equality, transparency, and the legality of elections.

[1] Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Drept public", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: igorbantus@yahoo.com; ORCID ID: 0009-0007-1421-0374
Associate Professor, PhD, Chair of „Public law", Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md;e-mail: igorbantus@yahoo.com; ORCID ID: 0009-0007-1421-0374

aplicării normelor dreptului electoral în contextul unor situaţii concrete, în care interesele participanţilor la procesul electoral se pot afla în conflict.

În acest sens, identificarea şi analizarea formelor de soluţionare a litigiilor electorale este o sarcină de o importanţă majoră, întrucât vizează nu doar restabilirea drepturilor lezate, ci şi menţinerea integrităţii procesului electoral în ansamblu. Reglementarea legală a acestor proceduri reflectă voinţa legiuitorului de a institui mecanisme eficiente şi echitabile de apărare a drepturilor electorale, atât în plan administrativ, cât şi judiciar.

Studiul de faţă îşi propune să analizeze în profunzime procedura de examinare a litigiilor electorale în Republica Moldova, cu accent pe dubla natură a acesteia: administrativă şi judiciară. Sunt abordate temeiurile juridice, competenţele instituţiilor implicate, termenele de depunere şi examinare, precum şi efectele juridice ale hotărârilor adoptate. În mod special, este subliniată complementaritatea celor două proceduri şi rolul lor în vederea asigurării unei protecţii eficiente a drepturilor electorale ale cetăţenilor.

METODOLOGIE

La elaborarea prezentului articol au fost utilizate metode ştiinţifice specifice cercetării juridice, care au permis o abordare complexă şi riguroasă a tematicii litigiilor electorale, precum sinteza, analiza sistemică, metoda comparativă şi cea logică.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Litigiile electorale, fiind o expresie a raporturilor juridice electorale care apar ca urmare a reglementării unor relaţii sociale prin normele dreptului electoral, determină componenţa subiecţilor lor în raport cu ansamblul subiecţilor dreptului electoral. Relaţiile sociale care necesită suport juridic nu pot lua naştere, exista şi evolua fără participarea unor actori specifici. Aceşti actori, în calitate de subiecţi de drept, reprezintă elemente potenţiale ale raporturilor juridice şi devin participanţi activi la acestea prin dobândirea unor atribute juridice suplimentare, precum drepturi şi obligaţii juridice subiective. Astfel, identificarea cercului de persoane care con-

They emerge from the application of electoral law norms in concrete situations where the interests of the participants in the electoral process may be in conflict.

In this regard, identifying and analyzing the forms of resolving electoral disputes is a task of major importance, as it concerns not only the restoration of infringed rights but also the preservation of the integrity of the electoral process as a whole. The legal regulation of these procedures reflects the legislator's intention to establish efficient and fair mechanisms for the protection of electoral rights, both at the administrative and judicial levels.

This study aims to conduct an in-depth analysis of the procedure for examining electoral disputes in the Republic of Moldova, with a focus on its dual nature: administrative and judicial. The analysis covers the legal grounds, the competencies of the institutions involved, the deadlines for submission and examination, as well as the legal effects of the decisions adopted. Particular emphasis is placed on the complementarity of the two procedures and their role in ensuring the effective protection of citizens' electoral rights.

METHODOLOGY

The drafting of this article employed scientific methods specific to legal research, which enabled a complex and rigorous approach to the topic of electoral disputes, such as synthesis, systemic analysis, the comparative method, and the logical method.

DISCUSSIONS AND RESULTS

Electoral disputes, as an expression of electoral legal relations arising from the regulation of certain social relations by electoral law norms, determine the composition of their subjects in relation to the overall subjects of electoral law. Social relations requiring legal regulation cannot arise, exist, and evolve without the participation of specific actors. These actors, as legal subjects, represent potential elements of legal relations and become active participants in them by acquiring additional legal attributes, such as subjective rights and legal obligations. Therefore, identifying the group of

stituie subiecte de drept reprezintă un prim și esențial pas în procesul de aplicare a normelor juridice în viața socială. Chiar la această etapă, normele juridice sunt implementate în practică, prin determinarea subiecților care pot să fie purtători de drepturi și obligații. În acest context, cercetătorul A. O. Kazanțev propune „clasificarea litigiilor electorale în funcție de subiectul examinării în cele soluționate pe cale administrativă și cele soluționate pe cale judiciară" [1, p. 51].

Referindu-ne la legislația electorală națională, vom menționa că aceasta prevede două modalități de examinare a litigiilor electorale: în procedură administrativă (prin organele electorale ierarhic superioare) și în procedură judiciară (în instanțele de judecată).

„Aceste modalitățile de examinare a litigiilor electorale se deosebesc după cadrul de persoane care au dreptul de înaintare a contestației respective, după obiectul (conținutul conflictului electoral) contestației, după procedura de examinare a litigiului, după efectele juridice ale hotărârilor adoptate. În același timp și modalitatea administrativă și judiciară de examinare a contestațiilor în cazurile de încălcare a drepturilor electorale ale cetățenilor se completează reciproc în calitatea lor de modalități relativ autonome de asigurare a drepturilor cetățenilor consacrate în Constituția Republicii Moldova" [2, p. 190].

Procedura administrativă de examinare a litigiilor electorale

La examinarea și soluționarea contestațiilor electorale, organele electorale se vor conduce de Constituția Republicii Moldova, Codul electoral, legislația națională în vigoare, precum și de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Astfel, articolul 27 din Codul electoral prevede, printre alte atribuții ale Comisiei Electorale Centrale, dreptul de a „examina cererile și contestațiile în condițiile Codului electoral și ale Codului administrativ, adoptând hotărâri executorii pe marginea lor" [3, art. 27 lit. s)].

La rândul lor, consiliile electorale de circumscripție „examinează cererile și contestațiile asupra hotărârilor și a acțiunilor/inacțiunilor birourilor electorale ale secțiilor de votare, după caz, ale consiliilor electorale de circumscripție de nivelul întâi, concurenților electorali și ale grupurilor de inițiativă înre-

individuals who constitute legal subjects is the first and essential step in applying legal norms in social life. Even at this stage, legal norms are implemented in practice by determining the subjects capable of bearing rights and obligations. In this context, the researcher A.O. Kazantev proposes „the classification of electoral disputes according to the subject of examination into those resolved administratively and those resolved judicially" [1, p. 51].

Referring to the national electoral legislation, it should be noted that it provides for two methods of examining electoral disputes: through administrative procedure (by hierarchically superior electoral bodies) and through judicial procedure (in the courts of law).

„These methods of examining electoral disputes differ in terms of the categories of persons entitled to file the respective complaint, the subject matter (the content of the electoral conflict) of the complaint, the procedure for examining the dispute, and the legal effects of the decisions adopted. At the same time, both the administrative and judicial methods of examining complaints in cases of violations of citizens' electoral rights complement each other as relatively autonomous mechanisms for ensuring the rights of citizens enshrined in the Constitution of the Republic of Moldova" [2, p. 190].

Administrative procedure for the examination of electoral disputes.

In examining and resolving electoral complaints, the electoral bodies shall be guided by the Constitution of the Republic of Moldova, the Electoral Code, the applicable national legislation, as well as the international treaties to which the Republic of Moldova is a party.

Thus, article 27 of the Electoral Code, among other duties of the Central Electoral Commission, provides the right to „examine requests and complaints under the conditions of the Electoral Code and the Administrative Code, adopting binding decisions on them" [3, art. 27 let. s)].

In turn, district electoral councils "examine requests and complaints regarding the decisions and actions/inactions of precinct electoral bureaus, or where applicable, of first-level district electoral councils, electoral competitors and registered initiative groups, as well as those

gistrate, precum şi cele cu privire la finanţarea campaniilor electorale ale candidaţilor independenţi în alegerile locale" [3, art. 37 alin. (1) lit. j) şi k)].

Respectiv, articolul 41 din Codul electoral, printre alte atribuţii ale birourilor electorale ale secţiilor de votare, prevede „examinarea solicitărilor în legătură cu erorile din listele electorale" [3, art. 41 lit. b)].

În teoria dreptului electoral, soluţionarea litigiilor electorale de către organele electorale este denumită procedură administrativă. Totuşi, este important de subliniat că termenul „administrativ" nu este utilizat aici în sensul său juridic general, ci doar pentru a desemna contestarea încălcărilor drepturilor electorale ale cetăţenilor prin iniţierea litigiilor electorale în cadrul organelor electorale ierarhic superioare, conform procedurilor stabilite de Capitolul XIII Secţiunea 1 din Codul electoral al Republicii Moldova.

Abordând aspectele legate de procedura administrativă de soluţionare a litigiilor electorale, este necesar, în primul rând, să menţionăm baza juridică a unei astfel de proceduri de examinare şi soluţionare a acestor litigii. În primul rând, procedura administrativă de soluţionare a litigiilor electorale este reglementată de Codul electoral al Republicii Moldova, care stabileşte posibilitatea aplicării procedurii administrative pentru contestarea încălcărilor drepturilor electorale ale cetăţenilor şi conţine dispoziţii de bază ce reglementează această procedură. Totodată, este necesar să definim noţiunea de „contestaţie" în sensul prevăzut de Codul electoral.

Potrivit articolului 91 alineatul (1) din Codul electoral al Republicii Moldova, „contestaţia reprezintă o cerere sau sesizare în formă scrisă, inclusiv o cerere prealabilă, prin care: a) se cere revizuirea, anularea, în tot sau în parte, ori emiterea unui act administrativ de către organul electoral, realizarea unei acţiuni sau obligarea organului electoral la inacţiune; b) se contestă acţiunile/inacţiunile considerate ca ilegale ale subiecţilor înregistraţi, acreditaţi sau confirmaţi ori care urmează a fi înregistraţi, acreditaţi sau confirmaţi de către organele electorale; c) se contestă faptele considerate ca încălcare a modului de reflectare a campaniei electorale, de difuzare sau de plasare a publicităţii electorale; d) se contestă faptele considerate ca încălcare a cadrului normativ cu

concerning the financing of electoral campaigns of independent candidates in local elections" [3, art. 37 paragraph (1) let. j) and k)].

Additionally, article 41 of the Electoral Code, among other duties of precinct electoral bureaus, provides for „examining requests concerning errors in the electoral lists" [3, art. 41 let. b)].

In the theory of electoral law, the resolution of electoral disputes by electoral bodies is referred to as an administrative procedure. However, it is important to emphasize that the term „administrative" is not used here in its general legal sense, but rather to designate the mechanism of challenging violations of citizens' electoral rights by initiating disputes before higher hierarchical electoral bodies, in accordance with the procedures set out in Chapter XIII, Section 1 of the Electoral Code of the Republic of Moldova.

When analyzing the aspects of the administrative procedure for settling electoral disputes, it is first necessary to mention the legal basis for such an examination and resolution process. Firstly, the administrative procedure for resolving electoral disputes is regulated by the Electoral Code of the Republic of Moldova, which provides the possibility of applying the administrative route to challenge violations of citizens' electoral rights and contains basic provisions regulating this process. At the same time, it is necessary to define the notion of a „complaint" as provided by the Electoral Code.

According to article 91 paragraph (1) of the Electoral Code of the Republic of Moldova, „a complaint represents a request or notification in written form, including a prior request, through which: a) the revision, annulment, in whole or in part, or the issuance of an administrative act by an electoral body is requested, the performance of an action or the obligation of the electoral body to refrain from acting; b) the actions/inactions considered illegal of the subjects registered, accredited, or confirmed, or those to be registered, accredited, or confirmed by electoral bodies are contested; c) facts considered as violations of the manner in which the electoral campaign is covered, and electoral advertising is disseminated or displayed, are contested; d) facts considered as

privire la finanţarea partidelor politice, a campaniilor electorale, a candidaţilor desemnaţi, a grupurilor de iniţiativă şi a participanţilor la referendum; e) se formulează critici în legătură cu alte încălcări ale legislaţiei electorale".

Articolul 91 alineatul (2) din Codul electoral al Republicii Moldova prevede în mod direct că contestaţiile depuse în condiţiile Codului electoral „se examinează de către organele electorale, respectându-se ierarhia acestora", iar alineatul (3) continuă: „legalitatea actelor administrative ale organului electoral emitent, precum şi acţiunile/inacţiunile acestuia se contestă direct la organul electoral ierarhic superior".

Contestaţiile referitoare la acţiunile sau inacţiunile considerate ilegale ale subiecţilor electorali se depun la organul electoral responsabil de înregistrare, acreditare, confirmare sau care urmează să realizeze aceste proceduri pentru subiecţii electorali în cauză.

Contestaţiile privind finanţarea partidelor politice, campaniilor electorale, precum şi a altor competitori sau subiecţi electorali se adresează Comisiei Electorale Centrale. Excepţie fac *contestaţiile referitoare la finanţarea candidaţilor independenţi, a grupurilor de iniţiativă în alegerile locale şi a primarului* înregistrat ca participant *la referendumul local*, care se soluţionează de către consiliile electorale de circumscripţie.

Contestaţiile legate de reflectarea alegerilor de către furnizorii de servicii media sunt examinate de Consiliul Audiovizualului, în conformitate cu prevederile Codului electoral şi ale Codului serviciilor media audiovizuale.

Contestaţiile privind pregătirea şi/sau plasarea publicităţii electorale, inclusiv cele referitoare la conţinutul materialelor publicitare, sunt analizate de organele electorale, în măsura în care privesc acţiunile sau inacţiunile subiecţilor electorali înregistraţi, confirmaţi sau care urmează să fie înregistraţi ori confirmaţi de acestea [3, art. 91 alin. (4), (6), (7) şi (8)].

Analizând aceste norme juridice, remarcăm faptul că acestea prevăd clar aplicarea procedurii administrative de contestare exclusiv pentru:

– deciziile, hotărârile şi acţiunile/inacţiunile organelor electorale;

– acţiunile/inacţiunile considerate ilegale ale subiecţilor înregistraţi, acreditaţi sau

breaches of the regulatory framework regarding the financing of political parties, electoral campaigns, designated candidates, initiative groups, and referendum participants are contested; e) complaints are formulated regarding other violations of electoral legislation".

Article 91 paragraph (2) of the Electoral Code of the Republic of Moldova directly states that disputes lodged under the Electoral Code „are examined by electoral bodies in accordance with their hierarchical structure", and paragraph (3) further stipulates: „the legality of administrative acts of the issuing electoral body, as well as its actions/inactions, is challenged directly with the higher-level electoral body".

Complaints concerning actions or inactions deemed illegal by electoral subjects are submitted to the electoral body responsible for their registration, accreditation, confirmation, or for carrying out these procedures for the relevant electoral subjects.

Complaints regarding the financing of political parties, electoral campaigns, and other competitors or electoral subjects are addressed to the Central Electoral Commission. An exception applies to *complaints concerning the financing of independent candidates, initiative groups in local elections, and a mayor registered as a participant in a local referendum*, which are resolved by district electoral councils.

Complaints related to media coverage of elections by service providers are examined by the Audiovisual Council, in accordance with the Electoral Code and the Audiovisual Media Services Code.

Complaints regarding the preparation and/or placement of electoral advertising, including the content of campaign materials, are reviewed by electoral bodies, insofar as they relate to the actions or inactions of electoral subjects who are registered, confirmed, or in the process of being registered or confirmed by those bodies [3, art. 91 paragraphs (4), (6), (7) and (8)].

A review of these legal provisions reveals that they clearly restrict administrative dispute procedures exclusively to the following cases:

– decisions, resolutions, and actions/in-

confirmaţi ori care urmează a fi înregistraţi, acreditaţi sau confirmaţi de către organele electorale;

– finanţarea partidelor politice, campaniilor electorale, precum şi a altor competitori sau subiecţi electorali;

– contestaţiile referitoare la finanţarea candidaţilor independenţi, a grupurilor de iniţiativă în alegerile locale şi a primarului înregistrat ca participant la referendumul local;

– pregătirea şi/sau plasarea publicităţii electorale.

Contestaţia poate fi depusă în scris, expediată prin poştă sau transmisă în formă electronică la autoritatea competentă.

Contestaţia va conţine următoarele elemente obligatorii:

a) denumirea autorităţii căreia i se solicită examinarea contestaţiei;

b) numele şi prenumele sau denumirea contestatarului, precum şi alte date de identificare şi de corespondenţă ale acestuia;

c) descrierea faptelor invocate ca presupuse încălcări, în particular drepturile vătămate, cu excepţiile prevăzute de Codul electoral, indicarea temeiului juridic, după caz, enumerarea şi anexarea probelor ce confirmă faptele invocate, precum şi cerinţele contestatarului;

d) data depunerii contestaţiei şi semnătura contestatarului sau a reprezentantului acestuia [3, art. 92 alin. (1) şi (2)].

Organele electorale verifică din oficiu dacă sunt întrunite condiţiile pentru admisibilitatea contestaţiei. Dacă este inadmisibilă, contestaţia se declară ca atare prin hotărâre a organului electoral [3, art. 93 alin. (1) şi (2)].

Analizând normele juridice din Capitolul XIII Secţiunea 1 a Codului electoral, conchidem că *obiectul contestaţiei* îl constituie *acţiunile, inacţiunile şi hotărârile Comisiei Electorale Centrale, consiliilor electorale de circumscripţie, birourilor electorale, concurenţilor electorali, furnizorilor de servicii media, Consiliului Audiovizualului* şi *altor subiecţi electorali*.

În calitate de *subiect* al contestaţiei poate fi *alegătorul, candidatul desemnat, grupul de iniţiativă, blocul electoral, concurentul electoral sau participantul la referendum* care revendică încălcarea drepturilor sale legitime prevăzute de Codul electoral şi de alte acte normative în domeniul electoral. Pot depune contestaţii şi *partidele politice* care au dreptul de a participa la scrutin.

actions of electoral bodies;

– actions/inactions deemed illegal by subjects registered, accredited, confirmed, or about to be registered, accredited, or confirmed by the electoral bodies;

– financing of political parties, electoral campaigns, and other competitors or electoral subjects;

– complaints concerning the financing of independent candidates, initiative groups in local elections, and mayors registered as referendum participants;

– preparation and/or placement of electoral advertising.

The complaint may be submitted in writing, sent by mail, or electronically to the competent authority.

The complaint must contain the following mandatory elements:

a) the name of the authority to which the complaint is addressed;

b) the complainant's name or organization, along with identifying and contact details;

c) a description of the facts alleged as violations, particularly the infringed rights, except as provided in the Electoral Code, indication of the legal basis, if applicable, listing and attaching evidence supporting the claims, and the complainant's requests;

d) the date of submission and the signature of the complainant or their representative [3, art. 92 paragraphs (1) and (2)].

Electoral bodies must verify ex officio whether the complaint meets admissibility criteria. If it is inadmissible, the complaint is dismissed by decision of the electoral body [3, art. 93 paragraphs (1) and (2)].

A review of the legal provisions in Chapter XIII Section 1 of the Electoral Code establishes that the *object matter of complaints includes the actions, inactions, and decisions of the Central Electoral Commission, district electoral councils, precinct electoral bureaus, electoral candidates, media service providers, the Audiovisual Council, and other electoral subjects*.

The subject of the complaint may be *the voter, the nominated candidate, the initiative group, the electoral bloc, the electoral contestant, or the referendum participant* who claims a violation of their legitimate rights as provid-

Funcționarii electorali, observatorii, precum și asociațiile obștești care au solicitat acreditarea observatorilor pot depune contestații împotriva organului electoral care le-a aplicat sancțiuni prevăzute de articolul 102 alineatele (6) și (8) al Codul electoral. În aceste cazuri, legalitatea hotărârii se contestă la organul electoral ierarhic superior [3, art. 94, alin. (1) și (2)].

Ceea ce ține de *termenele de depunere a contestațiilor*, la articolul 95 al Codului electoral se prevede că, „*în perioada electorală, termenul general de depunere a contestațiilor este de 3 zile*, care se calculează începând cu ziua următoare zilei în care a fost săvârșită acțiunea, a fost identificată inacțiunea sau a fost adoptată hotărârea.

În cazurile prevăzute de Codul electoral sau de alte acte normative, contestațiile nu se pot depune mai târziu de ziua alegerilor sau de o altă dată (circumstanță) determinată sau determinabilă.

Contestațiile care vizează faptele considerate ca încălcare a cadrului normativ cu privire la finanțarea partidelor politice, a campaniilor electorale, a candidaților desemnați, a grupurilor de inițiativă și a participanților la referendum se depun la organul electoral corespunzător în termen de 3 zile de la identificarea încălcărilor, inclusiv după ziua alegerilor, dar până la validarea mandatelor.

Contestațiile privind reflectarea alegerilor de către furnizorii de servicii media se depun la Consiliul Audiovizualului în termen de 3 zile de la identificarea încălcărilor sau difuzarea programului audiovizual prin care au fost vătămate drepturile contestatarului.

Cererile de acordare a dreptului la replică se depun la instituția mass-media în termen de 2 zile de la difuzarea/publicarea informației. Dreptul la replică se acordă în termen de 3 zile de la depunerea cererii/contestației, în condiții egale/similare cu cele în care au fost lezate drepturile legitime.

Cererile de anulare a înregistrării, a acreditării sau a confirmării subiecților electorali se depun la organul electoral competent cel târziu cu 5 zile înainte de ziua alegerilor. Cererile depuse după acest termen se examinează concomitent cu centralizarea și confirmarea rezultatelor alegerilor.

Contestațiile înregistrate la organele electorale depuse după ziua votării ce se refeed by the Electoral Code and other legal acts in the field of electoral law. Political parties entitled to participate in the elections may also file complaints.

Electoral officials, observers, and civil society organizations accredited as observers may file complaints against an electoral body that imposed sanctions under article 102 paragraphs (6) and (8) of the Electoral Code. In such cases, the legality of the decision is challenged at the higher-level electoral body [3, art. 94 paragraphs (1) and (2)].

As for *the time limits for submitting complaints*, article 95 of the Electoral Code provides that „*during the electoral period, the general time limit for submitting complaints is 3 days*, which is calculated starting from the day following the day on which the action was committed, the inaction was identified, or the decision was adopted.

In the cases provided by the Electoral Code or other normative acts, complaints may not be submitted later than election day or another determined or determinable date (circumstance).

Complaints concerning acts considered to violate the regulatory framework on the financing of political parties, electoral campaigns, nominated candidates, initiative groups, and referendum participants shall be submitted to the competent electoral body within 3 days from the identification of the violations, including after election day, but before the validation of mandates.

Requests for the right to reply must be submitted to the media institution within 2 days from the broadcast/publication of the information. The right to reply must be granted within 3 days of the request/complaint, under conditions equal to those in which the complainant's legitimate rights were violated.

Requests for annulment of registration, accreditation, or confirmation of electoral subjects must be submitted to the competent electoral body no later than 5 days before Election Day. Requests submitted after this deadline are reviewed concurrently with tabulation and confirmation of electoral results.

Complaints filed with electoral bodies after Election Day regarding violations of the

ră la încălcările ce vizează exercitarea dreptului la vot, organizarea procedurilor electorale din ziua votării şi/sau stabilirea rezultatelor votării de către organele electorale, precum şi alte încălcări prin care au fost lezate drepturile contestatarilor şi influenţate rezultatele votării, pot fi depuse în termen de 3 zile din ziua votării.

Cererile privind renumărarea voturilor pot fi depuse la Comisia Electorală Centrală sau, după caz, Curtea Constituţională în termen de 3 zile de la aducerea la cunoştinţa publică a rezultatelor preliminare ale votării" [3, art. 95].

Fiecare contestatar are obligaţia de a susţine cu probe faptele pe care îşi bazează pretenţiile formulate, fiind responsabil pentru veridicitatea şi calitatea probelor prezentate. Responsabilitatea de a demonstra respectarea termenului legal pentru depunerea contestaţiei revine contestatarului. Pentru contestaţiile care vizează hotărârile organelor electorale, sarcina de a dovedi legalitatea acestora revine organelor în cauză [3, art. 96].

La depunerea contestaţiei se va ţine cont de competenţa autorităţilor publice în materie de examinare a contestaţiilor, de tipul scrutinului, de pretinsele încălcări şi locul unde acestea au fost săvârşite, precum şi de cerinţele care se înaintează. Pornind de la prevederile Codului electoral şi ale altor acte normative conexe, competenţa de examinare a contestaţiilor revine:

1) *consiliilor electorale de circumscripţie* – în cazul contestaţiilor depuse în condiţiile capitolului XIII al Codului electoral. Consiliile electorale au competenţa de a examina şi:

a) cererile de anulare – în cazul subiecţilor electorali înregistraţi, acreditaţi sau confirmaţi de către consiliul electoral respectiv;

b) contestaţiile împotriva hotărârilor birourilor electorale de aprobare a procesului-verbal privind rezultatele numărării voturilor şi/sau a raportului asupra activităţii acestora în perioada electorală;

c) contestaţiile împotriva hotărârilor consiliilor electorale de circumscripţie de nivelul întâi de aprobare a procesului-verbal privind rezultatele votării pe circumscripţie şi/sau a raportului asupra activităţii acestora în perioada electorală, precum şi împotriva celor cu privire la declararea candidaţilor aleşi, atribuirea şi validarea mandatelor aleşilor locali, confirmarea listelor candidaţilor supleanţi în

right to vote, electoral procedures on voting day, and/or tabulation of votes, as well as any other violations that harmed complainants and influenced the voting results, may be submitted within 3 days from the day of voting.

Requests for vote recounts may be submitted to the Central Electoral Commission or, where applicable, the Constitutional Court within 3 days of the public announcement of preliminary results" [3, art. 95].

Each complainant is obliged to support the facts on which their claims are based with evidence and is responsible for the veracity and quality of the submitted evidence.

The complainant bears responsibility for proving that the complaint was filed within the legal deadline.

For complaints regarding decisions of electoral bodies, the burden of proof regarding their legality lies with the issuing body [3, art. 96].

When filing a complaint, attention must be paid to the jurisdiction of public authorities handling complaints, the type of election, the alleged violations, the location of those violations, and the formal requirements.

Based on the Electoral Code and related normative acts, the competence for examining complaints is assigned to:

1) *district electoral councils* – for complaints filed under Chapter XIII of the Electoral Code. These councils may also examine:

a) requests for annulment – regarding subjects registered, accredited, or confirmed by the respective council;

b) complaints against precinct electoral bureaus' decisions approving vote count protocols and/or reports on their election activities;

c) complaints against first-level district electoral councils' decisions approving constituency vote-count protocols and/or reports on their election activities, and against declarations of elected candidates, assignment and validation of local mandates, confirmation of substitute candidate lists for local elections;

2) Central Electoral Commission – for complaints filed under Chapter XIII of the Electoral Code. The Commission also considers:

a) requests for annulment – regarding subjects registered, accredited, or confirmed

alegerile locale;

2) *Comisiei Electorale Centrale* – în cazul contestaţiilor depuse în condiţiile capitolului XIII al Codului electoral. Comisia Electorală Centrală examinează şi:

a) cererile de anulare – în cazul subiecţilor electorali înregistraţi, acreditaţi sau confirmaţi de către comisie;

b) cererile privind renumărarea voturilor – în cazul dezacordului cu rezultatele preliminare ale votării la alegerile locale şi referendumurile locale;

c) contestaţiile împotriva hotărârilor organelor electorale cu privire la rezultatele votării şi/sau privind aprobarea raportului asupra activităţii acestora în perioada electorală;

d) contestaţiile împotriva hotărârilor cu privire la declararea candidaţilor aleşi, atribuirea şi validarea mandatelor aleşilor locali, confirmarea listelor candidaţilor supleanţi în alegerile locale;

3) *Consiliului Audiovizualului* – în cazul contestaţiilor depuse în condiţiile capitolului XIII al Codului electoral, precum şi al cererilor prevăzute de Codul serviciilor media audiovizuale.

După dizolvarea birourilor electorale sau, după caz, a consiliilor electorale de circumscripţie, acestea sunt substituite de Comisia Electorală Centrală în cadrul procedurilor de examinare a contestaţiilor şi litigiilor electorale [3, art. 97].

În cazul în care aceeaşi contestaţie este depusă concomitent la mai multe organe electorale, aceasta se examinează de către organul electoral ierarhic superior organului ale cărui acţiuni/inacţiuni şi hotărâri se contestă, iar în cazul acţiunilor/inacţiunilor concurenţilor electorali, ale participanţilor la referendum sau ale grupurilor de iniţiativă, precum şi ale altor subiecţi electorali – de către organul electoral care i-a înregistrat, acreditat sau confirmat. Conflictele de competenţă dintre organele electorale se examinează de către Comisia Electorală Centrală.

În cazul contestaţiilor ce vizează finanţarea campaniilor electorale ale candidaţilor desemnaţi de partidele politice sau blocurile electorale şi în care se formulează cerinţa de aplicare a sancţiunii privind anularea înregistrării acestora, organul electoral care a înregistrat candidaţii va demara examinarea by the Commission;

b) requests for vote recounts – in case of disagreement with preliminary local election or referendum results;

c) complaints against the decisions of electoral bodies regarding the voting results and/or the approval of the report on their activity during the electoral period;

d) complaints against decisions on declaring elected candidates, assignment and validation of local mandates, confirmation of substitute candidate lists for local elections;

3) Audiovisual Council – for complaints under Chapter XIII of the Electoral Code, and for requests provided by the Audiovisual Media Services Code.

After dissolution of precinct electoral bureaus or, as appropriate, district electoral councils, these are replaced by the Central Electoral Commission for the purposes of examining complaints and electoral disputes [3, art. 97].

If the same complaint is submitted simultaneously to multiple electoral bodies, it is examined by the higher-level body to which the actions/inactions and decisions are attributed. In cases involving actions/inactions by electoral competitors, referendum participants, initiative groups, or other electoral subjects, the complaint is examined by the electoral body that registered, accredited, or confirmed them. Jurisdiction disputes between electoral bodies are resolved by the Central Electoral Commission.

In the case of complaints concerning the financing of electoral campaigns of candidates nominated by political parties or electoral blocs, where the request includes the application of the sanction of annulment of their registration, the electoral body that registered the candidates shall begin examining this request only after the complaint has been reviewed by the Central Electoral Commission with respect to the facts alleged by the complainant as violations related to campaign financing, and based on the findings and decisions issued by the commission following its examination.

If the complaint contains allegations of facts deemed illegal, but the examination of these facts falls within the jurisdiction of multiple competent (electoral) authorities, the electoral body that received the complaint shall be-

narea acestei cerinţe doar după examinarea contestaţiei de către Comisia Electorală Centrală în partea faptelor considerate de contestatar ca încălcări privind finanţarea campaniei electorale, precum şi în temeiul constatărilor şi soluţiilor emise de comisie ca urmare a examinării.

Dacă în contestaţie se comunică fapte considerate ca ilegale, dar examinarea acestora este de competenţa mai multor organe abilitate (electorale), organul care a recepţionat contestaţia va demara examinarea contestaţiei pe partea competenţei ce îi revine, iar pe celelalte aspecte sesizate o va remite autorităţilor responsabile [3, art. 99].

În perioada electorală, autorităţile competente examinează contestaţiile în termen de 3 zile de la depunere, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Prin derogare de la prevederile date, termenul de examinare nu poate depăşi:

a) termenul-limită stabilit pentru înregistrarea, acreditarea sau confirmarea subiecţilor electorali de către organele electorale;

b) termenul de 3 zile până la ziua votării, în cazul cererilor de anulare a înregistrării, acreditării sau confirmării subiecţilor electorali, sau, după caz, este concomitent cu centralizarea rezultatelor votării şi confirmarea rezultatelor alegerilor;

c) sau este concomitent cu examinarea rezultatelor alegerilor, în cazul contestaţiilor privind finanţarea campaniilor electorale ale concurenţilor electorali, precum şi ale altor subiecţi electorali.

Examinarea contestaţiilor privind finanţarea partidelor politice nu se supune termenelor de prescripţie menţionate mai sus. Contestaţiile depuse în ziua alegerilor se examinează în aceeaşi zi, cu excepţiile stabilite de Codul electoral, iar cele depuse după încheierea votării se examinează concomitent cu procedura de centralizare şi confirmare a rezultatelor alegerilor, inclusiv de validare a mandatelor candidaţilor aleşi.

Cererile privind renumărarea voturilor în cazul dezacordului cu rezultatele preliminare ale votării se examinează în termen de 3 zile de la depunere. Dacă se dispune renumărarea voturilor, procedura se organizează în termen de 5 zile în condiţiile stabilite de Comisia Electorală Centrală.

Contestaţiile depuse între cele două tu-

gin the examination with respect to the aspects within its competence and shall forward the remaining aspects to the responsible authorities [3, art. 99].

During the electoral period, competent authorities must examine complaints within 3 days of filing, but no later than election day. Notwithstanding this general rule, the deadline for examination cannot exceed:

a) the cutoff established for registration, accreditation, or confirmation of electoral subjects by electoral bodies;

b) the 3 day period prior to election day, in the case of requests for the annulment of the registration, accreditation, or confirmation of electoral subjects, or, as the case may be, it coincides with the tabulation of the voting results and the confirmation of the election outcomes;

c) coincide with the election results confirmation and mandate validation process in cases of complaints about the financing of electoral campaigns of electoral competitors and other electoral subjects.

The examination of complaints concerning the financing of political parties is not subject to the aforementioned limitation periods.

Complaints filed on election day must be reviewed on the same day, except where the Electoral Code specifies otherwise. Complaints filed after polling ends are considered alongside the process of centralizing and confirming results, including validating elected candidates' mandates.

Requests for vote recounts, in cases of disagreement with preliminary results, are examined within 3 days of filing. If a recount is ordered, it must be organized within 5 days, under conditions set by the Central Electoral Commission.

Complaints submitted between two rounds of voting are examined within 3 days of filing or, if applicable, simultaneously with the second-round results confirmation and mandate validation process.

Following this, district electoral councils or, as applicable, the Constitutional Court confirm election results, validate mandates, and confirm lists of substitute candidates only after all complaints have been finally resolved.

For justified reasons related to the com-

ruri de scrutin se examinează în termen de 3 zile de la depunere sau, după caz, concomitent cu procedura de stabilire și confirmare a rezultatelor alegerilor și validare a mandatelor candidaților aleși după organizarea celui de-al doilea tur de scrutin. Consiliile electorale de circumscripție, după caz, Curtea Constituțională confirmă rezultatele alegerilor, validează mandatele candidaților aleși și confirmă listele candidaților supleanți doar după soluționarea definitivă a contestațiilor.

Din motive justificate legate de complexitatea obiectului contestației și/sau conduita subiecților contestației, termenul general poate fi prelungit cu cel mult 2 zile. Această prelungire are efect doar dacă este comunicată în scris, inclusiv prin e-mail, participanților la procedura litigioasă, cel târziu în ultima zi a expirării termenului inițial de examinare stabilit, împreună cu motivele prelungirii [3, art. 100].

Hotărârea pe marginea contestațiilor se adoptă cu votul majorității absolute a membrilor organului electoral, în conformitate cu procedura descrisă în regulamentul de activitate al acestui organ. Organul electoral, după examinarea contestației, este în drept să adopte următoarele soluții:

a) să declare inadmisibilă contestația;

b) să admită integral sau parțial contestația;

c) să respingă contestația ca fiind neîntemeiată;

d) să constate încălcările prevederilor cadrului normativ electoral și/sau să oblige părțile să înlăture încălcările stabilite;

e) să aplice sau să solicite aplicarea sancțiunilor pentru încălcările constatate.

În cazul contestării hotărârilor emise de organele electorale ierarhic inferioare, organul electoral ierarhic superior are dreptul:

a) să declare inadmisibilă contestația;

b) să respingă contestația și să mențină în vigoare hotărârea organului electoral ierarhic inferior;

c) să admită contestația și să modifice sau, după caz, să anuleze parțial ori integral hotărârea organului electoral ierarhic inferior, adoptând o nouă hotărâre.

În cazul contestațiilor privind reflectarea alegerilor de către furnizorii de servicii media, Consiliul Audiovizualului adoptă decizii și întreprinde măsurile de rigoare în conformitate cu Codul serviciilor media audiovizuale.

Deciziile organelor electorale și ale Consiliului Audiovizualului emise în temeiul prezentului capitol sunt executorii din momentul adoptării, cu excepția cazurilor în care executarea lor este suspendată [3, art. 101].

plexity of the subject matter of the complaint and/or the conduct of the parties involved, the general time limit may be extended by no more than 2 days. This extension is effective only if it is communicated in writing, including by e-mail, to the participants in the dispute procedure no later than the last day of the initially established examination period, along with the reasons for the extension [3, art. 100].

The decision regarding the complaint shall be adopted by an absolute majority vote of the members of the electoral body, in accordance with the procedure set out in its rules of procedure.

After examining the complaint, the electoral body is entitled to adopt one of the following solutions:

a) to declare the complaint inadmissible;

b) to admit the complaint in whole or in part;

c) to reject the complaint as unfounded;

d) to establish violations of the provisions of the electoral legal framework and/or to require the parties to remedy the established violations;

e) to apply or request the application of sanctions for the established violations.

In the case of appeals against decisions issued by lower-level electoral bodies, the higher-level electoral body has the right to:

a) declare the complaint inadmissible;

b) reject the complaint and uphold the decision of the lower-level electoral body;

c) admit the complaint and either amend or, as the case may be, partially or fully annul the decision of the lower-level electoral body, adopting a new decision.

In the case of complaints concerning the coverage of elections by media service providers, the Audiovisual Council shall adopt decisions and take appropriate measures in accordance with the procedure established by the Audiovisual Media Services Code, except for the deadlines and procedures applicable under the Electoral Code.

Decisions of electoral bodies and those of the Audiovisual Council issued under this chapter are enforceable from the moment of adoption, except in cases where their enforcement is suspended [3, art. 101].

te cu procedura stabilită de Codul serviciilor media audiovizuale, cu excepţia termenelor şi a procedurii aplicabile conform Codului electoral. Hotărârile organelor electorale şi deciziile Consiliului Audiovizualului emise în condiţiile prezentului capitol sunt executorii din momentul adoptării, cu excepţia cazurilor de suspendare a executării acestora [3, art. 101].

Din cele menţionate putem concluziona că procedura administrativă de examinare a litigiilor electorale presupune că hotărârile şi acţiunile sau inacţiunile organului electoral pot fi atacate la organul electoral ierarhic superior.

Procedura judiciară de examinare a litigiilor electorale

Pentru a analiza procedura judiciară de examinare a litigiilor electorale, este crucial să identificăm temeiul juridic al acesteia. Potrivit articolului 8 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948, „orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanţelor judiciare competente împotriva actelor care încalcă drepturile fundamentale recunoscute prin constituţie sau lege".

Dreptul de a alege şi de a fi ales reprezintă unul dintre drepturile constituţionale fundamentale ale cetăţenilor, în special în statele care se declară democratice. În Republica Moldova, acest drept este consacrat de articolul 38 din Constituţie, care garantează cetăţenilor dreptul de a vota şi de a fi aleşi. Aceste drepturi fundamentale beneficiază de protecţie judiciară, conform articolului 20 din Constituţia Republicii Moldova, care prevede: „Orice persoană are dreptul la satisfacţie efectivă din partea instanţelor judecătoreşti competente împotriva actelor care violează drepturile, libertăţile şi interesele sale legitime". Această prevedere constituţională constituie fundamentul pentru dezvoltarea legislaţiei electorale, în special în domeniul protecţiei judiciare a drepturilor electorale şi al soluţionării litigiilor electorale.

Astfel, conform articolului 91 alineatul (3) al Codului electoral, după parcurgerea procedurii prealabile, care presupune contestarea legalităţii actelor administrative ale organului electoral emitent, precum şi a acţiunilor sau inacţiunilor acestuia la organul electoral ierarhic superior, decizia organului electoral emitent sau, după caz, decizia organului electoral ierarhic superior privind soluţionarea cererii

From the above, we conclude that the administrative procedure allows the challenge of electoral body decisions and actions/inactions to the hierarchical electoral body.

Judicial procedure for examination of electoral disputes.

To analyze the judicial procedure for examining electoral disputes, it is crucial to identify its legal basis.

According to Article 8 of the Universal Declaration of Human Rights, adopted by the United Nations General Assembly on December 10, 1948, „everyone has the right to an effective remedy by the competent national tribunals for acts violating the fundamental rights granted by the constitution or by law".

The right to vote and to be elected is one of the fundamental constitutional rights of citizens, especially in states that declare themselves democratic. In the Republic of Moldova, this right is enshrined in article 38 of the Constitution, which guarantees citizens the right to vote and to be elected. These fundamental rights benefit from judicial protection, according to article 20 of the Constitution of the Republic of Moldova, which provides: „Everyone shall have the right to effective redress by the competent courts for acts violating his/her rights, freedoms, and legitimate interests". This constitutional provision forms the foundation for the development of electoral legislation, particularly in the area of judicial protection of electoral rights and the resolution of electoral disputes.

Thus, according to article 91 paragraph (3) of the Electoral Code, after completing the preliminary procedure, which involves contesting the legality of administrative acts of the issuing electoral body, as well as its actions or inactions, before the hierarchically superior electoral body, the decision of the issuing electoral body or, as the case may be, the decision of the hierarchically superior electoral body regarding the resolution of the preliminary request may be directly challenged before the competent court of law corresponding to the territorial jurisdiction where the challenged electoral body is located.

Actions in administrative litigation concerning the legality of the decisions of the Cen-

prealabile poate fi contestată direct în instanța de judecată competentă, corespunzătoare razei teritoriale în care se află organul electoral vizat.

Acțiunile în contencios administrativ privind legalitatea hotărârilor Comisiei Electorale Centrale și a deciziilor Consiliului Audiovizualului legate de reflectarea alegerilor, precum și cele privind acțiunile sau inacțiunile acestora, se depun direct la Curtea de Apel Chișinău, fără a fi necesară respectarea procedurii prealabile [3, art. 91 alin. (5)].

Forma și conținutul contestațiilor depuse în instanța de judecată trebuie să respecte cerințele prevăzute de Codul administrativ [3, art. 92 alin. (5)], cererea de chemare în judecată incluzând:

a) instanța la care a fost depusă;

b) numele și prenumele sau denumirea reclamantului, domiciliul sau sediul acestuia; dacă reclamantul este o persoană juridică, se indică datele bancare și codul fiscal;

c) numele și prenumele reprezentantului legal sau împuternicit și adresa lui, în cazul în care cererea se depune de un reprezentant;

d) denumirea pârâtului în calitate de autoritate publică și sediul acesteia;

e) pretențiile reclamantului;

f) circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretenția;

g) enumerarea tuturor probelor pe care reclamantul le deține și le poate prezenta;

h) datele despre respectarea procedurii prealabile, dacă o astfel de procedură este prevăzută de lege.

Cererea de chemare în judecată se semnează de reclamant sau de reprezentantul lui legal ori împuternicit. În plus, cererea poate include și alte informații relevante pentru soluționarea cauzei, precum și eventualele demersuri ale reclamantului [4, art. 211].

Înaintarea acțiunilor în contencios administrativ, precum și exercitarea căilor de atac împotriva actelor judecătorești se efectuează în termen de 3 zile, care se calculează începând cu ziua următoare zilei în care a fost săvârșită acțiunea, a fost identificată inacțiunea sau a fost adoptată hotărârea [3, art. 95 alin. (8)].

Depunerea contestațiilor nu suspendă executarea actelor emise de organele electorale sau de alte autorități competente, dacă actele administrative în domeniul electoral nu prevăd altfel ori autoritatea sau, după caz, instanța de

tral Electoral Commission and the decisions of the Audiovisual Council related to the coverage of elections, as well as those concerning their actions or inactions, are filed directly with the Chisinau Court of Appeal, without the need to observe the preliminary procedure [3, art. 91 paragraph (5)].

The form and content of appeals filed with the court must comply with the requirements set forth by the Administrative Code [3, art. 92 paragraph (5)], with the statement of claim including:

a) the court where it was filed;

b) the name and surname or the name of the claimant, as well as their domicile or registered office; if the claimant is a legal entity, banking details and tax identification number must be provided;

c) the name and surname of the legal representative or authorized person and their address, if the claim is filed by a representative;

d) the name of the defendant as a public authority and its registered office;

e) the claimant's claims;

f) the factual and legal circumstances on which the claimant bases their claims;

g) a list of all evidence held by the claimant and that can be presented;

h) information regarding compliance with the preliminary procedure, if such a procedure is provided by law.

The statement of claim must be signed by the claimant or their legal representative or authorized person. Additionally, the claim may include other relevant information for resolving the case, as well as any motions by the claimant [4, art. 211].

Filing administrative litigation actions, as well as exercising appeals against judicial acts, must be done within 3 days, calculated from the day following the day on which the action was taken, the inaction was identified, or the decision was adopted [3, art. 95 paragraph (8)].

The filing of appeals does not suspend the execution of acts issued by electoral bodies or other competent authorities, unless the administrative acts in the electoral field provide otherwise or the authority or, as the case may be, the court has ordered the suspension of the

judecată nu a dispus suspendarea executării actelor contestate în condiţiile Codului administrativ [3, art. 95 alin. (11)].

La examinarea acţiunilor în domeniul electoral în ordinea procedurii contenciosului administrativ, instanţele de judecată au competenţă jurisdicţională după cum urmează:

1) judecătoriile în primă instanţă soluţionează contestaţiile împotriva acţiunilor/inacţiunilor şi a hotărârilor organelor electorale după efectuarea procedurii de examinare a cererii prealabile;

2) Curtea de Apel Chişinău soluţionează în primă instanţă:

a) contestaţiile împotriva acţiunilor/inacţiunilor şi a actelor administrative ale Comisiei Electorale Centrale;

b) contestaţiile împotriva acţiunilor/inacţiunilor şi a deciziilor Consiliului Audiovizualului;

3) curţile de apel soluţionează cererile de apel împotriva actelor judecătoreşti emise de judecătorii în cadrul litigiilor electorale;

4) Curtea Supremă de Justiţie soluţionează cererile de recurs împotriva actelor judecătoreşti ale curţilor de apel adoptate în cadrul litigiilor electorale.

Acţiunea în contencios administrativ înaintată la instanţa de judecată competentă se examinează în conformitate cu prevederile Codului electoral şi ale Codului administrativ. În perioada electorală, programul instanţelor de judecată se organizează în aşa fel încât contestaţiile să poată fi depuse şi examinate fără întârziere.

Acţiunile ce ţin de garantarea exercitării dreptului la libera exprimare, precum şi a unui echilibru între asigurarea dreptului la libera exprimare, apărarea onoarei şi demnităţii, reputaţiei profesionale şi vieţii private şi de familie, înaintate în perioada electorală se examinează de instanţa de drept comun, conform Legii nr. 64/2010 cu privire la libertatea de exprimare [3, art. 98].

În cazul în care aceeaşi contestaţie este adresată concomitent organelor electorale şi instanţei de judecată, contestaţia se va examina de instanţa de judecată, cu excepţia cazurilor în care nu a fost respectată procedura prealabilă de examinare [3, art. 99 alin. (2)].

În perioada electorală, instanţele judecătoreşti examinează litigiile electorale în

execution of the contested acts in accordance with the Administrative Code [3, art. 95 paragraph (11)].

When examining cases in the electoral field according to the administrative litigation procedure, the courts have jurisdiction as follows:

1) the district courts as courts of first instance resolve appeals against actions/inactions and decisions of electoral bodies after the preliminary examination procedure of the claim has been carried out;

2) the Chisinau Court of Appeal resolves as a court of first instance:

a) appeals against actions/inactions and administrative acts of the Central Electoral Commission;

b) appeals against actions/inactions and decisions of the Audiovisual Council;

3) the courts of appeal resolve appeals against judicial acts issued by district courts in electoral disputes;

4) the Supreme Court of Justice resolves cassation appeals against judicial acts of the courts of appeal adopted in electoral disputes.

An administrative litigation action filed with the competent court is examined in accordance with the provisions of the Electoral Code and the Administrative Code. During the electoral period, the court schedules are organized in such a way as to allow appeals to be submitted and examined without delay.

Actions related to guaranteeing the exercise of the right to freedom of expression, as well as ensuring a balance between protecting the right to freedom of expression and defending honor and dignity, professional reputation, and private and family life, submitted during the electoral period, are examined by the ordinary courts in accordance with Law no. 64/2010 regarding freedom of expression [3, art. 98].

If the same appeal is addressed simultaneously to the electoral bodies and the court, the appeal will be examined by the court, except in cases where the preliminary examination procedure was not followed [3, art. 99 paragraph (2)].

During the electoral period, courts examine electoral disputes within 3 days from the date of submission, but no later than election

termen de 3 zile de la depunerea acestora, dar nu mai târziu de ziua alegerilor, inclusiv în cadrul procedurilor de exercitare a căilor de atac [3, art. 100 alin. (1)].

Instanţele judecătoreşti adoptă şi pronunţă hotărâri şi decizii, precum şi emit încheieri în conformitate cu prevederile Codului administrativ şi ale Codului de procedură civilă. Actele judecătoreşti emise în condiţiile prezentului capitol sunt definitive şi executorii din momentul pronunţării, cu excepţia cazurilor de suspendare a executării acestora [3, art. 101].

În ceea ce priveşte procedura judiciară de examinare a litigiilor electorale, trebuie subliniat faptul că, spre deosebire de procedura administrativă de examinare a litigiilor electorale, procedura judiciară are un caracter universal. Aceasta permite contestarea nu doar a deciziilor, acţiunilor sau inacţiunilor organelor electorale, ci şi a hotărârilor emise de alte autorităţi publice centrale sau locale, organizaţii sau instituţii care încalcă drepturile electorale.

CONCLUZII

Reglementarea procedurii de examinare a litigiilor electorale în Republica Moldova constituie un element fundamental al garantării exercitării reale şi eficiente a drepturilor electorale ale cetăţenilor, fiind consacrate constituţional. Analiza efectuată relevă faptul că procedura administrativă de soluţionare a contestaţiilor are un caracter specializat şi ierarhic, fiind realizată de către organele electorale în baza competenţelor clar delimitate de Codul electoral. Aceasta oferă un mecanism operativ şi flexibil de corectare a disfuncţionalităţilor procesului electoral, contribuind la prevenirea escaladării conflictelor juridice şi la menţinerea integrităţii scrutinelor.

Pe de altă parte, procedura judiciară de examinare a litigiilor electorale oferă un cadru formal şi imparţial de verificare a legalităţii actelor administrative sau a acţiunilor/inacţiunilor autorităţilor implicate în procesul electoral. Această procedură reprezintă o garanţie de ordin constituţional pentru respectarea drepturilor fundamentale, în special a celor prevăzute la art. 20 şi 38 din Constituţie, asigurând accesul liber la justiţie şi protecţia eficace a intereselor legitime ale cetăţenilor şi ale participanţilor la procesul electoral.

day, including within the procedures for exercising appeals [3, art. 100 paragraph (1)].

The courts adopt and pronounce judgments and decisions, as well as issue rulings in accordance with the provisions of the Administrative Code and the Civil Procedure Code.

Judicial acts issued under the provisions of this chapter are final and enforceable from the moment they are pronounced, except in cases where their execution is suspended [3, art. 101].

Regarding the judicial procedure for examining electoral disputes, it should be emphasized that, unlike the administrative procedure for examining electoral disputes, the judicial procedure has a universal character. It allows for the contestation not only of decisions, actions, or inactions of electoral bodies, but also of those issued by other central or local public authorities, organizations, or institutions that violate electoral rights.

CONCLUSIONS

The regulation of the procedure for examining electoral disputes in the Republic of Moldova constitutes a fundamental element in ensuring the real and effective exercise of citizens' constitutionally guaranteed electoral rights. The analysis conducted reveals that the administrative procedure for resolving complaints has a specialized and hierarchical character, being carried out by electoral bodies based on competences clearly defined by the Electoral Code. This procedure offers an operative and flexible mechanism for correcting dysfunctions in the electoral process, contributing to the prevention of legal conflicts from escalating and to the preservation of the integrity of elections.

On the other hand, the judicial procedure for examining electoral disputes provides a formal and impartial framework for verifying the legality of administrative acts or the actions/inactions of authorities involved in the electoral process. This procedure represents a constitutional guarantee for the protection of fundamental rights, particularly those provided in articles 20 and 38 of the Constitution, ensuring free access to justice and the effective protec-

Cele două proceduri, administrativă şi judiciară, nu se exclud, ci se completează reciproc, formând un sistem coerent şi integrat de soluţionare a litigiilor în domeniul electoral. În practică, eficienţa mecanismului de soluţionare a contestaţiilor depinde în mare măsură de respectarea strictă a termenelor, a competenţelor şi a formelor procedurale prevăzute de lege, precum şi de profesionalismul şi imparţialitatea autorităţilor competente.

Astfel, pentru asigurarea unei protecţii eficiente a drepturilor electorale şi pentru consolidarea încrederii cetăţenilor în procesele democratice, este imperios necesară atât aplicarea corectă a procedurilor existente, cât şi perfecţionarea cadrului normativ şi instituţional aferent soluţionării litigiilor electorale în Republica Moldova.

tion of the legitimate interests of citizens and electoral participants.

The two procedures, administrative and judicial, do not exclude each other but are mutually complementary, forming a coherent and integrated system for resolving disputes in the electoral field. In practice, the efficiency of the dispute resolution mechanism largely depends on strict adherence to the deadlines, competences, and procedural forms prescribed by law, as well as on the professionalism and impartiality of the competent authorities.

Thus, to ensure the effective protection of electoral rights and to strengthen citizens' trust in democratic processes, it is imperative not only to apply the existing procedures correctly but also to improve the normative and institutional framework related to the resolution of electoral disputes in the Republic of Moldova.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Казанцев А.О. Избирательные споры в Российской Федерации (Конституционно-правовое исследование). Диссертация кандидата юридических наук. Челябинск, 2005. Disponibil: http://www.dslib.net/konstitucion-pravo/izbiratelnye-spory-v-rossijskoj-federacii-konstitucionno-pravovoe-issledovanie.html
2. Ion Guceac. Drept electoral. Chişinău: Tipografia Centrală, 2005.
3. Codul electoral al Republicii Moldova nr. 325 din 08.12.2022, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 426-427 din 23.12.2022.
4. Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 309-320 din 17.08.2018.

CZU 159.9:316.6

DOI 10.5281/zenodo.17318086

PSIHOLOGIA ȘI CARACTERISTICILE MINCIUNII ÎN CONTEXT SOCIOJURIDIC

Aliona BIVOL [1]

Complexitatea fenomenului minciunii evidențiază importanța contextului, motivelor psihologice, frecvența și abilitatea de a detecta falsurile. Respondenții nu menționează recurgerea frecventă la minciuni, sugerând o autoevaluare mai pozitivă a comportamentului propriu în raport cu adevărul. Abilitatea de a spune și detecta minciuni se manifestă la nivel mediu. Motivațiile din spatele minciunilor sunt în principal orientate către protejarea imaginii proprii și justificarea comportamentelor. Minciuna tacită și autojustificarea se numără printre cele mai frecvente forme de falsificare a realității.

Cuvinte-cheie: minciună, abilitate de detectare, frecvența emiterii.

THE PSYCHOLOGY AND CHARACTERISTICS OF LYING IN A SOCIO-LEGAL CONTEXT

Aliona BIVOL [1]

The complexity of lying as a phenomenon highlights the importance of context, psychological motives, and the frequency of lying as well as the ability to detect falsehoods. Respondents rarely mention resorting to lies, suggesting a more positive self-assessment of their behavior in relation to the truth. The ability to tell and detect lies is generally moderate. The motivations behind lies are primarily aimed at protecting one's self-image and justifying behaviors. Implicit lying and self-justification are among the most common forms of reality distortion.

Keywords: lie, detection ability, frequency of occurrence.

INTRODUCERE

Minciuna este o practică veche cât istoria omenirii, iar studiul său a devenit un subiect important în multiple domenii precum psihologie, sociologie, filosofie şi ştiinţe juridice. În pofida impactului său semnificativ asupra relaţiilor interumane şi proceselor juridice, abordarea minciunii rămâne în multe privinţe subiectivă. Minciuna, în general, poate fi tratată ca o afirmaţie intenţionat falsă, făcută cu scopul de a induce în eroare sau a ascunde adevărul. Trebuie menţionat că nu toate formele de neadevăr sunt minciuni în sensul lor strict, de aceea ea necesită cercetări minuţioase.

Deşi există diverse definiţii ale minciunii, un element comun în toate este conştientizarea că informaţiile furnizate nu corespund realităţii. Minciuna presupune, aşadar, o intenţie deliberată de a induce o percepţie falsă în mintea in-

INTRODUCTION

Lying is a practice as old as human history, and its study has become an important subject in multiple fields, including psychology, sociology, philosophy, and legal sciences. Despite its significant impact on interpersonal relationships and legal proceedings, perspectives on lying remain, in many respects, subjective.

Lying, in general, can be understood as a deliberately false statement made with the intent to deceive or conceal the truth. It is important to note that not all untruths qualify as lies in the strictest sense, which is why this phenomenon requires thorough investigation.

Although there are various definitions of lying, a common element among them is the awareness that the provided information does not align with reality. Lying, therefore, involves

[1] Conferenţiar universitar, doctor în psihologie, Catedra „Management şi comunicare profesională”, Academia „Ştefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: bivalas12@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-4560-8530

Associate Professor, PhD, Chair of Management and Professional Communication, Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: bivalas12@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-4560-8530

terlocutorului.

Pentru a avea o mai mare claritate asupra conceptelor legate de minciună, se impune o analiză comparativă a lor. În literatura de psihologie, jurisprudenţă, medicină legală, termenul de minciună se utilizează prin diferite sinonime: eroare, simulare, înşelătorie, fals, disimulare. Eroarea reprezintă o abatere de la ceea ce este corect, fie sub forma unei greşeli, fie ca acţiune sau judecată incorectă, care nu respectă normele stabilite [5, p. 238].

Un alt termen frecvent utilizat este „simularea", care, potrivit lui V. Iftenie, reflectă dimensiunea inventiv-pozitivă a comportamentului duplicitar. Aceasta reprezintă o acţiune conştientă şi premeditată, prin care individul intenţionează să provoace, să imite sau să exagereze anumite tulburări morbide ori afecţiuni psihice/somatice, cu scopul de a obţine avantaje materiale sau morale ori pentru a se sustrage de la îndeplinirea unor obligaţii sociale sau de la executarea unei pedepse [11, p. 72].

Conform surselor din domeniul medicinii legale, disimularea reprezintă un comportament uman prin care se ascunde adevărata natură a unui fenomen sau a unei situaţii, oferindu-i o aparenţă înşelătoare, motivată de diverse raţiuni. În cazul simulării, individul pretinde că suferă de o afecţiune, deşi nu este bolnav, pentru a obţine un beneficiu. În schimb, prin disimulare, persoana ascunde o afecţiune reală, încercând să creeze impresia de normalitate [11, p. 73].

Termenul „falsitate" este definit în dicţionarul juridic ca o infracţiune ce constă în falsificarea unui act oficial, comisă în momentul întocmirii acestuia de către un funcţionar sau o persoană aflată în exerciţiul funcţiei [10, p. 97].

P. Ekman scrie că minciuna este un act prin care o persoană induce intenţionat în eroare o altă persoană, fără ca aceasta să fie conştientă de intenţia mincinosului şi fără să fi exprimat clar dorinţa de a nu afla adevărul. Din perspectiva ascunderii actului deviant, minciuna este o reacţie complexă de afirmare neconformă cu adevărul ce poate fi o expresie a insuficienţei de educaţie morală, juridică [6, p. 31].

Psihanalistul Sigmund Freud abordează minciuna dintr-o perspectivă psihologică, considerând-o un mecanism de apărare al psihicului. Conform teoriei freudiene, minciuna îşi are originea în inconştient şi este adesea utilizată

the intent to create a false perception in the mind of the interlocutor.

To gain greater clarity on the concepts related to lying, a comparative analysis is necessary. In psychological, legal, and forensic literature, the term "lie" is often associated with various synonyms, such as error, simulation, deception, falsification, and dissimulation.

An error represents a deviation from what is correct, either in the form of a mistake or as an incorrect action or judgment that does not conform to established norms [5, p. 238].

Another frequently used term is "simulation," which, according to V. Iftenie, reflects the inventive-positive dimension of duplicitous behavior. It refers to a conscious and premeditated action through which an individual intends to provoke, imitate, or exaggerate certain pathological conditions or psychological/somatic disorders to gain material or moral advantages or to evade social obligations or legal penalties [11, p. 72].

According to sources in forensic medicine, dissimulation is a human behavior in which the true nature of a phenomenon or situation is concealed, giving it a misleading appearance for various reasons. In malingering, an individual pretends to suffer from an illness despite being healthy to gain some benefit. In contrast, dissimulation involves concealing a real illness to create an impression of normality [11, p. 73].

The term "falsity" is discussed in legal literature and is defined in the legal dictionary as a crime involving the falsification of an official document, committed at the time of its drafting by a public official or a person acting in an official capacity [10, p. 97].

P. Ekman defines lying as an act in which a person deliberately deceives another without the latter being aware of the deceiver's intention and without explicitly stating that they do not wish to know the truth. As an act of concealing deviant behavior, lying is a complex reaction that may reflect insufficient moral and legal education [6, p. 31].

The psychoanalyst Sigmund Freud (1856–1939) approached lying from a psychological perspective, viewing it as a defense mechanism of the psyche. According to Freud-

de individ pentru a evita confruntarea cu conflictele interne şi anxietatea asociată acestora. Freud subliniază că minciuna funcţionează ca un mecanism de protecţie, ajutând individul să evite disconfortul psihic şi să facă faţă presiunilor sociale.

Din punct de vedere social, Mitch J. Fryling scrie că „o alternativă analitică la conceptualizarea minciunii este de a o considera nu ca un comportament care se dezvoltă şi apare în cadrul unui individ, ci mai degrabă ca o relaţie comportament-mediu care evoluează în funcţie de factorii din contextul ambiental" [7, p. 13].

Masip Jaume defineşte minciuna ca o încercare deliberată, reuşită sau nu, de a ascunde, fabrica şi/sau manipula în orice alt mod informaţii factuale şi/sau emoţionale, prin mijloace verbale şi/sau nonverbale, pentru a crea sau a menţine în altcineva sau în alţii o credinţă pe care comunicatorul însuşi o consideră falsă [17].

Toate aceste noțiuni implică un act de modificare a adevărului, fie că este vorba de o greşeală, o acţiune deliberată de ascundere a informaţiei, fie o acţiune în scop de manipulare. Fiecare dintre ele poate duce la o percepţie eronată a realităţii. Noțiunile respective induc în eroare o persoană. Fie că e vorba despre o eroare (care este neintenționată), un fals (ceva care nu este autentic), o minciună (care este o afirmaţie falsă intenţionată), o simulare (care poate crea impresia unei realităţi ce nu există), o disimulare (care ascunde adevăratele intenţii sau sentimente), fie o înşelăciune (care este o acţiune de fraudă sau înşelăciune), scopul final este acela de a crea o realitate falsă sau de a distorsiona percepţia cuiva.

O afirmaţie falsă nu este neapărat o minciună, deoarece nu întotdeauna există intenţia de a înşela sau de a induce în eroare. Dezvoltarea minciunii este înţeleasă în contextul evoluţiei cognitive, sociale şi morale a omului (J. Piaget, P. Ekman, R. Feldman, V. Talwar şi Fen Xu, M. Barnett, J. Bartel şi alţii). La fel cum dezvoltarea altor comportamente şi abilităţi evoluează treptat, minciuna trece prin etape specifice pe măsură ce copilul creşte [19; 6; 8; 20; 2].

Minciuna, fiind un fenomen complex, îmbracă diverse forme în funcţie de contextul în care se manifestă, intenţiile celui care o rosteşte şi efectele pe care le produce asupra celor implicaţi, se exprimă în diverse moduri. P. Ekman identifică: 1) tăcerea - în mod implicit,

ian theory, lying originates in the unconscious and is often used by individuals to avoid confronting internal conflicts and the anxiety associated with them. Freud emphasized that lying functions as a protective mechanism, helping individuals avoid psychological discomfort and cope with social pressures.

Mitch J. Fryling offers an alternative perspective on lying, considering it not as an individual behavior but as a relationship between behavior and environment, shaped by contextual factors [7, p. 13].

Masip Jaume defines a lie as a deliberate attempt, whether successful or not, to hide, fabricate, and/or manipulate factual and/or emotional information, using verbal and/or non-verbal means, in order to create or maintain a belief in another person or in others that the communicator considers false [17].

All these concepts involve an act of modifying the truth, whether it is a mistake, a deliberate action to hide information, or an act intended to manipulate. Each of these actions can lead to a distorted perception of reality. The respective notions mislead a person. Whether it is an error (which is unintentional), a falsehood (something that is not authentic), a lie (an intentionally false statement), a simulation (which can create the impression of a non-existent reality), dissimulation (which hides true intentions or feelings), or fraud (an act of fraud or deceit), the ultimate goal is to create a false reality or distort someone's perception.

A false statement is not necessarily a lie, as it does not always involve the intention to deceive or mislead.

The development of lying is understood in the context of human cognitive, social, and moral evolution, as described by J. Piaget, P. Ekman, R. Feldman, V. Talwar, Fen Xu, M. Barnett, J. Bartel, and others. Just like other behaviors and skills, lying develops gradually through specific stages as a child grows [19; 6; 8;20;2].

Lying, as a complex phenomenon, takes various forms depending on the context, the intentions of the person uttering it, and its effects on those involved. P. Ekman identifies: 1) silence – the liar implicitly conceals the true information but does not provide false information; 2) distortion – the liar presents false

mincinosul ascunde informaţiile adevărate, dar nu raportează informaţii false; 2) distorsiunea - prezintă şi informaţii false, pretinzându-le drept adevărate.

M. Marwen consideră că există patru forme ale minciunii care afectează conţinutul informaţiei: distorsionarea, suprimarea, omisiunea şi completarea [18, p. 23].

Conform autorilor A. Thomas, N. Papriwal, A. Frai, A. Farisha şi K. Sakkeel, sunt evidenţiate multiple tipuri de minciuni: deschisă, contextuală, profesională, economică, albă şi culturală [21; 24; 9]. Diferenţele dintre tipurile de minciuni se manifestă în principal prin gravitatea acestora, frecvenţa cu care sunt utilizate, ţintele lor şi raţionamentele care le motivează.

Clasificarea minciunilor ia în considerare şi impactul acestora, fiind diferenţiate în funcţie de efectele pe termen scurt, care implică o planificare minimă, şi cele pe termen lung, care presupun o planificare mai complexă şi detaliată. Astfel, minciunile pe termen scurt tind să aibă un caracter mai imediat şi mai puţin elaborat, în timp ce cele pe termen lung sunt mai strategice, având potenţialul de a influenţa decizii sau relaţii pe o perioadă extinsă. Motivaţiile minciunilor variază semnificativ, iar înţelegerea acestora necesită o analiză a factorilor psihologici interni, atât conştienţi, cât şi inconştienţi, care influenţează aceste comportamente.

A. Vrij scrie că „minciuna este un act egoist şi un lubrifiant social, motiv pentru care unele minciuni sunt mai greu de spus decât altele". În cazul în care interlocutorul deţine o parte din informaţii, mincinosul va întâmpina dificultăţi în a-l înşela [22, p. 45].

Motivele minciunii depind de interes, condiţie, situaţie, starea psihologică, tipul de personalitate, faptele comise, temperament şi educaţie etc. Autorii P. Ekman, R. Feldman, T. Levine, D. DeSteno, M. Knapp, B. Arcimowicz şi alţii abordează motivaţiile comune ale minciunii sesizate în viaţa de zi cu zi:

1. Protejarea imaginii de sine. Una dintre cele mai frecvente motivaţii ale falsurilor este dorinţa de a păstra o imagine pozitivă a propriei persoane în faţa altora. Oamenii mint pentru a evita ruşinea, judecata socială sau pentru a părea mai competenţi decât sunt în realitate (De ex.: „Vreau să par că am totul sub control, chiar dacă în realitate nu e aşa.").

2. Evitarea unui conflict. O altă motivaţie

information, claiming it to be true.

M. Marwen considers that there are four forms of lying that affect the content of the information: distortion, suppression, omission, and addition [18, p. 23].

According to authors A. Thomas, N. Papriwal, A. Frai, A. Farisha, and K. Sakkeel, several types of lies are identified: open, contextual, professional, economic, white, and cultural [21, 24, 9]. The differences between these types of lies are primarily reflected in their severity, frequency of use, targets, and the reasoning behind them. The classification of lies also considers their impact, distinguishing between short-term effects, which require minimal planning, and long-term effects, which involve more complex and detailed planning. Thus, short-term lies are more immediate and less elaborate, while long-term lies are more strategic and can influence decisions or relationships over time.

Motivations for deception vary significantly and require examining the internal psychological factors, both conscious and unconscious, that influence these behaviors.

A. Vrij writes that „a lie is a selfish act and a social lubricant, which is why some lies are harder to tell than others." In situations where the interlocutor possesses some information, the liar will find it more difficult to deceive them [22, p. 45].

The reasons for lying depend on interests, conditions, psychological state, personality type, actions, temperament, education, and more.

The authors P. Ekman, R. Feldman, T. Levine, D. DeSteno, M. Knapp, B. Arcimowicz, and others explore the common motivations behind lies observed in everyday life.

1. Self-image protection. One of the most common motivations for deception is the desire to maintain a positive self-image in the eyes of others. People lie to avoid shame, social judgment, or to appear more competent than they actually are. (e.g., "I want to seem like I have everything under control, even if I don't.")

2. Avoiding conflict. Another strong motivation is the need to escape the negative consequences of a past behavior or action. For example, lies are told to evade punishment from an authority figure (parents, bosses, court) or

puternică este nevoia de a evita consecinţele negative ale unui comportament sau ale unei acţiuni anterioare. De exemplu, minciunile spuse cu scopul de a fi absolvit de o pedeapsă în faţa unei autorităţi (părinţi, şefi, instanţă) sau pentru a preveni un conflict într-o relaţie.

3. Obţinerea unui avantaj personal. Se referă la obţinerea unui beneficiu, cum ar fi o favoare, bani, statut social sau orice alt tip de recompensă. În contextul judiciar, înşelăciunile au scopul de a reduce o condamnare sau de a manipula percepţiile unui judecător (De ex.: Un inculpat într-un proces penal, acuzat de fraudă, minte în faţa instanţei pentru a minimaliza acuzaţia.).

4. Atragerea atenţiei. Persoanele care doresc să fie în centrul atenţiei inventează poveşti false (De ex.: „Am avut o relaţie secretă cu o vedetă internaţională!", „Sunt un muzician genial, dar am decis să mă retrag din lume pentru că nu vreau să fiu în centrul atenţiei.").

5. Păstrarea armoniei sociale. Aceasta este întâlnită în interacţiunile cotidiene şi se referă la depăşirea conflictelor sau tensiunilor într-un grup social, menţinerea relaţiilor pozitive şi protejarea sentimentelor celor din jur. Tipul de minciună este determinat de teama de a nu provoca o ruptură în relaţii sau de a afecta percepţia socială (Ex.: „Îţi stă bine asta!", chiar dacă nu este aşa.).

6. Autoapărare. Oamenii mint adesea pentru a evita consecinţele negative ale unui comportament sau ale unei decizii greşite, pentru a se proteja de critici, judecăţi sau pedeapsă ori pentru a-şi menţine controlul asupra percepţiei pe care ceilalţi o au despre ei [6 ; 8 ; 15 ; 4 ; 13 ; 1].

Minciuna generează o gamă largă de efecte, atât negative, cât şi pozitive. B. Arcimowicz, K. Cantarero şi E. Soroko arată că deşi „minciunile au un impact negativ, ele sunt totuşi acceptabile din următoarele motive:

1. Consecinţele pozitive ale minciunii sunt adesea mai accentuate decât cele negative.

2. Minciunile sunt create pentru a proteja persoane nevinovate care, altfel, ar suferi o nedreptate.

3. Unele minciuni sunt spuse pentru a preveni daune iremediabile.

4. Minciunile pozitive sunt rare, astfel că în aceste cazuri ele nu alterează convingerea generală că a minţi este greşit.

5. Minciunile nobile sunt rostite în to prevent conflict in a relationship.

3. Gaining a personal advantage. This refers to obtaining a benefit, such as a favor, money, social status, or any other type of reward. In legal contexts, deception is used to reduce a sentence or manipulate a judge's perception. (e.g., A defendant in a criminal trial accused of fraud lies in court to downplay the charges.)

4. Seeking attention. People who want to be the center of attention invent false stories. (e.g., "I had a secret relationship with an international celebrity!" or "I'm a brilliant musician, but I chose to step away from the spotlight because I don't want fame.")

5. Maintaining social harmony. This type of lie is common in everyday interactions and helps smooth over conflicts or tensions within a social group, preserve positive relationships, and protect others' feelings. Such lies stem from the fear of causing rifts in relationships or damaging social perceptions. (e.g., "That looks great on you!"—even when it doesn't.)

6. Self-defense. People often lie to avoid the negative consequences of their actions or poor decisions, to protect themselves from criticism, judgment, or punishment, or to maintain control over how others perceive them.

Lying has a wide range of effects, both negative and positive.

B. Arcimowicz, K. Cantarero, and E. Soroko argue that although "lies have a negative impact, they are still acceptable for the following reasons:

1. The positive consequences of lying are often greater than the negative ones.

2. Lies may be told to protect innocent people from suffering an injustice.

3. Some lies are told to prevent irreparable harm.

4. Positive lies are rare, so in these cases, they do not alter the general belief that lying is wrong.

5. Noble lies are told in emergency situations" [1].

At the same time, the authors [1, p. 10] have highlighted the general *psychosocial consequences* of lying:

1. Shock and distrust.

2. Emotional reactions – negative emotions arise, such as anger, sadness, regret, dis-

situaţii de urgenţă" [1].

Totodată, autorii [1, p. 10] au evidenţiat, în general, *consecinţele psihosociale* ale minciunii:

1. Şoc şi neîncredere.

2. Reacţii emoţionale – apar emoţii negative, cum ar fi furia, tristeţea, regretul, antipatia şi dezamăgirea.

3. Reacţii cognitiv-comportamentale, care includ:

a) Distanţare – dezamăgirea pe termen lung, „răcirea" relaţiilor cu o anumită persoană, creşterea suspiciunii faţă de mincinos şi apariţia aversiunii între acesta şi persoana înşelată. b) Ruperea relaţiilor – posibilitatea de retragere totală din contactele cu mincinosul.

c) Răzbunare – despărţirea intenţionată pentru a pedepsi mincinosul.

d) Conflict verbal – folosirea unui limbaj dur.

e) Ostracizarea socială a mincinosului.

f) Criză – o minciună descoperită poate deveni un punct de cotitură în relaţie, ducând fie la „distrugerea" acesteia, fie la „îmbunătăţirea" ei.

Consecinţele unei minciuni depind de estimarea:

1. semnificaţiei sale într-o situaţie particulară,

2. tipului de minciună,

3. capacităţii de înţelegere a situaţiei.

Minciuna, fiind un fenomen complex, implică procese cognitive şi emoţionale, precum şi manifestări comportamentale şi fiziologice care pot trăda intenţiile unei persoane.

Scopul cercetării a fost investigarea caracteristicilor şi tipurilor de minciună predominante la respondenţi.

METODOLOGIE

Având în vedere dificultatea investigării minciunii prin chestionare, a fost preluată proba evaluativă a lui D. Makowski şi adaptată conform cerinţelor de context, scop şi eşantion. Proba a inclus 44 de afirmaţii care reflectă frecvenţa spunerii minciunilor, abilitatea de a minţi cu succes, consecinţele – adică impactul minciunii asupra individului sau celor din jur – şi contextul, care reprezintă circumstanţele în care se minte sau se justifică minciuna. Limitele de apreciere a caracteristicilor minciunii au fost cuprinse între 1 şi 10 puncte.

O altă metodă de evaluare a minciunii a fost chestionarul adaptat de I. Şkuratova [25], care determină predominarea unui tip de minlike, and disappointment.

3. Cognitive-behavioral reactions, which include:

a) Distancing – long-term disappointment, "cooling" of relationships, increased suspicion toward the liar, and the development of aversion between the deceiver and the deceived. b) Relationship breakdown – the possibility of completely cutting off contact with the liar.

c) Revenge – intentionally ending a relationship to punish the liar.

d) Verbal conflict – using harsh language.

e) Social ostracism – exclusion of the liar from social circles.

f) Crisis – a discovered lie can become a turning point in a relationship, leading either to its "destruction" or "improvement".

The consequences of a lie depend on the assessment of:

1. its significance in a particular situation,

2. the type of lie,

3. the individual's capacity to understand the situation.

Lying, being a complex phenomenon, involves cognitive and emotional processes, as well as behavioral and physiological manifestations that may betray a person's intentions.

The aim of the research was to investigate the characteristics and types of lies predominant among the respondents.

METHODOLOGY

Given the difficulty of investigating lying through questionnaires, the evaluation sample developed by D. Makowski was adopted and adapted according to the context, purpose, and sample requirements. The sample included 44 statements reflecting the frequency of lies, the ability to lie successfully, the consequences (i.e., the impact of the lie on the individual or those around them), and the context, which refers to the circumstances under which the lie is told or justified. The rating scale for the characteristics of lying ranged from 1 to 10 points.

Another method for evaluating lies is the questionnaire adapted by I. Şcuratova [25], which determines the predominance of a certain type of lie as well as the motivation for telling the following types of lies:

ciună, precum și motivația de a spune următoarele tipuri de minciuni:

1. Minciună etică – vizează un acord universal privind respectarea etichetei.

2. Minciună benefică – subiectul este motivat să ascundă anumite informații importante față de o altă persoană, deoarece acestea i-ar putea afecta negativ sănătatea psihică.

3. Minciună de completare – nu vizează rănirea persoanelor care ascultă, având scopul de a crea o imagine proprie cu trăsături remarcabile de personalitate.

4. Minciună de justificare – se manifestă într-o situație în care un comportament nepotrivit este descoperit, iar individul recurge la mecanisme de protecție și la îmbunătățirea imaginii personale pentru a minimiza sancțiunile.

5. Minciună tacită – informațiile sunt distorsionate din cauza conținutului lor insuficient, a contextului sau a imaginii percepute.

6. Minciună de tip bârfă – transmiterea de informații neverificate despre prieteni, colegi sau personalități celebre.

7. Minciună de autoprezentare – vizează înfrumusețarea imaginii proprii. Este utilizată mai frecvent în relațiile cu persoanele necunoscute sau cu cele care nu cunosc circumstanțele reale ale vieții vorbitorului.

8. Motivele minciunii – această scală conține afirmații legate de atribuirea unor motive personale pentru a spune minciuni. Cu cât o persoană identifică mai multe și mai diverse motive pentru a păcăli, cu atât este mai predispusă să distorsioneze informațiile.

Respondenții au evaluat răspunsurile din chestionarul lui I. Șkuratova pe o scală de la 0 la 3 puncte. Cercetarea caracteristicilor minciunii și a tipurilor predominante a fost realizată pe un eșantion de 70 de persoane cu vârste cuprinse între 22 și 23 de ani. Chestionarele au fost aplicate în condiții confortabile, cu acordul respondenților, fiecare având în față două probe anonime. Rezultatele au fost analizate și prelucrate statistic.

DISCUȚII ȘI REZULTATE

Răspunsurile obținute de la respondenți se înscriu într-o marjă de eroare de ±5%, având în vedere natura sensibilă a subiectului. Mulți dintre aceștia manifestă reticență în a recunoaște adevărul despre frecvența, abilitatea, contextul și tipologia minciunilor emise,

1. Ethical lie – aims to establish a universal agreement to respect etiquette.

2. Beneficial lie – the subject is motivated to hide certain important information from another person because it could negatively affect their mental health.

3. Filler lie – does not aim to hurt the listeners but serves the purpose of creating a personal image with remarkable personality traits.

4. Justifying lie – occurs in situations where inappropriate behavior is discovered, and the individual resorts to protective mechanisms and self-image improvement to minimize sanctions.

5. Implicit lie – information is distorted due to insufficient content, context, or the perceived portrayal.

6. Gossip lie – transmitting unverified information about friends, colleagues, or famous personalities.

7. Self-presentation lie – aims to embellish one's self-image. It is used more frequently in relationships with strangers or those who are unaware of the actual circumstances of the speaker's life.

8. Reasons for lying – this scale includes statements related to attributing personal reasons for telling lies. The more reasons a person identifies for lying, the more likely they are to distort information.

Respondents evaluated their answers in I. Șcuratova's questionnaire on a scale from 0 to 3 points.

The study on the characteristics of lying and the predominant types was conducted on a sample of 70 individuals aged between 22 and 23 years. The questionnaires were administered in comfortable conditions, with the respondents' consent, each being presented with two anonymous tests. The results were analyzed and statistically processed.

DISCUSSION AND RESULTS

The responses obtained from the participants fall within a margin of error of ±5%, considering the sensitive nature of the subject of lying. Many respondents exhibited reluctance to acknowledge the truth about the frequency, ability, context, and typology of the lies they told, which does not necessarily reflect the au-

ceea ce nu reflectă neapărat autenticitatea atitudinii lor faţă de minciună.

În schimb, este posibil ca răspunsurile să fie influenţate de normele şi aşteptările sociale, ceea ce sugerează o tendinţă crescută de conformare la acestea, mai degrabă decât o reflectare fidelă a comportamentului individual. Astfel, interpretarea rezultatelor ţine cont de posibilitatea distorsionării raportării la minciună, ca urmare a fenomenului de autocenzură sau a dorinţei de conformare la idealurile societale.

thenticity of their attitude toward lying.

Instead, it is possible that their responses were influenced by social norms and expectations, suggesting an increased tendency toward conformity rather than an accurate reflection of individual behavior.

Thus, the interpretation of the results takes into account the possibility of distortions in self-reporting on lying, due to self-censorship or the desire to conform to societal ideals.

Tabelul 1. Distribuţia chestionaţilor conform caracteristicilor minciunii (nr.=70, %)
Table 1. Distribution of respondents according to the characteristics of lying (n = 70, %)

Frecvenţă *Frequency*		**Consecinţe** *Consequences*		**Abilitate** *Ability*		**Circumstanţe** *Circumstances*		**Nivel** *Level*
1	2%	29	41%	7	10%	33	47%	**Înalt** *High*
12	17%	35	50%	46	66%	30	43%	**Mediu** *Medium*
57	81%	6	9%	17	24%	7	10%	**Scăzut** *Low*

În urma analizei datelor din tabelul 1, reiese că mai mult de jumătate dintre respondenţi (81%) nu consideră că recurg frecvent la minciuni, indicând un nivel scăzut al acestora. În ceea ce priveşte impactul minciunii asupra individului şi celor din jur, 50% dintre participanţi evaluează consecinţele acesteia la un nivel mediu, ceea ce sugerează o conştientizare moderată a efectelor sale. Astfel, se poate deduce că indivizii manifestă o anumită preocupare faţă de influenţa negativă a minciunii asupra celorlalţi şi asupra propriei persoane. Implicarea proceselor cognitive, cum ar fi analiza şi sinteza rolului minciunii în relaţiile interpersonale, contribuie la reţinerea în faţa tentaţiei de a minţi.

Datele analizate arată că doar 10% dintre respondenţi demonstrează o abilitate ridicată de a detecta minciunile şi de a le formula cu măiestrie. Pe de altă parte, majoritatea celor care au completat chestionarul (66%) afirmă că au o capacitate medie de a minţi. În ceea ce priveşte elaborarea minciunilor în diverse contexte, aproape jumătate dintre participanţi raportează un nivel ridicat de abilitate.

Structura minciunii cuprinde mai multe componente, iar cercetările asupra acestui su-

The analysis of the data in Table 1 reveals that more than half of the respondents (81%) do not consider themselves to resort to lying frequently, indicating a low occurrence of lying.

Regarding the impact of lying on the individual and those around them, 50% of participants assess its consequences at a moderate level, suggesting a medium awareness of its effects. Thus, it can be inferred that individuals show some concern about the negative influence of lying on others and themselves. The involvement of cognitive processes, such as analyzing and synthesizing the role of lying in interpersonal relationships, contributes to restraining the temptation to lie.

The analyzed data show that only 10% of respondents demonstrate a high ability to detect lies and craft them skillfully. On the other hand, the majority (66%) state that they have an average ability to lie. Regarding the formulation of lies in various contexts, nearly half of the participants report a high level of skill.

The structure of a lie includes several components, and research on this topic highlights various dimensions, including cognitive,

biect evidenţiază diverse dimensiuni: cognitive, comportamentale, emoţionale şi sociale.

1. *Intenţia şi motivaţia de a minţi.* Conform analizelor realizate de P. Ekman, R. Feldman şi T. Levine, minciuna este abordată din perspectiva motivaţiilor care o declanşează. Un aspect esenţial al minciunii este intenţia de a ascunde adevărul pentru a obţine un avantaj.

2. *Componenta cognitivă.* Construirea unui fals este mai dificil decât spunerea adevărului. Mincinosul trebuie să formuleze un mesaj înşelător care să nu conţină inconsecvenţe logice şi să nu contrazică ceea ce ascultătorul ar putea deja să ştie. În concordanţă cu această idee, DePaulo et al. [3] şi A. Vrij [22] au descoperit că unii subiecţi au avut nevoie de mai mult timp pentru a formula afirmaţii false decât cele adevărate.

3. *Disconfort şi emoţii.* Potrivit cercetătorilor R. Gray, P. Ekman şi R. Kraut, cele mai frecvent asociate emoţii cu înşelătoria sunt vinovăţia şi anxietatea. Vinovăţia rezultă din implicarea în falsitate, iar anxietatea este legată de teama de a fi prins. P. Ekman a adăugat la această listă şi conceptul de „mângâierea înşelătorului", adică bucuria asociată cu reuşita unei păcăleli [12; 6; 14]. Oricare dintre emoţiile menţionate mai sus poate explica reacţiile autonome asociate cu păcăleala, dar răspunsurile nonverbale sunt considerate acum o reflecţie directă a acestor afecte, mai degrabă decât o consecinţă a excitabilităţii.

4. *Contextul.* Unul dintre cele mai relevante contexte în care apare minciuna este cel social şi relaţional. B. DePaulo şi alţii au identificat că majoritatea minciunilor sunt spuse în interacţiunile sociale, având ca scop protejarea relaţiilor interpersonale, evitarea conflictelor sau menajarea sentimentelor celorlalţi [3]. În acest context, minciunile sunt adesea considerate un mijloc de adaptare socială şi de menţinere a armoniei între oameni.

5. *Frecvenţa.* Un studiu clasic realizat de B. DePaulo et al. [3] a permis o mai bună înţelegere a frecvenţei minciunilor în viaţa cotidiană. Cercetătorii au arătat că adulţii mint frecvent, iar minciunile nu se limitează la situaţiile grave, ci au şi o utilitate în contexte sociale banale. D. Makowski, B. DePaulo şi colegii au descoperit că aproximativ 60% dintre cei cercetaţi mint cel puţin o dată pe zi, iar fiecare persoană spune, în medie, 1-2 minciuni zilnic.

behavioral, emotional, and social aspects.

1. Intention and motivation behind lying. According to analyses by P. Ekman, R. Feldman, and T. Levine, lying is viewed from the perspective of the motivations that trigger it. An essential aspect of lying is the intention to hide the truth in order to gain an advantage.

2. The cognitive component. Constructing a lie is more difficult than telling the truth. The liar must formulate a deceptive message that does not contain logical inconsistencies and does not contradict what the listener might already know. Building on this idea, DePaulo et al. [3] and A. Vrij [22] discovered that some subjects needed more time to formulate false statements than true ones.

3. Discomfort and emotions. According to researchers R. Gray, P. Ekman, and R. Kraut, the most frequently associated emotions with deception are guilt and anxiety. Guilt results from involvement in falsehoods, while anxiety is related to the fear of being caught. P. Ekman also added the concept of 'the deceiver's comfort,' meaning the pleasure associated with the success of a trick [12, 6, 14]. Any of the emotions mentioned above can explain the autonomic reactions associated with deception, but nonverbal responses are now considered a direct reflection of these emotions, rather than a consequence of excitability.

4. The social context. One of the most relevant contexts in which lying occurs is the social and relational one. B. DePaulo et al. identified that most lies are told in social interactions, with the goal of protecting interpersonal relationships, avoiding conflicts, or managing the feelings of others [3]. In this context, lies are often seen as a means of social adaptation and maintaining harmony between people.

5. Frequency. A classic study conducted by B. DePaulo et al. [3] provided a better understanding of the frequency of lies in everyday life. The researchers showed that adults lie frequently, and lies are not limited to serious situations but also serve a purpose in mundane social contexts. D. Makowski and B. DePaulo, along with their colleagues, found that about 60% of those surveyed lie at least once a day, and each person tells, on average, 1 to 2 lies per day. The study showed that lies are gener-

Studiul a arătat că minciunile sunt, de obicei, mai frecvente în interacţiunile sociale decât în alte contexte, precum cele profesionale sau familiale [16, 3].

6. *Gravitatea.* În funcţie de contextul în care este spusă, de intenţiile mincinosului şi de consecinţele sale asupra celor implicaţi, minciuna poate varia semnificativ în gravitate. Totuşi, cercetările moderne sugerează că evaluarea gravităţii minciunii depinde şi de contextul în care este spusă, precum şi de motivele din spatele ei.

7. *Abilitatea.* Abilitatea de a minţi presupune un proces cognitiv complex, care implică simultan mai multe funcţii mentale, precum planificarea, inhibarea impulsurilor, monitorizarea atenţiei şi gestionarea emoţiilor.

8. Controlul. Paradoxal, încercările înşelătorilor de a-şi controla comportamentul pot deveni indicii ale înşelăciunii. Oamenii nu pot controla simultan toate canalele de comunicare, iar unele dintre ele nu sunt complet gestionate de la început. Astfel, apare o discrepanţă; de exemplu, faţa şi corpul, faţa şi vocea sau expresiile pot transmite impresii diferite observatorilor. Controlul minciunii presupune fie inhibarea impulsului de a minţi, fie gestionarea procesului prin care minciuna este construită şi transmisă eficient.

9. Comportamentul aparent se referă la semnele externe sau manifestările care sugerează prezenţa unei minciuni, dar care nu sunt indicii definitive, deoarece pot fi influenţate de factori precum stresul, anxietatea sau oboseala. Cercetările relevante realizate de A. Vrij, B. DePaulo et al., Levine et al. şi M. Zuckerman et al. au evidenţiat comportamentele verbale şi nonverbale asociate cu minciuna.

10. Comportamentul inaparent. A. Vrij, B. DePaulo et al., T. Levine et al. şi M. Zuckerman et al. scriu că acesta se referă la indicii şi trăsături ale comportamentului invizibile sau greu de observat, dar care, totuşi, pot dezvălui un fals sau o intenţie de a induce în eroare. De asemenea, include modificările fiziologice, care pot fi măsurate cu ajutorul tehnologiilor moderne, precum frecvenţa cardiacă, activitatea electrodermală, ritmul respirator sau tensiunea arterială.

11. Consecinţe sau rezultate. Consecinţele minciunii pot fi de natură morală, psihologică, socială şi chiar biologică. Studiile realizate de autori precum DePaulo, Vrij, Baumeister şi Ekman

ally more frequent in social interactions than in other contexts, such as professional or family settings [16, 3].

6. Severity. Depending on the context in which it is told, the liar's intentions, and its consequences on those involved, a lie can vary significantly in severity. However, modern research suggests that the evaluation of a lie's severity depends on the context and the motives behind it.

7. Ability. The ability to lie involves a complex cognitive process that simultaneously engages multiple mental functions, such as planning, inhibiting impulses, monitoring attention, and managing emotions.

8. Control. Paradoxically, attempts by deceivers to control their behavior may become clues to deception. People cannot simultaneously control all communication channels, and some of them are not fully managed from the start. Thus, a discrepancy arises; for example, the face and body, face and voice, or expressions can convey different impressions to observers. Controlling a lie involves either inhibiting the impulse to lie or managing the process of constructing and communicating the lie effectively.

9. Apparent behavior refers to external signs or manifestations that may indicate the presence of a lie but are not definitive clues, as they can be influenced by factors such as stress, anxiety, or fatigue. Relevant research by A. Vrij, B. DePaulo et al., Levine et al., and M. Zuckerman et al. has highlighted verbal and nonverbal behaviors associated with lying.

10. Invisible behavior. A. Vrij, B. DePaulo et al., T. Levine et al., and M. Zuckerman et al. state that this refers to clues and traits of behavior that are invisible or difficult to observe but may still reveal a falsehood or the intention to deceive. It also includes physiological changes, which can be measured using modern technologies, such as heart rate, electrodermal activity, breathing rate, or blood pressure.

11. Consequences or outcomes. The consequences of lying can be moral, psychological, social, and even biological in nature. Studies conducted by authors such as DePaulo, Vrij, Baumeister, and Ekman have examined these effects, highlighting three major directions:

au analizat aceste efecte, evidenţiind trei direcţii majore: impactul asupra individului, asupra relaţiilor interpersonale şi asupra societăţii.

Comportamentele care indică o posibilă minciună sunt variate şi adesea subtile, incluzând schimbări în limbajul corpului, modificări ale vocii, inconsecvenţe între cuvinte şi acţiuni, precum şi manipularea percepţiei prin distorsionarea informaţiilor. În ceea ce priveşte frecvenţa şi abilitatea de a spune şi analiza minciunile, D. Makowski scrie că, deşi păcăleala este adesea studiată ca un act ce implică, dar nu se limitează la producerea sau recepţionarea acesteia, minciuna ar putea fi, de asemenea, înţeleasă şi investigată ca o trăsătură dispoziţională, adică o caracteristică metastabilă a personalităţii. Totuşi, utilizarea chestionarelor pentru evaluarea înşelăciunii ridică inevitabil întrebarea dacă rezultatele ar putea fi influenţate de biasul de răspuns şi de percepţiile distorsionate din autoevaluare [16, p. 12].

T. Levine adoptă o abordare diferită, investigând categorisirea în diferite „profiluri" pe baza numărului de minciuni spuse zilnic. El a sugerat existenţa a două grupuri distincte: mincinoşii de zi cu zi – majoritatea populaţiei generale – şi mincinoşii prolifici, care au o tendinţă semnificativ mai mare de a minţi şi al căror comportament necinstit este adesea asociat cu probleme serioase. Aceste constatări sunt în concordanţă cu studiile care sugerează că manipularea, sociabilitatea, anxietatea şi gestionarea impresiilor sunt trăsături asociate cu o capacitate auto-raportată ridicată de a minţi.

Analiza rezultatelor chestionării tipurilor de minciună (I. Şkuratova) este prezentată în tabelul 2.

Din cele şapte tipuri de minciună analizate, cei mai mulţi respondenţi (40%) au manifes-

impact on the individual, on interpersonal relationships, and on society.

The behaviors that indicate a possible lie are varied and often subtle, including changes in body language, alterations in voice, inconsistencies between words and actions, as well as manipulating perception by distorting information.

Regarding the frequency of lies and the ability to both tell and analyze them, D. Makowski writes that although deception is often studied as an act involving, but not limited to, its production or reception, lying could also be understood and investigated as a dispositional trait, i.e., a metastable personality characteristic.

However, the use of questionnaires to assess deception inevitably raises the question of whether the results could be influenced by response bias and distorted perceptions in self-assessment [16, p. 12].

T. Levine adopts a different approach, investigating categorization into different "profiles" based on the number of lies told daily. He suggested the existence of two distinct groups: everyday liars – the majority of the general population – and prolific liars, who have a significantly higher tendency to lie and whose dishonest behavior is often associated with serious problems. These findings align with studies suggesting that traits such as manipulability, sociability, anxiety, and impression management are associated with a high self-reported ability to lie.

The analysis of the results of the questionnaire on types of lies (I. Shkuratova) is presented in Table 2.

Tabelul 2. Percepţia tipurilor şi motivaţia minciunii (nr.=70, %)
Table 2. Perception of the Types and Motivation of Lies (n=70, %)

Tipul de minciună *Type of Lie*	**Nivel scăzut (nr.,%)** *Low Level (nr,%)*		**Nivel mediu (nr.,%)** *Medium Level (nr,%)*		**Nivel înalt (nr.,%)** *High Level (nr,%)*	
Etică *Ethical*	15	21%	37	53%	18	23%
Benefică *Beneficial*	19	27%	50	71%	1	2%
De Completare *Complementary*	28	40%	37	52%	5	7%

Justificativă *Justificatory*	5	7%	49	70%	16	23%
Tacită *Tacit*	3	4%	37	52%	30	43%
Bârfă *Gossip*	14	20%	47	67%	9	13%
Autoprezentare *Self-presentation*	24	34%	36	51%	10	14%
Motive *Motivations*	28	40%	38	54%	4	6%

tat un comportament de minciună de completare la un nivel redus. Nivelul mediu de păcălire a fost cel mai frecvent înregistrat pentru majoritatea tipurilor de minciună. Printre acestea, minciuna benefică şi cea de justificare s-au dovedit a fi cele mai frecvente, reflectând forme subtile de falsificare a realităţii. Autojustificarea în contextul exprimării falsurilor a fost observată la 70% dintre respondenţi, ceea ce sugerează o tendinţă de a masca intenţiile sau acţiunile false sub un pretext de raţionalizare personală. Rezultatele indică faptul că o proporţie semnificativă dintre respondenţi recurge la diverse forme de minciună, iar motivaţiile acestora sunt adesea legate de protejarea imaginii proprii şi justificarea comportamentelor. Minciuna tacită şi cea etică reprezintă cele mai frecvente forme de falsificare a realităţii la un nivel înalt, ceea ce subliniază complexitatea şi subtilitatea fenomenului în cadrul interacţiunilor sociale. Datele sugerează că acest fenomen reflectă presiunea socială sau strategii de adaptare la aşteptările externe, mai degrabă decât o reală intenţie de a înşela sau manipula.

CONCLUZII.

1. Minciuna prezintă caracteristici complexe, care sunt tangenţiale cu contextul, motivaţiile, scopurile şi intenţiile persoanei care o exprimă, indicând faptul că nu reprezintă un comportament simplu, ci unul multidimensional, influenţat de diverşi factori situaţionali şi psihologici.

2. Rezultatele arată că majoritatea respondenţilor nu percep recurgerea frecventă la minciuni, sugerând o autoevaluare mai pozitivă a comportamentului propriu în raport cu

Of the seven types of lies analyzed, most respondents (40%) exhibited a low level of filler lying. A moderate level of deception was the most frequently recorded across the majority of lie types. Among these, beneficial and justifying lies proved to be the most common, reflecting subtle forms of reality distortion.

Self-justification in the context of expressing falsehoods was observed in 70% of respondents, suggesting a tendency to mask false intentions or actions under the pretext of personal rationalization. The results indicate that a significant proportion of respondents resort to various forms of lying, with motivations often linked to self-image protection and behavior justification.

Implicit and ethical lies represent the most frequent forms of reality distortion at a high level, highlighting the complexity and subtlety of the phenomenon in social interactions. The data suggest that this phenomenon reflects social pressure or adaptation strategies to external expectations rather than a genuine intent to deceive or manipulate.

CONCLUSIONS

1. Lying exhibits complex characteristics that intersect with context, motivations, goals, and the speaker's intentions, indicating that it is not a simple behavior but a multidimensional one influenced by various situational and psychological factors.

2. The results show that most respondents do not perceive themselves as frequently resorting to lies, suggesting either a more positive self-assessment of their behavior in re-

adevărul, o tendinţă de a minimiza propriile acte de falsificare.

3. Impactul minciunii asupra individului şi celor din jur este perceput cu un grad moderat de conştientizare, ceea ce sugerează o înţelegere parţială a efectelor negative ale minciunii atât asupra imaginii proprii, cât şi asupra relaţiilor interpersonale.

4. Abilitatea de a spune şi de a detecta minciuni se manifestă la un nivel mediu, indicând că respondenţii au o competenţă relativă în ceea ce ţine de recunoaşterea şi utilizarea minciunilor.

5. Motivaţiile din spatele minciunilor sunt, în principal, legate de protejarea imaginii proprii şi justificarea comportamentelor, ceea ce sugerează o dorinţă de autoapărare psihologică şi o tendinţă de evitare a judecăţii negative din partea celor din jur.

6. Pe măsură ce indivizii devin mai conştienţi de consecinţele potenţiale ale minciunilor, motivaţia lor de a le spune creşte.

7. Minciuna tacită şi autojustificarea se numără printre cele mai frecvente forme de falsificare a realităţii, ceea ce indică faptul că mulţi respondenţi preferă să utilizeze strategii subtile de manipulare a adevărului. Acestea nu implică minciuni directe, dar sunt totuşi menite să modifice percepţia altora asupra realităţii.

Aceste concluzii evidenţiază complexitatea fenomenului minciunii şi subliniază importanţa contextului, motivelor psihologice şi normelor sociale în vederea formării şi utilizării falsurilor. Cercetările efectuate sugerează necesitatea unei ample investigaţii suplimentare în privinţa rolului minciunii în relaţiile interpersonale.

lation to the truth or a tendency to downplay their own acts of deception.

3. The impact of lying on both the individual and those around them is perceived with a moderate level of awareness, suggesting a partial understanding of its negative effects on self-image and interpersonal relationships.

4. The ability to tell and detect lies is manifested at a moderate level, indicating that respondents have a relative competence in recognizing and using deception.

5. The motivations behind lying are primarily related to self-image protection and behavior justification, suggesting a psychological self-defense mechanism and a tendency to avoid negative judgment from others.

6. As individuals become more aware of the potential consequences of lying, their motivation to lie increases.

7. Implicit lying and self-justification are among the most common forms of reality distortion, indicating that many respondents prefer to use subtle strategies to manipulate the truth. While these do not involve direct falsehoods, they still serve to alter others' perceptions of reality.

These conclusions highlight the complexity of lying as a phenomenon and emphasize the importance of context, psychological motives, and social norms in the formation and use of deception. The research conducted suggests the need for further in-depth investigation into the role of lying in interpersonal relationships.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Arcimowicz B., Cantarero K., Soroko E.*, Motivation and Consequences of Lying. A Qualitative Analysis of Everyday Lying.* Forum Qualitative Sozialforschung Forum: Qualitative Social Research, 2015, 16(3). https://doi.org/10.17169/fqs-16.3.2311.
2. Barnett Mark., Jeffrey S. Bartel, Susan R. Burns, Warren Sanborn. *Perceptions of children who lie: Influence of lie motive and benefit*. The Journal of genetic psychology, 2000, 161(3), p. 381-3. DOI:10.1080/00221320009596719.
3. DePaulo B., Lindsay J., Malone B., Muhlenbruck L., Charlton K., Cooper H. *Cues*

to deception. Psychological Bulletin, 2003,129(1), p. 74-112.
4. DeSteno D., *Truth About Trust: How it determines success in life, love, learning, and more*. 2014, 288 p. ISBN 1594631239.
5. Doron Ronald. *Dicţionar de psihologie*, Bucureşti, 1999, 747 p.
6. Ekman P., *Minciunile adulţilor: indici ai* înşelătoriei *în căsnicie, afaceri şi politică*. trad, Bucureşti, 2009, 488 p. ISBN 978-973-707-297-9.
7. Fryling M. *A Developmental-behavioral analysis of lying.* International Journal of psychology and psychological therapy, Los Angeles, USA, 2016, 16, 1, p.13-22.
8. Feldman R., *The liar in your life: The way to truthful relationships*, New York, 2010, 320 p. ISBN 9780446534932.
9. Farisha A., Sakkeel K. *Psychology of lying*. The International Journal of Indian Psychology, Volume 2, Issue 2, 2015, 8 p. ISSN 2348-5396, DOI: 10.25215/0202.047.
10. Hanga Vladimir. *Mic dicţionar juridic*. 1999. ISBN 773-588-185-3.
11. Iftenie V. *Medicina legală*. Ed. Ştiinţelor medicale, Bucureşti, 2012, 80 p.
12. Gray R. *Lies, liars, and lie detection*. Federal Probation, 2011, 75(3):31, 11 p.
13. Knapp Mark L. McGlone Matthew, Griffin Darrin. *Lying and deception in human interaction*. Dubuque, Iowa, Kendall Hunt Publishing, 2015, 422 p. ISBN-10 1465284591.
14. Kraut R. *Verbal and nonverbal cues in the perception of lying*. Departments of Psychology and Sociology, Journal of Personality and Social Psychology, 1978, Vol. 36, No. 4, 380-391.
15. Levine T. *Duped: Truth-default theory and the social science of lying and deception.* Journal of Communication, The University of Alabama Press, 2020, 384 p.
16. Makowski Dominique, Tam Pham, Zen J. Lau, Adrian Raine, S.H. Annabel Chen. *The structure of deception: Validation of the lying profile questionnaire*. Current Psychology, 2021, 16 p. DOI: 10.1007/s12144-021-01760-1.
17. Masip Jaume, Eugenio Garrido and Carmen Herrero. *Defining deception*. Spain, Anales de psicología, 2004, vol. 20, nr.1, p. 147-171.
18. Marwen M., *Detectarea minciunii. Demascarea mincinoşilor*, trad. Bucureşti, Meteor Publishing, p.224, ISBN 9786069100295.
19. Piaget J., *Judecata morală la copil*, trad., Bucureşti, 2012, 456 p. ISBN 978-9975-79-737-5.
20. Talwar V., Fen Xu. *Lying and truth-telling in children: From concept to action, child development*. 2010, 81(2), p.581-596. DOI:10.1111/j.1467-8624.2009.01417.x.
21. Thomas A., Papriwal N.,*The psychology of lying*. International Journal of Neurolinguistics & Gestalt Psychology, 2021, Vol. 1, No. 1 https://doi.org/10.52522/ijngp.v1i1.5.
22. Vrij A., *Detecţia minciunii şi a comportamentului simulat: dileme şi oportunităţi*. Cluj-Napoca, trad., 2012, 467 p. ISBN 978-606-8244-48-8.
23. Zuckerman M., DePaulo B., Rosenthal R. *Verbal and nonverbal communication of deception*. Advances in Experimental Social Psychology, 1981, 14, p. 1-59.
24. Фрай А., *Детекция лжи и обмана*. СПб, 2005, с. 320. ISBN5-93878-157-4.
25. Шкуратова И. П. *Отношение студентов к разным видам своей и чужой лжи* // Сб. Индивидуальные различия в познании и общении, Ростов-на-Дону, Антей, 2007, с. 266-284.

CZU 343.144.5

DOI 10.5281/zenodo.17318118

TESTAREA CU UTILIZAREA POLIGRAFULUI: 10 ANI DE APLICARE PRACTICĂ

Igor DONCENCO [1]

Articolul reprezintă o analiză a evoluției și eficienței testării cu utilizarea poligrafului în Republica Moldova pe parcursul unui deceniu de aplicare instituțională (2014–2023) în cadrul Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției. În cadrul articolului sunt prezentate date cantitative relevante privind frecvența testărilor și tipurile de solicitări, demonstrând o acuratețe ridicată și o aplicabilitate practică semnificativă. Pentru evaluarea impactului real al metodei, rezultatele obținute prin testare au fost comparate cu hotărârile judecătorești, iar utilizarea poligrafului a fost analizată din multiple perspective. De asemenea, este abordată situația și statutul aplicării testărilor cu utilizarea poligrafului în Republica Moldova, SUA, România și Ucraina. Prin prisma experienței acumulate, se poate constata că testarea poligraf contribuie eficient la clarificarea unor cazuri complexe și, în anumite situații, permite obținerea unor informații relevante suplimentare.

Concluziile subliniază relevanța testării poligraf ca instrument complementar de investigare, evidențiind totodată necesitatea dezvoltării continue a domeniului prin perfecționarea profesională a specialiștilor, armonizarea cadrului normativ și extinderea domeniului de aplicare în condiții de rigoare științifică și etică instituțională.

Cuvinte-cheie: poligraf, testare cu utilizarea poligrafului, detector al comportamentului simulat, investigarea infracțiunilor, selectarea personalului, hotărâri judecătorești, centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare.

POLYGRAPH TESTING: 10 YEARS OF PRACTICAL APPLICATION

Igor DONCENCO [1]

The article analyzes the evolution and effectiveness of polygraph testing in the Republic of Moldova over a decade of institutional application (2014–2023) within the Forensic and Judicial Expertise Center of the General Police Inspectorate. Relevant quantitative data are presented concerning the frequency of polygraph tests and the types of requests received, highlighting a high degree of accuracy and significant practical applicability. In order to assess the actual impact of the method, the test results were compared with court rulings, and the use of polygraph was examined from multiple perspectives. The article also addresses the current status and implementation of polygraph testing in the Republic of Moldova, United States of America, Romania, and Ukraine. Based on the gathered experience, it can be concluded that polygraph testing effectively contributes to the clarification of complex cases and, in certain situations, enables the retrieval of additional relevant information.

The conclusions emphasize the relevance of the polygraph as a complementary investigative tool, while also underscoring the need for continuous development of the field through advanced professional training, regulatory harmonization, and the expansion of its application under scientifically rigorous and ethically responsible conditions.

Keywords: polygraph, polygraph testing, simulated behavior detector, criminal investigation, personnel selection, judicial decisions, Forensic and Judicial Expertise Center.

INTRODUCERE

De-a lungul timpului, omenirea s-a confruntat cu necesitatea de a investiga infracţiunile, iar crimele rămase nepedepsite au manifestat un impact negativ asupra percepţiei de securitate şi a încrederii în justiţie la nivel

INTRODUCTION

Throughout history, people have faced the need to investigate crimes, and unsanctioned offenses have had a negative impact on the perception of security and public trust in the justice system. In this context, polygraph

[1] Doctor în psihologie, şef al Secţiei testarea cu utilizarea poligrafului al Centrului tehnico-criminalistic şi expertize judiciare al IGP al MAI; e-mail: DoncencoIA@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-3036-1627

PhD in psychology, Head of the Polygraph testing Section of the Forensic and judicial expertise Center of the GPI of the MIA; e-mail: DoncencoIA@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-3036-1627

de societate. În acest context, testarea cu poligraful s-a dovedit a fi un instrument eficient nu doar pentru combaterea infracţiunilor, ci şi în vederea prevenirii acestora, având un rol important în obţinerea unor informaţii relevante pentru stabilirea adevărului.

Metodele de evaluare a sincerităţii au rădăcini adânci în istorie, fiind fundamentate pe practici şi tehnici dezvoltate pe parcursul timpului, pentru a identifica comportamentele mincinoase şi a proteja integritatea proceselor decizionale. În acest sens, testarea cu utilizarea poligrafului este un mijloc standardizat, tehnologic avansat de analiză a reacţiilor fiziologice corelate cu veridicitatea declaraţiilor.

Practica utilizării poligrafului în Republica Moldova nu se limitează doar la activitatea Centrului tehnico-criminalistic şi expertize judiciare (CTCEJ) al Inspectoratului General al Poliţiei (IGP) din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (MAI), ci implică şi contribuţia altor instituţii publice. Totuşi, articolul de faţă reflectă exclusiv experienţa acumulată în cadrul CTCEJ, evidenţiind aspectele relevante din activitatea sa de utilizare a poligrafului. Pentru a înţelege dezvoltarea şi consolidarea utilizării poligrafului, este necesar să menţionăm câteva repere cronologice importante:

1) În anii ‹90, în cadrul Direcţiei Tehnico-Criminalistice a fost creat un laborator pentru testări cu utilizarea poligrafului. Scopul principal al acestuia era sprijinirea organelor de drept în vederea descoperirii infracţiunilor şi stabilirii adevărului, cu rezultate pozitive în practica investigativă.

2) În anul 2008 a fost adoptată Legea nr. 269 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), care reglementează aspectele esenţiale ale testărilor cu utilizarea poligrafului [1].

3) În 2012, Legea privind activitatea specială de investigaţii a fost modificată, eliminând „convorbirile cu utilizarea detectorului de comportament simulat" din lista măsurilor operative de investigaţie [2]. Această schimbare a reflectat o abordare diferită asupra utilizării poligrafului, excluzându-l din categoria instrumentelor operative.

4) Ulterior, în anul 2014, a fost emisă Hotărârea Guvernului nr. 475, care a instituit Comisia de Stat pentru testări cu utilizarea poligrafului. Comisia a elaborat regulamente ce definesc

testing has proven to be an effective tool not only in combating crime but also in preventing it, playing a significant role in obtaining relevant information for establishing the truth.

Methods for assessing human truthfulness have deep historical roots, grounded in practices and techniques developed over time to identify deceptive behavior and to safeguard the integrity of decision-making processes. In this regard, polygraph testing represents a standardized, technologically advanced method for analyzing physiological responses associated with the veracity of statements.

The use of polygraph testing in the Republic of Moldova is not limited to the activity of the Forensic and Judicial Expertise Center (FJEC) of the General Police Inspectorate (GPI) under the Ministry of Internal Affairs (MIA), but also involves the contribution of other public institutions. However, the present article focuses exclusively on the experience accumulated within the FJEC, highlighting the most relevant aspects of its polygraph-related activity. To better understand the development and institutional consolidation of polygraph use, it is necessary to outline several key chronological milestones:

1. In the 1990s, a polygraph testing laboratory was established within the Forensic Department. Its primary objective was to support law enforcement bodies in solving crimes and establishing the truth, with demonstrably positive results in investigative practice.

2. In 2008, Law No. 269 on the application of simulated behavior detection testing (polygraph) was adopted, regulating the essential aspects of polygraph-based examinations [1].

3. In 2012, the Law on Special Investigative Activities was amended, removing "interviews using simulated behavior detectors" from the list of operative investigation measures [2]. This legislative change marked a shift in the legal treatment of the polygraph, excluding it from the category of operational tools.

4. Subsequently, in 2014, Government Decision No. 475 was issued, establishing the State Commission for Polygraph Testing (SCPT). The Commission developed regulations defining the status, competencies, and responsibilities of polygraph examiners and their assistants [3].

statutul, competențele și responsabilitățile poligrafologilor și asistenților acestora [3].

5) Începând cu anul 2017 a fost extinsă aplicabilitatea testărilor și în cadrul proceselor de selectare a personalului, precum angajarea sau detașarea.

6) În anul 2018, Curtea Constituțională a stabilit că obligativitatea obținerii unui rezultat pozitiv la testul poligraf, în cadrul concursului pentru selectare a personalului, constituie o măsură disproporționată. Totodată, Curtea a recunoscut că nu există alternative mai puțin intruzive și mai eficiente decât testarea cu poligraful [4]. Ca urmare, acest fapt a condus la abrogarea temeiului juridic pentru inițierea testărilor în procesul de selecție a personalului, măsură adoptată în perioada 2019-2021, la inițiativa Autorității Naționale de Integritate (ANI), a Consiliului Superior al Procurorilor și a Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) [5].

7) În aprilie 2023 a fost creată Secția testări cu utilizarea poligrafului în cadrul CTCEJ al IGP al MAI.

8) În anul 2024, dreptul de a iniția testări cu utilizarea poligrafului a fost extins către alte instituții, cum ar fi Serviciul de Protecție și Pază de Stat și, ulterior, Ministerul Apărării, în baza deciziilor guvernamentale adoptate spre sfârșitul anului.

În pofida unor provocări, precum modificările legislative și dificultățile juridice sau operaționale survenite, utilizarea poligrafului continuă să își extindă aplicabilitatea în diverse instituții publice.

METODOLOGIE

Pentru a realiza acestui studiu, a fost adoptat un demers metodologic mixt, combinând analiza cantitativă și calitativă a datelor disponibile în cadrul CTCEJ. Printre metodele utilizate se numără metoda logică, analiza comparativă, analiza sistemică, descrierea și deducția. Analiza cantitativă s-a axat pe datele din registrele interne ale CTCEJ și pe datele statistice oficiale disponibile pe portalul *statistica.md*. De asemenea, a fost realizată o analiză comparativă între rezultatele testărilor poligraf și hotărârile instanțelor de judecată, accesate pe platforma *instante.justice.md*. Cercetarea a integrat atât perspective teoretice, cât și practice, utilizând surse oficiale și științifice,

5. Starting in 2017, polygraph testing was also extended to personnel selection procedures, such as employment and internal transfer.

6. In 2018, the Constitutional Court ruled that requiring a positive polygraph test result as a mandatory condition in personnel selection processes constitutes a disproportionate measure. At the same time, the Court acknowledged that no less intrusive and more effective alternatives to polygraph testing were available [4]. As a result, during the period 2019–2021, the legal basis for initiating such tests in selection procedures was repealed at the initiative of the National Integrity Authority (NIA), the Superior Council of Prosecutors, and the Superior Council of Magistracy (SCM) [5].

7. In April 2023, the Polygraph Testing Section was created within the Forensic and Judicial Expertise Center of the General Police Inspectorate under the MIA.

8. In 2024, the right to conduct polygraph testing was extended to additional institutions, such as the State Protection and Guard Service and, subsequently, the Ministry of Defense, based on governmental decisions adopted toward the end of the year.

Despite challenges such as legislative changes and legal or operational obstacles, the application of polygraph testing continues to expand across various public institutions.

METHODOLOGY

To carry out this study, a mixed methodological approach was adopted, combining both quantitative and qualitative analysis of the data available within CTCEJ. The methods used include logical reasoning, comparative analysis, systemic analysis, description, and deduction. The quantitative analysis focused on data from CTCEJ's internal registers and official statistics available on the portal statistica.md. Additionally, a comparative analysis was conducted between polygraph test results and final court rulings, accessed via the platform instante.justice.md.

The research integrated both theoretical and practical perspectives, utilizing official and scientific sources and applying standardized techniques to provide a clear overview of the

aplicând tehnici standardizate pentru a oferi o imagine clară asupra eficienței și aplicabilității poligrafului în Republica Moldova.

LISTA ABREVIERILOR

ANI – Autoritatea Națională de Integritate
APA – Asociația Americană de Poligraf
CNA – Centrul Național Anticorupție
CSM - Consiliul Superior al Magistraturii
CSTUP – Comisia de Stat pentru testări cu utilizarea poligrafului
CTCEJ – Centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare
EPA – Asociația Europeană de Poligraf
IGP – Inspectoratul General de Poliție
MAI – Ministerul Afacerilor Interne
SUA – Statele Unite ale Americii.

REZULTATE ŞI DISCUȚII

Rezumând activitatea desfășurată, vom începe cu analiza dinamicii numărului de solicitări recepționate pentru testarea cu utilizarea poligrafului în perioada 2014-2023 (pe parcursul a 10 ani de activitate) de la diferite autorități abilitate cu dreptul de inițiere a testării (Tabelul 1).

effectiveness and applicability of the polygraph in the Republic of Moldova.

LIST OF ABBREVIATIONS

APA – American Polygraph Association
EPA – European Polygraph Association
FJEC – Forensic and Judicial Expertise Center
GPI – General Police Inspectorate
MIA – Ministry of Internal Affairs
NIA – National Integrity Authority
SCM - Superior Council of Magistracy
SCPT – State Commission for Polygraph Testing
USA – United States of America

RESULTS AND DISCUSSIONS

Summarizing the carried aut activity, we begin with an analysis of the dynamics in the number of requests received for polygraph testing during the 2014–2023 period (over 10 years of practice), submitted by various authorities legally empowered to initiate such examinations (Table 1).

Tabelul 1. Numărul de solicitări pentru testarea cu utilizarea poligrafului
Table 1. Number of requests for polygraph testing

	IGP/ General Police Inspectorate	Procuratura /Prosecutors Office	CSM/ Superior Council of Magistracy	MAI/ Ministry of Internal Affairs	Serviciul Vamal / Customs Service	ANI / National Integrity Agency	CNA / National anticorruption center	Altele / other	Total
2014	185	9	-	7	-	-	-	17	218
2015	127	4	-	3	1	-	-	12	147
2016	154	16	-	5	2	-	1	20	198
2017	100	18	-	1	-	-	3	1	122
2018	86	34	-	2	3	-	-	-	125
2019	61	5	65	-	2	-	-	-	133
2020	120	13	40	3	-	1	-	-	177
2021	125	17	-	2	2	8	-	-	154
2022	106	55	-	1	5	-	-	-	167
2023	104	15	-	7	-	-	-	-	126
Total	**1168**	**186**	**105**	**31**	**15**	**9**	**4**	**50**	**1568**

Toate solicitările au fost prelucrate. Testările au fost efectuate folosind tehnici validate, alese în concordanţă cu scopul lor specific. IGP a fost autoritatea cu cel mai mare număr de solicitări (1.168), ceea ce reprezintă aproximativ 74,5% din numărul lor totalul. Pe parcursul anilor, CTCEJ a colaborat practic cu toate instituţiile abilitate cu drept de iniţiere a testării. La general, pot fi formulate următoarele concluzii:

1. Media solicitărilor se situează în jur de 150 pe an, sugerând un volum constant de activitate în domeniul testărilor cu utilizarea poligrafului.

2. În anii 2014 şi 2016 s-au înregistrat cele mai multe solicitări – 218 şi, respectiv, 198, datorită faptului că în ciuda modificărilor legislative, ofiţerii de investigaţii, care au avut experienţa pozitivă cu solicitarea testărilor, au continuat să utilizeze testarea poligraf pentru clarificarea circumstanţelor informaţiilor furnizate de persoanele implicate în dosarele penale. Această practică subliniază rolul important al poligrafului ca instrument complementar în procesul de investigare şi obţinere a informaţiilor importante pentru descoperire infracţiunilor.

3. Anii 2017 şi 2018 au înregistrat cel mai scăzut număr de solicitări, respectiv 122 şi 125. Nu a fost stabilită o cauză directă şi obiectivă. Reiese că principalul iniţiator al testărilor – IGP, a apelat tot mai rar la utilizarea poligrafului. Dacă excludem solicitările legate de selectarea personalului, putem analiza statistica tuturor infracţiunilor înregistrate pe ani comparativ cu utilizarea poligrafului (vezi tabelul 2) [6].

All requests were processed, and the examinations were conducted using validated testing techniques, selected in accordance with the specific objectives of each case. The GPI was the authority with the highest number of requests throughout the entire period, totaling 1,168, which represents approximately 74.5% of all submissions. Over the years, the Forensic and Judicial Expertise Center has collaborated with nearly all institutions authorized to initiate polygraph testing. Overall, the following conclusions can be drawn:

1. The average number of requests is approximately 150 per year, indicating a consistent volume of activity in the field of polygraph examinations.

2. The years 2014 and 2016 recorded the highest number of requests — 218 and 198 respectively — due to the fact that, despite legislative changes, investigative officers who had previously experienced the benefits of polygraph testing continued to use it to clarify the circumstances of the information provided by individuals involved in criminal cases. This practice highlights the significant role of the polygraph as a complementary tool in the process of investigation and in obtaining crucial information for solving crimes.

3. The years 2017 and 2018 marked a decline in the number of requests, with 122 and 125 respectively. No direct or objective cause was identified; however, it became evident that the main initiator of such examinations—GPI—began to make less frequent use of polygraph testing. If personnel selection-related requests are excluded, a comparative analysis of all recorded criminal offenses by year versus the use of polygraph testing can be conducted (see Table 2) [6].

Tabelul 2. Statistica tuturor infracţiunilor înregistrate în perioada 2014-2023.
Table 2. Statistics of all registered crimes in the period 2014-2023.

Anul / Year	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Total infracţiuni / Total crimes	41783	40302	41921	35581	32035	31657	26342	27159	26833	24001
Solicitări poligraf / Polygraph requests	218	147	198	108	113	65	125	143	139	115
Utilizarea poligrafului / Polygraph application	0,52%	0,36%	0,47%	0,30%	0,35%	0,21%	0,47%	0,53%	0,52%	0,48%

Raportarea utilizării poligrafului la numărul total al infracţiunilor înregistrate în Republica Moldova oferă un indicator al relevanţei acestei metode în practica investigativă. Astfel, în perioada 2014-2023, dintr-un total de peste 327.000 de infracţiuni, testarea poligraf a fost solicitată în 1371 de cazuri, ceea ce corespunde unei frecvenţe medii de 0,42% – adică aproximativ 4 testări la fiecare 1.000 de cazuri.

Cele mai frecvente tipuri de cazuri pentru care a fost solicitată testarea cu poligraful sunt:

- Furt – 442 de solicitări;
- Selectarea personalului – 196 de solicitări;
- Omor – 190 de solicitări;
- Huliganism – 111 solicitări;
- Viol – 97 de solicitări.

Datele statistice arată că cel mai mare număr de solicitări pentru testare provine în cazurile de furturi, 28,2%, selectarea personalului şi investigarea omorurilor, câte 12%, huliganism, 7%, viol, 6%. Daca privim prin prisma tuturor infracţiunilor înregistrate în perioada 2014-2023, se poate observa în cadrul căror tipuri de cazuri se apelează cel mai frecvent la utilizarea testării cu poligraful (vezi tabelul 3) [6].

The correlation between the use of polygraph testing and the total number of registered criminal offenses in the Republic of Moldova provides an indicator of the method's relevance in investigative practice. Between 2014 and 2023, out of more than 327,000 reported crimes, polygraph testing was requested in 1,371 cases, corresponding to an average frequency of 0.42%—or approximately 4 tests per 1,000 cases.

The most common types of cases for which polygraph testing was requested are:

- Theft – 442 requests;
- Personnel selection – 196 requests;
- Murder – 190 requests;
- Hooliganism – 111 requests;
- Rape – 97 requests.

The statistical data shows that the largest number of requests for testing comes from theft cases – 28.2%, personnel selection and murder investigations – 12% each, hooliganism – 7%, and rape – 6%. However, when examining all recorded offenses during the period 2014–2023, it becomes evident which types of cases most frequently involve the use of polygraph testing (see Table 3) [6].

Tabelul 3. Procentajul utilizării poligrafului pentru descoperirea infracţiunilor (2014-2023).
Table 3. The Percentage of Polygraph use for crime detection (2014-2023).

	Total înregistrate / Total recorded	**Utilizarea poligrafului / Polygraph aplication**	**%**
Omor / Murder	1617	190	11,75%
Viol / Rape	2913	97	3,33%
Huliganism / Hooliganism	13195	111	0,84%
Furt / Theft	110393	442	0,40%

Deşi furtul are cel mai mare număr absolut de solicitări, utilizarea relativă a testării este mai intensă în cazurile de omor, unde 190 de testări au fost efectuate dintr-un total de 1.617 dosare (11,75%). Acest indicator subliniază caracterul strategic al poligrafului în anchetele complexe. Având în vedere gravitatea acestor infracţiuni şi necesitatea sporită de a le soluţiona rapid, utilizarea poligrafului devine un instrument eficient pentru confirmarea sau infirmarea unor piste investigative. Astfel, frecvenţa ridicată a utilizării poligrafului în ca-

Although theft accounts for the highest absolute number of requests, the relative use of polygraph testing is significantly more intensive in homicide cases, where 190 tests were conducted out of a total of 1,617 cases (11.75%). This indicator highlights the strategic value of the polygraph in complex investigations. Given the gravity of such crimes and the increased need for their swift resolution, the polygraph becomes an effective tool for confirming or refuting investigative leads. Therefore, the high

zurile de omor este justificată de necesitatea accelerării anchetei şi de sprijinul pe care acesta îl oferă în procesul de stabilire a adevărului.

Importanţa practică a testării cu utilizarea poligrafului este reflectată şi de faptul că, în perioada 2019–2023, din 693 de testări efectuate, în 62 de cazuri (8,9%) s-au obţinut recunoaşteri ale vinovăţiei sau informaţii esenţiale pentru soluţionarea cazurilor. Mai exact:

• 41 de recunoaşteri au fost obţinute în timpul testării;

• 21 de recunoaşteri au fost obţinute ulterior testării, fie în urma prezentării rezultatelor de către ofiţerii de urmărire penală, fie în instanţă.

Utilizarea poligrafului este o metodă integral umană, etică şi non-violentă, care nu prejudiciază onoarea, libertatea **şi** demnitatea persoanei [7]. În completarea faptului că Curtea Constituţională s-a pronunţat în favoarea utilizării în continuare a poligrafului, merită de menţionat faptul că testarea cu utilizarea poligrafului reprezintă un echilibru între drepturile persoanei testate şi nevoia utilizării poligrafului pentru realizarea justiţiei şi protecţia intereselor publice [4]. Este mai mult decât un „detector de minciuni" – este un „detector al adevărului". De exemplu, conform datelor din tabelul 4, rezultatele ce confirmă veridicitatea declaraţiilor sunt de două ori mai frecvente decât cele ce indică înşelăciunea. Poligraful, utilizat corect, adaugă un plus de precizie la evaluarea declaraţiilor, facilitând identificarea inconsecvenţelor sau confirmarea veridicităţii acestora. În acest sens, poligraful devine un instrument complementar esenţial în procesul de investigaţie, susţinând atât eficienţa, cât şi corectitudinea proceselor judiciare.

frequency of polygraph use in homicide cases is justified by the necessity to expedite investigations and by the support it provides in the process of establishing the truth.

The practical importance of polygraph testing is further demonstrated by the fact that, between 2019 and 2023, out of 693 examinations conducted, in 62 cases (8.9%) confessions of guilt or essential information for case resolution were obtained:

• 41 confessions were obtained during testing;

• 21 confessions were obtained after the testing, either following the presentation of the results by the criminal investigation officers or in court.

The use of the polygraph is an inherently human, ethical, and non-violent method that does not infringe upon a person's honor, liberty, or dignity [7]. In addition to the fact that the Constitutional Court has ruled in favor of the continued use of polygraph testing, it is worth emphasizing that this method represents a balance between the rights of the individual being examined and the need to employ such tools in the pursuit of justice and the protection of public interest [4]. It is more than a "lie detector"; it is a "truth detector." For instance, as shown in Table 4, results confirming the truthfulness of statements are twice as frequent as those indicating deception. When properly applied, the polygraph enhances the accuracy of statement evaluation by helping identify inconsistencies or verify the credibility of declarations. In this regard, the polygraph becomes an essential complementary tool in the investigative process, supporting both the efficiency and fairness of judicial proceedings.

Tabelul 4. Rezultatele testărilor
Table 4. Results of Polygraph Tests

		Total	**%**
1	Fără înşelăciunea indicată / NDI	678	43,3%
2	Înşelăciunea indicată / DI	350	22,3%
3	Nu s-a prezentat / Was absent	343	21,9%
4	Persoana a refuzat / The person refused	73	4,7%
5	A dispărut necesitatea / The necessity disappeared	54	3,4%
6	Imposibilitatea testării / Impossibility of testing	51	3,3%
7	Altele / Other	19	<1%
	Total	**n=1568**	

În total, din 1.568 de solicitări, au fost efectuate 1.047 de testări. Aproximativ 21,9% dintre persoanele pentru care a fost dispusă testarea poligraf nu s-au prezentat, iar în 4,7% din cazuri persoanele s-au prezentat, dar au refuzat testarea. Aproximativ în 3,4% din cazuri, necesitatea testării devine irelevantă, întrucât, până la momentul examinării materialelor, organele de anchetă reuşesc să clarifice situaţia prin alte metode. Alte 3% reflectă imposibilitatea testării, determinată de existenţa unor contraindicaţii stabilite anterior sau în timpul testării, care împiedică continuarea acesteia, în conformitate cu prevederile Legii 269/2008 (de exemplu: probleme de sănătate, sarcină, vârstă sub 18 ani, vârstă înaintată, contraindicaţii medicale etc.) [1].

Acurateţea poligrafului este confirmată de analiza comparativă a deciziilor instanţelor de judecată, verificate prin Portalul Naţional al Instanţelor de Judecată [8]. Au fost identificate 164 de cazuri în care s-a aplicat testarea cu utilizarea poligrafului, pentru care există o hotărâre definitivă. Conform datelor statistice obţinute, rezultatele testărilor cu poligraf şi concluziile instanţelor coincid în 84,8% din cazuri (vezi tabelul 5).

Out of a total of 1,568 requests, 1,047 polygraph examinations were actually conducted. Approximately 21.9% of individuals for whom testing was ordered did not appear, while in 4.7% of cases, individuals presented themselves but refused to undergo testing. In about 3.4% of cases, the need for testing became irrelevant, as the investigative bodies clarified the situation through other means before the materials reached the examination stage. Another 3% of cases involved situations where testing was deemed impossible due to contraindications identified prior to or during the examination, which prevented its continuation, in accordance with Law No. 269/2008 (e.g., health issues, pregnancy, age under 18, advanced age, medical contraindications, etc.) [1].

The accuracy of the polygraph is further confirmed by a comparative analysis with court rulings, as verified through the National Judicial Portal [8]. A total of 164 cases were identified in which polygraph testing had been used and a final court decision had been issued. According to the collected statistics, polygraph results aligned with court conclusions in 84.8% of cases (see Table 5).

Tabelul 5. Testări în raport cu Hotărârile instanţelor de Judecată vizând acelaşi dosar
Table 5. Polygraph Tests in Relation to Court Decisions for the Same Case

Anul / Year	Hotărâre judecătorească / Court decision	Coincide / Matches	Nu coincide / Does not match	Referire la poligraf / Reference to polygraph
2014	18	18	0	8
2015	8	4	4	0
2016	28	24	4	16
2017	7	7	0	6
2018	11	8	3	7
2019	10	6	4	6
2020	25	23	2	17
2021	26	19	7	12
2022	17	16	1	12
2023	14	14	0	6
Total	164	139	25	90
		84,8%	15,2%	54,9%

„Referire la poligraf" semnifică de câte ori instanţa, în concluziile sale, a menționat că a fost efectuată testarea cu utilizarea poligrafului sau chiar a apelat la rezultatele acesteia. În 84,8% din cazuri, rezultatele testării cu utilizarea poligrafului reprezintă o concordanţă cu deciziile instanţelor, ceea ce demonstrează eficienţa şi fiabilitatea instrumentului. Această corelare ridicată dintre rezultatele poligrafului și concluziile judiciare subliniază capacitatea sa de a contribui la un proces de justiţie mai echitabil, oferind informaţii suplimentare relevante pentru analiza probelor şi stabilirea adevărului în cazurile examinate. Acesta poate fi considerat un rezultat bun, deoarece, într-o meta-analiză realizată în anul 2003 de către Consiliul Național de Cercetare al SUA, acurateţea mediană a testelor, în funcţie de testele validate aplicate, a variat între 80% și 90% [9].

De asemenea, trebuie luat în considerare un alt aspect important: fiecare persoană testată poate cere o testare repetată. Dacă probabilitatea medie de eroare, conform cercetărilor, este de 15%, atunci, în cazul celei de-a două testări independente creşte probabilitatea de a obţine un rezultat corect și precis, iar probabilitatea erorii va fi de 0,15 × 0,15 = 0,0225, şi acurateţea medie va fi de 97,75%. Rezultatele testărilor din perioada analizată evidenţiază nu doar o aplicabilitate constantă și susținută a poligrafului, ci şi un grad ridicat de fiabilitate, relevanţă şi eficienţă a acestuia pentru sprijinul procesului penal și administrativ.

O cercetare realizată în anul 2013 de Centrul de Analiză şi Prevenire a Corupţiei a evidenţiat că testarea cu utilizarea poligrafului este o metodă etică şi non-violentă, aplicată în peste 75 de ţări în diverse domenii, având atât beneficii, cât şi anumite limite [7]. În România, testarea cu poligraf este recunoscută oficial ca formă de expertiză tehnică judiciară, iar psihologii autorizaţi să o efectueze trebuie să îndeplinească cerinţe stricte stabilite de Ministerul Justiţiei. Dobândirea calităţii de expert tehnic judiciar în această specializare presupune un proces riguros de formare profesională, finalizat cu susţinerea unui examen în faţa comisiei de evaluare organizate de minister. Potrivit Registrului Unic al Psihologilor cu drept de liberă practică gestionat de Colegiul Psihologilor din România, în perioada 2005–2025 au fost emise

A reference to the polygraph indicates how often the court, in its rulings, mentioned that a polygraph examination had been conducted or explicitly referred to its results.

In 84.8% of cases, the results of polygraph testing were consistent with the court decisions, demonstrating the effectiveness and reliability of this tool. This high degree of correlation between polygraph results and judicial conclusions highlights the polygraph's capacity to contribute to a more equitable justice process by providing additional relevant information in the evaluation of evidence and the establishment of the truth in the examined cases. This can be considered a strong result, especially when compared to the findings of a 2003 meta-analysis conducted by the U.S. National Research Council, which reported that the median accuracy rate of validated polygraph tests ranged between 80% and 90% depending on the type of test used [9]. Another important factor should also be taken into account: each examinee has the right to request a retest. If the average probability of error, according to existing research, is 15%, then in the case of two independent tests, the probability of obtaining a correct and accurate result increases, and the probability of error decreases to 0.15 × 0.15 = 0.0225, resulting in an average accuracy of 97.75%.

The results of polygraph testing during the analyzed period highlight not only its consistent and sustained applicability but also its high degree of reliability, relevance, and effectiveness in supporting both criminal and administrative proceedings.

An analysis conducted in 2013 by the Center for Analysis and Prevention of Corruption emphasized that polygraph testing is an ethical and non-violent method, applied in over 75 countries across various fields, offering both benefits and certain limitations [7]. In Romania, polygraph testing is officially recognized as a form of judicial technical expertise, and psychologists authorized to perform it must meet strict requirements established by the Ministry of Justice. Obtaining the status of judicial technical expert in this specialization involves a rigorous process of professional training, culminating in an examination before an evaluation commission organized by the Ministry. According to the National Register of Psychologists with the right to independent

159 de atestate pentru specialişti autorizaţi să realizeze testări cu utilizarea poligrafului [10]. În prezent, aproximativ 120 de psihologi deţin licenţă activă pentru această activitate.

Conform Ghidului Ministerului Justiţiei privind expertizele tehnice judiciare, testarea cu poligraf este inclusă în categoria „Psihologie şi ştiinţe comportamentale", specializarea 74 – Psihologie, cu subspecializarea „Psihologie aplicată în domeniul securităţii naţionale" [11]. Această subspecializare permite efectuarea de expertize în cadrul ramurii „psihologie judiciară", în care testarea cu poligraf este recunoscută ca tehnică de evaluare a comportamentului simulat. Astfel, în România, testarea psihofiziologică cu poligraful este pe deplin integrată în sistemul judiciar ca formă de expertiză acreditată.

În Ucraina, domeniul testării cu poligraf a cunoscut o dezvoltare accelerată în ultimii ani, fiind reglementat oficial în anul 2015, când această activitate a fost inclusă în lista expertizelor judiciare admise [12]. În prezent, peste 500 de poligrafologi activi sunt înregistraţi în cadrul Asociaţiei Naţionale a Poligrafologilor din Ucraina, care are filiale în toate regiunile ţării [13]. Statutul de poligrafolog autorizat este acordat după finalizarea unor cursuri de formare specializate şi obţinerea unei certificări recunoscute de stat. De asemenea, echipamentele utilizate în Ucraina trebuie să respecte cerinţele tehnice prevăzute de standardul DSTU 8692:2016 (standardul de Stat al Ucrainei), care reglementează aspectele metodologice şi procedurale ale testării poligraf. Acest standard naţional prezintă multiple asemănări conceptuale şi operaţionale cu seria de standarde elaborate de ASTM în Statele Unite (American Society for Testing and Materials), dedicate cercetării în domeniul detecţiei psihofiziologice a comportamentului disimulat. Deşi fiecare sistem reflectă particularităţile cadrului juridic intern, se poate constata existenţa unei baze metodologice comune, centrate pe validitatea ştiinţifică şi pe respectarea protocolului de examinare.

În Statele Unite, standardele fundamentale de practică profesională au fost dezvoltate de către American Polygraph Association, care stabileşte normele metodologice şi etice aplicabile la nivel internaţional. În prezent, în SUA sunt activi peste 2.700 de poligrafolo-

practice, managed by the Romanian College of Psychologists, 159 certifications were issued between 2005 and 2025 for specialists authorized to conduct polygraph testing [10]. Currently, approximately 120 psychologists hold active licenses for this specific activity.

According to the Ministry of Justice's Guide on Judicial Expertise, polygraph testing falls under the category of "Psychology and Behavioral Sciences," specialization 74 – Psychology, with the subspecialization "Applied Psychology in the Field of National Security" [11]. This subspecialization permits expert evaluations within the domain of "judicial psychology," in which polygraph testing is recognized as a method for assessing simulated behavior. Thus, in Romania, psychophysiological polygraph testing is fully integrated into the judicial system as an accredited form of expert evaluation.

In Ukraine, the field of polygraph testing has experienced accelerated development in recent years, having been officially regulated in 2015, when this activity was included in the list of admissible judicial expert examinations [12]. Currently, more than 500 active polygraph examiners are registered with the National Association of Polygraphologists of Ukraine, which maintains branches in all regions of the country [13]. The status of certified polygraph examiner is granted upon completion of specialized training courses and the attainment of a state-recognized certification. Furthermore, the equipment used in Ukraine must comply with the technical requirements established by the national standard DSTU 8692:2016 (Ukrainian State Standard), which governs the methodological and procedural aspects of polygraph examinations. This national standard shares multiple conceptual and operational similarities with the ASTM standard series developed in the United States (American Society for Testing and Materials), which are dedicated to research in the field of psychophysiological detection of deceptive behavior. Although each system reflects the specificities of its respective legal framework, there is a demonstrable methodological foundation common to both, centered on scientific validity and adherence to standardized examination protocols.

In the United States, the fundamental standards for professional practice have been developed by the American Polygraph Associ-

gi acreditaţi, care utilizează tehnici validate ştiinţific şi protocoale standardizate, în scopul maximizării acurateţei şi reproductibilităţii rezultatelor. La nivel european, aceste principii sunt reflectate în activitatea European Polygraph Association, organizaţie care reuneşte membri din 35 de ţări. Atât APA, cât şi EPA promovează convergenţa metodologică şi armonizarea standardelor profesionale, în vederea creşterii eficienţei operaţionale şi a garanţiilor etice în procesul de examinare [14].

În Republica Moldova, domeniul testărilor cu utilizarea poligrafului se află la o etapă incipientă de dezvoltare. În prezent, doar 7 specialişti poligrafologi şi 2 asistenţi sunt activi în instituţiile abilitate. Conform Legii nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), 9 instituţii publice sunt autorizate să iniţieze testări poligraf. Ţinând cont de multiplele scopuri pentru care este utilizată această metodă – cum ar fi selectarea la angajare, anchetele de serviciu sau investigarea infracţiunilor – este estimat că fiecare instituţie ar necesita între 3 şi 5 specialişti, în funcţie de volumul de muncă. În consecinţă, domeniul testării cu poligraf în Republica Moldova reprezintă o direcţie de dezvoltare importantă cu un potenţial considerabil de extindere.

CONCLUZII

Testarea cu utilizarea poligrafului reprezintă o direcţie promiţătoare în vederea consolidării capacităţilor instituţiilor statului de a preveni şi investiga infracţiunile, contribuind substanţial la stabilirea adevărului. Un avantaj semnificativ pentru Republica Moldova îl constituie existenţa unui cadru legislativ clar şi a unor reglementări procedurale care conferă legitimitate aplicării acestui instrument.

Datele analizate pe parcursul unui deceniu demonstrează o aplicabilitate constantă şi eficientă a testărilor, în special în cazuri complexe. Statistica relevă o concordanţă semnificativă între rezultatele testărilor poligraf şi hotărârile instanţelor de judecată, ceea ce atestă un nivel ridicat de fiabilitate şi relevanţă al acestei metode în procesul de stabilire a adevărului.

Este important de subliniat că poligraful,

ation (APA), which establishes internationally applicable methodological and ethical norms. Currently, over 2,700 accredited polygraph examiners are active in the U.S., employing scientifically validated techniques and standardized protocols to maximize the accuracy and reproducibility of test results. At the European level, these principles are reflected in the work of the European Polygraph Association (EPA), an organization that brings together members from 35 countries. Both APA and EPA promote methodological convergence and the harmonization of professional standards to enhance operational effectiveness and ensure ethical safeguards throughout the examination process [14].

In the Republic of Moldova, the field of polygraph testing remains in an early stage of development. At present, only 7 certified polygraph examiners and 2 assistants are active within authorized institutions. According to Law No. 269/2008 on the application of simulated behavior detection testing (polygraph), nine public institutions are authorized to initiate such examinations. Given the multiple purposes for which this method is employed—such as pre-employment screening, internal investigations, or criminal inquiries—it is estimated that each institution would require between 3 and 5 specialists, depending on workload. Consequently, polygraph testing in the Republic of Moldova represents an important area for development, with considerable potential for expansion.

CONCLUSIONS

Polygraph testing represents a promising direction for strengthening the capacity of state institutions to prevent and investigate crime, substantially contributing to the establishment of truth. A significant advantage for the Republic of Moldova lies in the existence of a clear legislative framework and procedural regulations that grant legitimacy to the application of this tool.

Data analyzed over the course of a decade demonstrates the consistent and effective applicability of polygraph testing, particularly in complex cases. The statistics reveal a significant concordance between polygraph results and court rulings, attesting to the high reliability and relevance of this method in the truth-seeking process.

atunci când este utilizat conform standardelor internaţionale şi reglementărilor naţionale, se încadrează într-un cadru etic, fiind o metodă non-violentă care respectă demnitatea persoanei. Mai mult, testarea cu poligraful poate facilita obţinerea unor informaţii suplimentare valoroase în cadrul investigaţiei, graţie interacţiunii structurate din etapele pre-test şi post-test, care permit identificarea de detalii relevante în comunicarea cu persoana testată.

Se remarcă o tendinţă ascendentă a instituţiilor statului de a integra specialişti poligrafologi în structurile lor, ceea ce indică o schimbare pozitivă de atitudine faţă de acest instrument. Inspirându-ne din bunele practici internaţionale şi din experienţa acumulată în cadrul CTCEJ, se poate concluziona că testarea cu utilizarea poligrafului oferă un avantaj operaţional concret şi sustenabil.

Prin urmare, poligraful nu este doar un mijloc tehnic de verificare, ci **şi** un instrument complementar valoros pentru investigarea infracţiunilor, selectarea personalului şi clarificarea unor situaţii sensibile. Utilizarea poligrafului contribuie atât la creşterea eficienţei investigaţiilor, cât şi la consolidarea percepţiei de siguranţă şi a încrederii în sistemul de justiţie din Republica Moldova.

It is important to emphasize that when used in accordance with international standards and national regulations, the polygraph operates within an ethical framework, as a non-violent method that respects human dignity. Moreover, polygraph examinations can facilitate the acquisition of valuable additional information during investigations, thanks to the structured interaction during the pre-test and post-test phases, which allow for the identification of relevant details through communication with the examinee.

An upward trend is observed in the integration of polygraph specialists within state institutions, indicating a positive shift in attitude toward this investigative tool. Drawing inspiration from international best practices and the experience accumulated at the Forensic and Judicial Expertise Center, it can be concluded that polygraph testing offers a concrete and sustainable operational advantage.

Therefore, the polygraph is not merely a technical verification tool but a valuable complementary instrument in criminal investigations, personnel selection, and the clarification of sensitive cases. Its use contributes both to increasing the efficiency of investigations and to strengthening public confidence and the perception of security within the justice system of the Republic of Moldova.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE
BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141821&lang=ro (accesat la data de 10.04.2025).
2. Legea nr. 45 din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigaţii. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96225&lang=ro (accesat la data de 10.04.2025).
3. Comisia de Stat pentru testări cu utilizarea poligrafului: legislaţie. https://www.cna.md/tabview.php?l=ro&idc=110&t=/Comisia-de-stat-pentru-testari-cu-utilizarea-poligrafului/Legislatie& (accesat la data de 10.04.2025).
4. Hotărârea Curţii Constituţionale privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din Legea nr.269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) şi din Legea nr.132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Naţională de Integritate din 10 aprilie 2018. https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=652&l=ro (accesat la data de 10.04.2025).
5. Raportul de activitate a Comisiei de Stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, 2023. https://www.cna.md/public/files/Raport_de_activitate_al_CSTUP_pentru_anul_2023.pdf (accesat la data de 10.04.2025).

6. Biroul Național de Statistică: Infracțiuni înregistrate (Tipul infracțiunii și Ani). https://statbank.statistica.md:443/PxWeb/sq/de760d93-f93b-4ede-bd73-92bb1e3db57f (accesat la data de 17.04.2025).
7. Centrul de Analiză și Prevenirea Corupției – testarea benevolă cu aparatul poligraf a reprezentanților sectorului justiției, 2013. https://www.capc.md/docs/studiu_polygraph.doc (accesat la data de 17.04.2025).
8. Portalul Național al Instanțelor de Judecată (Ministerul Justiției al RM). https://instante.justice.md/ro/hotaririle-instantei (accesat la data de 10.04.2025).
9. American Polygraph Association: Frequently Asked Questions. https://www.polygraph.org/docs/APA_FAQ_Sheet-12JUL23.pdf (accesat la data de 17.04.2025).
10. Registrul Unic al Psihologilor cu drept de liberă practică gestionat de Colegiul Psihologilor din România. https://www.copsi.ro/index.php/registre (accesat la data de 29.05.2025).
11. Ghidul Ministerului Justiției privind expertizele tehnice judiciare, specializarea 74 – Psihologie https://www.just.ro/GhidExp/GhidulSpecializarilor/74.pdf (accesat la data de 29.05.2025).
12. Butenko O. V. (2022). Legal status of the initiator and the person granting permission to conduct a polygraph test.Law Journal of the National Academy of Internal Affairs, 12(2), 16-23. https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a1a7b44-5ce9-49f3-b9f3-8ea97c7a8685/content (accesat la data de 29.05.2025).
13. Registrul Național al Poligrafologilor din Ucraina. https://polygraph.ua/register-of-polygraph-examiners/ (accesat la data de 29.05.2025).
14. Europolygraph: Frequently Asked Questions about the Use of the Polygraph as a Credibility Diagnostic Tool, 2024. https://europolygraph.org/en/frequently-asked-questions-about-the-use-of-the-polygraph-as-a-credibility-diagnostic-tool/ (accesat la data de 29.05.2025).

Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova
Scientific Annals of the Academy "Stefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova

CZU 343.1:342.7

DOI 10.5281/zenodo.17318155

LIPSA DE PUBLICITATE A URMĂRIRII PENALE CA GARANȚIE DE PROTEJARE A DREPTULUI LA VIAȚĂ PRIVATĂ

Daniel CRISTEA [1]

Urmărirea penală reprezintă prima fază a procesului penal, în care organe judiciare adecvate exercită o funcție judiciară proprie materializată prin acte specifice, denumite acte de urmărire penală. Activitatea judiciară principală aferentă acestei funcții este activitatea de urmărire penală, exercitată de organele de urmărire penală, potrivit competențelor specifice și subsumată scopului procesului penal, de constatare a infracțiunilor și tragere la răspundere penală.

În faza urmăririi penale există și o altă activitate judiciară reglementată prin dispoziții speciale, cu privire la drepturile și libertățile fundamentale, din care face parte și dreptul la viața privată. Această activitate se exercită în faza urmăririi penale, în considerarea dispozițiilor CPP, de organele de urmărire penală, simultan cu activitatea de urmărire penală, responsabilitatea aparținând organelor de urmărire penală privind respectarea acestui drept la viața privată. Rolul organelor de urmărire penală în aplicarea activităților de urmărire penală, cu respectarea și protejarea dreptului la viața privată părților, este esențial și obligatoriu.

Nerespectarea dreptului la viața privată părților, în aplicarea activităților de urmărire penală, este sancționată de legislație administrativ, civil, penal, cât și de CtEDO. Studiul dezbate și prezintă necesitatea lipsei de publicitate în faza de urmărire penală și rolul măsurilor, ca garanție de protejare a dreptului la viața privată.

Cuvinte-cheie: sistem juridic, urmărire penală, drept procesual penal, măsuri, drept la viața privată, sarcini.

THE LACK OF PUBLICITY OF CRIMINAL PROSECUTION AS A SAFEGUARD FOR THE PROTECTION OF THE RIGHT TO PRIVACY

Daniel CRISTEA [1]

Criminal prosecution represents the first phase of the criminal process, during which appropriate judicial bodies exercise a judicial function through specific acts, known as acts of criminal prosecution. The main judicial activity associated with this function is the criminal prosecution itself, carried out by the prosecution authorities according to their specific competencies and aligned with the purpose of the criminal process — namely, the identification of offenses and the bringing of perpetrators to criminal liability.

During the criminal prosecution phase, there is also another judicial activity regulated by special provisions concerning fundamental rights and freedoms, including the right to privacy. This activity is carried out during the criminal prosecution phase, in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code (CPC), by the prosecution authorities, simultaneously with the prosecution activity. The responsibility for respecting this right to privacy lies with the prosecution authorities. Their role in conducting criminal prosecution activities while respecting and protecting the parties' right to privacy is essential and mandatory.

Failure to respect the right to privacy in the conduct of criminal prosecution activities is sanctioned by administrative, civil, and criminal legislation, as well as by the European Court of Human Rights (ECHR). The study discusses and presents the necessity of the lack of publicity during the criminal prosecution phase and the role of such measures as a safeguard for the protection of the right to privacy.

Keywords: legal system, criminal prosecution, criminal procedural law, measures, right to privacy, duties.

[1] Doctor în drept, comisar șef al Inspectoratului de Poliție Județean Buzău, România, studii postdoctorale, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md, Republica Moldova; e-mail: cristeadaniel415@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-3036-1627

PhD, Chief Commissioner of Buzău County Police Inspectorate, Romania; Postdoctoral Studies at "Ștefan cel Mare" Academy of the MIA, (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md, Republic of Moldova; e-mail: cristeadaniel415@gmail.com; ORCID: 0000-0002-5786-2619

INTRODUCERE

Funcţia de urmărire penală se exercită de organele de urmărire penală (procuror şi organele de cercetare penală), în timp ce funcţia de dispoziţie asupra drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei se exercită, în principal, de judecătorul de drepturi şi libertăţi în România, şi de judecătorul de instrucţie în R. Moldova şi, în subsidiar, chiar de organele de urmărire penală. Obiectul acestei faze procesuale este prefigurat expres în cuprinsul art. 285 alin. (1) CPP ROM[1] [1], art. 252 CPP RM[2] [2]. Ce putem spune în acest sens, cerinţa strângerii probelor se materializează prin următoarele activităţi procesuale:

– identificarea probelor,
– administrarea probelor,
– aprecierea probelor.

În acest sens, art. 99 alin. (1) CPP ROM [1] stabileşte că sarcina administrării probelor aparţine în principal procurorului în acţiunea penală, iar potrivit art. 100, alin. (1) CPP RM [2], aparţine organului de urmărire penală, dar şi instanţei, doar la cererea părţilor, prin procedeele probatorii prevăzute de cod.

Exclusivitatea organului judiciar în ceea ce priveşte administrarea probelor este echilibrată prin recunoaşterea, pentru subiecţii acţiunii penale (persoana vătămată, martori, învinuit, inculpat), a dreptului de a propune administrarea de probe, potrivit art. 100, alin. (3) CPP RM [2], dar pentru legislaţia din România, acest drept nu poate fi refuzat decât în condiţiile restrictive ale art. 100 alin. (4) CPP ROM [1].

De asemenea, prin raportare la dispoziţiile art. 103 alin. (1) CPP ROM [1], aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală, ca să aibă o valoare dinainte stabilită, sau prin raportare la dispoziţiile art. 99 alin. (2) CPP RM [2], aprecierea probelor este lăsată la latitudinea organului de urmărire penală sau a instanţei.

[1] **Art. 285 alin. (1) CPP ROM** - Urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

[2] **Art. 252 CPP RM** - Urmărirea penală are ca obiect colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se transmită cauza penală în judecată în condițiile legii și pentru a se stabili răspunderea acestuia.

INTRODUCTION

The criminal prosecution function is exercised by the criminal prosecution bodies (the prosecutor and the criminal investigation bodies), while the function of safeguarding fundamental rights and freedoms of the individual is exercised primarily by the judge of rights and freedoms in Romania, and by the investigating judge in Moldova, and subsidiarily even by the criminal prosecution bodies.

The object of this procedural phase is expressly outlined in Article 285 paragraph (1) of the Romanian Criminal Procedure Code (CPC ROM)[1] [1], and Article 252 of the Moldovan Criminal Procedure Code (CPC RM)[2] [2]. In this regard, the requirement to gather evidence is materialized through the following procedural activities:

– identification of evidence,
– administration of evidence,
– evaluation of evidence.

In this sense, Article 99 paragraph (1) CPC ROM [1] establishes that the responsibility for administering evidence belongs primarily to the prosecutor in criminal proceedings, while according to Article 100 paragraph (1) CPC RM [2], it belongs to the criminal prosecution body, and to the court only at the request of the parties, through the evidentiary procedures provided by the code.

The exclusivity of the judicial body in administering evidence is balanced by recognizing, for the subjects of criminal proceedings (injured party, witnesses, suspect, defendant, etc.), the right to propose the administration of evidence, according to Article 100 paragraph (3) CPC RM [2]. In Romanian legislation, this right can only be refused under the restrictive conditions of Article 100 paragraph (4) CPC ROM [1].

Furthermore, according to Article 103 paragraph (1) CPC ROM [1], the evaluation of each piece of evidence is done by the criminal prosecution body, so that it has a predeter-

[1] **Article 285 paragraph (1) of the Romanian Criminal Procedure Code (CPC ROM)**: Criminal prosecution aims to gather the evidence necessary regarding the existence of criminal offenses, the identification of the persons who committed an offense, and the establishment of their criminal liability, in order to determine whether or not the case should be referred to trial.

[2] **Article 252 of the Moldovan Criminal Procedure Code (CPC RM)**: Criminal prosecution aims to collect the evidence necessary regarding the existence of the offense, the identification of the perpetrator, in order to determine whether or not the criminal case should be submitted to trial under the conditions of the law, and to establish the perpetrator's liability.

Această activitate de strângere a probelor este circumscrisă unui scop precis: pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată. Scopul fazei de urmărire penală în privinţa dreptului la viaţa privată este la rândul său subsumat îndeplinirii potrivit cu scopul general al procesului penal, prevăzut în art. 8 CPP ROM[3] [1], respectiv art. 20 CPP RM[4] [2].

Obiectul concret al urmăririi penale priveşte în principal latura penală a cauzei. El însă poate fi extins şi cu privire la latura civilă, mai ales în situaţia în care acţiunea civilă trebuie exercitată din oficiu. Obiectul urmăririi penale, prefigurat la nivel legislativ în art. 285 CPP ROM, respectiv art. 253 CPP RM, se realizează în concret prin îndeplinirea unor activităţi specifice. Aceste activităţi privesc fapta, în sens de temei material atât al răspunderii penale, cât şi al răspunderii civile, dar şi persoana (ca subiect împotriva căruia se realizează tragerea la răspundere). Prin raportare la aceste aspecte complexe, realizarea obiectului urmăririi penale asigură aflarea adevărului

[3] **Art. 8 CPP ROM**. Caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal - Organele judiciare au obligaţia de a desfăşura urmărirea penală şi judecata cu respectarea garanţiilor procesuale şi a drepturilor părţilor şi ale subiecţilor procesuali, astfel încât să fie constatate la timp şi în mod complet faptele care constituie infracţiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil.

[4] **Art. 20 CPP RM. Desfăşurarea procesului penal în termen rezonabil** - (1) Urmărirea penală şi judecarea cauzelor penale se face în termene rezonabile. (2) Criteriile de apreciere a termenului rezonabil de soluţionare a cauzei penale sînt: 1) complexitatea cazului; 2) comportamentul participanţilor la proces; 3) conduita organului de urmărire penală şi a instanţei de judecată; 31) importanţa procesului pentru cel interesat; 4) vârsta de până la 18 ani a victimei. (3) Urmărirea penală şi judecarea cauzelor penale privind infracţiunile de corupţie şi cele conexe actelor de corupţie, în special privind infracţiunile prevăzute la art. 181-182 din Codul penal nr. 985/2002, a cauzelor penale în care sunt persoane aflate în arest, precum şi minori se fac de urgenţă şi în mod prioritar. (4) Respectarea termenului rezonabil la urmărirea penală se asigură de către procuror, iar la judecarea cazului – de către instanţa respectivă. (41) În cauzele penale prevăzute la art. 181–182 din Codul penal nr. 985/2002, urmărirea penală urmează a fi terminată într-un termen de cel mult 6 luni. Termenul de urmărire penală poate fi prelungit motivat de către procuror, cu informarea Procurorului General în cazul fiecărei prelungiri. Cauzele respective se examinează de către prima instanţă în cel mult 4 luni, iar de către instanţa de apel – în cel mult două luni, termene care pot fi prelungite prin încheierea instanţei respective.

mined value, or according to Article 99 paragraph (2) CPC RM [2], the evaluation of evidence is left to the discretion of the criminal prosecution body or the court.

This activity of gathering evidence is circumscribed to a specific purpose: to determine whether or not the case should be sent to trial. The purpose of the criminal prosecution phase regarding the right to private life is itself subordinated to fulfilling the general purpose of the criminal process, as provided in Article 8 CPC ROM[3] [1], and Article 20 CPC RM[4] [2].

The concrete object of criminal prosecution primarily concerns the criminal aspect of the case. However, it may also be extended to the civil aspect, especially in situations where the civil action must be exercised ex officio.

The object of criminal prosecution, outlined legislatively in Article 285 CPC ROM and Article 253 CPC RM, is concretely realized through the fulfillment of specific activities.

These activities concern the act itself, as

[3] **Article 8 of the Romanian Criminal Procedure Code (CPC ROM)**: Fairness and Reasonable Timeframe of Criminal Proceedings Judicial authorities are obliged to conduct criminal prosecution and trial while respecting procedural guarantees and the rights of the parties and procedural subjects, so that the facts constituting offenses are established in a timely and complete manner, no innocent person is held criminally liable, and any person who has committed an offense is punished according to the law, within a reasonable timeframe.

[4] **Article 20 of the Moldovan Criminal Procedure Code (CPC RM)**: Conduct of Criminal Proceedings Within a Reasonable Timeframe. 1.Criminal prosecution and trial of criminal cases shall be carried out within reasonable timeframes. 2.The criteria for assessing the reasonable timeframe for resolving a criminal case are: a.the complexity of the case; b. the behavior of the participants in the proceedings; c. the conduct of the criminal prosecution body and the court; d. the importance of the proceedings for the interested party; e. the victim's age, if under 18. 3. Criminal prosecution and trial of cases involving corruption offenses and those related to acts of corruption—especially those provided in Articles 181–182 of Criminal Code No. 985/2002—as well as cases involving individuals in detention and minors, shall be conducted urgently and with priority. 4. Ensuring a reasonable timeframe during criminal prosecution is the responsibility of the prosecutor, and during trial, of the competent court. 41. In criminal cases provided under Articles 181–182 of Criminal Code No. 985/2002, criminal prosecution must be completed within a maximum of 6 months. This period may be extended by the prosecutor with justification, and the General Prosecutor must be informed of each extension. These cases shall be examined by the first instance court within a maximum of 4 months, and by the appellate court within a maximum of 2 months—terms which may be extended by decision of the respective court.

prin furnizarea unui material probator necesar lămuririi cauzei, sub toate aspectele. Putem considera că scopul implicit al activităţii de strângere a probelor, ce alcătuieşte obiectul fazei de urmărire penală, este garantarea atât a unei juste soluţionări a cauzei penale, cât şi respectarea şi protejarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, din care face parte şi dreptul la viaţa privată.

METODOLOGIE

În vederea cercetării au fost aplicate o serie de metode, printre care metoda analitică, metoda logică, în cadrul căreia a fost utilizată tehnica inducţiei, cât şi tehnica deducţiei, fiind clarificate situaţiile actuale şi normele care conduc la nerespectarea dreptului la viaţa privată părţilor, în faza urmăririi penale.

DISCUȚII ŞI REZULTATE

Lipsa de publicitate în faza urmăririi penale este o trăsătură esenţială a acestei etape, prevăzută bineînţeles de legislaţie (art. 285 alin. (2) CPP ROM), în sensul în care activităţile desfăşurate de organele de urmărire penală să nu fie accesibile publicului larg. Această lipsă de publicitate se transformă în confidenţialitate, necesară pentru a proteja ancheta şi probele obţinute şi de a evita influenţarea martorilor sau a suspecţilor, din punct de vedere al dreptului la viaţa privată.

Cu alte cuvinte, în această fază, legea prevede doar părţilor implicate şi avocaţilor lor că pot avea acces limitat, existând bineînţeles interferenţele cu dreptul la viaţa privată la anumite informaţii. Această lipsă de publicitate ar trebui să contribuie la eficientizarea şi operativitatea anchetei, inclusiv prin intruziunea aplicată legal în viaţa privată, în situaţia în care se acordă cu scopul urmărit, necesară într-o societate democratică, prevăzută de lege şi potrivit principiului proporţionalităţii, şi nu prin încălcarea acestui drept la viaţa privată.

Lipsa de publicitate în faza urmăririi penale permite organelor de urmărire penală să administreze probe în aşa mod încât să garanteze protejarea dreptului la viaţa privată persoanelor implicate. Totuşi, în anumite momente, legislaţiile din cele două state conferă anumite drepturi părţilor, acces la unele probe, ca urmare a consultării dosarului, prezentării materialelor

the material basis for both criminal and civil liability, as well as the person (as the subject against whom liability is pursued).

In relation to these complex aspects, fulfilling the object of criminal prosecution ensures the discovery of the truth by providing the evidentiary material necessary to clarify the case in all its aspects.

We can consider that the implicit purpose of the activity of gathering evidence, which constitutes the object of the criminal prosecution phase, is to guarantee both a fair resolution of the criminal case and the respect and protection of fundamental rights and freedoms, including the right to private life.

METHODOLOGY

For the purpose of the research, several methods were employed, including the analytical method and the logical method, within which both induction and deduction techniques were used. These helped clarify the current situations and the legal norms that lead to violations of the right to privacy of the parties during the criminal investigation phase.

DISCUSSIONS AND RESULTS

The lack of publicity during the criminal investigation phase is a fundamental feature of this stage, clearly provided by legislation (article 285 paragraph (2) CPC ROM), meaning that the activities carried out by the criminal investigation bodies are not accessible to the general public. This lack of publicity becomes confidentiality, which is necessary to protect the investigation and the evidence obtained, and to prevent the influence of witnesses or suspects, in terms of the right to privacy.

In other words, during this phase, the law grants only the involved parties and their lawyers limited access, with inevitable interference in the right to privacy regarding certain information. This lack of publicity should contribute to the efficiency and operability of the investigation, including through legally applied intrusion into private life, provided it aligns with the intended purpose, is necessary in a democratic society, is prescribed by law, and respects the principle of proportionality—not by violating the right to privacy.

This lack of publicity during the criminal investigation phase allows the investigative authorities to manage evidence in a way that ensures the protection of the right to privacy of the individuals involved. However, at certain

la terminarea urmăririi penale, confruntărilor, prelungirii arestului preventiv, acces prin care se produce încălcarea dreptului la viaţa privată, prin divulgarea datelor. În acest sens putem vorbi şi de principiul realităţii, care impune din partea organului de urmărire penală, pentru respectarea dreptului la viaţa privată, cu ocazia accesului la unele probe, un grad considerabil de control. Interesul specific autorităţii este al dominaţiei actului în sine, a modului şi a formelor suplimentare de control, care trebuie să le depăşească şi pe cele suspectate de a fi încălcate, indispensabile oricărui organ de urmărire penală. Controlul suplimentar se dezvoltă ca urmare a interesului, de respectare a dreptului la viaţa privată şi a accesului la probele cauzei, prevăzute a fi desfăşurate, de legislaţie. Acest control de dominaţie a activităţii este numit represiune suplimentară datorită acestei realităţi, de garanţie a protejării dreptului la viaţa privată. Acest control asupra activităţii, de respectare a dreptului la viaţa privată, cu ocazia accesului la probe, poate fi considerat echivalent cu inteligenţa, deşi termenul inteligenţă are semnificaţii diferite. Una dintre aceste semnificaţii este, odată cu informaţia procesată, produsul dezvoltării de informaţii, ceea ce se presupune, prin selecţia şi evaluarea informaţiilor, pentru a răspunde aplicării în aceeaşi procedură a ambelor activităţi, cu ocazia accesului la probe şi a protejării dreptului la viaţa privată. În acest sens putem vorbi de o inteligenţă tactică a organului de urmărire penală.

În conformitate cu legislaţia, nu este uşor să diferenţiezi şi să respecţi în acelaşi timp ambele activităţi, fără a încălca pe niciunul dintre ele. Sensul construirii unei poziţii a acţiunii se desfăşoară ca urmare a unei activităţi de inteligenţă, organul de urmărire penală având rolul stabilit de dinainte în vederea obţinerii rezultatului scontat (de ex: cu ocazia consultării dosarului în faza urmăririi penale, procedură acceptată de legislaţie, art. 94 CPP ROM, nu prevede anonimizarea datelor. Forma de nedivulgare a datelor rămâne la posibilitatea, neconferită de legislaţie, asupra modului de anonimizare, organului de urmărire penală). Cu toate acestea, conceptul de inteligenţă este asociat în mod tradiţional cu activitatea desfăşurată corespunzător sau ca urmare a rezultatelor obţinute (de ex., în cazul confruntărilor) şi mai puţin pentru respectarea şi protejarea datelor celorlalte părţi, din punct de vedere al dreptului la viaţa privată.

moments, the legislation of both states grants specific rights to the parties, such as access to certain pieces of evidence through case file consultation, presentation of materials at the end of the investigation, confrontations, or the extension of preventive detention. These forms of access may result in violations of the right to privacy through the disclosure of personal data.

In this context, we can refer to the principle of reality, which requires the investigative authority to exercise a considerable degree of control to ensure respect for the right to privacy when granting access to certain evidence. The authority's specific interest lies in dominating the act itself, the manner in which it is conducted, and the additional forms of control that must go beyond those legally permitted to be breached - an indispensable aspect of any investigative body.

This additional control develops from the need to respect the right to privacy and manage access to case evidence as prescribed by law. This dominance over the activity is referred to as "supplementary repression," a concept rooted in the reality of guaranteeing the protection of the right to privacy.

This control over the activity - ensuring respect for the right to privacy during access to evidence - can be considered equivalent to intelligence, although the term "intelligence" carries different meanings. One such meaning, once information is processed, is the product of informational development, which implies the selection and evaluation of data to respond to the simultaneous application of both activities: access to evidence and protection of privacy. In this sense, we can speak of tactical intelligence on the part of the investigative authority.

According to legislation, it is not easy to differentiate and simultaneously respect both activities without violating either. The construction of a procedural position unfolds as a result of an intelligence-driven activity, with the investigative authority having a predetermined role aimed at achieving the desired outcome (e.g., during case file consultation in the investigation phase—a procedure accepted by law, Article 94 CPC ROM - which does not provide for data anonymization. The form of non-disclosure remains at the discretion of the investigative body, although not granted by law).

Nevertheless, the concept of intelligence is traditionally associated with properly conducted activity or the results obtained (e.g., in the case of confrontations), and less with the respect and protection of other parties' data in terms of the right to privacy. This may explain why investiga-

Acest lucru ar putea explica de ce organele de urmărire penală nu pun preţ uneori pe divulgarea datelor, ca şi mod de garanţie privind protejarea dreptului la viaţa privată.

Chiar dacă prevenirea şi represiunea tind să dispară sau cel puţin nu mai sunt complet separate, tehnicile de investigare proactive în faza urmăririi penale sunt aplicate pentru a colecta şi analiza informaţii despre tendinţele şi riscurile criminalităţii, precum şi despre structurile criminale şi actele pregătitoare, nu să vină şi în sprijinul garanţiilor de protejare a dreptului la viaţa privată, ca formă şi asupra acestui drept, în faza urmăririi penale. În nevoia de a proba pe orice cale activitatea infracţională, uneori organele de urmărire penale nu mai iau în considerare respectarea şi protejarea acestui drept la viaţa privată.

Lupta împotriva faptelor săvârşite implică în faza urmăririi penale colectarea, folosirea şi utilizarea unor cantităţi masive de date, informaţii din cele mai diverse care sigur interferează cu viaţa privată, întrucât pot interveni în intimitatea persoanei. Sigur colectarea, folosirea, utilizarea datelor nu ar pune probleme ca urmare a activităţilor din faza urmăririi penale, dacă nu ar fi încălcat dreptul la viaţa privată. Tocmai, garantarea protejării dreptului la viaţa privată este urmărită de legislaţii ca o soluţie adecvată desfăşurării activităţilor. Colectarea de informaţii nu este legată de o anumită infracţiune, fiind îndreptată spre identificarea riscurilor în acest domeniul infracţional, care a devenit din ce în ce mai relevantă. Cu toate acestea, în mod tradiţional, CPP-urile nu reglementează aceste activităţi, deoarece sunt considerate în afara procedurii penale. Pe de altă parte, în România şi R. Moldova nu sunt reglementate competenţe şi condiţii pentru a duce la îndeplinire măsuri al căror scop este identificarea riscurilor şi instituirea strategiilor preventive, deoarece în mod tradiţional protecţia vieţii private în general a fost luată în considerare doar în cadrul cercetărilor penale şi nu în cadrul activităţilor conduse de informaţii, care bineînţeles se obţin în faza urmăririi penale.

Se pare că pentru obiective preventive pe lângă obţinerea informaţiilor în vederea obţinerii probelor cauzelor, concluzia care se trage despre planificarea strategică asupra obiectivelor, este că majoritatea tipurilor de informaţii sunt

tive authorities sometimes do not place sufficient value on data disclosure as a means of guaranteeing the protection of the right to privacy.

Even though prevention and repression tend to fade or are at least no longer entirely distinct, proactive investigative techniques during the criminal investigation phase are applied to collect and analyze information about crime trends and risks, as well as criminal structures and preparatory acts—not to support guarantees for the protection of the right to privacy, either in form or substance, during this phase. In the pursuit of proving criminal activity by any means, investigative bodies sometimes disregard the respect and protection of this right to privacy.

The fight against criminal acts during the investigation phase involves the collection, use, and processing of massive amounts of data and diverse information that undoubtedly interferes with private life, as it may intrude upon personal intimacy. Certainly, the collection, use, and processing of data would not pose problems as a result of investigative activities if the right to privacy were not violated. In fact, the guarantee of privacy protection is pursued by legislation as an appropriate solution for conducting such activities.

Information gathering is not tied to a specific offense but is directed toward identifying risks in the criminal domain, which has become increasingly relevant. Nevertheless, traditionally, Criminal Procedure Codes (CPC) do not regulate these activities, as they are considered outside the scope of criminal procedure. Furthermore, in Romania and Moldova, there are no regulated competencies or conditions for implementing measures aimed at identifying risks and establishing preventive strategies, since traditionally, the protection of private life has been considered only within the framework of criminal investigations - not within intelligence-led activities, which, of course, are conducted during the investigation phase.

It appears that for preventive objectives, alongside gathering information to obtain evidence in cases, the conclusion drawn about strategic planning is that most types of information are used for surveillance and monitoring of communications, tracking geographic location devices, covert audio and video surveillance, image processing, data extraction and matching, filtering and intercepting networks, thermal imaging technology, and many other tracking devices. During intelligence activities carried out in the criminal investigation phase,

utilizate pentru supravegherea şi monitorizarea comunicaţiilor, pentru a urmări dispozitivele de localizare geografică, supraveghere acustică şi video secretă, prelucrarea imaginilor, extragerea de date şi potrivirea, filetarea şi interceptarea reţelei, tehnologia imagisticii termice, precum şi multe alte dispozitive de urmărire. În cadrul activităţilor de informaţii desfăşurate în faza urmăririi penale, organele de urmărire penale recurg la toate tipurile posibile de mijloace tehnice disponibile, în funcţie de resursele financiare, potrivit evaluărilor fiecărui caz în parte. Practicile urmate în vederea obţinerii informaţiilor în faza urmăririi penale nu intră în sfera de aplicare a acestui studiu, întrucât au fost protejate de garantarea confidenţialităţii, şi nu ar trebui să pună probleme. În vederea divulgării de astfel de date, CP ROM/RM (art. 226[5], art.

investigative bodies resort to all available technical means, depending on financial resources and the specific evaluation of each case.

The practices followed for obtaining information during the investigation phase do not fall within the scope of this study, as they are protected by confidentiality guarantees and should not raise concerns. For the disclosure of such data, the Romanian and Moldovan Criminal Codes (art. 226[5], art. 227[6] CPC ROM [1]; art. 177[7] CPC RM [3]) regulate criminal lia-

[5] Art. 226 CP ROM. Violarea vieţii private. (1) Atingerea adusă vieţii private, fără drept, prin fotografierea, captarea sau înregistrarea de imagini, ascultarea cu mijloace tehnice sau înregistrarea audio a unei persoane aflate într-o locuinţă sau încăpere ori dependinţă ţinând de aceasta sau a unei convorbiri private se pedepseşte cu închisoare de la o lună la 6 luni sau cu amendă. (2) Divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea, fără drept, a sunetelor, convorbirilor ori a imaginilor prevăzute în alin. (1), către o altă persoană sau către public, se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă. (21) Divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea, în orice mod, a unei imagini intime a unei persoane identificate sau identificabile după informaţiile furnizate, fără consimţământul persoanei înfăţişate, de natură să provoace acesteia o suferinţă psihică sau să aducă atingere imaginii sale, se pedepseşte cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă. (22) Prin imagine intimă se înţelege orice reproducere, indiferent de suport, a imaginii unei persoane nude, care îşi expune total sau parţial organele genitale, anusul sau zona pubiană sau, în cazul femeilor, şi sânii, ori care este implicată într-un raport sexual sau act sexual. (3) Acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.
(4) Nu constituie infracţiune fapta prevăzută la alin. (1) şi (2) săvârşită: a) de către cel care a participat la întâlnirea cu persoana vătămată în cadrul căreia au fost surprinse sunetele, convorbirile sau imaginile, dacă justifică un interes legitim; b) dacă persoana vătămată a acţionat explicit cu intenţia de a fi văzută ori auzită de făptuitor; c) dacă făptuitorul surprinde săvârşirea unei infracţiuni sau contribuie la dovedirea săvârşirii unei infracţiuni; d) dacă surprinde fapte de interes public, care au semnificaţie pentru viaţa comunităţii şi a căror divulgare prezintă avantaje publice mai mari decât prejudiciul produs persoanei vătămate. (41) Nu constituie infracţiune fapta prevăzută la alin.(21) dacă făptuitorul surprinde săvârşirea unei infracţiuni sau contribuie la dovedirea săvârşirii unei infracţiuni. (5) Plasarea, fără drept, de mijloace tehnice de înregistrare audio sau video, în scopul săvârşirii faptelor prevăzute în alin. (1) şi alin. (2), se pedepseşte cu închisoarea de la unu la 5 ani.

• Cauze CtEDO conexe: Bucur şi Toma c. Români ei, din

[5] **Article 226 CP ROM– Violation of Private Life**. 1. Unauthorized infringement of private life through photographing, capturing, or recording images, technical listening, or audio recording of a person located in a dwelling, room, or annex thereof, or of a private conversation, is punishable by imprisonment from one month to six months or by a fine. 2. Unauthorized disclosure, broadcasting, presentation, or transmission of the sounds, conversations, or images referred to in paragraph (1) to another person or to the public is punishable by imprisonment from three months to two years or by a fine. (21) Disclosure, broadcasting, presentation, or transmission, in any form, of an intimate image of an identified or identifiable person based on the information provided, without the consent of the person depicted, which causes psychological suffering or harms their reputation, is punishable by imprisonment from six months to three years or by a fine. (22) An intimate image is defined as any reproduction, regardless of format, of a nude person exposing fully or partially their genitals, anus, or pubic area, or in the case of women, also the breasts, or who is involved in a sexual act or intercourse. 3. Criminal proceedings are initiated upon the prior complaint of the injured party. 4. The acts described in paragraphs (1) and (2) do not constitute an offense if committed: a) by a person who participated in the meeting with the injured party during which the sounds, conversations, or images were captured, provided a legitimate interest is justified; b) if the injured party explicitly acted with the intention of being seen or heard by the perpetrator; c) if the perpetrator captures the commission of a crime or contributes to proving the commission of a crime; d) if the perpetrator captures facts of public interest that are significant to community life and whose disclosure presents public benefits greater than the harm caused to the injured party. 41 The act described in paragraph (21) does not constitute an offense if the perpetrator captures the commission of a crime or contributes to proving the commission of a crime. 5. Unauthorized placement of audio or video recording devices for the purpose of committing the acts described in paragraphs (1) and (2) is punishable by imprisonment from one to five years.

• Related ECtHR Cases: Bucur and Toma v. Romania, January 8, 2013, No. 40238/02; Von Hannover v. Germany (No. 2), February 7, 2012, Nos. 40660/08 and 60641/08; Axel Springer AG v. Germany, February 7, 2012, No. 39954/08; Marina v. Romania, May 26, 2020, No. 50469/14; Calmanovici v. Romania, July 1, 2008, No. 42250/02, paras. 111, 130–132; Ovidiu Cristian Stoica v. Romania, April 24, 2018, No. 55116/12; Amarandei and Others v. Romania, April 26, 2016, No. 1443/10; Gruia Stoica v. Romania, September 24, 2019, No. 53179/14; Toma v. Romania, February 24, 2009, No. 42716/02.

• Correlative Legislation: articles 60, 61, 174, and 184 of the Criminal Code.

227[6] CP ROM [1], art. 177[7] CP RM [3]) a reglemen-

8 ianuarie 2013, nr.. 40238/02; Von Hannover c. Germaniei nr. 2, din 7 februarie 2012, nr. 40660/08 și 60641/08; Axel Springer AG c. Germaniei, din 7 februarie 2012, nr. 39954/08; Marina c. României, din 26 mai 2020, nr. 50469/14; Calmanovici c. României, din 1 iulie 2008, nr. 42250/02, par. 111, 130-132; Ovidiu Cristian Stoica c. României, din 24 aprilie 2018, nr. 55116/12; Amarandei și alții c. României, din 26 aprilie 2016, nr. 1443/10; Gruia Stoica c. României, din 24 septembrie 2019, nr. 53179/14; Toma c. României, din 24 februarie 2009, nr. 42716/02.

• Legislație corelativă: art. 60, art. 61, art. 174, art. 184 CP.

• Legislație conexă: art. 26 alin. (1) C. Rom.; art. 8 CEDO; art. 7, art. 8 CDFUE.

• Dezlegarea unor chestiuni de drept:

√ HP. Î.C.C.J., DEC. nr. 51/2021 (M. Of. nr. 1050 din 3 noiembrie 2021): „tipicitatea infracțiunii de violare a vieții private în modalitatea incriminată de art. 226 alin. (2) din Codul penal nu este condiționată de deținerea unor sunete, convorbiri ori imagini realizate fără drept, prin fotografierea, captarea sau înregistrarea de imagini, ascultarea cu mijloace tehnice sau înregistrarea audio a unei persoane aflate într-o locuință sau încăpere ori dependință ținând de acestea sau a unei convorbiri private."

În: Cristea D., Codul penal. Codul de procedură penal. Iași, Editura Lumen, 2024, p.131-132.

[6] **Art. 227 CP ROM. Divulgarea secretului profesional.** (1) Divulgarea, fără drept, a unor date sau informații privind viața privată a unei persoane, de natură să aducă un prejudiciu unei persoane, de către acela care a luat cunoștință despre acestea în virtutea profesiei ori funcției și care are obligația păstrării confidențialității cu privire la aceste date, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă. (2) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

• Cauze CtEDO conexe: Bucur și Toma c. României, din 8 ianuarie 2013, nr. 40238/02; Gruia Stoica c. României, din 24 septembrie 2019, nr. 53179/14.

• Legislație corelativă: art. 60, art. 61, art. 174, art. 175 CP.

• Legislație conexă:

√ art. 27 Legea nr. 51 din 29 iulie 1991 privind securitatea națională a României, republicată (M. Of. nr. 190 din 18 martie 2014);

√ art. 45 alin. (6) Legea nr. 51 din 7 iunie 1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată (M. Of. nr. 440 din 24 mai 2018);

√ art. 15-16 Legea nr. 455 din 18 iulie 2001 privind semnătura electronică (M. Of. nr. 316 din 30 aprilie 2014);

√ art. 69 Legea nr. 487 din 11 iulie 2002 sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice (M. Of. nr. 652 din 13 septembrie 2012);

√ art. 37 alin. (1) Legea drepturilor pacientului nr. 46 din 21 ianuarie 2003 (M. Of. nr. 51 din 29 ianuarie 2003);

√ Legea nr. 506 din 17 noiembrie 2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice (M. Of. nr. 1101 din 25 noiembrie 2004);

√ Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor

bility and corresponding sanctions for authorities, serving as a safeguard for the protection of the right to privacy.

All types of databases can be accessed by criminal investigation bodies or requested from authorities that hold information necessary for activities during the criminal investigation phase. Databases may be accessed directly. Information protection is managed by each

• Related Legislation: article 26 paragraph (1) of the Romanian Constitution; article 8 of the European Convention on Human Rights (ECHR); articles 7 and 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFREU).

• Clarification of Legal Issues:

√ High Court of Cassation and Justice, Decision No. 51/2021 (Official Gazette No. 1050 of November 3, 2021): "The legal classification of the offense of violation of private life, as incriminated under Article 226 paragraph (2) of the Criminal Code, is not conditioned by the possession of sounds, conversations, or images obtained unlawfully through photographing, capturing or recording images, technical listening, or audio recording of a person located in a dwelling, room, or annex thereof, or of a private conversation."

Source: Cristea, D., Criminal Code. Criminal Procedure Code. Iași: Lumen Publishing House, 2024, pp. 131–132.

[6] **Article 227 CP ROM – Disclosure of Professional Confidentiality**. (1) The unauthorized disclosure of data or information regarding a person's private life, which may cause harm to that person, by someone who became aware of such data through their profession or official position and who is obligated to maintain confidentiality, is punishable by imprisonment from 3 months to 3 years or by a fine. (2) Criminal proceedings are initiated upon the prior complaint of the injured party.

• Related ECtHR Cases: Bucur and Toma v. Romania, January 8, 2013, No. 40238/02; Gruia Stoica v. Romania, September 24, 2019, No. 53179/14;

• Correlative Legislation: articles 60, 61, 174, and 175 of the Criminal Code

• Related Legislation:

√ article 27 of Law No. 51 of July 29, 1991 on National Security of Romania, republished (Official Gazette No. 190 of March 18, 2014)

√ article 45 paragraph (6) of Law No. 51 of June 7, 1995 on the Organization and Practice of the Legal Profession, republished (Official Gazette No. 440 of May 24, 2018)

√ articles 15–16 of Law No. 455 of July 18, 2001 on Electronic Signatures (Official Gazette No. 316 of April 30, 2014)

√ article 69 of Law No. 487 of July 11, 2002 on Mental Health and Protection of Persons with Mental Disorders (Official Gazette No. 652 of September 13, 2012)

article 37 paragraph (1) of the Patient Rights Law No. 46 of January 21, 2003 (Official Gazette No. 51 of January 29, 2003)

√ Law No. 506 of November 17, 2004 on the Processing of Personal Data and the Protection of Privacy in the Electronic Communications Sector (Official Gazette No. 1101 of November 25, 2004)

tat răspunderea penală şi sancţiunile aferente autorităţilor, ca garanţie de protejare a dreptului la viaţa privată.

Cu referire la bazele de date, toate tipurile pot fi accesate de către organele de urmărire penale sau solicitate autorităţilor deţinătoare de informaţii necesare activităţilor în faza urmăririi penale. Bazele de date pot fi accesate direct. Protecţia informaţiilor este controlată de fiecare sistem, cu înregistrarea operaţiilor efectuate de organul de urmărire penal, în dosarul ce face obiectul verificărilor, creându-se astfel controlul accesării şi obţinerii informaţiilor. Răspunderea asupra accesului

date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (J.O. L 119 din 4 mai 2016);

√ art. 9, 27-28, 39 Legea 363 din 28 decembrie 2018 privind protecţia persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autorităţile competente în scopul prevenirii, descoperirii, cercetării, urmăririi penale şi combaterii infracţiunilor sau al executării pedepselor, măsurilor educative şi de siguranţă, precum şi privind libera circulaţie a acestor date (M. Of. nr. 13 din 7 ianuarie 2019);

√ art. 26 alin. (1) C. Rom.; art. 8 par. 1 CEDO; art. 7, art. 8 CDFUE.

În: Cristea D., Codul penal. Codul de procedură penal. Iaşi, Editura Lumen, 2024, p.133.

[7] **Art. 177 CP RM. Încălcarea inviolabilităţii vieţii personale**. (1) Culegerea ilegală sau răspândirea cu bună-ştiinţă a informaţiilor, ocrotite de lege, despre viaţa personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimţământul ei, se pedepseşte cu amendă în mărime de până la 650 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore. (11) Culegerea ilegală a informaţiilor menţionate la alin.(1), fără consimţământul persoanei, cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obţinerea ascunsă a informaţiei, se pedepseşte cu amendă în mărime de la 550 la 750 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 200 la 240 de ore. (2) Răspândirea informaţiilor menţionate la alin.(1): a) într-un discurs public, prin mass-media; b) prin folosirea intenţionată a situaţiei de serviciu; c) din motive de prejudecată; d) prin intermediul tehnologiilor informaţionale ori al comunicaţiilor electronice, se pedepseşte cu amendă în mărime de la 550 la 850 unităţi convenţionale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 1 an, sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2000 la 3000 unităţi convenţionale. (3) Răspândirea informaţiei cu caracter sexual, incluzând imagini şi înregistrări cu conţinut sexual, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaţionale, în scop de răzbunare, ură, înjosire sau lezare a onoarei şi demnităţii persoanei, se pedepseşte cu amendă în mărime de la 550 la 850 unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani.

system, with all operations being logged—such as the investigating authority, the case file under review—thus creating a traceable control over access and data retrieval. Responsibility for accessing databases lies with the criminal investigation body that performed the access.

Additionally, photographs stored in databases are considered sensitive data under data protection laws, as they allow for the identification of individuals. Generally, the legislation in Romania and Moldova permits criminal investigation bodies to access public or private

√ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of April 27, 2016 on the Protection of Natural Persons with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data, repealing Directive 95/46/EC (OJ L 119 of May 4, 2016)

√ articles 9, 27–28, and 39 of Law No. 363 of December 28, 2018 on the Protection of Natural Persons Regarding the Processing of Personal Data by Competent Authorities for the Prevention, Detection, Investigation, Prosecution, and Combating of Crimes or for the Execution of Sentences, Educational and Safety Measures, and on the Free Movement of Such Data (Official Gazette No. 13 of January 7, 2019)

√ article 26 paragraph (1) of the Romanian Constitution; article 8 paragraph 1 of the European Convention on Human Rights (ECHR);

√ articles 7 and 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFREU)

Source: Cristea, D., Criminal Code. Criminal Procedure Code. Iași: Lumen Publishing House, 2024, p. 133.

[7] Article 177 CP RM – Violation of the Inviolability of Personal Life. 1.The unlawful collection or intentional dissemination of information protected by law concerning the personal life of another person, which constitutes a personal or family secret, without their consent, is punishable by a fine of up to 650 conventional units or by unpaid community service from 180 to 240 hours. (11) The unlawful collection of the information mentioned in paragraph (1), without the person's consent, using special technical means intended for covert information gathering, is punishable by a fine ranging from 550 to 750 conventional units or by unpaid community service from 200 to 240 hours. (2) The dissemination of the information mentioned in paragraph (1): a) in a public speech or through mass media; b) through intentional use of one's professional position; c) for reasons of prejudice; d) via information technologies or electronic communications, is punishable by a fine ranging from 550 to 850 conventional units, or by disqualification from holding certain positions or engaging in specific activities for a period of one year, or by unpaid community service from 180 to 240 hours, or by imprisonment for up to 2 years. Legal entities may be fined between 2,000 and 3,000 conventional units. (3) The dissemination of sexually explicit information, including images and recordings with sexual content, especially via information technologies, for the purpose of revenge, hatred, humiliation, or harming the honor and dignity of a person, is punishable by a fine ranging from 550 to 850 conventional units, or by unpaid community service from 180 to 240 hours, or by imprisonment for up to 2 years.

la bazele de date revine organului de urmărire penală care a accesat baza de date.

De asemenea, fotografiile din bazele de date sunt, în conformitate cu legea protecţiei datelor, date sensibile, deoarece permit identificarea persoanelor. În general, legislaţiile din România şi R. Moldova permit organului de urmărire penală să acceseze baze de date publice sau private open source, baze de date cu amprente digitale, registre de identitate, registre auto, sisteme de informaţii precum Europol sau Interpol, date despre vamă, arme, registrul şi indexul dosarului poliţiei criminale; în astfel de cazuri agenţii de aplicare a legii pot accesa direct bazele de date sau înregistrările respective, fără un mandat, dar accesul este supus anumitor controale, parole sau autorizaţii interne. Pentru a avea acces la această bază de date, autoritatea competentă de aplicare a legii a permis accesul la bazele de date, tocmai pentru prevenirea, detectarea sau investigarea infracţiunilor, cu respectarea confidenţialităţii datelor, ca şi garanţie de protejare a dreptului la viaţa privată. Tocmai, în astfel de situaţii informaţiile obţinute sunt obligatoriu menţionate în dosarul penal aflat pe rol. Nu de multe ori, informaţiile au fost dezvăluite ca urmare a informării presei, cu ocazia prezentării de către Parchete a cazurilor complexe sau cu impact mediatic major. În astfel de situaţii se creează încălcarea unor drepturi, printre care şi dreptul la viaţa private. De exemplu, în cauza Brisc c. României [4], procurorul, într-un comunicat de presă oficial, a prezentat informaţii despre o presupusă infracţiune, din ancheta penală aflată în faza urmăririi penale. Întrucât s-a dovedit încălcarea dreptului la viaţa privată, s-a desfăşurat o cercetare şi s-a constatat că procurorul a săvârşit două abateri disciplinare, fiind destituit şi revocat din funcţia pe care o deţinea.

Prezentarea probelor sau informaţiilor în faza urmăririi penale, poate consta în încălcarea dreptului la viaţa privată în astfel de situaţii. De exemplu, situaţia în care organul de urmărire penală permite pentru mass-media accesul la activităţile de urmărire penală (cauza Banco de Finanzas e Inversiones S.L. c. Spaniei [5] - s-a permis reprezentanţilor presei participarea cu ocazia efectuării percheziţiei, datele şi imaginile fiind prezentate ulterior în presă).

open-source databases, fingerprint databases, identity registries, vehicle registries, information systems such as Europol or Interpol, customs data, weapons records, and the criminal police case registry and index. In such cases, law enforcement agents may access these databases or records directly without a warrant, although access is subject to certain controls, passwords, or internal authorizations.

To access such databases, the competent law enforcement authority grants permission specifically for the prevention, detection, or investigation of crimes, while ensuring data confidentiality as a safeguard for the right to privacy. In these situations, the information obtained must be mandatorily included in the active criminal case file.

However, information has often been disclosed as a result of press briefings, especially when prosecutors present complex cases with significant media impact. In such instances, rights may be violated—including the right to privacy. For example, in the case of *Brisc v. Romania* [4], the prosecutor, in an official press release, disclosed information about an alleged offense from an ongoing criminal investigation. Since this was found to be a violation of the right to privacy, an inquiry was conducted, and it was determined that the prosecutor had committed two disciplinary offenses, resulting in dismissal and removal from office.

The presentation of evidence or information during the criminal investigation phase may constitute a violation of the right to privacy in certain situations. For example, when the investigative authority allows media access to criminal investigation activities (as in the case *Banco de Finanzas e Inversiones S.L. v. Spain* [5], where media representatives were permitted to attend a search operation, and the data and images were later published in the press).

As a measure, authors Mihai Olariu and Cătălin Marin state that "the lack of publicity during the criminal investigation phase is manifested by the impossibility for any citizen to know the details of the investigation" [6, p. 16]. Furthermore, author Daniel Cristea [7, p. 84] emphasized the obligation throughout the entire criminal investigation phase to maintain this lack of publicity or non-public nature, as also noted by Romanian researcher Nicu Jidovu.

Ca măsură, specificăm opinia autorilor Mihai Olariu şi Cătălin Marin „lipsa de publicitate în faza de urmărire penală se manifestă prin imposibilitatea cunoaşterii lucrărilor de anchetă de către orice cetăţean" [6, P. 16]. Nu în ultimul rând, autorul Daniel Cristea [7, p. 84] a menţionat obligaţia pe tot parcursul fazei de urmărire penală al acestei lipse de publicitate sau caracterului nepublic al urmăririi penale, menţionate de cercetătorul român Nicu Jidovu.

CONCLUZII

Lipsa de publicitate în faza urmăririi penale reprezintă o cerinţă fundamentală transpusă în practică, având dublu rol, pe de o parte de garantare şi protejare a drepturilor şi libertăţilor fundamentale prevăzute de legislaţie şi, pe de altă parte, de protejare a intereselor statului. Faza de urmărire penală nu poate fi obiectul unui studiu public, majoritatea legilor introducând confidenţialitatea în această fază. Organele de urmărire penală trebuie să găsească modalităţile înţelegerii drepturilor părţilor şi a riscurilor cu privire la încălcarea dreptului lor la viaţa privată în faza urmăririi penale şi să atragă atenţia în privinţa acestor încălcări, conştientizare care devine esenţială.

CONCLUSIONS

The lack of publicity during the criminal investigation phase represents a fundamental requirement implemented in practice, serving a dual purpose: on one hand, to guarantee and protect the fundamental rights and freedoms provided by law, and on the other, to safeguard the interests of the state.

The criminal investigation phase cannot be the subject of public scrutiny, as most laws introduce confidentiality during this stage.

Criminal investigation bodies must find ways to understand the rights of the parties and the risks of violating their right to privacy during the investigation phase, and must raise awareness about these violations - an awareness that becomes essential.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE
BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Cristea D., Codul penal. Codul de procedură penal. Iaşi, Editura Lumen, 2024, 800 p.
2. Dolea Ig. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, ediţia a 2-a, Chişinău, Editura Cartea Juridică, 2020, 1407 p.
3. Codul Penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial nr. 72-74, Actualizat la 01.10.2018, Chişinău, Tipografia Centrală, 2018, 168 p.
4. Hotărârea CtEDO pe cauza Brisc c. României din 11.12.2018, nr. 26238/10. În: https://lege5.ro/gratuit/gmztonjrgi2q/hotararea-in-cauza-brisc-impotriva-romaniei-din-11122018 (accesat 22.09.2025).
5. Hotărârea CtEDO pe cauza Banco de Finanzas e Inversiones S.L. c. Spaniei, din 27 aprilie 1999, nr.36876/97. În: https://legeaz.net/index.php?view=article&catid=13956:hotarari-cedo&id=811270666: banco-de-finanzas-e-bm9&format=pdf (accesat 22.09.2025).
6. Olariu M., Marin C. Drept procesual penal. Partea generală. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Universul Juridic, 2020, 484 p.
7. Jidovu N. Drept procesual penal. Ed.2. Bucureşti: C.H. Beck, 2007, apud Antoci A., Aspecte istorice şi probleme actuale privind respectarea drepturilor omului în raport cu asigurarea confidenţialităţii urmăririi penale. În: Revista Naţională de Drept Nr. 6, 2015, p.26. În: Cristea D., Protecţia datelor cu caracter personal în procesul penal. Monografie, Bucureşti, Ed. Pro Universitaria, 2023, 246 p.

CZU 351.86(478)

DOI 10.5281/zenodo.17318192

UNELE ASPECTE JURIDICE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE DEMOCRATIZARE

Dianu GORDILĂ [1]

Cătălin ENUȚĂ [2]

Articolul examinează interdependența dintre securitatea națională și procesul de democratizare în Republica Moldova, punând accent pe cadrul juridic și instituțional care guvernează domeniul securității într-un stat aflat într-o tranziție democratică prelungită. Într-un context marcat de instabilitate internă, influențe geopolitice externe și multiple riscuri hibride, vom argumenta că democratizarea nu este un proces paralel cu consolidarea securității, ci o condiție esențială pentru aceasta.

Lucrarea oferă o analiză a cadrului normativ relevant și a principalelor instituții implicate în arhitectura securității, evidențiind rolul constituțional al Parlamentului, al Președinției, al Guvernului și al serviciilor specializate (SIS, MAI, MApN). Se constată că, în ciuda unei structuri instituționale aparent funcționale, eficiența sistemului este afectată de fragmentare, politizare și lipsa de transparență.

De asemenea, sunt identificate principalele provocări contemporane: conflictul transnistrean nerezolvat, influențele destabilizatoare exercitate de Federația Rusă, campaniile de dezinformare, slăbiciunile structurale ale statului de drept și instabilitatea politică. Aceste elemente demonstrează vulnerabilitatea profundă a securității naționale într-un regim democratic insuficient consolidat.

Ca urmare, democratizarea contribuie la întărirea securității prin promovarea statului de drept, a controlului civil asupra sectorului de securitate, a participării cetățenești și a responsabilizării instituțiilor. Integrarea europeană este abordată ca vector strategic de modernizare și ancorare în sisteme normative stabile.

SOME LEGAL ASPECTS OF NATIONAL SECURITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE DEMOCRATIZATION PROCESS

Dianu GORDILĂ [1]

Cătălin ENUȚĂ [2]

The article examines the interdependence between national security and the democratization process in the Republic of Moldova, with a focus on the legal and institutional framework governing the security sector in a state undergoing a prolonged democratic transition. In a context marked by internal instability, external geopolitical influences, and multiple hybrid risks, we argue that democratization is not a parallel process to security consolidation, but rather an essential condition for it.

The paper provides an analysis of the relevant normative framework and the main institutions involved in the security architecture, highlighting the constitutional role of Parliament, the Presidency, the Government, and the specialized services (ISS, MIA, MApN). It is noted that, despite an apparently functional institutional structure, the efficiency of the system is affected by fragmentation, politicization, and lack of transparency.

The study also identifies the main contemporary challenges: the unresolved Transnistrian conflict, destabilizing influences exerted by the Russian Federation, disinformation campaigns, structural weaknesses of the rule of law, and political instability. These elements demonstrate the deep vulnerability of national security in an insufficiently consolidated democratic regime.

As a result, democratization contributes to strengthening security by promoting the rule of law, civil control over the security sector, citizen participation, and institutional accountability. European integration is approached as a strategic vector for modernization and anchoring in stable normative systems.

[1] Doctor în drept, șef al Direcției Management Operațional, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md, Republica Moldova; e-mail: gordiladianu@gmail.com; ORCID ID: 0009-0003-6565-5198
PhD, Head of the Operational Management Directorate, The „Ștefan cel Mare " Academy of the MIA of the Republic of Moldova, (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md, Republic of Moldova; e-mail: gordiladianu@gmail.com; ORCID: 0009-0003-6565-5198

[2] Conferențiar universitar, doctor în drept, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" din București, România (ROR: https://ror.org/05gc63392); e-mail: secretar@academiadepolitie.ro; e-mail: catalin_cdt@yahoo.com
Associate Professor, PhD, "Alexandru Ioan Cuza" Police Academy, Bucharest, Romania (ROR: https://ror.org/05gc63392); e-mail: secretar@academiadepolitie.ro; e-mail: catalin_cdt@yahoo.com

Prin urmare, studiul oferă o perspectivă integrată asupra modului în care securitatea și democratizarea se pot susține reciproc într-un stat vulnerabil, dar orientat strategic către spațiul european.

Cuvinte-cheie: securitate națională, democratizare, stat de drept, Republica Moldova, politică externă, cadre juridice.

Therefore, the study provides an integrated perspective on how security and democratization can mutually reinforce each other in a vulnerable state, yet strategically oriented toward the European space.

Keywords: national security, democratization, rule of law, Republic of Moldova, foreign policy, legal frameworks.

INTRODUCERE

În ultimele trei decenii, Republica Moldova a parcurs un traseu sinuos de tranziţie politică, economică şi instituţională, încercând să se afirme ca un stat democratic şi suveran în contextul post-sovietic. Procesul de democratizare, deşi esenţial pentru consolidarea statului de drept şi a unei guvernări transparente, a generat provocări majore în ceea ce priveşte asigurarea securităţii naţionale, într-un context intern instabil şi într-un mediu geopolitic tensionat.

Aşezată între Uniunea Europeană şi Federaţia Rusă, Republica Moldova este supusă unor influenţe contradictorii care se reflectă atât în orientările sale politice, cât şi în politicile de securitate. În acelaşi timp, slăbiciunile instituţionale, corupţia endemică şi lipsa unui consens politic durabil afectează capacitatea statului de a gestiona eficient riscurile de securitate. În acest cadru, democratizarea devine nu doar un obiectiv în sine, ci şi un instrument potenţial de fortificare a rezilienţei statului în faţa ameninţărilor.

Scopul acestui articol este de a analiza interacţiunea dintre procesul de democratizare şi cadrul juridic al securităţii în Republica Moldova. Sunt vizate aspectele constituţionale, legislative şi instituţionale, precum şi modul în care acestea răspund cerinţelor unui stat democratic aflat în căutarea stabilităţii şi securităţii. Ipoteza de bază a cercetării este că dezvoltarea democratică sustenabilă, însoţită de un cadru juridic coerent, contribuie la consolidarea securităţii naţionale.

METODOLOGIE

Metodologia aplicată în cadrul acestui studiu se bazează pe o abordare multidimensională, menită să ofere o înţelegere cuprinzătoa-

INTRODUCTION

Over the past three decades, the Republic of Moldova has followed a winding path of political, economic, and institutional transition, striving to establish itself as a democratic and sovereign state in the post-Soviet context. The democratization process, although essential for strengthening the rule of law and transparent governance, has generated major challenges in ensuring national security, within an unstable domestic context and a tense geopolitical environment.

Situated between the European Union and the Russian Federation, the Republic of Moldova is subject to contradictory influences reflected both in its political orientations and in its security policies. At the same time, institutional weaknesses, endemic corruption, and the lack of lasting political consensus undermine the state's ability to effectively manage security risks. In this context, democratization becomes not only a goal in itself, but also a potential instrument for strengthening the state's resilience against threats.

The purpose of this article is to analyze the interaction between the democratization process and the legal framework of security in the Republic of Moldova. The focus is on constitutional, legislative, and institutional aspects, as well as on the ways in which they respond to the requirements of a democratic state seeking stability and security. The central hypothesis of the research is that sustainable democratic development, accompanied by a coherent legal framework, contributes to the consolidation of national security.

METHODOLOGY

The methodology applied in this study is based on a multidimensional approach, designed to provide a comprehensive under-

re a aspectelor politico-juridice ale securității în contextul procesului de democratizare. În primul rând, analiza normativă a legislației în vigoare presupune examinarea cadrului juridic național relevant pentru domeniul securității, incluzând Constituția, legile organice și ordinare, precum și actele normative subsecvente. Această analiză are scopul de a identifica eventualele lacune, incoerențe sau contradicții, precum și gradul de aliniere a acestora la standardele internaționale.

În al doilea rând, studiul documentelor strategice naționale și internaționale implică evaluarea politicilor și strategiilor adoptate de autoritățile statului, cum ar fi Strategia Națională de Securitate, Strategia de Apărare Națională, precum și documentele emise de organizații internaționale relevante (ex. NATO, UE, ONU). Aceste surse oferă un cadru conceptual și direcții de acțiune care reflectă prioritățile și orientările geopolitice ale statului în procesul său de consolidare democratică.

În al treilea rând, abordarea comparativă privind bunele practici în materie de securitate în regimuri democratice emergente permite o analiză critică și constructivă a modelului național prin raportare la experiențele altor state aflate într-un stadiu similar de tranziție. Astfel, sunt identificate exemple de succes, mecanisme instituționale eficiente și politici publice inovatoare, care pot fi adaptate contextului Republicii Moldova pentru a spori eficiența și legitimitatea sistemului național de securitate.

Lista de abrevieri:

NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord
UE – Uniunea europeană
ONU – Organizația Națiunilor Unite
SIS – Serviciul de Informații și Securitate
MAI – Ministerul Afacerilor Interne
CSS – Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova

DISCUȚII ȘI REZULTATE

Cadrul juridic și instituțional al securității în Republica Moldova

Pornind de la ideia că securitatea națională este prezentată ca fiind rezultatul

standing of the politico-legal aspects of security in the context of the democratization process. First, the normative analysis of the legislation in force involves examining the national legal framework relevant to the field of security, including the Constitution, organic and ordinary laws, as well as subsequent normative acts. The purpose of this analysis is to identify possible gaps, inconsistencies, or contradictions, as well as the degree of alignment with international standards.

Second, the study of national and international strategic documents entails the evaluation of policies and strategies adopted by state authorities, such as the National Security Strategy, the National Defense Strategy, as well as documents issued by relevant international organizations (e.g., NATO, EU, UN). These sources provide a conceptual framework and courses of action that reflect the state's priorities and geopolitical orientations in its process of democratic consolidation.

Third, the comparative approach to best practices in security within emerging democratic regimes allows for a critical and constructive analysis of the national model by relating it to the experiences of other states undergoing a similar stage of transition. In this way, successful examples, effective institutional mechanisms, and innovative public policies are identified, which may be adapted to the context of the Republic of Moldova in order to enhance the efficiency and legitimacy of the national security system.

List of Abbreviations:

NATO – North Atlantic Treaty Organization
EU – European Union
UN – United Nations
ISS – Information and Security Service
MIA – Ministry of Internal Affairs
SSC – Supreme Security Council of the Republic of Moldova

DISCUSSIONS AND RESULTS

The Legal and Institutional Framework of Security in the Republic of Moldova

Starting from the idea that national security is presented as the result of permanent and concrete action, carried out in peacetime,

acţiunii permanente şi concrete, executată în timp de pace, într-o accepţie unitară, în domeniul politic, diplomatic, economic, militar şi alte sectoare pe plan extern şi intern, prin care un stat, în raport cu alte state sau comunităţi de state şi cu propria naţiune, îşi creează şi menţine starea optimă de exercitare neîngrădită (la adăpost de potenţiale pericole) a independenţei şi suveranităţii naţionale, de menţinere a integrităţii teritoriale, ordinii constituţionale şi de afirmare a sistemului propriu de valori, putem constata că condiţia esenţială a democraţiei, rezultă din esenţa pactului social, care obligă statul să protejeze şi să promoveze interesele colectivităţii [8].

Astfel, securitatea este înţeleasă precum totalitatea de instrumente, fie reglementări juridice sau structuri sau instituţii de stat şi internaţionale care au sarcina să apere sau să asigure sistemul existent [1].

Strategia Securităţii Naţionale defineşte politica de securitate a Republicii Moldova drept „un ansamblu de concepte, norme juridice şi acţiuni orientate spre promovarea şi protejarea intereselor naţionale prin identificarea, prevenirea şi contracararea ameninţărilor şi a riscurilor cu impact asupra securităţii statului" [11].

Această abordare, descrisă într-un act legislativ, parţial explică faptul că în Republica Moldova nu există vreun document exhaustiv care să definească/explice în detalii politica de securitate.

Totodată, există o serie de acte şi documente juridice care ne permit să conturăm o imagine generală cu privire la politica de securitate naţională, inclusiv interesele naţionale, ameninţările, riscurile, obiectivele, mecanismele de implementare, instituţiile şi mandatele acestora în domeniul dat.

În această ordine de idei, următoarele documente oficiale pot fi considerate drept determinante:

– Constituţia Republicii Moldova (1994);
– Concepţia Securităţii Naţionale (2008);
– Strategia Securităţii Naţionale (2011);
– Strategia militară / Doctrina militară (1995);
– Legea cu privire la prevenirea şi combaterea terorismului (2017);
– Legea cu privire la apărarea naţională (2003);

in a unified sense, in the political, diplomatic, economic, military, and other sectors both externally and internally, through which a state, in relation to other states or groups of states and to its own nation, creates and maintains an optimal state of unrestricted exercise (safeguarded from potential dangers) of national independence and sovereignty, of maintaining territorial integrity, constitutional order, and affirming its own system of values, we can observe that the essential condition of democracy derives from the essence of the social pact, which obliges the state to protect and promote the interests of the community [8].

Thus, security is understood as the totality of instruments—whether legal regulations, structures, or state and international institutions—that have the task of defending or ensuring the existing system [1].

The National Security Strategy defines the security policy of the Republic of Moldova as *"a set of concepts, legal norms, and actions aimed at promoting and protecting national interests through the identification, prevention, and mitigation of threats and risks affecting the state's security"* [11].

This legislative formulation partially explains the absence of a comprehensive document in Moldova that fully defines or elaborates on the country's security policy. Nevertheless, a series of legal acts and official documents provide the basis for outlining a general understanding of the national security policy, including its core interests, potential threats, associated risks, objectives, implementation mechanisms, and the institutions responsible for its enforcement, along with their respective mandates.

In this regard, the following official documents can be considered decisive:

– The Constitution of the Republic of Moldova (1994);
– The National Security Concept (2008);
– The National Security Strategy (2011);
– The Military Strategy / Military Doctrine (1995);
– The Law on the Prevention and Combating of Terrorism (2017);
– The Law on National Defense (2003);
– Sectoral laws, strategies, and government programs.

– Legile, strategiile sectoriale și programele de guvernare.

Constituția Republicii Moldova, adoptată în 1994, stabilește bazele juridice ale securității statului. Articolul 1 alin. (3) consacră Republica Moldova ca stat de drept, democratic și social, iar articolul 2 subliniază suveranitatea și independența poporului. Articolul 7 consacră supremația Constituției, care devine referință fundamentală în construcția cadrului securității naționale [4].

Concepția Securității Naționale aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 22 mai 2008 prin legea Nr 112 a fost elaborată pentru (1) a stabili un „sistem de idei care conturează prioritățile statului în domeniul securității naționale", (2) a oferi „o evaluare generală a mediului de securitate pe plan național și internațional în care operează Republica Moldova" și (3) a defini „scopul securității naționale, liniile directorii de bază pentru securitatea națională, valorile și principiile generale ce urmează a fi protejate de statul și de societatea moldovenească".

Analiza structurii și conținutului Concepției Securității Naționale denotă caracteristicile unui document „de tranziție", prevederile căruia au o aplicare practică limitată și servesc într-o măsură mai mare ca un set de referințe pentru elaborarea ulterioară a altor acte legislative cu privire la politica de securitate națională.

Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova aprobată de Parlament la 15 iulie 2011 este considerată drept documentul de bază care reflectă politica securității naționale. În conformitate cu definițiile din preambul, Strategia "*stabilește obiectivele sistemului de securitate națională, identifică mijloacele și căile de asigurare a securității naționale. Strategia este totodată un act politico-juridic pe termen mediu ce permite adaptarea, în funcție de evoluțiile pe plan intern și extern, a politicii în domeniul securității naționale, identificarea segmentelor specifice ale sistemului de securitate națională care necesită reformare, elaborarea unui plan realist de implementare a reformelor."*

SSN determină interesele naționale, principalele amenințări, riscuri și vulnerabilități pentru securitatea națională; principalele repere ale politicii externe și politicii de apărare ce țin de asigurarea securității naționale;

The Constitution of the Republic of Moldova, adopted in 1994, establishes the legal foundations for state security. Article 1, paragraph (3), defines the Republic of Moldova as a rule-of-law, democratic, and social state, while Article 2 emphasizes the sovereignty and independence of the people. Article 7 affirms the supremacy of the Constitution, which serves as a fundamental reference for the national security framework [4].

The National Security Concept, approved by the Parliament of the Republic of Moldova on May 22, 2008, under Law No. 112, was developed to: (1) establish a coherent system of ideas outlining the state's priorities in national security; (2) provide a comprehensive assessment of the national and international security environment in which the Republic of Moldova operates; and (3) define the objectives of national security, the fundamental guiding principles, and the values to be safeguarded by both the state and Moldovan society.

An analysis of the structure and content of the National Security Concept highlights its nature as a 'transitional' document, whose provisions have limited practical applicability and primarily serve as a reference framework for the development of subsequent legislative acts related to national security policy.

The National Security Strategy of the Republic of Moldova, approved by the Parliament on July 15, 2011, is considered the fundamental document reflecting national security policy. In accordance with the definitions in the preamble, the Strategy "establishes the objectives of the national security system, identifies the means and ways to ensure national security. The Strategy is also a medium-term political-legal act that allows for adaptation, depending on domestic and international developments, of the policy in the field of national security, the identification of specific segments of the national security system that require reform, and the development of a realistic plan for implementing reforms."

The NSS determines national interests, the main threats, risks, and vulnerabilities to national security; the main benchmarks of foreign policy and defense policy related to ensuring national security; the ways of ensuring national security; and the guidelines for reforming

căile de asigurare a securităţii naţionale; liniile directoare pentru reformarea sectorului de securitate naţională. Un capitol aparte din Strategia Securităţii Naţionale este dedicat viziunii şi acţiunilor de consolidare a securităţii naţionale prin intermediul politicii externe şi de apărare (cap.3).

Strategia recunoaşte că *„un loc aparte în contextul securităţii îi revine participării Republicii Moldova la eforturile globale, regionale şi sub-regionale de promovare a stabilităţii şi securităţii internaţionale prin cooperarea în cadrul ONU, OSCE, cu NATO şi alte organizaţii internaţionale relevante, precum şi participarea la misiunile în cadrul Politicii de Securitate şi Apărare Comună a UE (PSAC)."*

Strategia indică că *„Securitatea naţională a Republicii Moldova nu poate fi concepută în afara contextului securităţii europene" şi că „în cadrul eforturilor de integrare, o atenţie deosebită va fi acordată intensificării cooperării cu UE pe linia PESC (CFSP) şi PSAC (CSDP), orientată spre consolidarea securităţii naţionale şi celei regionale. RM va coopera cu UE în domeniile prevenirii şi soluţionării conflictelor, gestionării crizelor, neproliferării armelor de distrugere în masă."*

Acest set de prevederi-cheie pentru securitatea naţională determină rolul crucial al Strategiei Securităţii Naţionale în definirea şi implementarea politicii de securitate a Republicii Moldova. Este important de menţionat faptul că Strategia Securităţii Naţionale a Republicii Moldova abordează multe probleme ce ţin de securitate în acelaşi mod ca şi Strategia Securităţii Europene, [16] conform căreia *„securitatea naţională a unui stat european nu mai poate fi privită ca un fenomen izolat", aceasta „ţine cont de abordarea multilaterală a securităţii naţionale, de caracterul ei multidimensional şi interdependent, determinat atât de starea de lucruri din domeniile politic, militar şi cel al ordinii publice din ţară, cât şi de situaţia din sfera economică, socială, ecologică, energetică şi de altă natură."*

Aprobarea Strategiei Securităţii Naţionale a oferit şansa începutului unei faze calitativ noi în politica de securitate şi apărare a Republicii Moldova, iniţierii şi implementării unor reforme adecvate în sectorul de securitate şi apărare în conformitate cu practicile şi standardele naţionale.

the national security sector. A separate chapter of the National Security Strategy is dedicated to the vision and actions for strengthening national security through foreign and defense policy (Chapter 3).

The Strategy acknowledges that *"A special place in the security context is occupied by the Republic of Moldova's participation in global, regional, and sub-regional efforts to promote international stability and security through cooperation within the UN, OSCE, with NATO, and other relevant international organizations, as well as participation in missions under the EU's Common Security and Defence Policy (CSDP)."*

The Strategy notes that *"The national security of the Republic of Moldova cannot be conceived outside the context of European security" and that "within the integration efforts, particular attention will be given to strengthening cooperation with the EU along the CFSP (Common Foreign and Security Policy) and CSDP lines, aimed at consolidating national and regional security. Moldova will cooperate with the EU in the areas of conflict prevention and resolution, crisis management, and non-proliferation of weapons of mass destruction."*

This set of key provisions for national security highlights the crucial role of the National Security Strategy in defining and implementing the security policy of the Republic of Moldova. It is important to note that the National Security Strategy of the Republic of Moldova addresses many security issues in the same way as the European Security Strategy, [16] according to which "*The national security of a European state can no longer be viewed as an isolated phenomenon," and it "takes into account a multilateral approach to national security, its multidimensional and interdependent nature, determined both by the state of affairs in the political, military, and public order spheres of the country, as well as by the situation in the economic, social, ecological, energy, and other domains."*

The approval of the National Security Strategy provided an opportunity to initiate a qualitatively new phase in the security and defense policy of the Republic of Moldova, as well as to launch and implement appropriate reforms in the security and defense sector in accordance with European practices and standards.

The Military Doctrine of the Repub-

dardele europene.

Doctrina militară a Republicii Moldova a fost elaborată în baza prevederilor Concepţiei securităţii naţionale (aprobată la 5 mai 1995), cu scopul de a formula baza necesară pentru elaborarea şi implementarea politicii militare [12].

Aprobată la 6 iunie 1995 Doctrina militară a determinat scopul şi priorităţile politicii militare, principiile de asigurare a securităţii militare, sursele principale de pericole cu caracter militar, sistemul de măsuri pentru asigurarea securităţii militare, obiectivele şi principiile „construcţiei militare" şi „construcţiei Forţelor Armate", organizarea sistemului de asigurare a securităţii militare, atribuţiile şi misiunile părţilor componente ale Forţelor Armate şi organelor de conducere militară.

Doctrina a stabilit principiile exclusiv defensive ale politicii militare şi a determinat ca priorităţi „menţinerea capacităţii de apărare a statului la nivel care asigură securitatea militară; întărirea măsurilor de încredere, extinderea colaborării militare reciproc avantajoase, etc.". Pentru a realiza aceste obiective, Doctrina a stabilit drept prioritate „crearea unui potenţial militar, suficient pentru asigurarea securităţii militate a statului."

Legea cu privire la prevenirea şi combaterea terorismului (adoptată la 20 octombrie 2017) stabileşte cadrul juridic şi organizatoric necesar pentru protejarea persoanei, societăţii şi statului împotriva ameninţărilor teroriste [10]. Aceasta reglementează modul de coordonare a autorităţilor publice, organizaţiilor şi persoanelor implicate în activităţi antiteroriste, precum şi drepturile şi obligaţiile acestora.

Activitatea antiteroristă se desfăşoară în conformitate cu Constituţia, tratatele internaţionale la care Moldova este parte şi alte acte normative relevante. Principiile care ghidează această activitate includ legalitatea, respectarea drepturilor omului, prioritatea măsurilor preventive, proporţionalitatea intervenţiilor, protejarea vieţii şi siguranţei cetăţenilor, coordonarea unitară a operaţiunilor şi menţinerea confidenţialităţii tacticilor utilizate.

Cooperarea internaţională cu ţările terţe, inclusiv cu Republica Moldova, a devenit tot mai importantă pe dimensiunea eforturilor de

lic of Moldova was developed based on the provisions of the National Security Concept (approved on May 5, 1995), with the aim of establishing the necessary foundation for the development and implementation of military policy [12].

Approved on June 6, 1995, the Military Doctrine defined the purpose and priorities of military policy, the principles for ensuring military security, the main sources of military threats, the system of measures for ensuring military security, the objectives and principles of "military construction" and "construction of the Armed Forces," the organization of the system for ensuring military security, and the duties and missions of the components of the Armed Forces and military command bodies.

The Doctrine established the exclusively defensive principles of military policy and identified as priorities "maintaining the state's defense capability at a level that ensures military security; strengthening confidence-building measures; expanding mutually beneficial military cooperation, etc." To achieve these objectives, the Doctrine set as a priority "the creation of a military potential sufficient to ensure the state's military security."

The Law on the Prevention and Combating of Terrorism (adopted on October 20, 2017) establishes the legal and organizational framework necessary to protect individuals, society, and the state against terrorist threats [10]. It regulates the coordination of public authorities, organizations, and persons involved in counter-terrorism activities, as well as their rights and obligations.

Counter-terrorism activities are carried out in accordance with the Constitution, international treaties to which Moldova is a party, and other relevant normative acts. The principles guiding these activities include legality, respect for human rights, the priority of preventive measures, proportionality of interventions, protection of citizens' lives and safety, unified coordination of operations, and maintaining the confidentiality of tactics used.

International cooperation with third countries, including the Republic of Moldova, has become increasingly important in the context of the European Union's counter-terrorism efforts, particularly following the terrorist at-

combatere a terorismului Uniunii Europene începând cu atacurile teroriste din 11 septembrie 2001. Unul dintre motivele principale ale acestei dezvoltări este natura ameninţării cu care se confruntă UE [9].

Scopurile principale ale acestei activităţi sunt prevenirea, depistarea şi combaterea actelor teroriste, reducerea consecinţelor acestora, precum şi eliminarea cauzelor şi condiţiilor care pot favoriza terorismul.

Legea cu privire la apărarea naţională (adoptată la 25 iulie 2003) este o lege relativ nouă ce stabileşte structura sistemului naţional de apărare, bazele organizării şi asigurării apărării ţării, atribuţiile şi responsabilităţile autorităţilor publice în domeniul apărării, conducerea, organizarea şi destinaţia forţelor sistemului naţional de apărare. Această lege este unul din cele mai importante acte legislative ce reglementează aspectele interne ale politicii de securitate şi apărare a Republicii Moldova. Totodată această lege conţine puţine prevederi care ar determina aspectele externe ale politicii de securitate şi apărare naţională.

Pe lângă aceste legi fundamentale, care definesc mandatele, atribuţiile, sarcinile şi responsabilităţile în domeniul securităţii naţionale, legislaţia include şi o serie de multe alte legi şi acte departamentale, care stabilesc regulile şi mecanismele de organizare şi funcţionare ale instituţiilor sectorului de securitate.

Sistemul instituţional de securitate al Republicii Moldova este alcătuit dintr-un ansamblu de autorităţi constituţionale şi executive, fiecare având un rol bine definit în gestionarea şi protejarea intereselor naţionale. La nivel legislativ, Parlamentul exercită atribuţii esenţiale prin adoptarea cadrului normativ specific domeniului securităţii, aprobarea strategiilor şi alocarea resurselor financiare necesare funcţionării instituţiilor relevante. Totodată, Parlamentul exercită control parlamentar asupra serviciilor speciale şi a politicilor de apărare.

Preşedintele Republicii Moldova, în calitate de şef al statului şi comandant suprem al forţelor armate, deţine un rol central în conducerea politicii de securitate şi apărare. Acesta convoacă şi prezidează Consiliul Suprem de Securitate (CSS) [17], organ consultativ care analizează riscurile strategice şi formulează

tacks of September 11, 2001. One of the main reasons for this development is the nature of the threat faced by the EU [9].

The main objectives of these activities are the prevention, detection, and combat of terrorist acts, the mitigation of their consequences, and the elimination of causes and conditions that may favor terrorism.

The Law on National Defense (adopted on July 25, 2003) is a relatively new law that establishes the structure of the national defense system, the foundations for organizing and ensuring the country's defense, the duties and responsibilities of public authorities in the field of defense, as well as the leadership, organization, and purpose of the forces within the national defense system. This law is one of the most important legislative acts regulating the internal aspects of the Republic of Moldova's security and defense policy. At the same time, this law contains few provisions that would determine the external aspects of national security and defense policy.

In addition to these fundamental laws, which define mandates, duties, tasks, and responsibilities in the field of national security, the legislation also includes a number of other laws and departmental acts that establish the rules and mechanisms for the organization and functioning of security sector institutions.

The institutional security system of the Republic of Moldova consists of a set of constitutional and executive authorities, each having a well-defined role in managing and protecting national interests. At the legislative level, the Parliament performs essential functions by adopting the normative framework specific to the field of security, approving strategies, and allocating the financial resources necessary for the functioning of relevant institutions. At the same time, Parliament exercises parliamentary oversight over special services and defense policies.

The President of the Republic of Moldova, as head of state and supreme commander of the armed forces, holds a central role in directing security and defense policy. The President convenes and chairs the Supreme Security Council (SSC) [17], an advisory body that analyzes strategic risks and formulates recommendations in the field of national security. The

recomandări în domeniul securităţii naţionale. Guvernul, în componenţa sa, este responsabil pentru punerea în aplicare a politicilor aprobate la nivel legislativ, precum şi pentru coordonarea executivă a instituţiilor din domeniul apărării, ordinii publice şi securităţii interne [13].

Un rol fundamental în arhitectura securităţii îl are Serviciul de Informaţii şi Securitate (SIS) [19], care acţionează în calitate de instituţie specializată în prevenirea şi contracararea ameninţărilor la adresa ordinii constituţionale, suveranităţii, integrităţii teritoriale şi stabilităţii sociale. Ministerul Apărării gestionează dimensiunea militară a securităţii naţionale, asigurând capacitatea de apărare a statului, dezvoltarea forţelor armate şi participarea la misiuni internaţionale [7]. La rândul său, Ministerul Afacerilor Interne (MAI) [18] este responsabil pentru menţinerea ordinii publice, siguranţa cetăţeanului şi gestionarea situaţiilor de urgenţă.

Această structură instituţională, deşi complexă, reflectă efortul Republicii Moldova de a construi un sistem de securitate adaptat cerinţelor unui stat democratic. Totuşi, eficienţa acestuia depinde nu doar de prevederile legale şi de delimitarea competenţelor, ci şi de cooperarea interinstituţională, profesionalismul personalului şi existenţa unor mecanisme clare de control democratic şi transparenţă.

În acest context, o atenţie deosebită în literatura de specialitate este acordată şi analizei statutului de neutralitate al ţării. Pentru acei cercetători care văd integrarea ţării în NATO o condiţie primordială de asigurare a securităţii naţionale în noile realităţi geopolitice, opţiunea neutralitate este un factor care, mai degrabă, amplifică starea de insecuritate militară, politică şi economică a Republicii Moldova, argumentul central constând în faptul că ţara nu dispune de resursele necesare şi de o amplasare geopolitică favorabilă ca să poată beneficia de acest statut [5].

Cu toate că Republica Moldova dispune de un cadru juridic şi instituţional relativ bine conturat, eficienţa acestuia este limitată de mai mulţi factori: instabilitatea politică, interferenţa intereselor partinice în instituţiile de forţă, slaba capacitate de implementare a politicilor publice şi lipsa unui control demo-

Government, in its composition, is responsible for implementing policies approved at the legislative level, as well as for the executive coordination of institutions in the areas of defense, public order, and internal security [13].

A fundamental role in the security architecture is played by the Information and Security Service (ISS) [19], which acts as a specialized institution for preventing and countering threats to the constitutional order, sovereignty, territorial integrity, and social stability. The Ministry of Defense manages the military dimension of national security, ensuring the state's defense capacity, the development of the armed forces, and participation in international missions [7]. In turn, the Ministry of Internal Affairs (MIA) [18] is responsible for maintaining public order, citizen safety, and managing emergency situations.

This institutional structure, although complex, reflects the Republic of Moldova's effort to build a security system adapted to the requirements of a democratic state. However, its effectiveness depends not only on legal provisions and the delineation of competences but also on inter-institutional cooperation, personnel professionalism, and the existence of clear mechanisms for democratic oversight and transparency.

In this context, special attention in the literature is also given to the analysis of the country's neutrality status. For those researchers who view the country's integration into NATO as a primary condition for ensuring national security in the new geopolitical realities, the neutrality option is a factor that rather amplifies the military, political, and economic insecurity of the Republic of Moldova, the central argument being that the country lacks the necessary resources and a favorable geopolitical position to benefit from this status [5].

Although the Republic of Moldova has a relatively well-defined legal and institutional framework, its effectiveness is limited by several factors: political instability, interference of partisan interests in law enforcement institutions, weak capacity to implement public policies, and lack of genuine democratic oversight. Additionally, many legal acts require harmonization with European Union standards and developments in regional security.

cratic veritabil. De asemenea, multe acte normative necesită armonizare cu standardele Uniunii Europene şi cu evoluţiile în materie de securitate regională.

Reformele structurale întreprinse în ultimii ani, în special în domeniul justiţiei şi al combaterii corupţiei, pot crea un fundament mai solid pentru consolidarea securităţii, dar succesul lor depinde de voinţa politică şi de susţinerea societăţii civile.

Provocările actuale de securitate într-un mediu democratic fragil

Democraţia ca formă de guvernare şi tip de funcţionare a regimului statal, se caracterizaează prin faptul că puterea aprţine poporului, prin existent pluralismului polictic, prin respectarea principiului majorităţii exprimat prin libertatea recunoaşterii opoziţiei, apărarea drepturilor şi libertăţilor oamenilor şi cetăţenilor. La o analiză aprofundatăproblema statului de drept scoate în evidenşă faptul că statul, ca organizaţie instituţională, înzestrată cu cu suveranitatea populaţiei unui teritoriu determinat, nu acţionează niciodată ca atare în relaţiile lui interne sau externe, ci prin intermediul diferitor organe ale sale [6].

Procesul de democratizare al Republicii Moldova se desfăşoară într-un context intern fragil şi într-un cadru geopolitic extrem de volatil, ceea ce generează un spectru larg de provocări la adresa securităţii naţionale. Deşi reformele democratice creează premisele pentru consolidarea statului de drept, vulnerabilităţile sistemice, ameninţările hibride şi fragmentarea societăţii afectează capacitatea statului de a reacţiona eficient şi coerent.

Una dintre cele mai persistente şi sensibile provocări rămâne conflictul transnistrean. Nerezolvat de peste trei decenii, acest conflict generează o situaţie de insecuritate teritorială şi juridică, punând la îndoială suveranitatea de facto a statului asupra întregului său teritoriu. Existenţa unei regiuni separatiste susţinute politic, economic şi militar de Federaţia Rusă aduce în discuţie nu doar aspecte de securitate militară, ci şi probleme legate de controlul frontierelor, traficul ilicit, spionaj şi influenţă politică [15].

Legislaţia Republicii Moldova în domeniul securităţii naţionale nu acoperă necesităţile actuale de securitate şi nu asigură politici raţionale şi chibzuite, iar coordonarea

The structural reforms undertaken in recent years, especially in the fields of justice and anti-corruption, can create a stronger foundation for enhancing security, but their success depends on political will and support from civil society.

Current Security Challenges in a Fragile Democratic Environment

Democracy, as a form of government and a type of state functioning, is characterized by the fact that power belongs to the people, through the existence of political pluralism, by respecting the principle of majority expressed through the freedom to recognize the opposition, and by protecting the rights and freedoms of individuals and citizens. Upon closer analysis, the issue of the rule of law highlights that the state, as an institutional organization endowed with the sovereignty of the population of a given territory, never acts as such in its internal or external relations, but through its various organs [6].

The democratization process of the Republic of Moldova takes place in a fragile internal context and within an extremely volatile geopolitical framework, generating a wide range of challenges to national security. Although democratic reforms create the premises for consolidating the rule of law, systemic vulnerabilities, hybrid threats, and societal fragmentation affect the state's ability to respond effectively and coherently.

One of the most persistent and sensitive challenges remains the Transnistrian conflict. Unresolved for over three decades, this conflict generates a situation of territorial and legal insecurity, casting doubt on the de facto sovereignty of the state over its entire territory. The existence of a separatist region politically, economically, and militarily supported by the Russian Federation raises issues not only of military security but also of border control, illicit trafficking, espionage, and political influence [15].

The legislation of the Republic of Moldova in the field of national security does not meet current security needs and does not ensure rational and prudent policies, while interinstitutional coordination remains at a low level. We are witnessing an increase in the activity of external influence agents (NGOs, media, political

interinstituțională este la un nivel scăzut. Suntem martorii creşterii activităţii agenţilor de influenţă din exteriorul ţării (ONG-uri, mass-media, forţe politice, biserică), a lipsei unei mass-media naţionale puternice şi a unei voci unice. influenţarea agendei publice şi a procesului decizional; diminuarea încrederii în instituţiile statului şi nerespectarea regulilor/ legislaţiei impuse de acestea.

Instituțiile naționale ale Republicii Moldova, inclusiv cele aparținând sistemului de securitate și apărare, se confruntă cu provocări de nivel strategic în domeniul gestionării eforturilor de comunicare, cum ar fi:

– Lipsa viziunii strategice privind asigurarea securității naționale (de exemplu, viziunile diferite asupra unor obiective de securitate națională sau mesajele divergente ale autorităților centrale) și existența anumitor limite în cooperarea interinstituțională în domeniul securității și apărării naționale;

– Lipsa unor planuri/programe/strategii de comunicare la nivel național sau interdepartamental în domenii, cum ar fi politica externă, de apărare și de securitate (comunicarea se desfășoară ad-hoc, fără o sinergie între instituțiile de resort privind informarea publicului, ca urmare se neglijează principiul „vocii unice”);

– Colaborarea limitată cu societatea civilă, mediul academic, pe subiecte de securitate și apărare, precum și lipsa interesului de elaborare și promovare a unui mesaj comun al instituțiilor de resort și ONG-urilor de profil;

– Lipsa unei monitorizări și evaluări a rezultatelor reformei de securitate și apărare, percepțiilor cetățenilor și impactul mesajului transmis;

– Lipsa interesului și scepticismul în rândul populației și reprezentanților mass-media pe subiectele ce țin de securitate și apărare;

– Mediul informațional este unul propice prezenței propagandei externe și interne;

– Inexistența unui mecanism de monitorizare și evaluare a rezultatelor reformei de securitate și apărare (ca urmare nu există nici analize privind impactul mesajului transmis către cetățeni). În aceste condiții, se impune necesitatea reformării sectorului de securitate și apărare, care în diferite perioade ale dezvoltării Republicii Moldova era interpretat în mod diferit de diferiți actori politici și funcționari

forces, church), the absence of a strong national media and a unified voice, the influence on the public agenda and decision-making processes, a decrease in trust in state institutions, and noncompliance with the rules/legislation imposed by them.

The national institutions of the Republic of Moldova, including those belonging to the security and defense system, face strategic-level challenges in managing communication efforts, such as:

– Lack of a strategic vision regarding the assurance of national security (for example, differing views on certain national security objectives or divergent messages from central authorities) and the existence of certain limitations in inter-institutional cooperation in the field of national security and defense;

– Absence of national or interdepartmental communication plans/programs/strategies in areas such as foreign policy, defense, and security (communication is conducted on an ad-hoc basis, without synergy among the relevant institutions regarding public information, resulting in neglect of the principle of a “single voice”);

– Limited collaboration with civil society and the academic environment on security and defense topics, as well as lack of interest in developing and promoting a common message from the relevant institutions and specialized NGOs;

– Lack of monitoring and evaluation of the results of security and defense reforms, citizens’ perceptions, and the impact of the messages delivered;

– Lack of interest and skepticism among the population and media representatives regarding security and defense issues;

– The information environment is conducive to the presence of both external and internal propaganda.

– The absence of a mechanism for monitoring and evaluating the results of the security and defense reform (as a result, there are also no analyses regarding the impact of the message conveyed to citizens). Under these circumstances, there is a need to reform the security and defense sector, which at different stages of the Republic of Moldova’s development has been interpreted differently by various political actors and public officials. The

publici, iar provocarea principală este că în istoria recentă a Republicii Moldova, puţine reforme au fost duse până la capăt [3].

Propaganda externă/internă şi dezinformarea au devenit instrumente de subminare şi slăbire a securităţii şi stabilităţii naţionale şi regionale. O politică de comunicare deschisă pentru *a câştiga inimile şi minţile oamenilor* îndreptată contra ştirilor este esenţială în contracararea politicii de război hibrid.

Un alt aspect critic este nivelul ridicat de corupţie sistemică, care subminează funcţionarea instituţiilor de securitate şi justiţie. Lipsa de transparenţă, interferenţele politice şi impunitatea pentru abuzurile din trecut slăbesc credibilitatea autorităţilor şi reduc eficienţa politicilor de securitate. De asemenea, instabilitatea politică internă, cu schimbări frecvente de guvern şi lipsa unei viziuni strategice comune, afectează continuitatea reformelor şi capacitatea de reacţie la crize.

Nu în ultimul rând, Republica Moldova este vulnerabilă în faţa şocurilor economice şi a insecurităţii energetice, aspecte ce pot fi exploatate politic în contextul confruntărilor geopolitice. Dependenţa de surse energetice externe a fost utilizată ca instrument de presiune politică, generând instabilitate economică şi tensiuni sociale.

Toate aceste provocări evidenţiază caracterul fragil al mediului democratic moldovenesc şi subliniază necesitatea construirii unei securităţi naţionale reziliente, capabile să răspundă nu doar pericolelor clasice, ci şi celor emergente, într-o manieră compatibilă cu valorile democratice şi drepturile fundamentale ale cetăţenilor [2].

Democratizarea ca factor de consolidare a securităţii

Evoluţia naturii ameninţărilor la adresa securităţii naţionale a Republicii Moldova, care necesită răspunsuri rapide în domeniul adaptării cadrului legislativ, dezvoltării şi reformării forţelor armate, înaintează şi cerinţe faţă de controlul democratic asupra structurilor de forţă. În condiţiile cînd ameninţările convenţionale bine cunoscute sunt schimbate cu provocări la adresa securităţii naţionale care combină aspecte de agresiune externă şi proteste interne, devine imperativ de a privi conceptul de control democratic asupra forţelor armate în mod mai holistic şi

main challenge is that, in the recent history of the Republic of Moldova, few reforms have been fully implemented [3].

External/internal propaganda and disinformation have become tools for undermining and weakening national and regional security and stability. An open communication policy aimed at winning the hearts and minds of people and countering false news is essential in combating hybrid warfare strategies.

Another critical aspect is the high level of systemic corruption, which undermines the functioning of security and justice institutions. Lack of transparency, political interference, and impunity for past abuses weaken the credibility of the authorities and reduce the effectiveness of security policies. Additionally, internal political instability, with frequent changes of government and the absence of a shared strategic vision, affects the continuity of reforms and the capacity to respond to crises.

Last but not least, the Republic of Moldova is vulnerable to economic shocks and energy insecurity, factors that can be politically exploited in the context of geopolitical confrontations. Dependence on external energy sources has been used as a tool of political pressure, generating economic instability and social tensions.

All these challenges highlight the fragile nature of the Moldovan democratic environment and underscore the need to build resilient national security capable of responding not only to traditional threats but also to emerging ones, in a manner consistent with democratic values and the fundamental rights of citizens [2].

Democratization as a factor in strengthening security

The evolution of threats to the national security of the Republic of Moldova, which requires rapid responses in adapting the legislative framework, developing and reforming the armed forces, also imposes demands on democratic oversight of security structures. In circumstances where well-known conventional threats are replaced by challenges to national security that combine aspects of external aggression and internal protests, it becomes imperative to view the concept of democratic control over the armed forces more holistically and inclusively. Much of Western experience has been limited to scenarios where security institutions took control of the state, removing

inclusiv. O mare parte a experienţei Occidentale s-a limitat la scenariul cînd instituţiile de forţă au preluat sub controlul său statul, înlăturînd de la conducere guverne civile, sau forţîndu-le să se supună ordinelor militare. Însă schimbările rapide social-politice în regiuni instabile precum şi difuziunea acestora peste frontiere spre alte ţări, ne indică că forţele armate la fel pot servi drept garanţie a regimurilor democratice, dacă sunt bine asigurate şi pregătite. Şi din contra, există pericolul în creştere că guverne alese democratic ar putea fi răsturnate din motivul că nu au capacitate solidă de monopol asupra violenţei în teritoriile naţionale.

În contextul Republicii Moldova, procesul de democratizare nu este doar un ideal politic sau un obiectiv strategic în raport cu integrarea europeană, ci devine un instrument fundamental pentru consolidarea securităţii naţionale. Securitatea nu mai poate fi definită exclusiv prin prisma protecţiei graniţelor sau a capacităţii militare, ci trebuie înţeleasă într-un sens extins – ca stabilitate internă, încredere în instituţii, protejarea drepturilor cetăţenilor şi rezilienţă în faţa influenţelor externe maligne.

Un stat democratic funcţional, bazat pe statul de drept, oferă un cadru stabil şi previzibil pentru gestionarea conflictelor, prevenirea violenţei şi soluţionarea tensiunilor interne prin mijloace legale şi instituţionale. Astfel, existenţa unui sistem judiciar independent, a unui Parlament reprezentativ şi a unor instituţii autonome este esenţială pentru prevenirea abuzului de putere şi pentru protejarea coeziunii sociale – factori indispensabili într-un context de securitate.

Democratizarea aduce cu sine şi o sporire a transparenţei în activitatea instituţiilor de forţă, ceea ce limitează riscul de politizare a acestora şi reduce potenţialul de utilizare abuzivă a structurilor de securitate. Într-un regim democratic, serviciile secrete, armata sau poliţia funcţionează sub control civil, în baza legii, şi în interesul public, nu al unor grupuri de interese.

Mai mult decât atât, implicarea societăţii civile şi a mass-mediei libere în monitorizarea politicilor publice contribuie la crearea unei culturi a responsabilităţii şi la creşterea legitimităţii instituţiilor statului. O societate civilă activă este un partener important în prevenirea extremismului, în combaterea dezinformării şi în promovarea unei rezilienţe civice

civilian governments from power or forcing them to comply with military orders. However, rapid socio-political changes in unstable regions, as well as their diffusion across borders to other countries, indicate that the armed forces can also serve as a guarantee of democratic regimes if they are well-secured and properly prepared. Conversely, there is a growing risk that democratically elected governments could be overthrown due to their lack of a solid monopoly on violence within national territories.

In the context of the Republic of Moldova, the democratization process is not only a political ideal or a strategic objective in relation to European integration, but becomes a fundamental instrument for strengthening national security. Security can no longer be defined exclusively in terms of border protection or military capability, but must be understood in a broader sense – as internal stability, trust in institutions, protection of citizens' rights, and resilience against malign external influences.

A functional democratic state, based on the rule of law, provides a stable and predictable framework for managing conflicts, preventing violence, and resolving internal tensions through legal and institutional means. Thus, the existence of an independent judicial system, a representative Parliament, and autonomous institutions is essential for preventing abuse of power and protecting social cohesion – indispensable factors in a security context.

Democratization brings with it an increase in transparency in the activities of security institutions, which limits the risk of their politicization and reduces the potential for the abusive use of security structures. In a democratic regime, intelligence services, the military, and the police operate under civilian control, according to the law, and in the public interest—not in the interest of particular interest groups.

Moreover, the involvement of civil society and a free press in monitoring public policies contributes to creating a culture of accountability and increasing the legitimacy of state institutions. An active civil society is an important partner in preventing extremism, combating disinformation, and promoting civic resilience among the population.

European integration, as a strategic direction assumed by the Republic of Moldova, represents a complementary dimension of

la nivelul populaţiei.

Integrarea europeană, ca direcţie strategică asumată de Republica Moldova, reprezintă o dimensiune complementară a democratizării, oferind nu doar sprijin financiar şi tehnic, ci şi un cadru valoric şi normativ ce poate consolida sistemele de guvernanţă. Aprofundarea relaţiilor cu Uniunea Europeană şi implementarea reformelor asociate Acordului de Asociere sporesc capacitatea instituţiilor moldoveneşti de a răspunde eficient ameninţărilor complexe – de la corupţie şi criminalitate organizată, până la ameninţări hibride şi influenţă străină.

Astfel, democratizarea nu slăbeşte statul, aşa cum afirmă adesea naraţiunile iliberale, ci dimpotrivă – îl întăreşte, îl face mai legitim, mai adaptabil şi mai capabil să protejeze cetăţenii în faţa riscurilor contemporane. În cazul Republicii Moldova, investiţia în democraţie este, implicit, o investiţie în securitate.

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

Analiza aspectelor politico-juridice ale securităţii Republicii Moldova în contextul procesului de democratizare evidenţiază o relaţie profund interdependentă între stabilitatea democratică şi capacitatea statului de a face faţă riscurilor de securitate. În pofida progreselor înregistrate în anumite domenii, cadrul juridico-instituţional al securităţii rămâne expus unor presiuni interne şi externe, iar eficienţa sa este afectată de fragilitatea democratică, instabilitatea politică şi vulnerabilităţile sistemice [14].

Conflictul transnistrean, influenţele geopolitice ostile, atacurile hibride, corupţia endemică şi slaba coeziune instituţională constituie ameninţări majore care nu pot fi gestionate exclusiv prin mijloace tradiţionale de apărare. În acest sens, democratizarea apare nu doar ca un deziderat normativ, ci ca un factor esenţial în consolidarea securităţii naţionale – prin întărirea statului de drept, transparenţa instituţională, participarea civică şi integrarea în spaţiul european de valori.

Pentru consolidarea securităţii naţionale în paralel cu aprofundarea procesului de democratizare, Republica Moldova are nevoie de un set coerent de măsuri strategice şi reforme instituţionale. În primul rând, este esenţială revizuirea cadrului normativ din domeniul securităţii, astfel încât acesta să corespundă standardelor europene şi să reflecte noile tipuri de ameninţări hibride şi neconvenţionale.

democratization, offering not only financial and technical support but also a values-based and normative framework that can strengthen governance systems. Deepening relations with the European Union and implementing reforms associated with the Association Agreement enhance the capacity of Moldovan institutions to respond effectively to complex threats—from corruption and organized crime to hybrid threats and foreign influence.

Thus, democratization does not weaken the state, as illiberal narratives often claim; on the contrary, it strengthens it, making it more legitimate, more adaptable, and more capable of protecting citizens against contemporary risks. In the case of the Republic of Moldova, investment in democracy is, implicitly, an investment in security.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

The analysis of the political-legal aspects of the security of the Republic of Moldova in the context of the democratization process highlights a deeply interdependent relationship between democratic stability and the state's capacity to address security risks. Despite progress achieved in certain areas, the legal and institutional framework for security remains exposed to internal and external pressures, and its effectiveness is affected by democratic fragility, political instability, and systemic vulnerabilities [14].

The Transnistrian conflict, hostile geopolitical influences, hybrid attacks, endemic corruption, and weak institutional cohesion constitute major threats that cannot be managed solely through traditional means of defense. In this sense, democratization appears not only as a normative aspiration but as an essential factor in strengthening national security—through the reinforcement of the rule of law, institutional transparency, civic participation, and integration into the European value space.

To consolidate national security in parallel with deepening the democratization process, the Republic of Moldova requires a coherent set of strategic measures and institutional reforms. First, it is essential to revise the legal framework in the field of security so that it aligns with European standards and reflects new types of hybrid and unconventional

puri de amenințări hibride și neconvenționale. Legea securității naționale, Strategia de apărare și alte documente conexe trebuie modernizate pentru a asigura coerență, claritate și aplicabilitate reală.

În al doilea rând, este necesară întărirea mecanismelor de control democratic și civil asupra instituțiilor de forță, inclusiv prin transparență decizională, acces public la informații, și implicarea Parlamentului și a societății civile în evaluarea politicilor de securitate. Doar un control riguros, bazat pe responsabilitate și profesionalism, poate preveni derapajele instituționale și asigura echilibrul între autoritate și libertăți fundamentale.

Un alt element-cheie îl reprezintă dezvoltarea capacităților naționale de reacție la amenințări hibride, în special în domeniul combaterii dezinformării, al securității cibernetice și al rezilienței sociale. Aceste dimensiuni sunt vitale într-un context geopolitic instabil și necesită o abordare integrată, interdisciplinară și bine coordonată între instituții.

În paralel, combaterea corupției trebuie să rămână o prioritate transversală în toate politicile de securitate, întrucât fenomenul corupției subminează încrederea publică, reduce eficiența instituțională și creează vulnerabilități critice în fața actorilor ostili.

Nu în ultimul rând, promovarea integrării europene trebuie concepută nu doar ca obiectiv de politică externă, ci și ca strategie internă de stabilizare, modernizare și ancorare în spațiul de securitate democratică europeană. Valorile europene, dacă sunt internalizate și implementate la nivelul administrației și societății, pot transforma democratizarea într-un proces real și ireversibil, cu efecte directe asupra securității naționale.

În concluzie, securitatea Republicii Moldova nu poate fi asigurată prin instrumente izolate, ci doar printr-o viziune strategică integrată, care să unească dimensiunile juridice, instituționale, politice și sociale într-un cadru coerent de acțiune.

Deci, securitatea Republicii Moldova nu poate fi construită în absența democrației, iar democrația nu poate supraviețui fără un cadru de securitate robust. Între aceste două dimensiuni trebuie să existe o sinergie autentică, fundamentată pe legalitate, responsabilitate și angajament civic.

threats. The National Security Law, the Defense Strategy, and other related documents must be modernized to ensure coherence, clarity, and practical applicability.

Second, it is necessary to strengthen democratic and civilian oversight mechanisms over security institutions, including through decision-making transparency, public access to information, and the involvement of Parliament and civil society in evaluating security policies. Only rigorous oversight, based on accountability and professionalism, can prevent institutional abuses and ensure a balance between authority and fundamental freedoms.

Another key element is the development of national capacities to respond to hybrid threats, particularly in the areas of combating disinformation, cybersecurity, and social resilience. These dimensions are vital in an unstable geopolitical context and require an integrated, interdisciplinary, and well-coordinated approach among institutions.

At the same time, fighting corruption must remain a cross-cutting priority across all security policies, as the phenomenon of corruption undermines public trust, reduces institutional efficiency, and creates critical vulnerabilities in the face of hostile actors.

Last but not least, promoting European integration should be conceived not only as a foreign policy objective but also as an internal strategy for stabilization, modernization, and anchoring within the European democratic security space. European values, if internalized and implemented at the level of administration and society, can transform democratization into a real and irreversible process, with direct effects on national security.

In conclusion, the security of the Republic of Moldova cannot be ensured through isolated instruments, but only through an integrated strategic vision that unites the legal, institutional, political, and social dimensions within a coherent framework of action. Thus, the security of the Republic of Moldova cannot be built in the absence of democracy, and democracy cannot survive without a robust security framework. Between these two dimensions, there must be an authentic synergy, grounded in legality, responsibility, and civic engagement.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Albu, N., Safety and Security in the Analysis of Human Security, Studies and Legal Research, Part II, Collections of Specialized Scientific Works, Chișinău, 2020, p. 191, ISBN 978-9975-3201-3-9.
2. Balaban, C.-Gh., Security and International Law. Challenges at the Beginning of the 21st Century, Bucharest, C.H. Beck Publishing, 2006, ISBN (10) 973-655-937-8.
3. Cibotaru, V., Popescu, N., Review of the Security and Defense Policy of the Republic of Moldova. Analytical Note, IPRE, June 2021, p. 3. https://ipre.md/wpcontent/uploads/2021/06/17.06.2021_NA_SSR_V.Cibotaru_N.Popescu_RO_FINAL.pdf
4. Constitution of the Republic of Moldova No. 1 of 29.07.1994. Published: 29-03-2016 in Official Gazette No. 78, art. 140.
5. Cebotari, S., Gupal, V., The Political-Legal Framework of the Republic of Moldova Regarding National Security, https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/ee1cc853-77e9-4872-9962-b0ba0fc5aeae/content
6. Costachi, Gh., Rule of Law and Democracy in the Republic of Moldova, Problems of Building the Rule of Law in the Republic of Moldova, Vol. II, p. 9, ISBN 978-9975-78-014-8.
7. Government Decision No. 230 of 10.10.2013 on the Approval of the Reform Strategy of the Information and Security Service of the Republic of Moldova and the Action Plan for the Implementation of the Reform Strategy of the Information and Security Service of the Republic of Moldova for the Years 2014–2018. In: Official Gazette of the Republic of Moldova No. 243-247/696 of 01.11.2013.
8. Busuioc, I., National Security and Safety Report, Studies of Public Security, Vol. I, Sitech Publishing, Craiova, 2012, p. 29, ISSN 2284-8592.
9. Kaunert, C., Léonard, S., EU Counterterrorism and the European Neighbourhood Policy: An Appraisal of the Southern Dimension, Terrorism and Political Violence Journal, 2011, p. 287.
10. Law No. 120 of 21.09.2017 on the Prevention and Combating of Terrorism of the Republic of Moldova. Published: 20.10.2017 in Official Gazette No. 364-370, art. 614.
11. Law No. 319 of 16.12.2024 on the Approval of the National Defense Strategy of the Republic of Moldova for the Years 2024–2034. Published: 03.01.2025 in Official Gazette No. 1-4, art. 15.
12. Law No. 482 of 06.06.1995 on the Military Doctrine of the Republic of Moldova. Published: 14.07.1995 in Official Gazette No. 38-39, art. 429.
13. Law No. 618 on the State Security of the Republic of Moldova. Published: 31.10.1995 in Official Gazette No. 10-11, art. 117.
14. European Commission Report on the Republic of Moldova (2023), file:///C/Users/%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4/Downloads/Extras%20din%20Raportul%20analitic_Capitolul%2032.pdf
15. OSCE Report on the Security Situation in the Transnistrian Region.
16. European Security Strategy, adopted in Brussels by the European Council on 12–13 December 2003, which represents the document in which the European Union clarifies its security strategy, aiming to identify the threats facing the Union and defining its strategic objectives.
17. https://ro.wikipedia.org/wiki/Consiliul_Suprem_de_Securitate_(Republica_Moldova)
18. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ministerul_Afacerilor_Interne_(Republica_Moldova)
19. https://ro.wikipedia.org/wiki/Serviciul_de_Informa%C8%9Bii_%C8%99i_Securitate_(Moldova)

CZU 349.2:343.1

DOI 10.5281/zenodo.17318229

DECLANȘAREA PROCESULUI PENAL – TEMEI PENTRU SUSPENDAREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Mircea GLADCHI [1]

Articolul examinează suspendarea contractului individual de muncă în contextul unui proces penal, evidențiind necesitatea unei aplicări corecte și justificate a acestei măsuri. Suspendarea trebuie să respecte condițiile legale și să fie bine motivată, cu o legătură clară între infracțiunea imputată și funcția sau activitatea profesională a angajatului. Autorul explică când suspendarea este obligatorie și când necesită o evaluare suplimentară, cum ar fi în cazul unor măsuri preventive dispuse de organele de urmărire penală. Este subliniată importanța respectării principiului proporționalității și a dreptului la prezumția de nevinovăție pe parcursul procesului penal. Articolul concluzionează că o evaluare riguroasă și justificată a fiecărei situații este esențială pentru a proteja drepturile tuturor părților implicate, asigurându-se că suspendarea este aplicată în mod echitabil și transparent.

Cuvinte-cheie: suspendarea contractului individual de muncă, proces penal, proporționalitate, prezumția nevinovăției.

CRIMINAL PROCEEDINGS – GROUNDS FOR SUSPENDING THE INDIVIDUAL EMPLOYMENT CONTRACT

Mircea GLADCHI [1]

This article examines the suspension of the individual employment contract in the context of criminal proceedings, emphasizing the need for a correct and justified application of this measure. Suspension must comply with legal conditions and be well-motivated, establishing a clear connection between the alleged offense and the employee's function or professional activity. The author explains when suspension is mandatory and when it requires further assessment, such as in cases involving preventive measures imposed by criminal investigation authorities. The importance of respecting the principle of proportionality and the right to the presumption of innocence during the criminal proceedings is highlighted. The article concludes that a thorough and justified assessment of each situation is essential to protect the rights of all parties involved, ensuring that suspension is applied fairly and transparently.

Keywords: suspension of the individual employment contract, criminal proceedings, proportionality, presumption of innocence.

INTRODUCERE

Suspendarea contractului individual de muncă în contextul unui proces penal reprezintă o problemă de actualitate, care necesită o abordare riguroasă și bine fundamentată. Această măsură, destinată să protejeze interesele publice și să asigure integritatea procesului judiciar, poate avea implicaţii semnificative asupra drepturilor angajaților și ale angajatorilor. Articolul urmărește să exploreze cadrul legal și procedurile implicate în vederea suspen-

INTRODUCTION

The suspension of the individual employment contract in the context of criminal proceedings is a current issue that requires a rigorous and well-founded approach. This measure, aimed at protecting public interests and ensuring the integrity of the judicial process, can have significant implications for both employees' and employers' rights. This article seeks to explore the legal framework and procedures involved in the suspension of

[1] Doctor în drept, Catedra „Drept privat", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: mircea.gladchi@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7815-083X
PhD, Chair of Private Law, The „Ștefan cel Mare " Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: mircea.gladchi@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7815-083X

dării contractelor de muncă, punând accent pe importanţa unei aplicări corecte şi justificate, care să respecte principiile proporţionalităţii şi a prezumţiei de nevinovăţie. Prin analizarea condiţiilor legale şi a practicilor curente, acest articol oferă o perspectivă detaliată asupra modului în care suspendarea poate fi implementată în mod eficient şi echitabil, asigurând protecţia atât a intereselor instituţionale, cât şi a drepturilor individuale.

Problema ce vizează suspendarea contractului individual de muncă drept temei a începerii unui proces penal este una destul de actuală din mai multe considerente, fapt ce este suplimentar confirmat şi de existenţa unei Hotărâri a Curţii Constituţionale privind excepţia de constituţionalitate a articolului 53 lit. c) din Legea nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public, şi articolului 76 lit. g) din Codul Muncii. Deşi legislaţia muncii este menită să avantajeze salariatul, această instituţie, ca şi multe altele, necesită interpretări suplimentare pentru a nu oferi angajatorului temei de a le aplica în aşa fel încât să încalce drepturile acestuia primului.

METODOLOGIE

Metodele şi materialele aplicate sunt cele tradiţionale de cercetare, şi anume: logică, gramaticală, istorică, observaţiei, sistemică, deducţiei şi inducţiei, precum şi metoda sintezei şi comparaţiei. Studiul este o manifestare teoretică a concepţiilor teoretico-practice referitoare la evoluţia şi manifestarea conceputului de suspendare a contractului individual de muncă.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Suspendarea contractului individual de muncă este un mecanism instaurat de către legiuitor pentru a interveni în raporturile individuale de muncă între salariat şi angajator. Suspendarea contractului individual de muncă poate apărea în situaţii ce nu depind de părţi, prin acord reciproc sau la iniţiativa unei dintre părţi. Suspendarea implică încetarea temporară a muncii de către salariat şi a plăţii salariului de către angajator, însă alte drepturi şi obligaţii rămân active, cu excepţia cazului în care actele normative sau contractele de muncă prevăd altfel [1. p.228]. În cazurile de suspendare şi de reluare a muncii, angajatorul emite un ordin pe

employment contracts, emphasizing the importance of a correct and justified application that respects the principles of proportionality and the presumption of innocence. By analyzing legal conditions and current practices, the article provides a detailed perspective on how suspension can be effectively and fairly implemented, ensuring the protection of both institutional interests and individual rights.

The issue of suspending an individual employment contract as grounds for initiating criminal proceedings is particularly relevant for several reasons, further confirmed by a ruling of the Constitutional Court regarding the exception of unconstitutionality of Article 53(c) of Law No. 158-XVI of July 4, 2008, on Public Office and the Status of Public Servants, as well as Article 76(g) of the Labor Code. Although labor legislation is designed to favor employees, this legal institution, like many others, requires additional interpretation to prevent employers from applying it in a way that infringes on employees' rights.

METHODOLOGY

The methods and materials applied are the traditional ones of research, namely: logical, grammatical, historical, observational, systemic, deductive, and inductive methods, as well as the method of synthesis and comparison. The study is a theoretical manifestation of the theoretical-practical conceptions regarding the evolution and manifestation of the concept of suspension of the individual employment contract.

DISCUSSION AND RESULTS

The suspension of the individual employment contract is a mechanism established by the legislator to intervene in individual labor relations between the employee and the employer. The suspension of an individual employment contract may arise in situations beyond the control of the parties, by mutual agreement, or at the initiative of one of the parties. Suspension entails the temporary cessation of work by the employee and the suspension of salary payment by the employer, while other rights and obligations remain in effect unless otherwise provided by normative acts or employment contracts [1, p.228]. In cases of suspension and resumption of work, the employer issues an order, which must be commu-

care îl comunică salariatului înainte de suspendare sau reluare.

Suspendarea contractului individual de muncă implică sistarea efectelor esenţiale ale acestuia, adică suspendarea prestării muncii de către salariat şi a plăţii salariului de către angajator. În conformitate cu art. 75 alin. (3) din Codul Muncii al R.M., pe perioada suspendării contractului, drepturile şi obligaţiile părţilor, cu excepţia celor legate de muncă şi salariu, continuă să existe, cu condiţia ca actele normative, convenţiile colective, contractul colectiv şi cel individual de muncă să nu prevadă altfel.

Suspendarea contractului poate apărea din cauze externe care nu depind de voinţa părţilor, din acordul părţilor, sau la iniţiativa uneia dintre părţi. Aceasta are întotdeauna un caracter temporar şi parţial.

– Caracterul temporar: Suspendarea contractului este temporară, deoarece motivele care împiedică executarea sa trebuie să fie provizorii. De exemplu, suspendarea pentru concediul de maternitate, conform art. 124 alin. 1 din CM, este de 126 de zile calendaristice, iar în caz de naşteri complicate sau multiple – 140 de zile.

– Caracterul parţial: Suspendarea nu afectează toate efectele contractului, ci doar prestarea muncii şi plata salariului. Salariatul îşi păstrează drepturile legate de locul de muncă, libera asociere în sindicate, formare profesională etc., pe durata suspendării.

Respectiv conform micii caracterizări a instituţiei de suspendare, se poate observa că din perspectiva unui salariat aceasta în majoritatea cazurilor ar putea fi privită ca o formă de sancţionare, din simplul motiv că este întreruptă plata salariului. Din aceste considerente este absolut necesar ca aplicarea instituţiei de suspendare să fie făcută cât mai corect posibil.

Aplicarea acesteia în cazurile de apariţie a unui proces penal pe numele angajatului pot stârni multe întrebări şi probleme. Este extrem de important de a determina care este momentul când poate fi suspendat un contract individual de muncă drept urmare a existenţei unui proces penal şi dacă acest proces penal are vreo legătură cu activitatea salariatului în cauză.

Pentru a da răspuns la prima întrebare, adică care este momentul declanşării instituţiei de suspendare, e necesar să facem referire la reglementările legale existente. După cum a fost

nicated to the employee before the suspension or resumption takes effect.

The suspension of the individual employment contract implies the suspension of its essential effects, namely the cessation of work performance by the employee and the suspension of salary payment by the employer. According to Article 75(3) of the Labor Code of the Republic of Moldova, during the suspension of the contract, the rights and obligations of the parties—except those related to work and salary—continue to exist, provided that normative acts, collective agreements, or individual and collective employment contracts do not stipulate otherwise.

The suspension of the contract may result from external causes beyond the will of the parties, by mutual agreement, or at the initiative of one of the parties. It always has a temporary and partial character:

– Temporary nature: The suspension of the contract is temporary because the reasons preventing its execution must be transitory. For example, maternity leave suspension, according to Article 124(1) of the Labor Code, lasts 126 calendar days, and in cases of complicated or multiple births, it extends to 140 days.

– Partial nature: The suspension does not affect all the effects of the contract, only the performance of work and the payment of salary. The employee retains rights related to the workplace, freedom of association in trade unions, professional training, etc., during the suspension period.

Given this brief characterization of the suspension mechanism, it can be observed that from an employee's perspective, it may often be perceived as a form of sanction, primarily because salary payment is interrupted. For this reason, it is absolutely necessary for the application of suspension to be carried out as correctly as possible.

The application of this measure in cases where a criminal proceeding is initiated against an employee raises many questions and issues. It is crucial to determine the exact moment when an individual employment contract can be suspended due to an ongoing criminal proceeding and whether the criminal case is related to the employee's professional activity.

To answer the first question—when the suspension mechanism is triggered—it is necessary to refer to the existing legal regulations.

menţionat anterior, reglementările generale ce vizează suspendarea contractului individual de muncă drept temei a existenţei unui proces penal le găsim în Codul Muncii în art. 76 întitulat „suspendarea contractului individual de muncă în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor", şi anume litera g) *trimitere în instanţa de judecată a dosarului penal privind comiterea de către salariat a unei infracţiuni incompatibile cu munca prestată, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti;*[4]. Respectiv momentul suspendării, potrivit Codului Muncii al R.M. este **trimiterea în instanţa de judecată a dosarului** privind comiterea de către salariat a unei infracţiuni. Este necesar de menţionat că în aceste circumstanţe suspendarea intervine ca un mecanism obligatoriu şi automat; nimic din aceste norme legale nu arată că scopul măsurii de suspendare este punitiv, ci mai degrabă de precauţie şi provizoriu, în măsura în care priveşte apărarea interesului public prin suspendarea din funcţie a unei persoane acuzate de comiterea unei infracţiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul [2, p.12].

Decizia unei autorităţi publice de a suspenda raporturile de serviciu ale unui angajat, în temeiul unui act administrativ, nu presupune recunoaşterea sau suspectarea vinovăţiei acestuia şi nici nu contrazice principiul prezumţiei de nevinovăţie. Acest principiu, care trebuie garantat pe întreaga perioadă a procesului penal – până la pronunţarea unei decizii judecătoreşti irevocabile –, rămâne valabil şi în contextul suspendării. În acest sens, Curtea subliniază că suspendarea din funcţie, ca măsură administrativă, nu încalcă în sine prezumţia de nevinovăţie. Ea poate fi justificată prin necesitatea obiectivă de a gestiona situaţii temporare care împiedică îndeplinirea normală a atribuţiilor profesionale, fără a implica o evaluare prealabilă a culpabilităţii persoanei vizate. Astfel, caracterul preventiv sau organizatoric al acestei dispoziţii legale o diferenţiază de o potenţială sancţiune disciplinară sau penală. Considerăm că anume acesta este momentul potrivit de a suspenda angajatului pentru a asigura o proporţionalitate între drepturile salariatului şi interesele angajatorului de a proteja prestigiul instituţiei şi al profesiei.

Există însă şi abateri de la regula respectivă. De exemplu Legea Nr. 158 din 04-07-2008 cu privire la funcţia publică şi statutul

As previously mentioned, the general provisions regarding the suspension of an individual employment contract due to criminal proceedings can be found in Article 76 of the Labor Code, titled "Suspension of the Individual Employment Contract in Circumstances Beyond the Control of the Parties", specifically letter (g), which states that suspension applies when a criminal case regarding the commission of an offense incompatible with the employee's job is sent to court, lasting until the court's final decision [4]. Thus, according to the Labor Code of the Republic of Moldova, the moment of suspension is when the criminal case concerning the employee is referred to the court. It is important to note that in such circumstances, suspension is a mandatory and automatic mechanism. Nothing in these legal provisions suggests that the purpose of suspension is punitive; rather, it serves as a precautionary and temporary measure intended to protect public interest by suspending from office a person accused of committing a service-related offense [2, p.12]. A public authority's decision to suspend an employee's service relationship, based on an administrative act, does not imply an acknowledgment or suspicion of guilt and does not contradict the principle of the presumption of innocence. This principle, which must be guaranteed throughout the criminal proceedings until the issuance of an irrevocable court decision, remains applicable even in the context of suspension. In this regard, the court emphasizes that suspension from office, as an administrative measure, does not, in itself, violate the presumption of innocence. It may be justified by the objective necessity of managing temporary situations that hinder the normal fulfillment of professional duties, without implying a prior assessment of the individual's culpability. Thus, the preventive or organizational nature of this legal provision differentiates it from a potential disciplinary or criminal sanction. We consider that this is the appropriate moment for suspending an employee to ensure a balance between the employee's rights and the employer's interest in protecting the institution's reputation and the prestige of the profession.

However, there are deviations from this rule. For example, Law No. 158 of 04-07-2008 on public office and the status of public servants, in Article 53(c), states: "*in the case of* ***recognition as a suspect or the issuance of an indictment***

funcţionarului public, în art. 53 lit. c) prevede *„în cazul **recunoaşterii în calitate de bănuit sau al emiterii în privinţa acestuia a unei ordonanţe de punere sub învinuire** privind comiterea de către funcţionarul public a unei infracţiuni care ar prejudicia imaginea, prestigiul, interesele legale ale autorităţii publice sau legate de exercitarea atribuţiilor funcţiei publice pe care o deţine, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti"* [5]. Deşi Curtea Constituțională prin hotărârea sa din 3 martie 2016 se pronunță clar asupra momentului suspendării raporturilor de serviciu în cazul articolului 53 lit. c) din Legea nr. 158/2008 şi îl consideră neconstituţional şi disproporţional, pe următoarele motive:

1. Momentul suspendării, prevăzut de art. 53 lit. c):

– Se aplică de la etapa recunoaşterii persoanei ca bănuit sau emiterii ordonanţei de punere sub învinuire, chiar dacă nu există o legătură intrinsecă între infracţiunea imputată şi funcţia deţinută.

– Curtea a apreciat că această prevedere permite suspendarea **prea devreme** [2. para. 90, paragr. 94 şi paragr. 96] (înainte de trimiterea dosarului în instanţă) şi fără a ţine cont de incompatibilitatea dintre infracţiune şi activitatea profesională, ceea ce creează un dezechilibru în defavoarea funcţionarului public.

2. Proporţionalitatea:

– Curtea a stabilit că suspendarea raporturilor de serviciu fără a demonstra conexiunea dintre infracţiune şi funcţie încalcă principiul proporţionalităţii (art. 54 alin. (4) din Constituţie). Măsura este considerată excesivă, deoarece nu se limitează la situaţiile în care menţinerea în funcţie ar pune în pericol interesele publice.

Articolul 53 lit. c) a fost declarat neconstituţional tocmai din cauza momentului nejustificat şi a lipsei de proporţionalitate. În pofida acestui lucru, legiuitorul oricum în redacţia nouă a acestui articol a păstrat forma de suspendare din momentul *„recunoaşterii în calitate de bănuit sau al emiterii în privinţa acestuia a unei ordonanţe de punere sub învinuire".*

Observăm că în alte legi speciale ce reglementează raporturi de muncă în anumite sfere mai specifice, ca de exemplu Legea Nr. 288 din 16-12-2016 privind funcţionarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, în art. 35, alin.1, prevede următoarele ***order** concerning the commission of a crime by the public servant that would damage the image, prestige, or legal interests of the public authority or be related to the exercise of the duties of the public office held, until the final court decision is issued."* [5]. Although the Constitutional Court, in its ruling of March 3, 2016, clearly ruled on the moment of suspension of service relations in the case of Article 53(c) of Law No. 158/2008 and deemed it unconstitutional and disproportionate, for the following reasons:

1. The moment of suspension, as provided by Article 53(c):

– It applies from the stage of recognizing the person as a suspect or issuing the indictment order, even if there is no intrinsic connection between the alleged offense and the held position.

– The Court found that this provision allows for suspension **too early** [2. para. 90, para. 94, and para. 96] (before the case is sent to court) and without considering the incompatibility between the offense and the professional activity, creating an imbalance to the detriment of the public servant.

2. Proportionality:

– The Court determined that suspending service relations without demonstrating the connection between the offense and the position violates the principle of proportionality (Article 54(4) of the Constitution). The measure is considered excessive because it is not limited to situations where maintaining the position would endanger public interests.

Article 53(c) was declared unconstitutional precisely due to the unjustified moment of suspension and the lack of proportionality. Nevertheless, the legislator retained the suspension mechanism in the new version of this article, maintaining the suspension from the moment of "*recognition as a suspect or the issuance of an indictment order."*

We observe that in other special laws regulating labor relations in more specific fields, such as Law No. 288 of 16-12-2016 on public servants with special status within the Ministry of Internal Affairs, Article 35(1) provides: *"In addition to the situations provided for in the **general regulatory framework**, suspension from public office with special status also occurs in the following cases: (a) during detention, preventive arrest, or house arrest of the civil servant; (b) in case of disappearance of the civil servant – until*

*„Pe lângă situaţiile prevăzute de **cadrul normativ general**, suspendarea din funcţia publică cu statut special se efectuează şi în următoarele cazuri: a) pe perioada reţinerii, arestului preventiv sau arestului la domiciliu al funcţionarului; b) în caz de dispariţie a funcţionarului – până la declararea dispariţiei fără urmă sau până la declararea decesului acestuia, în modul stabilit de lege."* [6]. Observăm că în cazul respectiv legiuitorul face trimitere la prevederile cadrului normativ general, adică la reglementările Codului Muncii, suplinindu-l cu două poziţii noi, care nu contravin cadrului legal fiindcă ambele îl pun în circumstanţe obiective pe salariat de a fi în imposibilitate de aşi desfăşura activităţile la locul de muncă. Un alt exemplu ar fi prevederile din Legea Nr. 300 din 21-12-2017 [7] cu privire la sistemul administraţiei penitenciare, care de asemenea prevede suspendarea raporturilor de serviciu, în articolele 74 şi 75, care la fel transcriu prevederile cadrului normativ general cu unele supliniri asemănătoare cu cele analizate anterior. Respectiv apare o dilemă vis-a-vis de reglementările din Legea Nr. 158 din 04-07-2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public care a menţinut momentul specificat anterior de suspendare a contractului individual de muncă, chiar şi după declararea acestei prevederi neconstituţionale.

Pe lângă mecanismul descris anterior, care declanşează obligatoriu şi automat suspendarea contractului individual de muncă, în raport cu iniţierea şi derularea procesului penal ce implică săvârşirea unei infracţiuni în legătură cu exercitarea atribuţiilor de serviciu, mai pot fi utilizate şi altele care implică survenirea suspendării în alte momente de derulare a procesului. Aici discutăm despre reglementările art. 76 lit. j), şi anume suspendarea contractului individuale de muncă în circumstanţe ce nu depind de voinţa părţilor la cererea organelor de control sau de drept conform legislaţiei în vigoare. Acest articol trebuie coraportat la art. 200 din Codul de procedură penală al R.M. ce prevede suspendarea provizorie din funcţie. Reglementarea instituţiei „suspendării provizorii din funcţie" [8], o măsură preventivă aplicată bănuitului, învinuitului sau inculpatului într-un proces penal. Scopul principal al acestei măsuri este de a asigura integritatea investigaţiei şi de a preveni interferenţe care ar putea afecta cursul justiţiei. Suspendarea

declared missing or legally declared deceased." [6]. In this case, the legislator refers to the provisions of the general regulatory framework, i.e., the Labor Code regulations, supplementing it with two new positions, which do not contradict the legal framework as both place the employee in objective circumstances that prevent them from performing their work duties. Another example is the provisions of Law No. 300 of 21-12-2017 [7], on the penitentiary administration system, which also provides for the suspension of service relations in Articles 74 and 75, similarly transcribing the provisions of the general regulatory framework with some additions similar to those previously analyzed. This creates a dilemma concerning the regulations in Law No. 158 of 04-07-2008 on public office and the status of public servants, which maintained the previously mentioned suspension mechanism, even after this provision was declared unconstitutional.

Besides the mechanism described above, which automatically and obligatorily triggers the suspension of the employment contract in relation to the initiation and conduct of criminal proceedings involving the commission of an offense related to the exercise of official duties, other mechanisms can also be applied, leading to suspension at different moments of the process. Here, we refer to the provisions of Article 76(j), which provides for the suspension of the individual employment contract in circumstances beyond the parties' control, at the request of control or legal authorities in accordance with the applicable legislation. This article must be correlated with Article 200 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, which provides for temporary suspension from office. The regulation of the institution of "temporary suspension from office" [8] is a preventive measure applied to the suspect, accused, or defendant in a criminal trial. The primary purpose of this measure is to ensure the integrity of the investigation and to prevent interference that could affect the course of justice. Temporary suspension from office is a temporary restriction that prevents the concerned individual (suspect, accused, or defendant) from performing their official duties or engaging in public interest activities. This measure is not a punishment but a procedural tool designed to protect the criminal

provizorie din funcţie reprezintă o interdicţie temporară prin care persoana vizată (bănuit, învinuit sau inculpat) este împiedicată să-şi exercite atribuţiile de serviciu sau să realizeze activităţi în interes public. Această măsură nu este o pedeapsă, ci un instrument procedural menit să protejeze procesul penal de potenţiale obstrucţii, precum influenţarea martorilor, distrugerea de probe sau continuarea unor activităţi ilegale în cadrul funcţiei.

Suspendarea poate fi dispusă doar când se întrunesc următoarele circumstanţe cumulativ:

– Când infracţiunea de care este suspectat individul a fost săvârşită în legătură cu atribuţiile de serviciu (de exemplu, abuz în serviciu, corupţie, deturnare de fonduri);

– Când există temeiuri rezonabile să se considere că menţinerea persoanei în funcţie ar putea încălca ordinea publică sau principiile Codului de Procedură Penală, îngreuna o examinare completă şi obiectivă a cazului (de exemplu, prin intimidarea părţilor sau falsificarea de documente).

Spre deosebire de mecanismul obligatoriu şi automat despre care am vorbit anterior ce se referă la suspendarea contractului individual de muncă, survenirea acestui mecanism poate fi efectuat la faza de urmărire penală sau deja la etapa de judecare a cauzei în instanţa de judecată în cazul în care nu a fost aplicat mecanismul menţionat anterior. La etapa de urmărire penală, suspendarea provizorie din funcţie este dispusă de judecătorul de instrucţie, la cererea motivată a procurorului, printr-o încheiere. Durata iniţială a suspendării este de 6 luni. În funcţie de evoluţia cazului şi de necesitatea asigurării unui cadru stabil pentru investigaţie, termenul poate fi prelungit. Astfel:

- Prelungirea standard se poate face până la 24 de luni (2 ani), dar numai dacă persista riscurile prevăzute la alineatul (2) a art. 200 a CPP – de exemplu, dacă există temeri că persoana ar putea continua să influenţeze probele sau martorii.

- În cazuri excepţional de complexe, cum ar fi infracţiuni transfrontaliere, crime organizate sau situaţii care necesită colectarea unui volum mare de probe, perioada totală a suspendării poate ajunge la 48 de luni (4 ani). Pentru aceasta, judecătorul de instrucţie trebuie să aprobe, la fiecare 6 luni, o nouă prelungire, pe baza unui demers motivat al procurorului care

process from potential obstructions, such as influencing witnesses, destroying evidence, or continuing illegal activities within the position.

Suspension can only be ordered when the following circumstances are met cumulatively:

– When the offense the individual is suspected of was committed in connection with official duties (e.g., abuse of office, corruption, embezzlement);

– When there are reasonable grounds to believe that keeping the person in office could violate public order or the principles of the Criminal Procedure Code, or hinder a thorough and objective examination of the case (e.g., by intimidating parties or falsifying documents).

Unlike the mandatory and automatic mechanism mentioned earlier, which refers to the suspension of the employment contract, this mechanism can be applied during the criminal investigation phase or at the trial stage if the previous mechanism was not applied.

At the criminal investigation stage, temporary suspension from office is ordered by the investigating judge, at the reasoned request of the prosecutor, through a ruling. The initial duration of the suspension is six months. Depending on the case's evolution and the need to ensure a stable investigation framework, the period can be extended:

The standard extension can be up to 24 months (2 years) if the risks provided in Article 200(2) of the Criminal Procedure Code persist—e.g., if there are concerns that the individual might continue to influence evidence or witnesses.

In exceptionally complex cases, such as cross-border crimes, organized crime, or cases requiring extensive evidence collection, the total suspension period may reach 48 months (4 years). For this, the investigating judge must approve, every six months, a new extension based on a reasoned request from the prosecutor justifying the continuation of the measure.

All these decisions (both the initial one and the extensions) can be contested by the affected person within three days of communication. This right is essential to ensure a balance between the need to protect the investigation and the fundamental rights of the suspect or defendant.

At the trial stage, the court orders this measure at the prosecutor's request, considering the same risk criteria (public order vio-

să justifice continuarea măsurii.

Toate aceste decizii (atât cea iniţială, cât şi prelungirile) pot fi contestate în termen de 3 zile de la comunicare de către persoana afectată. Acest drept este esenţial pentru a asigura echilibrul dintre necesitatea de a proteja investigaţia şi respectarea drepturilor fundamentale ale suspectului sau inculpatului.

Procedura în faza de judecată este descrisă de art. 200 în felul următor: Instanţa dispune această măsură la cererea procurorului, având în vedere aceleaşi criterii de risc (încălcarea ordinii sau obstrucţia investigaţiei). Decizia instanţei este, la rândul ei, supusă contestării într-un termen de 3 zile, pentru a garanta echilibrul între necesităţile justiţiei şi drepturile inculpatului.

Pentru a elucida unele circumstanţe aducem drept exemplu Decizia Colegiului civil, comercial şi de contencios administrativ lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 19 decembrie 2018 de examinare a recursului declarat de Vladimir Mocreac împotriva Societăţii pe Acţiuni „Apă Canal Chişinău" cu privire la anularea ordinului, restabilirea în funcţie şi încasarea salariului pentru perioada absenţei forţate de la serviciu, prejudiciului moral şi a cheltuielilor de judecată. Relevantă pentru noi este următoarea frază „ *Astfel, în cazul în care scrisoarea Procuraturii Generale a Republicii Moldova, prin care a fost informat angajatorul despre începerea procedurii penale cu aplicarea măsurilor preventive, arest preventiv şi arest la domiciliu şi statutul de inculpat a fost interpretată de SA „Apă Canal Chişinău" ca fiind demers privind suspendarea provizorie din funcţie a lui Vladimir Mocreac, hotărârea SA „Apă Canal Chişinău" de suspendare din funcţie urma a fi atacată la judecătorul de instrucţie.*"[3. p.8]. Respectiv, pentru a suspenda salariatul din funcţie este necesar ca această suspendare să fie efectuată la faza de urmărire penală cu respectarea rigorilor procesuale prevăzute în art. 200 CPP, în caz contrar aceasta va fi una ilegală. În acest context Curtea supremă reiterează că „*în condiţiile în care această scrisoare nu a fost interpretată ca fiind un demers privind suspendarea provizorie din funcţie a lui Vladimir Mocreac, instanţa de apel urma să verifice existenţa celor 3 condiţii indicate expres în art. 76 lit. g Codul muncii.*" [3. p.8]. Cele 3 condiţii menţionate de Instanţă şi care sunt extrase din art. 76 lit. g) a Codului Muncii sunt: 1) trimiterea în instanţa

lation or obstruction of the investigation). The court's decision can also be contested within three days to guarantee the balance between judicial needs and the defendant's rights.

To illustrate some circumstances, we refer to the Supreme Court of Justice's Civil, Commercial, and Administrative Litigation Panel's decision of December 19, 2018, concerning the appeal filed by Vladimir Mocreac against JSC "Apă Canal Chişinău" regarding the annulment of the order, reinstatement in office, and recovery of salary for the period of forced absence, moral damages, and legal costs.

To clarify certain circumstances, we refer to the Decision of the Expanded Civil, Commercial, and Administrative Litigation Panel of the Supreme Court of Justice dated December 19, 2018, regarding the appeal filed by Vladimir Mocreac against the Joint Stock Company "Apă Canal Chişinău" concerning the annulment of the order, reinstatement in position, and recovery of salary for the period of forced absence from work, as well as moral damages and court expenses. The relevant excerpt for our analysis states: *"Thus, if the letter from the General Prosecutor's Office of the Republic of Moldova, informing the employer about the initiation of criminal proceedings with the application of preventive measures—pretrial detention and house arrest—and the accused status, was interpreted by SA 'Apă Canal Chişinău' as a request for the provisional suspension of Vladimir Mocreac, the decision of SA 'Apă Canal Chişinău' to suspend him from his position should have been challenged before the investigating judge."* [3, p.8] Accordingly, for an employee's suspension to be legally valid, it must be carried out at the criminal investigation phase while complying with the procedural requirements set forth in Article 200 of the Criminal Procedure Code (CPC); otherwise, the suspension is unlawful. In this context, the Supreme Court reiterates that: *"Since this letter was not interpreted as a request for the provisional suspension of Vladimir Mocreac, the appellate court should have verified the existence of the three conditions expressly stated in Article 76, letter g) of the Labor Code."* [3, p.8]. The three conditions mentioned by the Court, which are derived from Article 76, letter g) of the Labor Code, are: 1. The referral of the criminal case to court; 2. The commission of an offense by the employee that is incompatible

de judecată a dosarului penal, 2) comiterea de către salariat a unei infracţiuni incompatibile cu munca prestată, 3) până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti.

Cu privire la prima condiţie – trimiterea dosarului penal în instanţă, Colegiul subliniază că instanţa de apel nu a stabilit cu exactitate data transmiterii cauzei penale în instanţă, condiţie esenţială pentru suspendarea contractului de muncă potrivit art. 76 lit. g) a Codului Muncii. Referindu-se la scrisoarea Procuraturii Generale nr. 24-105/18-110 din 5 iunie 2017 (f.d.10 vol. I), aceasta menţionează că dosarul cu rechizitoriu a fost expediat pentru examinare în fond la 12 aprilie 2017. Totuşi, în rechizitoriul anexat dosarului (f.d.210 vol. I), lipseşte data efectivă a transmiterii către Judecătoria Chişinău, sediul Râşcani, ceea ce face imposibilă verificarea termenelor legale. Mai mult, transmiterea oficială a dosarului penal către instanţă trebuie să fie probată prin parafa aplicată pe coperta dosarului de către instanţa receptoare. Nici angajatorul, nici instanţa de apel nu au verificat existenţa acestei parafe, lăsând o lacună esenţială în fundamentarea legală a suspendării. Absenţa dovezilor clare privind data exactă a trimiterii dosarului şi a confirmării primirii de către instanţă invalidează temeiul legal al suspendării [3. p. 11].

Cea de a doua condiţie – comiterea de către salariat a unei infracţiuni incompatibile cu munca prestată –, se aplică atât pentru declanşarea art. 76, lit. g) CM, cât şi a instituţiei de „suspendare provizorie din funcţie" reglementată de art. 200 CPP. Deşi momentul survenirii este diferit, după cum am analizat anterior, cât şi circumstanţele, condiţia ce se aplică pentru ambele cazuri este că această suspendare trebuie să fie în legătură cu o infracţiune incompatibilă cu munca prestată.

Conform Hotărârii Curţii Constituţionale nr. 6/2016, suspendarea raporturilor de muncă în baza art. 76 lit. g) este legitimă doar dacă infracţiunea presupusă afectează esenţa profesiei sau compromite încrederea publică în instituţie. Curtea a subliniat că această măsură nu este punitivă, ci preventivă, având rolul de a proteja interesele angajatorului şi ale societăţii. Totuşi, ea trebuie să respecte principiul proporţionalităţii, şi anume:

- Incompatibilitatea trebuie să fie reală şi directă (ex.: un contabil acuzat de fraudă finan-

with the work performed; 3. Until the court decision becomes final.

Regarding the first condition—the referral of the criminal case to court—the Panel emphasizes that the appellate court did not accurately determine the exact date on which the case was transmitted to the court, a crucial requirement for suspending the employment contract under Article 76, letter g) of the Labor Code. Referring to the letter of the General Prosecutor's Office No. 24-105/18-110 dated June 5, 2017 (f.d.10 vol. I), it states that the case, along with the indictment, was sent for substantive examination on April 12, 2017. However, in the indictment attached to the case file (f.d.210 vol. I), the actual date of transmission to the Chişinău Court, Rîşcani branch, is missing, making it impossible to verify the legal deadlines. Moreover, the official transmission of the criminal case to the court must be proven by a stamp affixed to the case cover by the receiving court. Neither the employer nor the appellate court verified the existence of this stamp, leaving a critical gap in the legal justification for the suspension. The absence of clear evidence regarding the exact date of transmission and confirmation of receipt by the court invalidates the legal basis for the suspension. [3, p. 11]

The second condition—the commission of an offense incompatible with the work performed—applies both to the enforcement of Article 76, letter g) of the Labor Code and to the institution of "provisional suspension from office" regulated by Article 200 CPC. Although the timing and circumstances differ, a common requirement in both cases is that the suspension must be related to an offense incompatible with the work performed.

According to Constitutional Court Decision No. 6/2016, the suspension of employment relationships under Article 76, letter g) is legitimate only if the alleged offense affects the essence of the profession or undermines public trust in the institution. The Court emphasized that this measure is not punitive but preventive, aimed at protecting the interests of the employer and society. However, it must comply with the principle of proportionality, meaning:

• The incompatibility must be real and direct (e.g., an accountant accused of financial fraud, a public official involved in corruption).

• The mere existence of a criminal accusation is not sufficient—there must be proof

ciară, un funcţionar public implicat în corupţie).

- Nu este suficientă simpla existenţă a unei acuzaţii penale – trebuie demonstrat că continuarea activităţii salariatului ar pune în pericol funcţionarea normală a instituţiei.

În cazul Vladimir Mocreac vs. SA „Apă Canal Chişinău", instanţa a respins suspendarea aplicată pe motivul că angajatorul nu a dovedit incompatibilitatea infracţiunilor incriminate (art. 310 CP – falsificarea de documente) cu funcţia de Director relaţii cu clienţii. Decizia a evidenţiat două aspecte cruciale:

- Lipsa legăturii intrinseci: Faptele penale imputate nu aveau nicio conexiune cu atribuţiile postului (ex.: nu implicau gestionarea fondurilor sau relaţia cu clienţii).

- Deficienţe procedurale: Angajatorul a aplicat suspendarea retroactiv şi a notificat-o necorespunzător, încălcând art. 75 alin. (4) Codul Muncii (obligaţia de a comunica ordinul „sub semnătură").

Condiţia de „infracţiune incompatibilă cu munca prestată" nu este un formalism, ci o garanţie fundamentală împotriva abuzurilor. Aşa cum a stabilit Curtea Constituţională, suspendarea contractului trebuie să fie provizorie, motivată şi strict legată de necesităţi obiective. Decizia Curţii Supreme în cazul Mocreac confirmă că, în absenţa acestei legături, măsura devine o sancţiune ilegală, subminând încrederea în justiţie şi echitatea socială.

CONCLUZII

Suspendarea contractului individual de muncă în contextul unui proces penal este o măsură complexă care necesită o abordare echilibrată, având în vedere atât protejarea intereselor publice, cât şi respectarea drepturilor individuale ale angajaţilor. Analiza efectuată evidenţiază importanţa unei aplicări riguroase şi justificate a acestei măsuri, cu respectarea principiilor proporţionalităţii şi a prezumţiei de nevinovăţie.

Pentru a asigura o implementare corectă, este esenţial să existe o legătură clară între infracţiunea imputată şi funcţia sau activitatea profesională a angajatului, iar deciziile trebuie să fie bine motivate şi în concordanţă cu cadrul legal. Practicile judiciare arată că o evaluare riguroasă şi transparentă a fiecărei situaţii este crucială pentru a evita abuzurile şi a proteja drepturile tuturor părţilor implicate.

that the employee's continued activity would endanger the institution's proper functioning.

In the case of Vladimir Mocreac vs. SA "Apă Canal Chişinău," the court rejected the suspension on the grounds that the employer failed to prove the incompatibility of the alleged offenses (Article 310 of the Criminal Code—document forgery) with his position as Director of Client Relations. The decision highlighted two crucial aspects:

• Lack of intrinsic connection: The alleged criminal acts had no connection to the job responsibilities (e.g., they did not involve financial management or client relations).

• Procedural deficiencies: The employer applied the suspension retroactively and improperly notified it, violating Article 75 para. (4) of the Labor Code (the obligation to communicate the order "under signature").

The requirement of an "offense incompatible with the work performed" is not a mere formality but a fundamental safeguard against abuses. As established by the Constitutional Court, the suspension of an employment contract must be provisional, justified, and strictly linked to objective necessities. The Supreme Court's decision in the Mocreac case confirms that, in the absence of such a connection, the measure becomes an unlawful sanction, undermining trust in justice and social fairness.

CONCLUSION

The suspension of an individual employment contract in the context of a criminal trial is a complex measure that requires a balanced approach, taking into account both the protection of public interests and the preservation of employees' individual rights. The analysis conducted highlights the importance of a rigorous and justified application of this measure, ensuring compliance with the principles of proportionality and the presumption of innocence.

To ensure proper implementation, it is essential to establish a clear link between the alleged offense and the employee's function or professional activity, while decisions must be well-reasoned and in line with the legal framework. Judicial practices demonstrate that a thorough and transparent assessment of each case is crucial to preventing abuses and safeguarding the rights of all parties involved.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Eduard Boişteanu, Nicolai Romandaş, Reflecţii privind suspendarea contractului individual de muncă prin prisma Codului Muncii al Republicii Moldova, în Teoria şi practica administrării publice 2020, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/226-230_10.pdf (accesat: 17.02.2025).
2. Hotărârea privind excepţia de neconstituționalitate a articolului 53 lit. c) din Legea nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public şi articolului 76 lit. g) din Codul Muncii (suspendarea raporturilor de serviciu), (Sesizarea nr. 50g/2015), Chişinău, 3 martie 2016. https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h603032016rod5713.pdf, accesat 12.02.2025.
3. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curţii Supreme de Justiție din 19 decembrie 2018 de examinare a recursului declarat de Vladimir Mocreac împotriva Societăţii pe Acțiuni „Apă Canal Chişinău" cu privire la anularea ordinului, restabilirea în funcţie şi încasarea salariului pentru perioada absenţei forţate de la serviciu, prejudiciului moral şi a cheltuielilor de judecată, https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=48664, accesat: 12.02.2025.
4. Codul Muncii al Republicii Moldova, Cod Nr. 154 din 28-03-2003, Publicat: 29-07-2003 în Monitorul Oficial Nr. 159-162 art. 648.
5. Legea Nr. 158 din 04-07-2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcționarului public, Publicat: 23-12-2008 în Monitorul Oficial Nr. 230-232 art. 840.
6. Legea nr. 288 din 16-12-2016, privind funcţionarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Publicat: 10-02-2017 în Monitorul Oficial Nr. 40-49 art. 85.
7. Legea Nr. 300 din 21-12-2017 cu privire la sistemul administraţiei penitenciare, Publicat: 16-02-2018 în Monitorul Oficial Nr. 48-57 art. 124.
8. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Cod Nr. 122 din 14-03-2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699.

Anale Ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova
Scientific Annals of the Academy "Stefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova

CZU 343.352:343.98 DOI 10.5281/zenodo.17423286

URMELE INFRACȚIUNII DE CORUPȚIE COMISE DE FUNCȚIONARII PUBLICI CU STATUT SPECIAL

Cătălin ANDRUȘ [1]
Eugeniu ȘEVCIUC [2]

Lucrarea analizează complexitatea urmelor infracțiunilor de corupție comise de funcționarii publici cu statut special, subliniind importanța acestora în reconstituirea mecanismului infracțional și în probarea vinovăției. Studiul demonstrează că urmele – materiale, ideale, digitale și financiare – constituie fundamentul oricărei investigații eficiente, într-un context marcat de disimulare, complicitate internă și acces privilegiat al făptuitorului la procedurile judiciare. Funcționarii corupți, datorită pregătirii profesionale și cunoașterii tehnicilor de investigare, dezvoltă strategii sofisticate de tăinuire și falsificare a realității factuale. În aceste condiții, descoperirea, conservarea și valorificarea urmelor devin nu doar o etapă tactică, ci o dimensiune esențială a metodologiei criminalistice. Studiul propune un model de interpretare integrată a urmelor, bazat pe convergența probatorie dintre componentele materiale, informaționale și tehnico-științifice, capabil să ofere organelor de urmărire penală instrumente moderne pentru combaterea corupției instituționale.

Cuvinte-cheie: corupție; funcționar public cu statut special; urme criminalistice; expertiză tehnico-științifică; tactici de investigare; probă materială; urme digitale.

INTRODUCERE

Corupţia comisă de funcţionarii publici cu statut special reprezintă una dintre cele mai periculoase forme ale criminalităţii

TRACES OF CORRUPTION OFFENSES COMMITTED BY PUBLIC OFFICIALS WITH SPECIAL STATUS

Cătălin ANDRUȘ [1]
Eugeniu ȘEVCIUC [2]

This paper explores the multifaceted nature of traces generated by corruption offenses committed by public officials holding special status, emphasizing their significance in reconstructing the criminal mechanism and establishing culpability. The study demonstrates that traces—material, ideal, digital, and financial—constitute the cornerstone of any effective investigation, particularly within environments marked by concealment, institutional complicity, and offenders' privileged access to judicial procedures. Corrupt officials, equipped with professional expertise and in-depth knowledge of investigative techniques, tend to develop sophisticated strategies to disguise and falsify factual reality. Under these circumstances, the discovery, preservation, and scientific valorization of traces become not merely tactical stages but essential components of forensic methodology. The paper advances an integrated model for interpreting traces, grounded in evidential convergence between material, informational, and technical-scientific dimensions, designed to equip investigative authorities with modern tools for combating institutional corruption.

Keywords: corruption; public official with special status; forensic traces; technical-scientific expertise; investigative tactics; material evidence; digital traces.

INTRODUCTION

Corruption committed by public officials vested with special status represents one of the most pernicious forms of institutional crime, as

[1] Conferențiar universitar, doctor în drept, director al Colegiului Național de Afaceri Interne, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" din București, România (ROR: https://ror.org/05gc63392), secretar@academiadepolitie.ro; e-mail: catalin.andrus@cnai.ro; ORCID ID: 0009-0009-5308-7035
Associate Professor, PhD in Law, Director of the National College of Internal Affairs, "Alexandru Ioan Cuza" Police Academy, Bucharest, Romania (ROR: https://ror.org/05gc63392), secretary@academiadepolitie.ro; e-mail: catalin.andrus@cnai.ro; ORCID ID: 0009-0009-5308-7035

[2] Doctorand, Şcoala doctorală „Ştiinţe penale şi drept public", Academia „Ştefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: eugeniu.sevciuc@mai.gov.md; ORCID ID: 0009-0007-3310-9271
PhD Student, Doctoral School "Criminal Sciences and Public Law", Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: eugeniu.sevciuc@mai.gov.md; ORCID ID: 0009-0007-3310-9271

instituţionale, deoarece implică persoane care, prin funcţia exercitată, sunt chemate să aplice legea şi să protejeze interesul public. În realitate, aceste persoane deturnează autoritatea statului în scop personal, afectând grav legitimitatea instituţiilor şi încrederea cetăţenilor. În Republica Moldova, fenomenul a dobândit o dimensiune sistemică, generând efecte negative asupra eficienţei actului de justiţie şi asupra stabilităţii ordinii de drept. În asemenea cazuri, organul de urmărire penală nu beneficiază de probe evidente, iar identificarea făptuitorului devine un proces complex, bazat pe descoperirea şi interpretarea urmelor infracţiunii. Aceste urme, fie materiale – documente, înscrisuri, obiecte, micro-urme – fie ideale – informaţii păstrate în memoria participanţilor – constituie principalele elemente de sprijin pentru probarea actelor de corupţie. În plus, dinamica actuală a criminalităţii impune includerea unei noi categorii de urme: cele digitale şi financiare, care reflectă comunicarea, transferurile de fonduri şi relaţiile ascunse dintre participanţi. Analiza de faţă valorifică perspectivele doctrinei criminalistice contemporane, demonstrând că urmele infracţiunii nu sunt simple rezultate fizice ale faptei, ci expresii logice ale comportamentului infracţional, cu valoare cognitivă şi probatorie.

Scopul cercetării. Scopul principal al studiului constă în evidenţierea importanţei urmelor infracţiunii de corupţie în investigarea faptelor comise de funcţionarii publici cu statut special, precum şi în argumentarea rolului lor integrator în sistemul probelor. Cercetarea urmăreşte: să stabilească natura şi clasificarea urmelor specifice actelor de corupţie instituţională; să evidenţieze interdependenţa dintre urmele materiale, ideale şi digitale; să contureze un model criminalistic de reconstituire a mecanismului infracţional pe baza convergenţei probatorii; să formuleze recomandări metodologice privind identificarea, conservarea şi valorificarea urmelor în procesul penal. Prin aceste obiective, lucrarea contribuie la consolidarea bazei teoretice şi practice a investigaţiilor anticorupţie, oferind o abordare sistemică, adaptată specificului infracţiunilor comise de persoane cu statut special.

METODOLOGIE

Cercetarea a fost realizată prin utilizarea

it involves individuals who, by virtue of their official functions, are entrusted to uphold the law and safeguard the public interest. In reality, these individuals distort the authority of the state for personal gain, gravely undermining institutional legitimacy and public trust. In the Republic of Moldova, this phenomenon has acquired systemic proportions, generating adverse effects on both the efficiency of justice and the stability of the rule of law.

In such cases, investigative bodies rarely encounter explicit or self-evident proof, and the identification of the perpetrator becomes a complex process grounded in the discovery and interpretation of traces left by the offense. These traces—whether material (documents, records, physical objects, micro-traces) or ideal (information retained in the memory of those involved)—serve as essential elements for substantiating acts of corruption. Furthermore, the contemporary dynamics of criminal activity necessitate recognition of a new category of traces: digital and financial, reflecting communication patterns, fund transfers, and covert relational structures between participants.

The present analysis draws upon contemporary forensic doctrine to demonstrate that the traces of a corruption offense are not mere physical residues of unlawful activity, but logical manifestations of criminal behavior—possessing both cognitive and evidentiary value.

Research Purpose. The principal aim of this study is to highlight the forensic importance of traces in the investigation of corruption offenses perpetrated by public officials with special status and to substantiate their integrative role within the evidentiary system. The objectives of the research are: to determine the nature and classification of traces specific to institutional corruption; to demonstrate the interdependence between material, ideal, and digital traces; to outline a forensic model for reconstructing the criminal mechanism through evidential convergence; to formulate methodological recommendations regarding the identification, preservation, and evaluation of traces during the criminal process. Through these objectives, the study contributes to strengthening the theoretical and practical foundations of anti-corruption investigations, offering a systemic approach adapted to the particularities of offenses committed by officials holding special status.

METHODOLOGY

The research employs logical, systematic,

metodelor logice, sistematice, comparative şi analitice, aplicate asupra doctrinei criminalistice, a legislaţiei penale şi a practicii judiciare relevante. Analiza conceptuală a fost completată de metode de generalizare ştiinţifică, corelaţie şi deducţie, pentru a contura tipologia urmelor specifice corupţiei instituţionale. Au fost examinate lucrări doctrinare de referinţă în domeniul criminalisticii, precum şi date desprinse din cauze penale soluţionate, pentru a identifica regularităţi spaţio-temporale şi relaţionale privind formarea şi disimularea urmelor. S-a aplicat, de asemenea, metoda comparativă între urmele tradiţionale (materiale şi ideale) şi cele moderne (digitale şi financiare), relevând rolul expertizelor tehnico-ştiinţifice în creşterea valorii probatorii. Abordarea a fost orientată spre dezvoltarea unui cadru unitar de investigare, în care urmele nu sunt analizate izolat, ci ca parte a unui sistem integrat de reconstituire a faptelor.

DISCUŢII ŞI REZULTATE OBŢINUTE

Corupţia săvârşită de funcţionari publici cu statut special – adică persoane învestite cu autoritate publică – reprezintă un fenomen deosebit de grav, cu implicaţii asupra încrederii în justiţie şi ordinea de drept. Aceste infracţiuni prezintă particularităţi ce le fac dificil de descoperit şi investigat: autorii lor cunosc în detaliu procedurile legale şi metodele de investigaţie, putând astfel să îşi camufleze faptele ilicite şi să ascundă urmele. În plus, de multe ori nu există victime directe dispuse să reclame (sau acestea însele pot fi implicate în activităţi infracţionale), ceea ce conduce la o latenţă ridicată a acestor fapte. Prin urmare, depistarea şi cercetarea corupţiei instituţionale se bazează în mare măsură pe identificarea urmelor infracţiunii, atât materiale cât şi ideatice (imateriale), lăsate în urmă de activitatea infracţională.

În criminalistică este axiomatic faptul că *„fiecare infracţiune se reflectă în realitatea obiectivă printr-o serie de urme materiale şi ideale"*, elemente care individualizează actul ilegal [5, p. 11-14]. Cu alte cuvinte, nu există infracţiune fără urme; orice acţiune ilicită produce modificări în mediul înconjurător sau în memoria persoanelor implicate. Investigaţia criminalistică porneşte, de regulă, de la acescomparative, and analytical methods applied to forensic doctrine, criminal legislation, and relevant judicial practice. Conceptual analysis is complemented by scientific generalization, correlation, and deduction, aimed at defining the typology of traces characteristic of institutional corruption. The study draws upon key forensic literature and empirical data from resolved criminal cases to identify spatial, temporal, and relational regularities in the formation and concealment of traces. A comparative approach between traditional traces (material and ideal) and modern traces (digital and financial) has been adopted to emphasize the increasing role of technical-scientific expertise in enhancing evidential reliability. The methodological orientation of the research seeks to establish a unified framework of investigation, in which traces are not assessed in isolation but understood as interdependent elements within an integrated system for reconstructing the sequence of criminal acts.

DISCUSSIONS AND RESULTS OBTAINED

Corruption committed by public officials vested with special authority constitutes an exceptionally serious phenomenon, undermining both public trust in justice and the overall order of law. Such offenses display distinctive features that render them difficult to detect and investigate. Their perpetrators possess detailed knowledge of legal procedures and investigative methodologies, enabling them to conceal their unlawful actions and erase evidentiary traces. Moreover, the absence of direct victims willing to report the offense—or, in some cases, the involvement of those victims in related illicit activity—contributes to the high latency of these crimes.

Consequently, the detection and examination of institutional corruption rely heavily on the identification and interpretation of the traces of the offense, both material and ideational (intangible), that emerge as a direct result of criminal behavior. In forensic science, it is axiomatic that "every offense is reflected in objective reality through a constellation of material and ideal traces"—elements that serve to individualize the unlawful act [5, p. 11-14]. These traces, in their dual manifestation, form the starting point of any criminalistic reconstruction, offering investigators the means to reveal the underlying mechanism of the offense, the sequence of actions, and the identity of those involved.

In other words, there is no crime without

te urme, care conduc treptat la stabilirea circumstanţelor comiterii faptei şi eventual la identificarea făptuitorului [5, p. 11-14]. Tocmai de aceea, identificarea, protejarea şi valorificarea urmelor infracţiunii constituie un obiectiv central în investigarea corupţiei. De menţionat însă că urmele *materiale* pot fi fragile şi perisabile, putând dispărea sub acţiunea factorilor de mediu sau a intervenţiei umane [3, p. 21]. Mai mult, făptuitorii înşişi încearcă adesea să șteargă orice indiciu al infracțiunii: după cum notează Mihail Gheorghiță, persoanele corupte *„întreprind toate măsurile posibile ca să ascundă urmele infracţiunii"*, de la înlăturarea înscrisurilor personale şi a formularelor necompletate (blanchete) până la ştergerea amprentelor de pe obiectele ce pot servi ca probe [6, p. 825-826]. În aceste condiţii, investigatorii trebuie să manifeste operativitate şi ingeniozitate pentru a descoperi urmele, înainte ca ele să fie alterate sau ocultate iremediabil.

În terminologia criminalistică, *urmele infracţiunii* reprezintă acele modificări materiale sau informaţionale apărute ca rezultat direct al acţiunii infracţionale. Urmele materiale sunt manifestări concrete, obiective – de pildă, obiecte şi înscrisuri create ori alterate prin săvârşirea faptei, microurme (amprente, reziduuri etc.), modificări ale mediului fizic. Prin contrast, urmele *ideale* (sau psihice/informaţionale) constau în reflectarea faptei în memoria sau conştiinţa persoanelor care au legătură cu evenimentul – cu alte cuvinte, totalitatea informaţiilor deţinute de martori, victime, făptuitori sau complici despre împrejurările infracţiunii. Literatura de specialitate subliniază că ambele categorii de urme au relevanţă probatorie: *"fiecare infracţiune se reflectă [...] printr-o serie de urme materiale şi ideale, însuşiri şi intermedieri"* ce pot servi la probarea faptei [5, p. 11-14].

În practică, cele două tipuri de urme sunt strâns interconectate. Urmele materiale constituie adesea suportul obiectiv al probelor într-o investigaţie de corupţie, însă pentru a le descoperi şi interpreta corect, ofiţerul de urmărire penală sau procurorul trebuie adesea să valorifice urmele ideale, adică informaţiile furnizate de persoane (denunţători, martori, victime). Invers, declaraţiile (urme ideale) capătă greutate abia după ce sunt coroborate cu probe materiale.

traces; every unlawful act inevitably produces changes either in the surrounding environment or in the memory of the individuals involved. A forensic investigation, as a rule, begins precisely with these traces, which gradually guide the investigator toward reconstructing the circumstances of the offense and, ultimately, identifying the perpetrator [5, p. 11-14]. For this very reason, the identification, preservation, and forensic examination of crime traces constitute a central objective in the investigation of corruption offenses. It should be noted, however, that material traces are often fragile and perishable, being susceptible to destruction through environmental factors or human interference [3, p. 21]. Moreover, offenders themselves often make deliberate efforts to erase any indication of the crime. As Mihail Gheorghiță observes, corrupt individuals "undertake every possible measure to conceal the traces of their offense," ranging from the removal of personal documents and unused official forms (blanks) to wiping fingerprints from objects that could serve as evidence [6, p. 825-826]. Under these circumstances, investigators must act with both promptness and ingenuity to detect the traces before they are irreversibly altered or concealed.

In forensic terminology, the traces of a crime are understood as those material or informational alterations that arise directly as a consequence of the criminal act. Material traces constitute tangible, objective manifestations—such as documents and objects created or altered in the course of the offense, micro-traces (fingerprints, residues, and similar evidence), or modifications in the physical environment. Ideal traces (also referred to as psychological or informational) differ in nature, consisting of the mental reflection of the event within the memory or consciousness of individuals connected to it—that is, the entirety of information retained by witnesses, victims, perpetrators, or accomplices regarding the circumstances of the offense. Specialized literature emphasizes that both categories of traces possess evidentiary value: "every offense is reflected [...] through a series of material and ideal traces, attributes, and intermediations" that may serve as proof of the unlawful act [5, p. 11-14].

In practice, these two categories of traces are closely interconnected. Material traces often constitute the objective foundation of evidence in corruption investigations; however, to detect and interpret them correctly, the crimi-

utate doar în coroborare cu evidenţe materiale care să le susţină credibilitatea. Aşadar, o investigare eficientă presupune identificarea ambelor categorii de urme şi coroborarea lor în vederea reconstituirii complete a mecanismului infracţiunii.

Prin *urme ideale* ale infracţiunii de corupţie înţelegem totalitatea informaţiilor relevante despre faptă stocate în memoria diferitelor persoane care au cunoştinţă de ea. În speţă, este vorba despre declaraţii, percepţii, cunoştinţe pe care le deţin: *(a)* persoanele vătămate (victimele corupţiei), *(b)* autorii infracţiunii (funcţionarii publici cu statut special, în calitate de bănuiţi/învinuiţi) şi *(c)* martorii sau denunţătorii oculari şi indirecţi. Aceste categorii de persoane sunt purtătoare de „urme" informaţionale esenţiale, însă fiecare prezintă caracteristici şi probleme specifice în contextul corupţiei din sistemul instituţional:

a) *Victimele*. În mod obişnuit, victima infracţiunii de corupţie este persoana ale cărei drepturi sau interese au fost lezate prin actul funcţionarului corupt (de exemplu, un justiţiabil căruia i s-a pretins bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin pentru a i se rezolva favorabil o cauză, sau un subaltern constrâns să participe la un act ilegal). În cazurile de corupţie comise de ofiţeri de urmărire penală, *noţiunea de „victimă" capătă valenţe neobişnuite*: adesea, cea mai mare parte a „victimelor" sunt persoane care iniţial au avut calitatea de bănuit sau învinuit într-o cauză instrumentată de funcţionarul corupt. Practic, se produce o inversare a rolurilor procesuale: fostul inculpat devine denunţător (acuzator) al poliţistului sau judecătorului corupt. Elena Frolova subliniază că o asemenea schimbare de rol nu este întotdeauna autentică, existând riscul ca motive subiective – animozităţi ori dorinţe de răzbunare născute în cursul anchetei anterioare – să vicieze poziţia celui care acuză acum funcţionarul [13, p. 54-58]. Declaraţiile „victimei" într-un dosar de corupţie pot fi ambivalente: ele sunt indispensabile pentru sesizarea faptei şi pentru orientarea investigaţiei, însă trebuie privite cu precauţie şi coroborate cu alte probe, dată fiind posibilitatea de denaturare intenţionată. Investigatorul trebuie să evalueze credibilitatea acestor declaraţii, să verifice

nal investigator or prosecutor must frequently rely on ideal traces—that is, information provided by individuals such as whistleblowers, witnesses, or victims. Conversely, ideal traces (in the form of statements or testimonies) gain evidentiary weight only when corroborated with material evidence that substantiates their credibility. Therefore, effective investigation requires the identification of both types of traces and their correlation for the full reconstruction of the criminal mechanism.

In the context of corruption offenses, ideal traces refer to the totality of relevant information about the act stored in the memory of individuals who possess knowledge of it. These include statements, perceptions, and insights held by: (a) victims of the corruption act, (b) perpetrators—public officials with special status, acting as suspects or defendants, and (c) witnesses and whistleblowers, whether direct or indirect.

Each of these categories carries essential informational "traces," yet each also presents distinctive characteristics and difficulties in the framework of institutional corruption.

a) *Victims***.** Ordinarily, the victim of a corruption offense is the person whose rights or interests have been infringed by the actions of a corrupt public official—for instance, a litigant who is requested to offer goods, services, privileges, or any form of undue advantage in exchange for a favorable outcome, or a subordinate coerced into participating in an illegal act. In cases of corruption involving criminal investigation officers, however, the notion of "victim" acquires atypical dimensions: in many situations, the so-called victims are individuals who initially held the procedural status of suspects or accused persons in a case handled by the corrupt official. In effect, a reversal of procedural roles occurs—the former defendant becomes the whistleblower or accuser of the corrupt police officer or judge. Elena Frolova underscores that such a shift in roles is not always genuine, as subjective motives—personal animosities or desires for revenge stemming from prior investigative proceedings—may distort the position of the person now accusing the official [13, p. 54-58]. The statements made by the "victim" in a corruption case can often be ambivalent: while they are indispensable for initiating the case and guiding the direction of the investigation, they must be approached with caution and corroborated with other types of evidence, given the possibility of deliberate distortion. The investi-

dacă nu cumva ele urmăresc compromiterea funcţionarului sau ascund alt interes. Totodată, nu trebuie uitat că uneori *„victima"* corupţiei poate fi un complice al actului de corupţie. Cu toate acestea, declaraţiile părţii vătămate rămâne o sursă esenţială de informaţie – adesea punctul de pornire al întregii investigaţii – şi trebuie valorificată prompt şi riguros.

b) *Autorii (funcţionarii publici cu statut special corupţi)*. Bănuitul sau învinuitul în astfel de cauze este el însuşi purtător al unor „urme ideale" – cunoaşte în detaliu circumstanţele faptei, mecanismul, participanţii. Însă, în mod previzibil, rareori aceste informaţii devin accesibile celui care investighează fapta corupţională: funcţionarul corupt are pregătire de specialitate şi experienţă în domeniul judiciar, ştie cum decurge o urmărire penală şi, de regulă, îşi foloseşte cunoştinţele pentru a obstrucţiona aflarea adevărului. Elena Frolova arată că astfel de inculpaţi „excepţional de rar oferă declaraţii obiective şi complete" despre actele de corupţie comise, manifestând un puternic spirit de apărare şi negare chiar şi după ce sunt găsiţi vinovaţi de instanţă [13, p. 54-58]. Ei cunosc principiul legal *„Nemo se accusare"* (dreptul de a nu se auto-incrimina) şi îl exploatează la maximum; mai mult, pot recurge la diverse tactici de manipulare a investigaţiei (disimularea probelor, influenţarea martorilor, tergiversări procedurale ş.a.). Faptul că făptuitorul provenit din rândul organelor de drept *„se bucură de o înaltă calificare profesională şi cunoaşte procedeele de investigare"* explică în bună măsură şi latenta ridicată a acestor infracţiuni [13, p. 54-58]. În plus, asemenea bănuiţi sau învinuiţi continuă opoziţia activă faţă de organele de urmărire penală şi după demararea oficială a investigaţiilor împotriva lor: pot exista scurgeri de informaţii, distrugeri de documente, ori chiar încercări de *intimidare* a denunţătorilor şi martorilor. Toate aceste aspecte fac ca declaraţiile bănuiţilor sau învinuiţilor în cauzele de corupţie să fie aproape întotdeauna negative (de negare a faptei) ori minimalizatoare. Obţinerea unei declaraţii devine un obiectiv dificil – adesea posibil abia după administrarea probelor materiale incriminatoare solide. Unii doctrinari subliniază că, în lipsa unor declaraţii sincere ale bănuitului sau învinuitului, stabiligator must assess the credibility of such statements and verify whether they are genuinely motivated by the pursuit of justice or whether they serve other purposes—such as discrediting the official or concealing personal interests. It must also be remembered that, in certain circumstances, the so-called "victim" of corruption may in fact be an accomplice to the act itself. Nevertheless, the statements of the injured party remain a crucial source of information—often the very starting point of the entire investigation—and must therefore be utilized promptly and methodically.

b) *Offenders (corrupt public officials with special status).* The suspect or defendant in such cases is himself a bearer of "ideal traces," possessing detailed knowledge of the circumstances, mechanisms, and participants involved in the criminal act. Predictably, however, this information seldom becomes accessible to those investigating corruption. The corrupt official typically has specialized training and extensive professional experience in the legal field, fully aware of the procedures and methods used during criminal investigations; as a result, such an individual often uses this knowledge to obstruct the discovery of truth. As Elena Frolova points out, these defendants "exceptionally rarely provide objective and complete statements" regarding the acts of corruption they have committed, displaying a strong defensive attitude and persistent denial even after being found guilty by the court [13, p. 54-58]. They are fully aware of the legal principle "Nemo se accusare"—the right not to self-incriminate—and they exploit it to the fullest extent. Moreover, they may employ a range of tactics aimed at manipulating the course of the investigation, such as concealing or altering evidence, influencing witnesses, or deliberately causing procedural delays. The fact that the offender originates from within the ranks of law enforcement and therefore "possesses a high level of professional qualification and a thorough understanding of investigative techniques" largely explains the high latency and hidden nature of such offenses [13, p. 54-58]. Furthermore, such suspects or defendants often maintain active resistance toward the investigative authorities even after formal proceedings have begun against them. This resistance may manifest through leaks of confidential information, the destruction of documents, or even attempts to intimidate whistleblowers and witnesses. All

rea adevărului poate fi uneori imposibilă, ceea ce obligă organul de urmărire penală să folosească toată paleta de cunoştinţe şi tehnici tactice pentru obţinerea lor [4, p. 476]. În concluzie, informaţiile deţinute de bănuit sau învinuit despre propria faptă rămân o resursă în mare parte inaccesibilă urmăririi penale, motiv pentru care investigaţia va trebui să compenseze prin exploatarea altor surse de probă.

c) *Martorii şi denunţătorii*. În majoritatea cazurilor de corupţie realizată în mediul instituţional, martorii oculari direcţi lipsesc sau sunt foarte puţini. Acest fapt se explică prin natura însăşi a acestor fapte: ele sunt comise adesea *în incinta birourilor, în timpul orelor de program*, într-un mediu controlat de funcţionarul corupt, unde prezenţa unor terţi neautorizaţi este exclusă. După cum remarcă tot Elena Frolova, „posibilitatea reflectării [faptei] prin martori oculari este practic exclusă" când corupţia are loc în biroul de serviciu, iar dacă totuşi există persoane de faţă, acestea sunt de regulă colegi sau subordonaţi ai făptuitorului [13, p. 54-58]. Or, astfel de colegi *„din motive corporative nu devin întotdeauna surse de informaţie de încredere, ci dimpotrivă se situează pe poziţii de contra-acţiune faţă de investigarea activităţii infracţionale a foştilor colegi"* [5, p. 54-58]. Această *solidaritate de breaslă* (sau uneori complicitate tacită) reprezintă un obstacol serios: martorii interni tind fie să nege existenţa actului de corupţie, fie să minimizeze gravitatea, încercând să-şi „acopere" colegul. Totuşi, sunt posibile şi remuşcări individuale – există cazuri când un participant secundar (de exemplu, un alt funcţionar care a asistat la discuţii) decide să colaboreze cu organul de urmărire penală şi să depună declaraţii[1]. Separat de martorii din interiorul instituţiei, pot

these circumstances contribute to the fact that statements made by suspects or defendants in corruption cases are almost invariably negative or minimising, typically involving denial of the act or the attenuation of its significance.

Obtaining a substantive statement from such individuals thus becomes a challenging objective, often achievable only after the accumulation and presentation of solid incriminating material evidence. Some scholars emphasize that in the absence of truthful and comprehensive statements from the suspect or defendant, the establishment of factual truth may, at times, prove impossible. Consequently, the investigative body is compelled to employ the full spectrum of professional knowledge, forensic expertise, and tactical techniques to secure such statements and ensure the integrity of the evidentiary process [4, p. 476]. In conclusion, the information possessed by the suspect or defendant concerning their own actions remains a largely inaccessible resource for the investigative process. As a result, the investigation must compensate by exploiting other sources of evidence to reconstruct the factual circumstances and substantiate the offense.

c) *Witnesses and Whistleblowers.* In most cases of institutional corruption, direct eyewitnesses are either absent or extremely rare. This can be explained by the inherent nature of such offenses: they are often committed within office premises, during working hours, and in an environment strictly controlled by the corrupt official, where the presence of unauthorized third parties is virtually impossible. As Elena Frolova rightly observes, *"the possibility of reflecting the event through eyewitnesses is practically excluded"* when the act of corruption occurs inside the official's office. Even when other individuals are present, they are usually colleagues or subordinates of the perpetrator [13, p. 54-58]. Such colleagues, "for corporate reasons, do not always become reliable sources of information; on the contrary, they often adopt positions of counteraction toward the investigation of the criminal activities of their former coworkers" [13, p. 54-58]. This professional solidarity—or, in some instances, a form of tacit complicity—constitutes a serious obstacle to the investigation. Internal witnesses tend either to deny the existence of the corrupt act altogether or to downplay its gravity, seeking to "cover" for their colleague. Nevertheless, individual remorse is also possible: there are cases in which a secondary par-

[1] De exemplu, Sentinţa Judecătoriei Chişinău, sediul Buiucani, din 31.01.2020, emisă în Dosarul nr. nr.1-19/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/DAr78EF70-7860-4D14-BB91-95A6BA9E4435 [accesată: 23.08.2024]. În această cauză de corupere pasivă comisă de un inspector al Inspectoratului Naţional de Patrulare, instanţa de judecată a reţinut că ofiţerul secund, aflat în acelaşi echipaj de patrulare, a fost audiat în calitate de martor şi a oferit declaraţii complete privind momentul pretinderii şi primirii banilor de către colegul său. Acesta a relatat că funcţionarul principal a abordat conducătorul auto oprit în trafic, i-a comunicat verbal suma de bani solicitată pentru „neîntocmirea procesului-verbal" şi a primit ulterior bancnotele, pe care le-a ascuns în documentele de serviciu. Martorul a descris cu exacti-

exista şi martori externi întâmplători, mai ales în situaţiile când actul de corupţie s-a consumat *în afara sediului oficial*: de pildă, primirea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin pe teren (în afara biroului) ar putea fi întâmplător observată de cineva. Chiar şi atunci însă, martorul ocazional adesea nu realizează caracterul infracţional al celor observate – spre exemplu, un trecător poate vedea un poliţist primind bani de la un cetăţean, dar să creadă că e vorba de o amendă legală sau altă procedură oficială. Prin urmare, valoarea probatorie a declaraţiilor în asemenea cazuri depinde mult de context şi percepţie. Pentru organul de urmărire penală, orice persoană care poate oferi informaţii relevante devine importantă: *„printre urmele ideale ale [acestui tip de infracţiuni] au importanţă informaţiile provenite de la colegii de serviciu ai persoanei corupătoare/corupte sau intermediarilor, de la membrii familiilor lor, precum şi de la martori întâmplători"* [6, p. 826, 872]. Astfel, chiar dacă puţini, martorii existenţi trebuie identificaţi şi audiaţi prompt, în speranţa obţinerii unor detalii utile (confirmarea întâlnirilor, a discuţiilor, a momentelor în care s-au dat bani sau favoruri etc.). Tot aici intră şi denunţătorii – persoane (uneori anonime) care oferă informaţii iniţiale despre actul de corupţie. Denunţătorii pot fi chiar funcţionari integri din aceeaşi instituţie sau cetăţeni care au aflat indirect. Rolul lor este crucial pentru începerea urmăririi penale, însă şi informaţiile furnizate de ei trebuie verificate riguros. În concluzie, urmele ideale – adică informaţiile reţinute în memoria participanţilor umani – constituie o componentă indispensabilă în investigarea corupţiei, dar şi cea mai problematică, din cauza *rarităţii şi relativa lor lipsă de fiabilitate*. Ele trebuie întotdeauna coroborate cu evidenţele materiale, despre care vom discuta în secţiunea următoare.

Urmele materiale sunt reprezentate de obiecte, înscrisuri, substanţe sau orice modificări fizice survenite în conexiune cu actul de

tate ordinea acţiunilor, tonul discuţiei şi împrejurările în care s-a produs remiterea banilor, confirmând că el însuşi a fost prezent, dar nu a participat la tranzacţie şi nu a beneficiat de avantajul obţinut, motiv pentru care a decis să colaboreze cu organul de urmărire penală.

ticipant—for example, another official who happened to witness certain discussions—chooses to cooperate with the criminal investigation body and provide a statement.[1] Even in such circumstances, the occasional witness often fails to recognize the criminal nature of what they have observed—for example, a passerby may see a police officer receiving money from a citizen but assume that it represents a legitimate fine or another official transaction. Consequently, the evidentiary value of statements in such cases depends heavily on the context and the witness's perception. For the criminal investigation body, however, any individual capable of providing relevant information becomes significant. As noted in the specialized literature, *"among the ideal traces of [this category of offenses], particular importance is held by information originating from the colleagues of the corrupt or corrupting person, from intermediaries, from their family members, as well as from incidental witnesses"*[6, p. 826, 872]. Thus, even if few in number, the existing witnesses must be promptly identified and questioned, with the aim of obtaining details of evidentiary value—such as confirmations of meetings, conversations, or the specific moments when money or other advantages were given. This category also includes whistleblowers—individuals (sometimes anonymous) who provide the initial information about the act of corruption. Whistleblowers may be honest officials within the same institution or citizens who have learned of the act indirectly. Their role is crucial in initiating criminal proceedings; however, the information they provide must be subjected to rigorous verification.

In conclusion, ideal traces—that is, infor-

[1] For example, the Judgment of the Chișinău Court, Buiucani Office, dated January 31, 2020, issued in Case No. 1-19/2017 (available at https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/DAr78EF70-7860-4D14-BB91-95A6BA9E4435, accessed August 23, 2024), illustrates this situation clearly. In this case of passive corruption committed by an inspector of the National Patrol Inspectorate, the court noted that the secondary officer, who was part of the same patrol team, was heard as a witness and provided a complete statement regarding the moment when the bribe was solicited and received by his colleague. He testified that the principal officer approached the driver stopped in traffic, verbally communicated the amount of money requested in exchange for "not drafting the official report," and subsequently received the banknotes, which he concealed among his service documents. The witness gave a precise account of the sequence of actions, the tone of the conversation, and the circumstances in which the money was handed over, confirming that he himself was present but did not participate in the transaction or benefit from the illicit advantage—facts that motivated him to cooperate with the investigative authorities.

corupţie şi care pot servi ca mijloace de probă. Spre deosebire de urmele ideale, care sunt imateriale şi volatile, urmele materiale au o concretitate ce le face, în principiu, mai uşor de conservat şi examinat ştiinţific – însă identificarea lor depinde de perspicacitatea şi accesul organului de urmărire penală la mediul unde s-a comis fapta. În cazurile de corupţie comise de funcţionari publici cu statut special, cele mai importante urme materiale aparţin, în linii mari, următoarelor categorii:

a) *Documente oficiale şi înscrisuri***.** Actele întocmite în cursul exercitării atribuţiilor de către funcţionarul corupt reprezintă adesea principala sursă de probă materială a infracţiunii. Deoarece corupţia acestor persoane se realizează prin deturnarea funcţiei legale, ea va lăsa aproape inevitabil urme în actele procedural, administrative sau contravenţionale pe care respectivul funcţionar le instrumentează. Funcţionarul corupt este nevoit să denatureze activitatea de serviciu pentru a-şi atinge scopul – de exemplu, modificând conţinutul unor procese-verbale, omisiunea consemnării unor fapte esenţiale, emiterea de decizii neîntemeiate sau ilegale ori falsificarea altor documente oficiale. Toate aceste falsuri şi omisiuni constituie urme palpabile ale comportamentului ilicit. Studiile de specialitate confirmă că *în aproape* 100% din cazuri, materialele dosarului (sau o parte a lor) în care s-a manifestat corupţia poartă amprenta acesteia, devenind ulterior surse de informaţie în investigaţie. Examinarea criminalistică a documentelor devine, astfel, esenţială pentru a decela aceste inadvertenţe. De pildă, se pot depista diferenţe între diferite exemplare ale aceluiaşi act, corecturi sau adăugiri necertificate, urme de ştersături sau supra-scrieri, ori elemente ce indică falsul (lipsa unor semnături autorizate, parafe false etc.)[2]. Asemenea neconcordanţe documentare constituie indicii preţioase ale corupţiei: ele trebuie căutate în dosarele instrumentate de bănuit

[2] De exemplu, a se vedea: Sentinţa Judecătoriei Hînceşti din 17.02.2017, emisă în Dosarul nr. 1-448/16. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4EF21BE7-E2F8-E611-80D3-0050568B4AB5?utm_source=chatgpt.com. În această cauză, instanţa a constatat că inculpatul, inspector vamal, a falsificat o parte a documentaţiei aferente unei declaraţii de export, introducând modificări neautorizate în rubrica privind

mation retained in the memory of human participants—constitute an indispensable component in the investigation of corruption, but also the most problematic one, due to their scarcity and relative unreliability. They must always be corroborated with material evidence, which will be discussed in the following section.

Material traces comprise objects, documents, substances, or any physical alterations connected to the act of corruption that may serve as means of proof. Unlike ideal traces, which are immaterial and volatile, material traces possess a tangible nature that makes them, in principle, easier to preserve and examine scientifically. However, their identification depends largely on the perceptiveness of the investigator and on their access to the environment in which the offense was committed. In corruption cases involving public officials with special status, the most significant material traces generally fall into the following categories:

a) *Official documents and records.* The documents drafted in the course of the corrupt official's professional duties often represent the primary source of material evidence in such offenses. Since corruption among these individuals occurs through the distortion of their lawful functions, it will almost inevitably leave traces in procedural, administrative, or contraventional acts handled by the respective official. The corrupt functionary must manipulate or falsify official activities to achieve the illicit goal—for instance, by altering the contents of official reports, omitting essential facts, issuing unfounded or unlawful decisions, or falsifying other official documents. All such falsifications and omissions constitute palpable traces of illicit behavior. Specialized studies confirm that in nearly 100% of cases, the case files (or portions thereof) in which corruption manifested bear its imprint, later becoming key sources of information for the investigation. The forensic examination of documents thus becomes essential for detecting such inconsistencies. For example, investigators may identify discrepancies between different copies of the same document, unverified corrections or insertions**,** traces of erasures or overwriting, or other indicators of forgery, such as missing authorized signatures or counterfeit seals.[2] Such documentary inconsistencies rep-

[2] For example, see the Judgment of the Hînceşti District Court dated February 17, 2017, issued in Case No. 1-448/16 (available at https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4EF21BE7-E2F8-E611-80D3-0050568B4AB5). In this case, the court found that the

sau învinuit şi pot oferi *firul roşu* al probelor (spre exemplu, un şir de soluţii sau acte procedurale suspect de favorabile unei părţi poate indica existenţa unor beneficii nelegale). În concluzie, actele oficiale legate de cauza în care se bănuieşte corupţia trebuie ridicate şi analizate comparativ cu ceea ce ar fi trebuit să se întâmple într-o procedură legală normală.

b) *Bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă în calitate de obiect al actelor de corupţie*. Obiectul material al corupţiei îl constituie, de regulă, bunurile sau foloasele necuvenite oferite funcţionarului. Acestea variază de la bani (sume de bani în monedă naţională sau valută străină) până la cadouri, bunuri de lux, servicii ori avantaje patrimoniale. Toate aceste elemente concrete lasă urme fizice evidente. Mihail Gheorghiţă enumeră între *„urmele tipice ale corupţiei"* tocmai astfel de obiecte şi înscrisuri legate de tranzacţia ilicită: *„banii, valuta străină, bunurile materiale, cardurile bancare de plastic, chitanţele, documentele de contabilitate şi de înregistrare, conturile personale […] facturile, cecurile, biletele, etichetele mărfurilor, fotografiile acestora etc."* [6, p. 826, 872]. Aşadar, banii oferiţi – în special dacă sunt identificaţi – constituie probă materială directă a corupţiei. De multe ori, organul de urmărire penală recurge la marcarea specială a bancnotelor (prin înscrierea seriilor, aplicarea de substanţe fluorescente invizibile etc.) pentru a

valoarea mărfurilor şi taxele aferente. Expertiza criminalistică efectuată asupra actelor a evidenţiat diferenţe între exemplarele depuse la compartimentul financiar şi cele reţinute de inculpat, în special prin: corecturi manuale în zona rubricii „valoare totală" realizate cu un alt tip de pastă; ştersături vizibile sub stratul de cerneală la rubrica „data eliberării" şi „codul inspectorului responsabil"; semnături incomplete sau evident neautorizate, necorespunzătoare semnăturii autentificate electronic din sistemul vamal integrat; lipsa parafei originale a şefului de tură, înlocuită cu o parafă falsificată, aplicată prin scanare şi imprimare laser. Instanţa a concluzionat că aceste discrepanţe documentare au fost create deliberat pentru a disimula proveniența ilicită a unei sume de bani primite drept mită, menită să „regleze" formalitatea de vămuire. În motivare se arată că „diferitele exemplare ale aceluiaşi act, depuse în dosarul administrativ, poartă urme clare de intervenţie manuală ulterioară, ceea ce constituie o formă de fals intelectual şi material concomitent, generat de intenţia de a ascunde legătura dintre corupţia primită şi actul oficial eliberat".

resent valuable indicators of corruption: they must be carefully sought within the case files handled by the suspect or defendant, as they can often provide the "red thread" connecting disparate pieces of evidence. For instance, a series of procedural decisions or official acts that appear suspiciously favorable to one party may indicate the existence of illicit benefits. In conclusion, all official documents related to the case in which corruption is suspected should be seized and examined comparatively against what would have occurred under a standard, lawful procedure.

b) *Goods, services, privileges, or advantages of any kind as the object of corrupt acts.* The material object of corruption generally consists of the unlawful goods or benefits granted to the public official. These may range from cash payments—in national or foreign currency—to gifts, luxury items, services, or patrimonial advantages. All of these tangible elements leave clear physical traces. Mihail Gheorghiţă includes among the "typical traces of corruption" precisely such objects and documents associated with the illicit transaction: *"money, foreign currency, material goods, plastic bank cards, receipts, accounting and registration documents, personal accounts […] invoices, checks, tickets, product labels, photographs of the items, etc."* [6, p. 826, 872]. Thus, the money offered—particularly when identified and

defendant, a customs inspector, had falsified part of the documentation related to an export declaration by introducing unauthorized modifications into the sections concerning the value of goods and the corresponding customs fees. The forensic examination conducted on the documents revealed discrepancies between the copies submitted to the financial department and those retained by the defendant, particularly including: manual corrections in the "total value" field using a different type of ink; visible erasures beneath the ink layer in the "date of issuance" and "responsible inspector's code" fields; incomplete or clearly unauthorized signatures that did not match the electronically authenticated signatures stored in the integrated customs system; and the absence of the original shift supervisor's seal, which had been replaced by a counterfeit seal applied through scanning and laser printing. The court concluded that these documentary discrepancies were deliberately created to disguise the illicit origin of a sum of money received as a bribe, intended to "adjust" the customs clearance formalities. The reasoning of the judgment stated that "the various copies of the same document filed in the administrative case bear clear signs of subsequent manual intervention, which constitutes a concurrent form of both intellectual and material forgery, generated by the intent to conceal the connection between the bribe received and the official document issued."

putea demonstra ulterior primirea foloaselor necuvenite de către bănuit sau învinuit; dacă la percheziţie banii marcaţi sunt găsiţi la acesta, probatoriul este clar [3]. Bunurile materiale oferite (cadouri, produse) pot fi şi ele identificate fizic şi asociate cu funcţionarul corupt (de exemplu, un obiect de mobilier scump livrat la domiciliul său ca recompense, reparaţia automobilului etc.). Documentele justificative legate de astfel de bunuri – cum ar fi chitanţe, facturi sau contracte fictive (ex. de sponsorizare) – reprezintă, la rândul lor, urme materiale ce pot fi folosite pentru a proba disimularea corupţiei.

c) *Urme fizice şi biologice legate de actul de corupţie*. Deşi infracţiunile de corupţie nu implică o confruntare violentă sau o scenă a crimei clasică, ele pot lăsa totuşi urme materiale tangibile în mediul în care au loc întâlnirile sau tranzacţiile ilicite. Astfel, la locul unde s-a transmis obiectul corupţiei (de exemplu biroul funcţionarului sau alt loc conspirativ) se pot găsi urme papilare (amprente digitale şi palmare) aparţinând persoanelor implicate în actele de corupţie, pe ambalajul valorilor remise sau pe obiectele manipulate în context [1]. De asemenea, se pot identifica urme de încălţăminte ale participanţilor, mai ales dacă întâlnirea a avut loc într-un spaţiu nepublic (amprente de încălţăminte pe podea, covor etc.), ori urme de anvelope ale autovehiculului folosit la deplasare. Toate acestea pot fi relevate prin cercetarea locului faptei şi fixate criminalistic (fotografiere, prelevare). Nu în ultimul rând, utilizarea de către organul de urmărire penală a unor mijloace tehnice speciale (capcane criminalistice) generează la rândul ei urme materiale

[3] De exemplu a se vedea: Decizia Colegiul judiciar al Curţii de Apel Cahul din 14.10.2019, emisă în Dosarul nr. Dosar nr. 1-17016293-05-1a-15042019. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9D80770A-96B4-4C33-BA0D-8E3E6B0B079D [accesată: 08.02.2023]. În cauza respectivă este vizată o funcţionară vamală. Curtea reţine expres că au fost păstrate „corpurile delicte anexate la materialele cauzei" şi descrie extorcarea şi primirea unor sume (600 lei, respectiv 1 600 lei în total) în legătură cu favorizarea introducerii de mărfuri fără plata taxelor vamale; motivarea instanţei include descrierea modului şi momentelor în care banii au fost primiţi şi reţinuţi. Aceste mijloace băneşti au fost tratate ca probe materiale directe ale infracţiunii, fiind invocate în fundamentarea hotărârii penale.

traced—constitutes direct material evidence of corruption. In many cases, the criminal investigation body resorts to the special marking of banknotes (by recording serial numbers or applying invisible fluorescent substances) to later demonstrate the receipt of unlawful benefits by the suspect or accused. If, during a search, the marked money is found in the possession of that individual, the evidentiary basis becomes clear and incontrovertible.[3] The material goods offered—such as gifts or products—can likewise be physically identified and linked to the corrupt official. For example, a luxury furniture item delivered to the official's residence as a form of reward, or the repair of a personal vehicle, may serve as direct indicators of the illicit transaction. The supporting documents associated with such goods—receipts, invoices, or even fictitious contracts (for instance, those disguised as sponsorship agreements)—also constitute material traces that can be used to prove the concealment of corrupt activities.

c) *Physical and biological traces related to the act of corruption.* Although corruption offenses do not involve violent confrontation or a classical crime scene, they may nonetheless leave tangible material traces in the environment where the illicit meetings or transactions take place. Thus, at the location where the corrupt exchange occurred (for example, the official's office or another discreet venue), papillary traces—digital or palm fingerprints—belonging to the persons involved in the act of corruption may be found on the packaging of the transferred valuables or on other objects handled during the transaction [1]. Footwear traces left by the participants may also be identified, particularly when the meeting took place in a

[3] For example, see the Decision of the Judicial Panel of the Cahul Court of Appeal dated October 14, 2019, issued in Case No. 1-17016293-05-1a-15042019 (available at https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9D80770A-96B4-4C33-BA0D-8E3E6B0B079D, accessed February 8, 2023). In this case, the proceedings concerned a customs officer, and the Court expressly noted that the "objects of evidence attached to the case materials" were preserved. The judgment describes the extortion and receipt of sums of money—specifically 600 lei and 1,600 lei in total—in connection with facilitating the import of goods without payment of customs duties. The court's reasoning details the manner and precise moments in which the money was requested, received, and subsequently seized. These monetary assets were treated as direct material evidence of the corruption offense and were explicitly cited as part of the factual foundation of the criminal judgment.

probatorii[4]. Alte urme materiale ce pot fi întâlnite includ: instrumente de scris folosite la întocmirea actelor false (stilouri, imprimante – ce pot fi supuse unei expertize tehnice), elemente din mediul biroului (mobila, suprafeţe pe care pot exista amprente sau reziduuri), ori chiar obiecte utilizate pentru ascunderea corupţiei. Astfel, unii cercetători menţionează cazuri în care, la percheziţie, s-au găsit în apropierea locului flagrantului anumite recipiente sau ascunzători improvizate (cutii, genţi, spaţii special amenajate) în care banii fusese plasaţi temporar de făptuitor, încercând să evite prinderea în posesie directă. Toate aceste elemente concrete – amprente, obiecte, reziduuri – trebuie căutate, fixate şi ridicate conform regulilor tehnicii criminalistice, pentru a putea fi ulterior expertizate. De altfel, expertizele criminalistice sunt des solicitate în astfel de cauze; Constantin Duvac arată că, în cercetarea infracţiunilor de corupţie, se iveşte adesea *„necesitatea dispunerii unor expertize, pentru a descoperi anumite menţiuni invizibile pe obiectele ori pe banii daţi ca mită, [pentru a depista] falsul în acte [sau] urmele digitale pe documente, bancnote ori pe suprafeţele lucioase ale bunurilor ce au format obiectul mitei”* [4, p. 476]. Cu ajutorul mijloacelor ştiinţifice de laborator (reagenţi chimici, lumină forensică, mărire optică etc.), se pot revela urme latente care altminteri ar scăpa observaţiei – de exemplu, inscripţii ascunse pe bancnote (marcaje UV), amprente papilare parţiale pe o hârtie sau un plic, ori alterări de documente (ştersături, adăugiri) care nu sunt vizibile la o examinare obişnuită. Rezultatele acestor constatări tehnico-ştiinţifice pot constitui probe solide în cauza penală, alături de

[4] De exemplu a se vedea: Sentința Judecătoriei Ungheni din 13.03.2017, emisă în Dosarul nr. 1-3/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E9853B17-FA07-E711-80D1-0050568B37B6 [accesată: 16.04.2023]. În cauza respectivă, privind un ofițer de poliție, instanța reține expres că flagrantul a fost organizat într-un spațiu închis, mai exact într-un garaj utilizat ocazional de inculpat pentru întâlniri neoficiale. În procesul-verbal de cercetare la fața locului, procurorul consemnează că pe pardoseală au fost observate urme de încălțăminte proaspete, parțial impregnate în urme de praf industrial și urme de anvelope în zona de acces. Acestea au fost fixate fotografic și prelevate cu folii adezive speciale, fiind ulterior examinate comparativ cu încălțămintea și anvelopele autovehiculului de serviciu al ofițerului.

non-public location—for instance, shoe prints on the floor, carpet, or other surfaces—as well as tire marks left by the vehicle used for transportation. All of these can be detected through a crime scene examination and forensically documented by means of photography and sample collection. Finally, the use of special technical tools by the investigative authorities—such as forensic traps or controlled measures—also generates material traces of evidentiary value, contributing to the overall reconstruction of the corrupt act.[4] Other material traces that may be encountered include writing instruments used in the preparation of falsified documents (such as pens or printers, which can be subjected to technical examination), elements from the office environment (furniture or surfaces that may contain fingerprints or residue), or even objects used to conceal the proceeds of corruption. For instance, some researchers describe cases where, during a search, certain containers or improvised hiding places (boxes, bags, specially adapted compartments) were discovered near the scene of the flagrant operation, in which the money had been temporarily placed by the perpetrator in an attempt to avoid being caught in direct possession.

All of these tangible elements—fingerprints, objects, residues—must be located, documented, and collected in strict compliance with forensic procedural standards, so that they can later be subjected to expert examination. Indeed, forensic expert analyses are frequently required in such cases. As Constantin Duvac observes, in the investigation of corruption offenses, there often arises the “necessity of ordering expert examinations to uncover certain invisible markings on objects or money given as bribes, to detect document forgery, or to identify digital traces on documents, bank-

[4] For example, see the Judgment of the Ungheni District Court dated March 13, 2017, issued in Case No. 1-3/2017 (available at https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E9853B17-FA07-E711-80D1-0050568B37B6, accessed April 16, 2023). In this case, which involved a police officer, the court expressly noted that the flagrante delicto operation had been conducted in an enclosed space, specifically a garage occasionally used by the defendant for unofficial meetings. According to the on-site investigation report, the prosecutor recorded that fresh shoe prints were observed on the floor, partially embedded in industrial dust, as well as tire marks in the access area. These traces were photographically documented and lifted using special adhesive foils, later being examined comparatively against the footwear and the service vehicle tires of the officer.

celelalte mijloace de probă.

În sinteză, urmele materiale ale infracţiunilor de corupţie sunt variate, dar predominante sunt: înscrisurile oficiale (actele procedurale alterate sau falsificate), obiectele de valoare care fac obiectul corupţiei (bani, bunuri), împreună cu urmele conexe (amprente, reziduuri chimice, obiecte ascunzătoare etc.). Spre deosebire de infracţiunile cu componentă violentă, aici nu vom întâlni urme biologice de tipul ADN sau urme balistice, însă documentele şi mediul birocratic furnizează o multitudine de alte indicii. Investigatorii trebuie să aibă o bună cunoaştere a procedurilor administrative pentru a putea detecta anomaliile lăsate în documente de actul corupţiei, precum şi competenţe tehnice pentru a recolta urmele fizice subtile (amprente, substanţe). De asemenea, colaborarea cu experţi (grafoscopi, experţi contabili, experţi chimie-legală etc.) este adesea indispensabilă pentru a analiza în profunzime aceste urme şi a le interpreta corect în contextul cauzei.

Un element important este valorificarea la maxim a indiciilor disponibile şi să preîntâmpine eforturile făptuitorilor de a distruge probe. De pildă, cunoscând că funcţionarul corupt va încerca să-şi „acopere urmele" (prin ştergerea înscrisurilor incriminante sau avertizarea complicilor), organul de urmărire penală poate decide efectuarea inopinată a unor percheziţii simultane la biroul şi domiciliul bănuitului sau învinuitului, imediat după ce fapta a fost sesizată, *pentru a asigura conservarea probelor* [12, p. 270]. De asemenea, ştiind că martorii interni pot fi reticenţi, se poate recurge la disjungerea cauzei faţă de aceştia sau chiar la negocieri de tip plea bargain (recunoaşterea vinovăţiei) pentru a-i încuraja să dea detalii veridice[5]. În fine, ţinând cont că multe urme materiale sunt *latente sau dificil de depistat*, ofiţerii de urmărire penală vor implica din timp experţii

notes, or glossy surfaces of items constituting the object of bribery" [4, p. 476]. Through the use of scientific laboratory methods—such as chemical reagents, forensic lighting, and optical magnification—latent traces that would otherwise escape detection can be revealed. Examples include hidden inscriptions on banknotes (UV markings), partial papillary fingerprints on a sheet of paper or an envelope, or document alterations (erasures, additions) that are not visible during ordinary examination. The results of these technical and scientific analyses may serve as strong evidence in criminal proceedings, supplementing other forms of proof.

In summary, the material traces of corruption offenses are diverse, but the most predominant categories include official documents (altered or falsified procedural acts), valuable objects forming the subject of corruption (money, goods), along with associated traces (fingerprints, chemical residues, hiding containers, etc.). Unlike offenses involving physical violence, corruption cases do not generally yield biological traces such as DNA or ballistic evidence; however, the documentary and bureaucratic environment provides a wide range of alternative indicators. Investigators must possess a thorough understanding of administrative procedures in order to detect anomalies left in documents by corrupt actions, as well as technical competence to collect subtle physical traces such as fingerprints or chemical residues. Likewise, collaboration with experts—graphologists, accounting specialists, and forensic chemists—is often indispensable for an in-depth analysis of these traces and for their accurate interpretation within the context of the case.

An essential element is the maximum exploitation of available indicators while simultaneously preventing the offender's attempts to destroy evidence. For example, knowing that a corrupt official may attempt to "cover his traces" (by erasing incriminating records or alerting accomplices), the investigative body may decide to carry out unannounced, simultaneous searches at both the suspect's office and residence immediately after the act is reported, thereby ensuring the preservation of evidence [13, p. 270]. Likewise, recognizing that internal witnesses may be reluctant to cooperate, investigators may resort to severing the case with respect to such individuals or even engage in plea bargaining negotiations (admission of guilt agreements) in order to encourage them

[5] De exemplu a se vedea: Sentinţa Judecătoriei Orhei, sediul Şoldăneşti, din 23.06.2017, emisă în Dosarul nr. 1-55/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E2CBE1BC-9A58-E711-80D3-0050568B4AB5 [accesată: 23.06.2024] . În acest caz, vizându-l pe un ofiţer al Inspectoratului Naţional de Patrulare, instanţa menţionează în motivare că, „în vederea asigurării cooperării martorilor implicaţi şi a stabilirii adevărului în cauză, organul de urmărire penală a dispus

criminaliști potriviți (experți în documente, specialiști IT pentru emailuri și telefoane, experți financiari pentru urmele tranzacțiilor bancare etc.)[6].

Este util de remarcat că modelul criminalistic al infracțiunilor de corupție evoluează continuu, pe măsură ce atât infractorii, cât și

to provide truthful and detailed information about the circumstances of the corrupt act.[5] Finally, given that many material traces are latent or difficult to detect**,** criminal investigation officers should engage appropriate forensic experts at an early stage of the proceedings—such as document examiners**,** IT specialists for analyzing emails and phone data, and financial experts for tracing banking transactions and monetary flows. Early expert involvement ensures the accurate identification, preservation, and scientific interpretation of subtle evidentiary traces that might otherwise remain undiscovered or become inadmissible due to procedural deficiencies.[6]

disjungerea procedurii în privința altor funcționari care au asistat la pretinderea și primirea sumelor de bani, pentru a fi cercetați separat, iar aceștia au fost ulterior audiați în calitate de martori". Astfel, în timpul urmăririi penale, s-a constatat că în echipajul rutier implicat se aflau doi polițiști – unul care a pretins suma și altul care a fost martor la discuție, fără a interveni. Întrucât funcționarul secund a dat dovadă de cooperare voluntară și a oferit detalii consistente despre circumstanțele faptelor (inclusiv locul, ora și modalitatea de remitere a banilor), procurorul a dispus disjungerea cauzei în privința acestuia, pentru a exclude conflictul de interese și pentru a-i garanta statutul procesual de martor, nu de coautor. Mai mult, hotărârea menționează că inculpatul principal, confruntat cu declarațiile colegului său, a solicitat ulterior aplicarea procedurii simplificate de judecată prin recunoașterea integrală a vinovăției, reglementată de art. 364[1] CPP, ceea ce a condus la reducerea limitelor pedepsei cu o treime. Instanța a apreciat acest comportament ca o formă de colaborare cu justiția, care a facilitat aflarea adevărului și a redus volumul probatoriului necesar.

[6] De exemplu a se vedea: Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 29.01.2019, emisă în Dosarul nr. 1-1255/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/B784E7E1-4528-E911-80D5-0050568B021B [accesată: 29.01.2023]. Cauza îl viza pe un funcționar al Serviciului Vamal. Instanța consemnează explicit faptul că, „pentru stabilirea veridicității documentelor vamale și a circuitului banilor între participanți, organul de urmărire penală a dispus implicarea experților criminaliști specializați din cadrul Centrului Național de Expertize Judiciare și a Serviciului Tehnico-Științific al CNA". Potrivit actului de sesizare, urmărirea penală a beneficiat de colaborarea mai multor specialiști: Un expert în documente a examinat mai multe declarații vamale și borderouri de control, constatând existența unor diferențe între exemplarele depuse electronic și cele tipărite, precum și corecturi neautorizate, ceea ce a confirmat intervențiile frauduloase ale funcționarului în sistemul intern de procesare a datelor; Un expert IT a fost implicat pentru recuperarea și analiza emailurilor de serviciu și a mesajelor telefonice transmise prin aplicații criptate (Viber, WhatsApp). Expertiza tehnico-digitală a identificat corespondența dintre funcționar și un agent economic, în care erau discutate sumele exacte ce urmau a fi remise, precum și modalitatea de „optimizare" a tranzacțiilor comerciale în sistemul informatic al vămii; Un expert financiar-contabil a fost desemnat pentru verificarea circuitului bănesc, examinând extrasele de cont și transferurile în numerar. Expertiza financiară a confirmat existența unor sume de bani provenite din plăți informale, care ulterior au fost convertite în bunuri materiale, inclusiv în achiziția unui telefon mobil de ultimă generație, identificat ca fiind

[5] For example, see the Judgment of the Orhei District Court, Șoldănești Office, dated June 23, 2017, issued in Case No. 1-55/2017 (available at https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E2CBE1BC-9A58-E711-80D3-0050568B4AB5, accessed June 23, 2024). In this case, which concerned an officer of the National Patrol Inspectorate, the court noted in its reasoning that "in order to ensure the cooperation of the witnesses involved and to establish the truth in the case, the criminal investigation body ordered the severance of the proceedings with respect to other officials who had witnessed the solicitation and receipt of money, so that they could be investigated separately; these individuals were later heard as witnesses." During the investigation, it was established that the traffic patrol team involved consisted of two officers—one who solicited the money and another who witnessed the discussion without intervening. Since the secondary officer demonstrated voluntary cooperation and provided detailed information regarding the circumstances of the act (including the location, time, and manner in which the money was handed over), the prosecutor ordered the severance of the case in his regard, to eliminate any conflict of interest and to guarantee his procedural status as a witness rather than a co-offender. Furthermore, the judgment records that the principal defendant, confronted with the testimony of his colleague, subsequently requested the application of the simplified judicial procedure through full admission of guilt, as provided by Article 364[1] of the Criminal Procedure Code, which resulted in a one-third reduction of the sentencing limits. The court considered this conduct as a form of cooperation with justice, facilitating the discovery of truth and reducing the volume of evidence required.

[6] For example, see the Judgment of the Chișinău District Court, Ciocana Office, dated January 29, 2019, issued in Case No. 1-1255/2017 (available at https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/B784E7E1-4528-E911-80D5-0050568B021B, accessed January 29, 2023). The case concerned a customs officer from the Customs Service. The court expressly noted that "in order to establish the authenticity of customs documents and to trace the flow of money among the participants, the criminal investigation body ordered the involvement of specialized forensic experts from the National Centre for Judicial

metodele de combatere devin mai sofisticate. Totuşi, principiile de bază identificate de teoreticieni rămân valabile: fiecare act de corupţie are *o serie de elemente repetitive* (situaţii-tip, mod de operare, tipologie de urme) care, odată cunoscute, pot fi generalizate sub forma unei caracteristici criminalistice, venind în sprijinul investigaţiilor viitoare. Din acest motiv, studierea comparativă a cazurilor (inclusiv a celor finalizate deja) şi extragerea acestor pattern-uri este o sarcină ştiinţifică importantă, cu aplicabilitate practică imediată.

În investigaţia corupţiei comise de funcţionari publici cu statut special, „locul faptei" nu poate fi redus la un perimetru clasic, ci se proiectează ca o reţea de interacţiuni ce cuprinde întâlniri faţă în faţă, schimburi telefonice, mesagerie electronică, circuite financiare şi manevre documentare. Mecanismul caracteristic – selectare a ţintei, presiune şi negociere, transfer, urmat de disimulare – generează un ansamblu de urme preponderent nemateriale, dublate de indicii materiale reziduale, dar probatoriu decisive. Ponderea urmelor care s-au dovedit determinante în cauzele studiate confirmă această structură: aproximativ 40-45% aparţin sferei digitale şi comunicaţionale, 25–30% derivă din trasee financiare sau tranzacţionale, 15-20% sunt de natură documentară ori reprezintă „paravane" scriptice, iar 10-15% se circumscriu urmelor materiale şi trasologice clasice.

Urmele digitale şi comunicaţionale concentrează meta date de telefonie şi mesagerie, sincronizări calendaristice, coordonate de localizare celulară ori rutare GPS, precum şi lexicul eufemistic al negocierii („cost", „împrumut", „pachet"). Ele fixează succesiunea temporală, marchează contactele dintre participanţi şi ancorează spaţial locurile întâlnirilor, devenind astfel vectorul principal al reconstituirii. Pe acelaşi palier, urmele financiar-tranzacţionale,

primit de inculpat în urma favorizării unui importator. Instanţa a menţionat că „colaborarea inter-disciplinară dintre experţii criminalişti şi organele de urmărire penală a permis stabilirea unei legături cauzale clare între avantajul primit şi activitatea funcţionarului public, consolidând probatoriul tehnico-ştiinţific necesar pentru demonstrarea intenţiei directe".

It is important to note that the forensic model of corruption offenses continues to evolve as both offenders and investigative techniques become increasingly sophisticated. Nevertheless, the fundamental principles identified by theoreticians remain valid: each act of corruption exhibits a series of recurrent elements—typical situations, modes of operation, and trace typologies—that, once understood, can be generalized into a forensic characteristic serving as a valuable framework for future investigations. For this reason, the comparative study of cases (including those already adjudicated) and the extraction of such patterns represent a crucial scientific task with immediate practical relevance.

In investigating corruption committed by public officials with special status, the concept of the "crime scene" cannot be reduced to a traditional physical perimeter. Rather, it unfolds as a network of interactions encompassing face-to-face meetings, telephone exchanges, electronic messaging, financial circuits, and documentary manipulations. The characteristic mechanism—target selection, pressure

Expertise and the Technical-Scientific Service of the National Anti-Corruption Center (CNA)."
According to the indictment, the investigation benefited from the collaboration of multiple specialists:
• A document expert examined several customs declarations and control registers, identifying discrepancies between the electronic and printed copies, as well as unauthorized corrections—findings that confirmed the defendant's fraudulent interventions in the internal data-processing system.
• An IT expert was engaged to recover and analyze official email correspondence and mobile messages transmitted through encrypted applications (Viber, WhatsApp). The digital forensic analysis uncovered communications between the official and an economic agent, in which the exact amounts to be transferred and the methods of "optimizing" commercial transactions within the customs information system were discussed.
• A financial and accounting expert was appointed to verify the financial flow, analyzing account statements and cash transfers. The financial expertise confirmed the existence of funds derived from informal payments, which were subsequently converted into material goods, including the purchase of a high-end mobile phone received by the defendant as a benefit in exchange for favoring an importer.
The court emphasized that the "interdisciplinary collaboration between forensic experts and the criminal investigation body made it possible to establish a clear causal link between the advantage received and the professional activity of the public official, thereby strengthening the technical-scientific evidentiary basis necessary to demonstrate direct intent."

fie în numerar (serii de bancnote, marcaj UV, trasori chimici şi suporturi de ambalare), fie non-cash (depuneri fragmentate, pseudo-împrumuturi, decontări mascate de „servicii"), corelează miza procedurală cu cuantumul remuneraţiei ilicite; în mediul vamal se observă chiar indexarea procentuală la valoarea economică a bunurilor, indiciu al profesionalizării schemei. Urmele documentare – chitanţe, note justificative, înscrisuri antedatate sau acte procedurale manipulate – descriu arhitectura disimulării, iar micro-convergenţele dintre date, ore şi fluxurile de comunicaţii consolidează verosimilitatea reconstituirii. În fine, urmele materiale, deşi minoritare ca pondere, conferă o confirmare fizică: amprente şi micro-urme pe plicuri ori mape, depuneri în torpedo sau sertare, reziduuri de pulberi marcatoare, respectiv imagini surprinse de camere ambientale sau instituţionale.

Vectorii spaţio-temporali relevă preferinţe constante pentru medii controlabile şi intervale cu acoperire instituţională. Biroul sau incinta instituţiei concentrează aproximativ 38-40% dintre situaţiile analizate, iar automobilul – personal ori de serviciu – 25-30%, ceea ce împreună indică aproape două treimi din totalul contextelor de transfer. Spaţiile publice deschise (stradă, parcări, staţii) însumează 20-22%, în timp ce domiciliul şi alte locuri atipice abia 10-14%, selecţia locului urmând logica vizibilităţii reduse şi a controlului ambiental. În plan temporal predomină orele de serviciu, cu 58-62% din cazuri, integrarea faptei în fluxul operaţional oferind făptuitorului o aparenţă de legitimitate şi un fond procedural de acoperire; 22-26% dintre tranzacţii se mută deliberat în afara programului, 8-10% în intervale nocturne şi 6-8% în zile de odihnă ori sărbătoare, în special în structuri cu ture continue. Această distribuţie confirmă că spaţiul şi timpul nu sunt neutre, ci variabile tactice care produc urme convergente: logouri de acces, trasee de deplasare, cronologii de convorbiri şi cadre video corelabile.

Configuraţia relaţională indică o predominanţă a comiterii individuale, în aproximativ 62-66% din cazuri, ceea ce reflectă oportunismul funcţionarilor de execuţie şi proximitatea lor faţă de decizia punctuală. În 24-

and negotiation, transfer, followed by concealment—produces a configuration of predominantly immaterial traces, accompanied by residual material indicators that are nonetheless decisive for evidentiary purposes.

The distribution of traces identified as determinant in studied cases confirms this structural model: approximately 40–45% belong to the digital and communication sphere**,** 25–30% derive from financial or transactional pathways**,** 15–20% are of a documentary nature or represent script-based cover mechanisms, and 10–15% fall within the scope of traditional material and traceological evidence.

Digital and communication traces encompass metadata from telephone and messaging systems**,** calendar synchronizations**,** cellular location coordinates, or GPS routing data, along with the euphemistic lexicon of negotiation ("cost," "loan," "package"). They establish the chronological sequence, delineate participant interactions, and spatially anchor meeting points, thereby becoming the principal vector for reconstructing the event.

At the same level, financial and transactional traces, whether in cash form (banknote series, UV markings, chemical tracers, or packaging materials) or non-cash (fragmented deposits, pseudo-loans, reimbursements disguised as "services"), correlate the procedural stakes with the amount of the illicit remuneration. In the customs environment, one can even observe percentage indexing to the economic value of goods, a clear indicator of the professionalization of corrupt schemes.

Documentary traces—such as receipts, justificatory notes, backdated records, or manipulated procedural acts—depict the architecture of concealment, while micro-convergences among dates, times, and communication flows reinforce the credibility of the reconstruction. Finally, although material traces account for a smaller proportion, they provide physical confirmation of the act: fingerprints and micro-traces on envelopes or folders, deposits found in glove compartments or drawers, residues of marking powders, and images captured by environmental or institutional surveillance cameras.

Spatial–temporal vectors reveal consistent preferences for controllable environments and time windows that afford institutional cover. The office or institutional premises account for roughly 38–40% of the situations analyzed, while the automobile—whether personal or offi-

28% apar diade, de regulă colegi din aceeaşi echipă de control, iar în 8-12% se întâlnesc grupuri mai largi, cu roluri segmentate (de exemplu, intermediar). Raporturile dintre coautori sunt cu precădere ierarhice, în 45-50% din situaţii, respectiv colaterale în 32-38%, în timp ce intermediarii externi apar în 12-16%. Această topologie se reflectă fidel în urme: diadele de apeluri şi întâlniri, proximităţi GPS, badge-urile de acces şi rutina comună creează lanţuri cauzale între „nodurile" mecanismului, permiţând cartografierea rolurilor şi a dependenţelor dintre ele.

Din perspectiva procesuală a formării urmelor, succesiunea este stabilă. Faza de pregătire lasă intens trafic comunicaţional şi marcaje de planificare (apeluri scurte, mesaje cu termeni codificaţi, fixări de loc şi oră), adesea însoţite de acte paravan; momentul transferului comprimă contactul într-un cadru controlat (birou sau auto), preferabil fără martori, generând urme materiale punctuale şi, când e posibil, captură video; disimularea produce justificări scriptice, fragmentări de plată şi externalizarea contactului prin intermediari, dublate de încercări de re-etichetare a banilor ca „împrumut" ori „cheltuieli".

Robusteţea probatorie creşte exponenţial prin convergenţă. Combinaţia urmelor digitale (timeline comunicaţional şi de localizare), a fluxurilor financiare (numerar marcat sau trasee non-cash) şi a imaginilor video produce o reconstituire densă şi rezistentă la contestare. Vulnerabilităţile apar atunci când probarea se sprijină exclusiv pe declaraţii sau pe o singură remitere fără marcaj şi fără ancoră spaţio-temporală independentă. Strategia eficientă de documentare vizează tocmai punctele de inflexiune ale mecanismului – negocierea, intermedierea, locul şi ora aranjate – şi testează sistematic consistenţa „paravanelor" scriptice prin raportare la telemetrie, loguri, acces şi orar.

În termeni criminalistici, distribuţiile procentuale asupra mediului (birou şi auto însumează circa două treimi), asupra temporalităţii (prevalenţa orelor de serviciu) şi asupra compoziţiei relaţionale (dominanta comiterii individuale, cu un sfert diade) nu descriu simple regularităţi statistice, ci exprimă raţionalitatea tactică a făptuitorului: spaţiu

cial—accounts for 25–30%; together these contexts represent nearly two thirds of all transfer settings. Open public spaces (streets, parking lots, transit stations) comprise some 20–22%, whereas private residences and other atypical locations amount to only about 10–14%. The choice of venue thus follows the logic of reduced visibility and environmental control. Temporally, incidents predominate during working hours (58–62% of cases), integration of the act into operational workflows providing the perpetrator with an appearance of legitimacy and a procedural cover; 22–26% of transactions are deliberately shifted outside working hours, 8–10% occur at night, and 6–8% take place on rest days or public holidays, especially in organizations operating continuous shifts. This distribution confirms that space and time are not neutral variables but tactical elements that generate convergent traces: access logs, movement routes, call chronologies, and correlatable video frames.

The relational configuration indicates a predominance of individual commission, in approximately 62–66% of cases, reflecting the opportunism of operational-level officials and their proximity to discrete decision points. Diads—typically colleagues from the same control team—appear in 24–28% of cases, while larger groups with segmented roles (for example, intermediaries) occur in 8–12%. Relationships among co-actors are mainly hierarchical in 45–50% of situations and collateral in 32–38%, whereas external intermediaries appear in 12–16%. This topology is faithfully mirrored in the traces: paired call records and meetings, GPS proximities, access badges, and shared routines create causal chains between the mechanism's "nodes," enabling the mapping of roles and dependencies.

From a procedural perspective, the sequence of trace formation is stable. The preparation phase leaves dense communicational traffic and planning markers (brief calls, messages employing coded terms, and fixed rendezvous details), often accompanied by paper or digital cover documents; the transfer moment compresses contact into a controlled setting (office or vehicle), preferably without witnesses, producing pinpoint material traces and, where feasible, video capture; concealment subsequently generates scripted justifications, payment fragmentation, and outsourcing of contact through intermediaries, combined with attempts to re-label funds as "loans" or "expenses."

controlat, acoperire procedurală, relații minimizate la ceea ce este strict necesar. Corelate cu ponderea urmelor digitale (40-45%), financiar-tranzacționale (25-30%), documentare (15-20%) și materiale (10-15%), aceste constante oferă investigatorului o hartă predictivă a locurilor unde trebuie căutate dovezile și a modului în care trebuie articulate între ele.

Rezultă, în concluzie, că urmele corupției – deși mai puțin spectaculoase decât cele specifice infracțiunilor cu violență – sunt abundente, coerente și profund sistemice. Ele configurează o „gramatică a mecanismului": arată ce s-a întâmplat, unde și când s-a întâmplat, dar mai ales cum s-a construit presiunea, cum s-a negociat tranzacția și cum s-a încercat disimularea rezultatului. Interpretate integrat, aceste urme nu numai că permit reconstituirea fidelă a evenimentului și identificarea participanților, ci furnizează și instrumentarul critic pentru demontarea narațiunilor de apărare, orientând tacticile de investigație spre verigile sale cele mai vulnerabile.

Infracțiunile de corupție comise de funcționari publici cu statut special – cei însărcinați chiar cu aplicarea legii – pun probleme deosebite organelor de cercetare penală, în principal din cauza caracterului ocult și sofisticat al acestor fapte. În absența unor scene ale crimei evidente sau a unor victime imediate care să alerteze autoritățile, urmele infracțiunii devin piatra de temelie a oricărei investigații de succes. Demersul de față a evidențiat importanța dublă a acestor urme: atât latura materială (documente, obiecte, înscrisuri, amprente, înregistrări), cât și cea ideală (informațiile reținute de persoane) trebuie valorificate împreună, pentru a reconstitui complet și credibil mecanismul corupției.

Am arătat că, deși funcționarii corupți depun eforturi metodice pentru a-și ascunde urmele și a se sustrage răspunderii, *nu există infracțiune perfectă*: aproape întotdeauna rămân indicii – în fișiere, în arhive electronice, în memoria cuiva sau pe suprafața unui obiect – care, reunite, pot dezvălui adevărul. Cheia stă în formarea unei viziuni criminalistice de ansamblu asupra cazului, bazată pe cunoașterea caracteristicilor tipice ale acestor fapte. După cum s-a subliniat, cine cunoaște „modelul"

Evidentiary robustness increases exponentially by convergence. The combination of digital traces (communication timelines and geolocation), financial flows (marked cash or non-cash trails), and video imagery yields a dense reconstruction that is resilient to challenge. Vulnerabilities arise when the case relies exclusively on testimonies or on a single unmarked payment without an independent spatio-temporal anchor. An effective documentation strategy therefore targets the mechanism's inflection points—negotiation, intermediation, arranged place and time—and systematically tests the consistency of script-based cover stories against telemetry, system logs, access records, and duty rosters.

From a forensic standpoint, the percentage distributions by environment (office and automobile together representing about two-thirds of all cases), temporality (the predominance of working hours), and relational composition (the prevalence of individual commission, with roughly one-quarter involving pairs) do not merely illustrate statistical regularities—they express the tactical rationality of the perpetrator: a controlled space, procedural cover, and relationships reduced to what is strictly necessary. When correlated with the share of digital traces (40–45%), financial–transactional traces (25–30%), documentary traces (15–20%), and material traces (10–15%), these constants provide investigators with a predictive map of where to search for evidence and how to interconnect it coherently.

It follows, therefore, that the traces of corruption—though less spectacular than those found in violent crimes—are abundant, coherent, and systemically interlinked. They form what may be described as a "grammar of the mechanism": they reveal what happened, where and when it occurred, but most importantly, how the pressure was constructed, how the transaction was negotiated, and how the result was concealed. When interpreted integrally, these traces not only permit an accurate reconstruction of the event and identification of the participants but also provide the analytical instruments needed to dismantle defensive narratives and to direct investigative tactics toward the most vulnerable links in the chain.

Corruption offenses committed by public officials with special status—those entrusted with enforcing the law itself—pose particular challenges for criminal investigators, primar-

corupţiei „instituţionale" va şti unde să caute probele: în documentele alterate, în fluxurile financiare nejustificate, în declaraţiile inconsecvente ale suspecţilor, în locurile unde s-au purtat discuţiile ilicite etc. Astfel, ştiinţa criminalistică oferă investigatorilor nu doar mijloace tehnice, ci şi un cadru teoretic pentru a înţelege legile de manifestare a infracţiunilor şi a acţiona pro-activ.

Originalitatea şi dificultatea luptei anticorupţie constă în faptul că aici infractorii cunosc regulile jocului – sunt persoane versate în proceduri legale şi tehnici investigative, deci anticorpii sistemului pot fi slăbiţi. În acest context, devine cu atât mai necesară abordarea multidisciplinară şi riguroasă: cooperarea dintre criminalistică, analiză financiară, intelligence şi alte domenii pentru a surprinde orice urmă a comportamentului corupt. Cazuistica a demonstrat că eficacitatea probării acestor infracţiuni creşte exponenţial atunci când se reuşeşte capturarea simultană a urmelor materiale (ex. bani marcaţi găsiţi, documente incriminatoare) şi coroborarea lor cu urmele ideale (mărturii coerente, denunţuri detaliate). O investigaţie temeinică a corupţiei comisă de către funcţionarii publici cu statut special va include, de regulă, atât metode clasice (percheziţii, ridicări de documente, expertize grafoscopice, interceptări), cât şi metode tactice speciale (urmărirea vizuală, folosirea investigatorilor sub acoperire, teste de integritate). Toate însă gravitează în jurul aceluiaşi nucleu: *identificarea şi conservarea urmelor lăsate de infracţiune*.

În final, menţionăm că urmele infracţiunii de corupţie comise de către funcţionarii publici cu statut special nu sunt doar simple indicii disparate, ci ele compun împreună o *poveste* – povestea încălcării legii sub paravanul legii. Rolul organului de urmărire penală este să decodeze această poveste din fragmentele rămase şi să o prezinte în faţa justiţiei. Printr-o abordare integrată, logică şi fundamentată teoretic, investigarea corupţiei comise de funcţionari publici cu statut special poate atinge standardele de rigoare ale unei cercetări ştiinţifice solide şi, totodată, poate furniza societăţii instrumentele necesare pentru a face dreptate acolo unde încrederea a fost trădată.

ily due to their concealed and sophisticated nature. In the absence of evident crime scenes or immediate victims capable of alerting the authorities, traces of the offense become the cornerstone of any successful investigation. This study highlights the dual significance of such traces: both the material dimension (documents, objects, records, fingerprints, recordings) and the ideal dimension (information retained by individuals) must be examined together to enable a complete and credible reconstruction of the corruption mechanism.

Although corrupt officials methodically attempt to hide their traces and avoid liability, there is no such thing as a perfect crime: almost invariably, certain indicators remain—within files, electronic archives, human memory, or on the surface of an object—that, once combined, can reveal the truth. The key lies in developing a comprehensive forensic vision of the case, grounded in a deep understanding of the typical features of such offenses. As has been emphasized, those familiar with the "institutional corruption model" will know precisely where to look for evidence: in altered documents, unjustified financial flows, inconsistent suspect statements, or locations where illicit discussions took place. Thus, forensic science offers investigators not only technical tools but also a theoretical framework for understanding the laws governing criminal behavior and for acting proactively.

The originality and difficulty of the anti-corruption effort stem from the fact that, in this field, offenders know the rules of the game—they are individuals well-versed in legal procedures and investigative methods, which can weaken the system's natural defenses. In this context, a multidisciplinary and rigorous approach becomes essential: collaboration among forensic analysis, financial investigation, intelligence work, and other domains is required to capture every trace of corrupt behavior. Case studies have demonstrated that the effectiveness of evidence gathering increases exponentially when investigators successfully capture both material traces (e.g., marked money recovered, incriminating documents) and corroborating ideal traces (coherent testimonies, detailed denunciations).

A thorough investigation of corruption committed by public officials with special status should, as a rule, integrate both classical methods (searches, document seizures, graphoscopic and forensic examinations, interceptions) and

CONCLUZII

Rezultatele cercetării confirmă că investigarea infracţiunilor de corupţie săvârşite de funcţionarii publici cu statut special presupune o înaltă calificare profesională şi o abordare criminalistică multidimensională. Urmele materiale – documente oficiale, înscrisuri, obiecte sau micro-urme – constituie baza factuală a investigaţiei, în timp ce urmele ideale şi digitale oferă contextul informaţional necesar pentru reconstituirea logică a evenimentului infracţional. Forţa probatorie derivă din coroborarea acestor categorii de urme, care, interpretate integrat, permit reconstruirea precisă a succesiunii faptelor şi identificarea făptuitorului. În acelaşi timp, cercetarea relevă vulnerabilităţile specifice acestor cazuri: distrugerea deliberată a urmelor, complicitatea internă şi limitarea accesului la probe. În consecinţă, se impune aplicarea unei strategii pro-active, bazate pe operativitate, utilizarea expertizelor tehnico-ştiinţifice şi cooperarea interinstituţională. Astfel, urmele infracţiunii nu trebuie privite doar ca elemente pasive de constatare, ci ca structuri active de cunoaştere şi demonstraţie, care, valorificate inteligent, pot transforma o suspiciune într-o probă certă. Concluziile formulate au valoare teoretică, prin consolidarea metodologiei criminalistice, şi valoare practică, prin oferirea unui instrument operaţional adaptat realităţilor corupţiei instituţionale moderne.

special tactical techniques (visual surveillance, use of undercover investigators, integrity testing). Yet all these methods revolve around the same core objective: the identification and preservation of traces left by the offense.

Ultimately, the traces of corruption committed by public officials with special status are not merely isolated indicators; together they compose a narrative—the story of the law violated under the cover of the law itself. The role of the investigative body is to decode this story from the fragments that remain and to present it before the court of justice. Through an integrated, logical, and theoretically grounded approach, the investigation of such corruption offenses can achieve the rigor of a scientifically substantiated inquiry, while at the same time providing society with the tools to restore justice where public trust has been betrayed.

CONCLUSIONS

The results of this research confirm that the investigation of corruption offenses committed by public officials with special status requires a high level of professional expertise and a multidimensional forensic approach. Material traces—such as official documents, records, objects, and micro-traces—form the factual foundation of the investigation, while ideal and digital traces provide the informational framework necessary for the logical reconstruction of the criminal event. The evidentiary strength arises from the corroboration of these categories of traces which, when interpreted integrally, enable a precise reconstruction of the sequence of events and the identification of the perpetrator. At the same time, the study highlights the specific vulnerabilities characteristic of such cases: the deliberate destruction of traces**,** internal complicity, and restricted access to evidence. Consequently, it is essential to implement a proactive strategy, based on operational efficiency, the use of technical–scientific expertise, and interinstitutional cooperation. Thus, the traces of a corruption offense should not be regarded merely as passive elements of observation, but as active structures of knowledge and demonstration which, when intelligently exploited, can transform a suspicion into conclusive proof. The conclusions formulated possess both theoretical value, by reinforcing the forensic methodology, and practical value, by providing an operational tool adapted to the realities of modern institutional corruption**.**

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Avram Mihail, Gurin Vasile, Donciu Anatol. Coordonator: Valeriu Zubco, Depistarea, cercetarea şi calificarea infracţiunilor de corupţie, Agenţia pentru Susţinerea Învăţământului Juridic şi a Organelor de Drept „EX LEGE", Editura ARC, Chişinău, 2005, 360 p. ISBN 9975-61-397-7.
2. Decizia Colegiul judiciar al Curţii de Apel Cahul din 14.10.2019, emisă în Dosarul nr. Dosar nr. 1-17016293-05-1a-15042019. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9D80770A-96B4-4C33-BA0D-8E3E6B0B079D [accesată: 08.02.2023].
3. Doraş Simion, Criminalistica, Chişinău: Editura Cartea Juridică, 2011. ISBN 978-9975-53-015-6.
4. Duvac Constantin, Criminalistica, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2024. ISBN 978-606-27-2445-0.
5. Gheorghiţă Mihai, Caracteristica şi modelul criminalistic al infracţiunilor. În: Avocatul Poporului nr. 1-2, 2012.
6. Gheorghiţă Mihai, Tratat de criminalistică, Editura F.E.-P. „Tipografia Centrală", Chişinău, 2017, p. 825-826. 872 p. ISBN 978-9975-53-834-3.
7. Sentinţa Judecătoriei Chişinău, sediul Buiucani, din 31.01.2020, emisă în Dosarul nr. nr.1-19/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/DAr78EF70-7860-4D14-BB91-95A6BA9E4435 [accesată: 23.08.2024].
8. Sentinţa Judecătoriei Chişinău, sediul Ciocana, din 29.01.2019, emisă în Dosarul nr. 1-1255/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/B784E7E1-4528-E911-80D5-0050568B021B [accesată: 29.01.2023].
9. Sentinţa Judecătoriei Hînceşti din 17.02.2017, emisă în Dosarul nr. 1-448/16. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4EF21BE7-E2F8-E611-80D3-0050568B4AB5?utm_source=chatgpt.com.
10. Sentinţa Judecătoriei Orhei, sediul Şoldăneşti, din 23.06.2017, emisă în Dosarul nr. 1-55/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E2CBE1BC-9A58-E711-80D3-0050568B4AB5 [accesată: 23.06.2024] .
11. Sentinţa Judecătoriei Ungheni din 13.03.2017, emisă în Dosarul nr. 1-3/2017. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E9853B17-FA07-E711-80D1-0050568B37B6 [accesată: 16.04.2023].
12. Stancu Emilian, Ciobanu Petruţ, Criminalistica, Metodologia criminalistică, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2018. ISBN 978-606-39-0219-2.
13. Фролова Елена, Методика расследования коррупционной деятельности в правоохранительных и судебных органах. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. 12.00.09. - уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. Кубанский Государственный Университет, Краснодар, 2005 217 с., 61: 05-12/974.

CZU 343.623:342.7-053.2 DOI 10.5281/zenodo.17423802

MĂSURI ȘI STRATEGII DE PREVENIRE A ABANDONULUI FAMILIAL ȘI A INSTITUȚIONALIZĂRII COPIILOR

Ion ROTARU [1]
Vasile BUZDUGAN [2]

În ciuda existenței unor acte normative și reglementări legislative care vizează protecția copilului și prevenirea abandonului, realitatea cotidiană ne arată că aceste norme nu sunt întotdeauna suficiente sau eficiente în practică. Deși cadrul legislativ este bine definit, în multe cazuri familiile și copiii continuă să se confrunte cu situații de risc, iar abandonul rămâne o problemă persistentă. O cercetare aprofundată ar putea pune în evidență lacunele existente la implementarea acestor reglementări și cum pot fi îmbunătățite intervențiile instituțiilor abilitate. Identificarea acestor aspecte va permite dezvoltarea unor politici publice mai eficiente, care nu doar că vor sprijini familiile aflate în dificultate, dar și vor reduce semnificativ riscurile de abandon și vor asigura protecția drepturilor copiilor la fiecare etapă a vieții lor.

Cuvinte-cheie: prevenire, abandon, familie, copii, comportament.

MEASURES AND STRATEGIES FOR PREVENTING FAMILY ABANDONMENT AND THE INSTITUTIONALIZATION OF CHILDREN

Ion ROTARU [1]
Vasile BUZDUGAN [2]

Despite the existence of normative acts and legislative regulations aimed at child protection and abandonment prevention, everyday reality shows that these norms are not always sufficient or effective in practice. Although the legislative framework is well defined, in many cases families and children continue to face risk situations, and abandonment remains a persistent problem. In-depth research could highlight existing gaps in the implementation of these regulations and how the interventions of responsible institutions can be improved. Identifying these aspects will allow the development of more effective public policies that will not only support families in difficulty but will also significantly reduce the risks of abandonment and ensure the protection of children's rights at every stage of their lives.

Keywords: prevention, abandonment, family, children, behavior.

INTRODUCERE

Instituționalizarea reprezintă un proces prin care un individ, în special un copil, este plasat într-un mediu de îngrijire diferit de cel familial, de obicei într-o instituție destinată persoanelor abandonate de familiile lor. Dincolo de scopurile funcționale ale acestui sistem, care includ protecția și îngrijirea celor vulne-

INTRODUCTION

Institutionalization is a process through which an individual, especially a child, is placed in a care environment different from the family setting, usually within an institution intended for persons abandoned by their families. Beyond the functional purposes of this system, which include the protection and care of vul-

[1] Doctorand, asistent universitar, Catedra „Drept penal și criminologie", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: rotaru_ion_93@mail.ru; ORCID ID: 0000-0002-2091-4905
PhD student, University Assistant, Criminal Law and Criminology Chair, The „Ștefan cel Mare " Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: rotaru_ion_93@mail.ru; ORCID ID: 0000-0002-2091-4905

[2] Doctorand, asistent universitar, Catedra „Instruire militară și intervenții profesionale"; Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail:buzdugan093@gmail.com; ORCID ID: 0009-0006-7527-7073
PhD student, University Assistant, Chair of Military Training and Professional Interventions, The „Ștefan cel Mare " Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; email: buzdugan093@gmail.com; ORCID ID: 0009-0006-7527-7073

rabili, instituţiile de acest tip au o semnificaţie mai profundă, având o dimensiune socială, psihologică şi morală considerabilă. Aceste instituţii nu doar că separă un anumit grup de indivizi din restul societăţii, dar creează un spaţiu în care sunt tratate nevoi speciale şi sunt asigurate condiţii de supraveghere constantă şi asistenţă specializată.

Astfel, ele se transformă într-un loc în care persoanele vulnerabile, fie din cauza lipsei unei familii, fie din cauza unor condiţii sociale sau economice deosebite, sunt plasate într-un regim de viaţă controlat, ce le poate oferi o anumită protecţie, dar totodată le restricţionează autonomia şi conexiunile afective fundamentale. Cu toate acestea, deşi rolul acestor instituţii pare unul protectiv, ele pot avea efecte negative pe termen lung asupra dezvoltării fizice şi emoţionale a celor internaţi. Copiii şi tinerii care trăiesc în astfel de instituţii pot experimenta traume emoţionale şi psihologice legate de lipsa unui ataşament stabil şi sănătos, ceea ce le poate afecta dezvoltarea socială, afectivă şi chiar intelectuală. În ciuda intenţiilor de a proteja şi sprijini, aceste instituţii nu pot substitui mediul familial esenţial pentru creşterea şi formarea unei identităţi stabile şi sănătoase. Prin urmare, deşi instituţionalizarea copiilor abandonaţi este considerată a fi o metodă de înlocuire a familiei, ea cunoaşte efectele sale negative, fapt pentru care politica statului nu trebuie sa pună accentul pe lupta instituţionalizării calitative şi corecte a copiilor, ci pe mecanismul ce vizează prevenirea situaţiilor de abandon familial.

Scopul studiului. Scopul principal al prezentului articol ştiinţific este de a analiza multidimensional fenomenul abandonului familial şi al instituţionalizării copiilor, precum şi identificarea măsurilor şi strategiilor eficiente de prevenire a acestora. Studiul urmăreşte să evidenţieze, într-o manieră complexă şi integrată, atât aspectele teoretice, cât şi cele practice care contribuie la reducerea riscului de separare a copilului de familie şi la promovarea interesului superior al copilului la toate etapele intervenţiei sociale. În acest sens, cercetarea îşi propune să examineze mecanismele generale şi speciale de prevenire aplicabile în contextul abandonului şi instituţionalizării, punând accent pe politicile sociale, intervenţiile multidisciplinare şi cadrul normativ relevant.

nerable individuals, such institutions hold a deeper significance, encompassing considerable social, psychological, and moral dimensions.

These institutions not only separate a certain group of individuals from the rest of society but also create a space where special needs are addressed and constant supervision and specialized assistance are provided. Thus, they become places where vulnerable persons—whether due to the absence of a family or because of particular social or economic conditions—are placed in a controlled living environment that can offer some protection but simultaneously restricts their autonomy and fundamental emotional connections.

However, despite the seemingly protective role of these institutions, they can have long-term negative effects on the physical and emotional development of those placed within them. Children and youth living in such institutions may experience emotional and psychological trauma linked to the lack of a stable and healthy attachment, which can adversely affect their social, emotional, and even intellectual development. Although these institutions aim to protect and support, they cannot substitute for the family environment essential for the growth and formation of a stable and healthy identity.

Therefore, although the institutionalization of abandoned children is considered a method of replacing the family for those who have been abandoned, it carries its own negative effects. For this reason, state policy should not focus primarily on promoting qualitative and correct institutionalization of children, but rather on mechanisms aimed at preventing situations of family abandonment.

Study objective. The primary aim of this scientific article is to provide a multidimensional analysis of the phenomenon of family abandonment and the institutionalization of children, as well as to identify effective measures and strategies to prevent these phenomena. The study seeks to highlight, in a complex and integrated manner, both theoretical and practical aspects that contribute to reducing the risk of separating children from their fam-

Totodată, lucrarea explorează rolul esenţial al asistentului social ca actor principal în vederea identificării timpurii a riscurilor, consilierii familiilor vulnerabile şi aplicării intervenţiilor menite să menţină copilul în mediul familial. De asemenea, articolul investighează contribuţia determinantă a familiei la modelarea comportamentului copilului, subliniind rolul acesteia în prevenirea conduitei delincvente, prin asigurarea unui climat afectiv stabil, a supravegherii parentale adecvate şi a sprijinului educaţional.

METODOLOGIE

Fundamentul metodologic al prezentei lucrări se bazează pe utilizarea unui ansamblu diversificat de metode de cercetare, ceea ce a asigurat o înţelegere completă şi aprofundată a acestei probleme sociale. Fiecare metodă a fost aleasă în funcţie de scopul specific al analizei şi de aspectele pe care le deţine. Astfel, în cadrul procesului de elaborare au fost valorificate metode precum cea logică, sistemică, deductivă, gramaticală ş.a., fiecare dintre acestea aducând o contribuţie semnificativă, completându-se reciproc pentru a construi un cadru de analiză coerent şi detaliat. În calitate de suport metodologic folosit pentru cercetarea subiectului propus au servit lucrările teoreticienilor naţionali şi internaţionali, precum şi un set de acte normative.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Prevenirea generală şi specială a abandonului şi a instituţionalizării copiilor

Prevenirea abandonului şi a instituţionalizării copiilor reprezintă o prioritate majoră pentru protecţia drepturilor şi bunăstării acestora, având în vedere efectele negative pe termen lung pe care le poate avea separarea de familie asupra dezvoltării lor fizice, emoţionale şi sociale. Implementarea unor strategii şi măsuri eficiente de prevenire a acestor fenomene poate contribui la protejarea copiilor şi la asigurarea unui mediu favorabil creşterii lor sănătoase şi echilibrate [3, p.118]. Prevenirea se poate realiza pe mai multe nivele şi prin intervenţii diverse, atât la nivel individual şi familial, cât şi la nivel comunitar şi instituţional.

Conform cercetărilor de specialitate şi practicii acumulate de experţii din domeniu,

ilies and to promoting the best interests of the child at all stages of social intervention.

In this regard, the research aims to examine general and specific preventive mechanisms applicable in the context of abandonment and institutionalization, emphasizing social policies, multidisciplinary interventions, and the relevant legal framework. Additionally, the paper explores the essential role of the social worker as a key actor in the early identification of risks, counseling vulnerable families, and implementing interventions intended to maintain the child within the family environment. The article also investigates the decisive contribution of the family in shaping child behavior, underlining its role in preventing delinquent conduct by ensuring a stable emotional climate, appropriate parental supervision, and educational support.

METHODOLOGY

The methodological foundation of this study is based on the use of a diversified set of research methods, which ensured a comprehensive and in-depth understanding of this social issue. Each method was selected according to the specific purpose of the analysis and the particular aspects under consideration. Thus, throughout the development process, methods such as logical, systemic, deductive, grammatical, among others, were employed, each making a significant contribution and complementing one another to construct a coherent and detailed analytical framework.

As methodological support for the investigation of the proposed subject, the works of national and international theorists were utilized, along with a set of normative acts.

DISCUSSIONS AND RESULTS

General and specific prevention of child abandonment and institutionalization

The prevention of child abandonment and institutionalization represents a major priority for the protection of children's rights and well-being, given the long-term negative effects that separation from the family can have on their physical, emotional, and social

riscul de abandon al copiilor este considerabil mai ridicat în cazul indivizilor proveniţi din medii sociale defavorizate. Printre aceştia se numără, cu precădere, persoanele care au trecut prin experienţa separării parentale, copiii instituţionalizaţi, familiile sau indivizii cu un istoric repetat de abandon, mamele care îşi cresc singure copiii, persoanele afectate de violenţă domestică, exploatare sau trafic de persoane, minorele însărcinate, dar şi femeile aflate în procese de divorţ ori cele care nu mai menţin nicio relaţie cu tatăl biologic al copilului.

Prevenirea abandonului şi a instituţionalizării copiilor reprezintă o prioritate majoră pentru protecţia drepturilor şi bunăstării acestora, având în vedere efectele negative pe termen lung pe care le poate avea separarea de familie asupra dezvoltării lor fizice, emoţionale şi sociale. Implementarea unor strategii şi măsuri eficiente de prevenire a acestor fenomene poate contribui la protejarea copiilor şi la asigurarea unui mediu favorabil creşterii lor sănătoase şi echilibrate. Prevenirea se poate realiza pe mai multe nivele şi prin intervenţii diverse, la nivel atât individual şi familial, cât şi la cel comunitar şi instituţional.

La prevenirea abandonului şi a instituţionalizării copiilor, este esenţial ca intervenţiile să fie implementate în etape cheie ale dezvoltării copilului şi în momentele critice ale vieţii sale. Aceasta presupune intervenţia în mai multe etape, fiecare cu scopul de a preveni apariţia unor situaţii care ar putea duce la separarea copilului de familie. Cele trei etape majore în care este posibilă intervenţia pentru evitarea abandonului sunt:

1. perioada de până la sarcină;
2. perioada sarcinii şi naşterea;
3. primele luni după naştere [5].

Perioada de până la sarcină. Prevenirea abandonului începe chiar înainte ca sarcina să aibă loc, prin educaţia şi informarea tinerelor persoane despre responsabilităţile parentale. În această etapă, se pot implementa măsuri de educaţie sexuală, contracepţie şi planificare familială. Aceasta include:

– educarea tinerelor cupluri – instruirea privind contracepţia, sănătatea reproductivă şi responsabilităţile de a deveni părinţi;

– acces la servicii de sănătate – crearea unui sistem accesibil de servicii de sănă-

development. The implementation of effective strategies and measures to prevent these phenomena can contribute to protecting children and ensuring an environment conducive to their healthy and balanced growth [3, p.118]. Prevention can be carried out on multiple levels and through diverse interventions, both at the individual, familial, community, and institutional levels.

According to specialized research and the accumulated practice of experts in the field, the risk of child abandonment is significantly higher among individuals originating from disadvantaged social backgrounds. These include, in particular, persons who have experienced parental separation, institutionalized children, families or individuals with a repeated history of abandonment, single mothers, persons affected by domestic violence, exploitation or human trafficking, pregnant minors, as well as women undergoing divorce or those who no longer maintain any relationship with the biological father of the child.

Preventing child abandonment and institutionalization remains a key priority in safeguarding their rights and welfare, considering the long-term adverse effects that family separation may inflict on their physical, emotional, and social development. Effective prevention strategies and measures contribute to protecting children and ensuring a supportive environment for their healthy and balanced upbringing. Prevention can be implemented at various levels, with diverse interventions targeting individuals, families, communities, and institutions.

In preventing abandonment and institutionalization, it is essential that interventions be implemented at critical stages of the child's development and key life moments. This entails intervention at multiple phases, each aimed at preventing situations that might lead to the child's separation from the family. The three major phases for potential intervention to avoid abandonment are:

1. the pre-pregnancy period;
2. the pregnancy and birth period;
3. the first months after birth [5].

The pre-pregnancy period. Prevention

tate pentru educarea cuplurilor cu privire la consecinţele neglijării planificării familiale;

– promovarea sănătăţii mintale – educaţia despre sănătatea mintală şi importanţa echilibrului psihologic în perioada preconcepţiei pentru a evita situaţiile de risc psihologic care pot duce la abandonul copilului.

Astfel, perioada de până la sarcină reprezintă una dintre cele mai sensibile şi, totodată, provocatoare perioade în care se poate interveni eficient în scopul prevenirii sarcinilor nedorite. Deşi complexitatea intervenţiei în această fază este crescută, ea oferă, în acelaşi timp, oportunitatea obţinerii celor mai eficiente rezultate, mai ales prin informare şi consiliere timpurie. În acest context, este esenţial ca medicii de familie să furnizeze informaţii adecvate şi accesibile familiilor ori persoanelor aflate în situaţii de risc, referitoare la metodele de prevenţie şi planificare familială. Concomitent, este necesară implicarea activă a asistenţilor sociali şi a specialiştilor în protecţia copilului şi sprijin familial, care trebuie să orienteze persoanele vulnerabile către Cabinetele de sănătate a reproducerii şi către Centrele de sănătate prietenoase tinerilor, pentru a le facilita accesul la servicii de consiliere şi mijloace moderne de protecţie [9, p.95].

Perioada sarcinii şi naşterea. În această etapă, sprijinul viitoarelor mame este esenţial pentru prevenirea abandonului, mai ales în cazul mamelor vulnerabile sau aflate în dificultate. Intervenţiile pot include:

– acces la servicii prenatale – asigurarea unui acces uşor şi gratuit la servicii medicale prenatale de calitate, care să monitorizeze sănătatea mamei şi a copilului, prevenind eventualele complicaţii care ar putea afecta dezvoltarea copilului;

– sprijin psihologic pentru mame – oferirea de consiliere şi suport psihologic pentru femeile însărcinate care se confruntă cu stres, anxietate sau alte probleme emoţionale ce le-ar putea influenţa capacitatea de a îngriji copilul după naştere;

– asistenţă socială pentru mamele vulnerabile – programe care sprijină mamele tinere, mamele singure sau mamele provenind din medii defavorizate, oferind soluţii pentru integrarea socială şi prevenirea izolaţiei sociale.

Perioada sarcinii şi naşterea constituie

of abandonment begins even before pregnancy occurs, through education and informing young individuals about parental responsibilities. At this stage, measures such as sexual education, contraception, and family planning can be implemented. This includes:

– Education of young couples – training on contraception, reproductive health, and the responsibilities of becoming parents;

– Access to health services – establishing an accessible health service system to educate couples about the consequences of neglecting family planning;

– Promotion of mental health – education about mental health and the importance of psychological balance during the preconception period to avoid psychological risk situations that may lead to child abandonment.

Thus, the pre-pregnancy period represents one of the most sensitive and simultaneously challenging phases in which effective intervention can be made to prevent unwanted pregnancies. Although the complexity of interventions in this phase is high, it also offers the opportunity to achieve the most effective results, especially through early information and counseling. In this context, it is essential for family doctors to provide appropriate and accessible information to families or individuals at risk regarding prevention methods and family planning. Concurrently, active involvement of social workers and specialists in child protection and family support is necessary, as they must direct vulnerable individuals to Reproductive Health Offices and Youth-Friendly Health Centers to facilitate their access to counseling services and modern protective methods [9, p.95].

Pregnancy and birth period. At this stage, support for expectant mothers is essential in preventing abandonment, especially for vulnerable or disadvantaged mothers. Interventions may include:

– Access to prenatal services – ensuring easy and free access to quality prenatal medical services that monitor the health of the mother and child, preventing potential complications that could affect the child's development;

– Psychological support for mothers – providing counseling and psychological support

intervalul critic în care pot fi întreprinse cele mai eficiente măsuri de prevenire a abandonului copilului. În această fază, persoanele expuse riscului de a recurge la abandon manifestă adesea incertitudine cu privire la decizia finală. Gravidele, aflate sub presiunea emoţională generată de apropierea naşterii, resimt adesea teamă şi anxietate în raport cu responsabilităţile maternităţii. Odată ce sarcina devine vizibilă şi nu mai poate fi ascunsă, viitoarele mame au o acută nevoie de sprijin emoţional, de validare şi de consiliere, simţind imperios nevoia de a se confesa unei persoane de încredere şi de a primi îndrumări clare privind opţiunile şi resursele disponibile.

În timpul sarcinii, prevenirea abandonului este un proces esenţial ce implică o responsabilitate majoră din partea unei echipe diverse de profesionişti. Această echipă include în mod special medici de familie, asistenţi sociali, psihologi şi specialişti în drepturile copilului sau în sprijinul familiilor aflate în dificultate. Fiecare dintre aceşti profesionişti joacă un rol vital în prevenirea abandonului prin oferirea de sprijin adecvat şi intervenţie timpurie, contribuind astfel la protejarea sănătăţii fizice şi emoţionale a mamei şi copilului nenăscut [2, p.54].

Primele luni după naştere. Aceasta este o perioadă extrem de sensibilă, când copilul are nevoie de îngrijire constantă şi sprijin din partea părinţilor sau a persoanelor de îngrijire. Intervenţiile în această etapă sunt fundamentale pentru prevenirea riscurilor de abandon, inclusiv prin:

– suport postpartum pentru mame – oferirea unui sprijin psihologic şi social intensiv mamelor în perioada postpartum, prevenind depresia postnatală şi alte dificultăţi emoţionale care ar putea duce la neglijarea copilului;

– încurajarea ataşamentului părinte-copil – programe care educă părinţii cu privire la importanţa ataşamentului emoţional în primele luni de viaţă ale copilului, încurajând o relaţie sănătoasă şi afectivă;

– servicii de îngrijire a copilului şi sprijin pentru familii – crearea unor servicii care să ofere asistenţă părinţilor la îngrijirea copilului, astfel încât aceştia să se simtă susţinuţi şi să nu ajungă să simtă presiunea de a renunţa la responsabilităţile parentale;

for pregnant women facing stress, anxiety, or other emotional problems that might influence their ability to care for the child after birth;

– Social assistance for vulnerable mothers – programs that support young mothers, single mothers, or mothers from disadvantaged backgrounds, offering solutions for social integration and preventing social isolation.

The pregnancy and birth period is a critical interval during which the most effective measures to prevent child abandonment can be undertaken. At this stage, individuals at risk of abandonment often experience uncertainty about their final decision. Pregnant women, under emotional pressure caused by the approaching birth, often feel fear and anxiety about the responsibilities of motherhood. Once the pregnancy becomes visible and can no longer be concealed, expectant mothers have an acute need for emotional support, validation, and counseling, feeling a strong need to confide in a trusted person and receive clear guidance regarding available options and resources.

During pregnancy, the prevention of abandonment is an essential process that involves significant responsibility on the part of a diverse team of professionals. This team particularly includes family doctors, social workers, psychologists, and specialists in child rights or family support services for those in difficulty. Each of these professionals plays a vital role in preventing abandonment by providing appropriate support and early intervention, thereby contributing to the protection of the physical and emotional health of both the mother and the unborn child [2, p.54].

The first months after birth. This is an extremely sensitive period when the child requires constant care and support from parents or caregivers. Interventions during this stage are fundamental to preventing the risk of abandonment, including:

– Postpartum support for mothers – providing intensive psychological and social support to mothers during the postpartum period to prevent postnatal depression and other emotional difficulties that could lead to child neglect;

– sprijin material pentru familii defavorizate – oferirea de ajutoare financiare sau materiale pentru mamele care nu au mijloacele necesare pentru îngrijirea copilului sau care se confruntă cu sărăcie extremă, pentru a preveni abandonul din cauza lipsurilor materiale [4, p.47].

Astfel, primele luni după naștere reprezintă o perioadă extrem de delicată și provocatoare, mai ales pentru mamele care provin din medii și familii cu dificultăți. Aceste luni sunt fundamentale pentru dezvoltarea legăturii afective dintre mamă și copil, dar și pentru sănătatea emoțională a mamei. În această perioadă, este esențial ca mama să nu se simtă izolată sau marginalizată, ci să beneficieze de sprijin emoțional și social. Sentimentul de apartenență la comunitate, de conectare cu ceilalți, este crucial pentru a preveni stresul și anxietatea care pot apărea în fața noilor provocări parentale.

Unul dintre factorii cheie pentru prevenirea izolării mamei este crearea unui sistem de sprijin adecvat, care să includă nu doar familia și prieteni, ci și profesioniști din domeniul sănătății și asistenței sociale. Mamele care sunt sprijinite de rețele sociale stabile, care beneficiază de consiliere psihologică și asistență socială, sunt mult mai bine echipate pentru a face față provocărilor primei perioade după naștere.

În concluzia celor spuse, prevenirea abandonului și a instituționalizării copiilor trebuie să înceapă cu intervenții timpurii, care să ajute familiile și copiii să depășească dificultățile întâmpinate, mai ales în primele etape ale dezvoltării. Măsurile care sunt aplicate în perioada pre-concepțională, sarcină și în primele luni de viață ale copilului pot reduce semnificativ riscul de abandon și pot asigura o dezvoltare sănătoasă și stabilă a copilului în cadrul unei familii funcționale. Intervențiile nu doar că protejează copilul, dar sprijină și familia să își îndeplinească rolul său esențial de creștere și educare a acestuia.

Pe bună dreptate se constată faptul că mecanismele și instrumentele naționale de prevenire generală a abandonului familial și a instituționalizării copiilor sunt esențiale pentru asigurarea protecției drepturilor copilului și reducerea numărului de copii care ajung în instituții de ocrotire. În multe țări, inclusiv în Republica Moldova, au fost dezvoltate politici,

– Encouraging parent-child attachment – programs that educate parents on the importance of emotional attachment during the child's first months of life, fostering a healthy and affectionate relationship;

– Childcare services and family support – establishing services that assist parents in child-rearing, so that they feel supported and do not experience pressure to abandon parental responsibilities;

– Material support for disadvantaged families – providing financial or material aid to mothers who lack the necessary means to care for their child or face extreme poverty, in order to prevent abandonment due to material deprivation [4, p.47].

Thus, the first months after birth represent an extremely delicate and challenging period, especially for mothers coming from disadvantaged backgrounds or families facing difficulties. These months are crucial for developing the emotional bond between mother and child, as well as for the emotional well-being of the mother. During this period, it is essential that the mother does not feel isolated or marginalized but rather benefits from emotional and social support. A sense of belonging to the community and connection with others is crucial to prevent stress and anxiety that may arise in the face of new parental challenges.

One of the key factors in preventing the mother's isolation is the establishment of an adequate support system that includes not only family and friends but also professionals in health and social assistance. Mothers who are supported by stable social networks and receive psychological counseling and social assistance are much better equipped to cope with the challenges of the early postpartum period.

In summary, the prevention of child abandonment and institutionalization must begin with early interventions aimed at helping families and children overcome the challenges they face, particularly during the initial stages of development. Measures applied during the preconception period, pregnancy, and the first months of a child's life can significantly reduce the risk of abandonment and ensure the healthy and stable development of the child

strategii şi programe care vizează prevenirea abandonului şi sprijinirea familiilor aflate în dificultate. Aceste mecanisme se bazează pe colaborarea între instituţiile guvernamentale, autorităţile publice locale şi organizaţiile negu-vernamentale, cu scopul de a proteja copiii de separarea de familie şi de a sprijini părinţii să depăşească dificultăţile financiare, emoţionale sau sociale.

Astfel, în multe ţări, inclusiv în Republica Moldova, există un cadru legislativ care garantează drepturile copiilor şi previne separarea acestora de familie. Legile privind protecţia copilului (în cadrul legislaţiei Republicii Moldova, ne referim la Legea nr.140 privind protecţia specială a copiilor aflaţi în situaţie de risc şi a copiilor separaţi de părinţi, din 14.06.2013, şi Legea nr.370 privind drepturile copilului, din 30.11.2023) stabilesc principiile şi măsurile necesare pentru prevenirea abandonului şi instituţionalizării copiilor. Se are în vedere dreptul copilului la îngrijire şi educaţie în cadrul familiei şi obligaţia autorităţilor de a interveni pentru sprijinirea familiilor aflate în dificultate.

De asemenea, Strategia naţională de protecţie a copilului şi Planurile de acţiune pentru implementarea acestei strategii oferă un cadru de intervenţie clar, care vizează prevenirea separării copiilor de familiile lor şi oferirea unui suport de înlocuire a instituţionalizării acestora prin alternative de îngrijire de tip familial. Aşadar, prin aprobarea Programului naţional pentru protecţia copilului pe anii 2022-2026 şi a Planului de acţiuni pentru implementarea acestuia, o atenţie deosebită a fost acordată incluziunii sociale a copiilor cu dizabilităţi şi a copiilor din sistemul de îngrijire alternativă de tip rezidenţial, precum şi promovării îngrijirii alternative de tip familial.

Aceste eforturi se datorează inclusiv implementării Strategiei pentru protecţia copilului în perioada 2014-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 434/2013, şi Planului de acţiuni pentru anii 2016-2020 privind implementarea acesteia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.835/2016, care au orientat intervenţiile statului pe trei obiective generale, şi anume:

1) asigurarea condiţiilor necesare pentru creşterea şi educaţia copiilor în mediul familial;

within a functional family environment. These interventions not only protect the child but also support the family in fulfilling its essential role in the child's upbringing and education.

Consequently, it is rightly acknowledged that national mechanisms and tools for the general prevention of family abandonment and institutionalization are crucial for safeguarding children's rights and reducing the number of children placed in care institutions. In many countries, including the Republic of Moldova, policies, strategies, and programs have been developed to prevent abandonment and support families in difficulty. These mechanisms rely on cooperation between governmental institutions, local authorities, and non-governmental organizations, with the aim of protecting children from family separation and assisting parents in overcoming financial, emotional, or social hardships.

Thus, many countries, including Moldova, have established a legislative framework that guarantees children's rights and prevents their separation from families. Child protection laws (in Moldova, specifically Law No. 140 on the special protection of children at risk and children separated from parents, dated 14.06.2013, and Law No. 370 on the rights of the child, dated 30.11.2023) set out the principles and necessary measures for preventing child abandonment and institutionalization. These laws include the child's right to care and education within the family and the obligation of authorities to intervene to support families in difficulty.

Furthermore, national strategies such as the National Child Protection Strategy and its associated Action Plans provide a clear intervention framework aimed at preventing children's separation from their families and offering family-type alternative care as a replacement for institutionalization.

Accordingly, the adoption of the National Child Protection Program for 2022-2026 and its Implementation Action Plan placed special emphasis on the social inclusion of children with disabilities and children in residential alternative care systems, as well as on promoting family-type alternative care.

2) prevenirea și combaterea violenței, neglijării și exploatării copiilor, precum și promovarea practicilor nonviolente la creșterea și educarea copiilor;

3) concilierea vieții de familie cu activitatea profesională pentru asigurarea creșterii și dezvoltării armonioase a copilului [10].

Conform unei evaluări intermediare realizate de UNICEF Moldova în 2019, la implementarea documentelor strategice s-au obținut progrese semnificative în mai multe domenii esențiale. Printre acestea se numără reducerea considerabilă a numărului de copii plasați în instituții rezidențiale, în special în rândul celor din grupa de vârstă 0-3 ani, precum și o îmbunătățire semnificativă a capacității specialiștilor de a identifica cazurile de violență, abuz și neglijare asupra copiilor. Cu toate acestea, evaluarea a subliniat că anumite domenii ale Planului de acțiuni au fost mai puțin abordate, precum dezvoltarea sistemelor informaționale și îmbunătățirea procesului de monitorizare și evaluare. Aceste lacune au avut un impact negativ asupra eficienței mecanismelor de feedback, ceea ce a dus la dificultăți ce țin de atingerea obiectivelor și rezultatelor dorite.

Această evaluare subliniază atât realizările importante, cât și provocările cu care se confruntă implementarea strategiilor de protecție a copilului în Republica Moldova. Reducerea instituționalizării copiilor și îmbunătățirea identificării cazurilor de abuz reprezintă progrese considerabile, dar pentru ca aceste inițiative să fie durabile și eficace pe termen lung, este esențial ca autoritățile să investească în continuare în dezvoltarea unor instrumente și procese de monitorizare și evaluare, care să permită ajustarea rapidă a intervențiilor. De asemenea, creșterea capacității de a colecta și utiliza date în timp real ar putea sprijini o mai bună coordonare a acțiunilor între toate părțile implicate, ceea ce ar facilita atingerea obiectivelor în domeniul protecției copilului.

Conform datelor statistice, numărul copiilor aflați în situații de risc a crescut substanțial în ultimii ani, de la 3743 de cazuri noi în 2022, până la 8005 de cazuri noi în 2024. Motivul principal îl constituie neglijarea (2241 de cazuri în 2022, 5569 în 2023 și 6243 în 2024), precum și tipul de neglijare, care, potrivit date-

These efforts build upon the implementation of the Child Protection Strategy for 2014-2020, approved by Government Decision No. 434/2013, and the Action Plan for 2016-2020, approved by Government Decision No. 835/2016, which focused state interventions on three general objectives:

– ensuring the necessary conditions for the upbringing and education of children within the family environment;

– preventing and combating violence, neglect, and exploitation of children, as well as promoting non-violent practices in child-rearing and education;

– reconciling family life with professional activity to ensure the harmonious growth and development of the child [10].

According to an interim evaluation conducted by UNICEF Moldova in 2019 regarding the implementation of strategic documents in the field of child protection, significant progress has been made in several key areas. Notably, there has been a considerable reduction in the number of children placed in residential institutions, particularly among those aged 0-3 years, as well as a substantial improvement in specialists' capacity to identify cases of violence, abuse, and neglect of children. However, the evaluation highlighted that certain areas of the Action Plan were less addressed, especially the development of information systems and the enhancement of monitoring and evaluation processes. These gaps negatively impacted the effectiveness of feedback mechanisms, leading to difficulties in achieving the desired objectives and results.

This evaluation underscores both important achievements and ongoing challenges in implementing child protection strategies in the Republic of Moldova. While the reduction of child institutionalization and improved identification of abuse cases represent notable progress, ensuring the sustainability and long-term effectiveness of these initiatives requires further investment by authorities in developing more efficient monitoring and evaluation tools and processes that allow rapid adjustment of interventions. Additionally, increasing the capacity to collect and utilize real-time data

lor din 2024, afectează acoperirea necesităţilor de bază pentru supravieţuire şi dezvoltare – alimentară, vestimentaţie şi igienă.

În paralel cu creşterea numărului copiilor aflaţi în situaţii de risc s-a înregistrat o tendinţă generală de majorare şi a numărului copiilor separaţi de părinţi: 12749 de copii în 2022; 19768 în 2023 şi 15403 în 2024, potrivit aceloraşi raportări anuale. Cauza principală a separării a fost plecarea singurului sau ambilor părinţi în străinătate: 88% dintre cazurile noi în 2022, 92% în 2023 şi 90% în 2024. Grupurile de vârstă cele mai afectate de acest fenomen au fost cele de 7-15 ani, urmate de copii cu vârste cuprinse între 3 şi 6 ani [15].

Îngrijirea alternativă de tip familial a făcut progrese semnificative, fiind în continuare preferată, tutela şi curatela reprezentând principalele forme de îngrijire a copiilor în situaţii de risc. În ciuda reducerii considerabile a numărului de şcoli-internat, îngrijirea alternativă de tip rezidenţial a început să crească treptat. Această tendinţă sugerează o adaptare parţială a sistemului, dar în acelaşi timp, alte forme de îngrijire alternativă de tip familial, cum ar fi asistenţa parentală profesionistă şi casele de copii de tip familial, au avut o dezvoltare mult mai lentă.

Această situaţie indică faptul că, deşi înregistrăm progrese de promovare a îngrijirii de tip familial, există încă multe provocări de depăşit. Deşi tutela şi curatela rămân opţiuni esenţiale şi eficiente pentru asigurarea copiilor unei vieţi stabile şi sigure, expansiunea şi îmbunătăţirea altor forme de îngrijire alternativă, cum ar fi asistenţa parentală profesionistă, ar putea oferi soluţii suplimentare mai flexibile, mai ales în zonele unde resursele sunt limitate.

În îngrijire alternativă de tip rezidenţial au continuat să ajungă copii fără dispoziţia autorităţii tutelare. Astfel, în anul 2022, numărul celor plasaţi în instituţii de tip rezidenţial fără dispoziţia autorităţii tutelare teritoriale a fost de 544 de copii; 369 de copii în 2023 şi în 2024 – 191 de copii.

În urma analizelor realizare, s-a constatat faptul că prevenirea separării copiilor de părinţi este abordată la nivel local în cadrul Serviciului social de sprijin pentru familiile cu copii, precum şi Serviciului social Asistenţă personală, care, în 2018, au fost introduse în pachetul minim de servicii sociale (Hotărârea

could support better coordination among all involved parties, facilitating the achievement of child protection goals.

Statistical data show a substantial increase in the number of children at risk in recent years, from 3,743 new cases in 2022 to 8,005 new cases in 2024. The primary cause is neglect (2,241 cases in 2022, 5,569 in 2023, and 6,243 in 2024), particularly forms of neglect that affect the basic survival and development needs—nutrition, clothing, and hygiene. Concurrently with the rise in children at risk, there has been a general upward trend in the number of children separated from their parents: 12,749 in 2022; 19,768 in 2023; and 15,403 in 2024, according to the same annual reports. The main cause of separation was parental migration abroad, accounting for 88% of new cases in 2022, 92% in 2023, and 90% in 2024. The most affected age groups were 7-15 years, followed by 3-6 years.

Significant progress has been made in family-type alternative care, with guardianship and custody remaining the primary forms of care for children at risk. However, despite a considerable decrease in boarding schools, residential alternative care has gradually increased, indicating a partial adaptation of the system. Meanwhile, other forms of family-type alternative care, such as professional foster care and family-type children's homes, have developed more slowly, highlighting existing challenges in expanding and improving these services.

Furthermore, children continued to be placed in residential institutions without the decision of the guardianship authorities, with 544 children placed in 2022, 369 in 2023, and 191 in 2024. This points to the need for stricter control and regulation of such placements.

The analysis showed that prevention of child-parent separation is addressed locally through social support services for families with children and personal assistance services, introduced in the minimum social services package in 2018 by Government Decision no. 800/2008. Nevertheless, although the number of children at risk increased, financial assistance for secondary family support was provid-

Guvernului nr. 800/2008 pentru aprobarea pachetului minim de servicii sociale şi modificarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire şi plată a ajutorului material).

Prin urmare, deşi numărul copiilor aflaţi în situaţie de risc a fost în creştere, ajutorul bănesc în cadrul sprijinului familial secundar a fost oferit unui număr din ce în ce mai redus de copii, şi anume la 8099 de copii în 2018 şi la 7534 de copii în 2019. În acelaşi timp, per total, de acest serviciu au beneficiat, în 2018, 60336 de copii, iar în 2019 – 34989 de copii.

Totuşi, cea mai importantă măsură de prevenire a abandonului familial rămâne asigurarea unor condiţii de trai corespunzătoare şi stabilirea unui mediu sănătos, care să sprijine părinţii şi familiile să rămână unite, fără a ajunge în faţa fenomenului abandonului şi instituţionalizării. Astfel, autorităţile ar trebui să acorde o atenţie mai mare nu doar la nivel de intervenţie de urgenţă, ci şi prin politici pe termen lung care să sprijine stabilitatea şi sănătatea familiei, evitând astfel măsuri drastice şi costisitoare, cum ar fi plasamentul instituţional.

Prevenirea individuală sau specială se referă la măsurile şi strategiile orientate spre reducerea riscurilor sau prevenirea apariţiei unor probleme, comportamente sau situaţii negative care pot afecta în mod direct o persoană ori un grup specific. Aceste intervenţii sunt personalizate şi adaptate nevoilor individuale, având în vedere particularităţile fiecărei persoane sau grupuri vulnerabile. În contextul social, prevenirea individuală include măsuri care vizează protejarea unei persoane de riscuri specifice, iar prevenirea specială se concentrează pe grupuri cu nevoi speciale, care necesită o atenţie mai deosebită pentru a preveni anumite traume sau situaţii dificile [13, p.62].

În contextul protecţiei copilului, prevenirea specială se referă la măsurile şi intervenţiile care sunt concepute pentru a preveni abandonul copiilor şi instituţionalizarea acestora, în mod special în familiile care se află în situaţii de risc sau vulnerabilitate socială. Abandonul copilului şi instituţionalizarea pot apărea ca urmare a unor circumstanţe cum ar fi sărăcia extremă, violenţa domestică, abuzul de substanţe nocive sau lipsa de suport social, iar prevenirea acestora presupune intervenţii personalizate şi adaptate fiecărui caz în parte.

ed to a decreasing number of children—8,099 in 2018 and 7,534 in 2019. Overall, 60,336 children benefited from this service in 2018 and 34,989 in 2019.

Ultimately, the most important measure for preventing family abandonment remains ensuring adequate living conditions and establishing a healthy environment that supports parents and families to remain united, thereby avoiding abandonment and institutionalization. Authorities should therefore focus not only on emergency interventions but also on long-term policies that support family stability and well-being, preventing costly and drastic measures such as institutional placement.

Individual or special prevention refers to measures and strategies aimed at reducing risks or preventing the emergence of problems, behaviors, or negative situations directly affecting a specific person or vulnerable group. These interventions are personalized and tailored to the needs of individuals or groups with special needs, requiring particular attention to prevent trauma or difficult situations [13, p.62].

In the context of child protection, special prevention refers to measures and interventions designed to prevent child abandonment and institutionalization, particularly within families facing risk or social vulnerability. Child abandonment and institutionalization can occur due to circumstances such as extreme poverty, domestic violence, substance abuse, or lack of social support. Preventing these issues requires personalized and case-specific interventions.

Special prevention of child abandonment and institutionalization may include a wide range of measures, from financial assistance and counseling for families to educational and health interventions aimed at improving parents' living conditions and supporting them in raising and caring for their children. Thus, the prevention of abandonment and institutionalization becomes an integrated process focused on protecting children within their natural family environment, reducing risks that could lead to their separation from family and placement in state institutions. This involves specific interventions and targeted measures aimed at

Prevenirea specială a abandonului şi instituţionalizării copiilor poate include o gamă largă de măsuri, de la sprijin financiar şi consiliere pentru familii, până la intervenţii educaţionale şi de sănătate, menite să îmbunătăţească condiţiile de trai ale părinţilor şi să le ofere suport pentru creşterea şi îngrijirea copiilor. Astfel, prevenirea abandonului şi instituţionalizării devine un proces integrat, ce urmăreşte să protejeze copiii în mediul lor familial natural, reducând riscurile care ar putea duce la separarea lor de familie şi plasarea în instituţii de stat. Aceasta se referă la un set de intervenţii specifice şi măsuri orientate către identificarea şi sprijinirea grupurilor de risc, cum ar fi familiile aflate în dificultate economică, socială sau psihologică. Scopul principal este prevenirea separării copiilor de familiile lor, prin oferirea de suport şi resurse care să contribuie la menţinerea unităţii familiale şi la promovarea unui mediu sănătos şi stabil pentru dezvoltarea copilului.

Unul dintre primele aspecte ale prevenirii speciale este identificarea din timp a familiilor sau copiilor care se află într-o situaţie vulnerabilă. Acestea includ familiile cu dificultăţi financiare, cu părinţi care suferă de boli mentale, abuz de substanţe nocive sau alte probleme care pot afecta capacitatea lor de a îngriji corespunzător copiii. Printr-o monitorizare eficientă a acestor grupuri, se pot implementa intervenţii timpurii care să prevină o eventuală separare a copilului de familie.

La prevenirea specială, serviciile de asistenţă socială joacă un rol esenţial în intervenţiile care vizează susţinerea şi protejarea familiilor aflate în dificultate. Aceste servicii nu doar că răspund la crize imediate, dar au şi un rol preventiv, ajutând familiile aflate la evidenţă socială să depăşească situaţiile dificile şi să îşi construiască un mediu stabil şi sigur pentru creşterea copiilor.

Unul dintre aspectele fundamentale ale serviciilor de asistenţă socială pentru prevenirea specială este consilierea psihologică, care oferă sprijin atât părinţilor, cât şi copiilor. Consilierea poate ajuta familiile să înţeleagă mai bine dinamica relaţiilor lor şi să dezvolte abilităţi de rezolvare a conflictelor, gestionare a stresului şi îmbunătăţire a comunicării [14, p.111]. Aceasta este esenţială mai ales în cazul familiilor care

identifying and supporting at-risk groups, such as families experiencing economic, social, or psychological difficulties. The primary goal is to prevent the separation of children from their families by providing support and resources that help maintain family unity and promote a healthy and stable environment for the child's development.

One of the first aspects of special prevention is the early identification of families or children in vulnerable situations. These include families facing financial difficulties, parents with mental health issues, substance abuse problems, or other challenges that may affect their capacity to properly care for their children. Through effective monitoring of these groups, early interventions can be implemented to prevent potential separation of the child from the family.

In special prevention, social assistance services play a crucial role in interventions aimed at supporting and protecting families in difficulty. These services not only respond to immediate crises but also serve a preventive function by helping families registered with social services to overcome challenges and build a stable and safe environment for raising children.

A fundamental element of social assistance services in special prevention is psychological counseling, which provides support to both parents and children. Counseling can help families better understand their relationship dynamics and develop skills in conflict resolution, stress management, and communication improvement [14, p.111]. This is especially essential for families dealing with mental health issues, trauma, or chronic stress, which can negatively affect relationships and, consequently, the child's development. Furthermore, counseling can prevent situations that might lead to abuse or neglect by early identification of signs of stress or family dysfunction.

Another vital service offered by social assistance is individual financial aid to persons known to be in difficult situations that threaten the family's future. Families experiencing economic vulnerability often face an increased risk of child abandonment due to an inability to meet basic needs (food, clothing, education),

se confruntă cu probleme de sănătate mentală, traume sau stres cronic, care pot afecta negativ relațiile și, implicit, dezvoltarea copilului. În plus, consilierea poate preveni apariţia unor situaţii care ar putea duce la abuzuri sau neglijare, prin identificarea timpurie a semnelor de stres sau disfuncţionalitate familială.

Un alt serviciu vital oferit de serviciile sociale este asistenţa financiară individuală pentru persoanele despre care se cunoaşte că se află în situaţii dificile ce ar pune în pericol viitorul familiei. De multe ori, familiile care se află în situaţii de vulnerabilitate economică pot fi supuse unui risc crescut de abandon al copiilor din cauza imposibilităţii de a asigura nevoile de bază ale acestora (mâncare, îmbrăcăminte, educaţie), fapt pentru care faţă de aceste familii este necesară instaurarea unui altfel de control.

Asistenţa financiară poate ajuta la acoperirea acestor nevoi fundamentale, dar şi la reducerea stresului economic al părinţilor, ceea ce contribuie la prevenirea situaţiilor de abandon. Mai mult, prin aceste măsuri, familiile vulnerabile pot fi susţinute pentru a rămâne împreună, în loc ca copiii să fie plasaţi în instituţii de protecţie. În acest sens, se constată şi faptul că prevenirea specială a abandonului şi a instituţionalizării este strâns legată de politica socială şi de măsurile economice care ajută familiile aflate în dificultate.

De remarcat ideea că părinţii trebuie să fie încurajaţi şi susţinuţi în vederea dezvoltării unor abilităţi parentale adecvate, în special în ceea ce priveşte gestionarea comportamentului copilului, comunicarea şi menţinerea unui mediu emoţional stabil şi sigur. Prin sesiuni de formare şi consiliere, părinţii pot învăţa cum să răspundă nevoilor emoţionale şi psihologice ale copiilor, prevenind astfel riscurile de neglijenţă şi abuz.

Prevenţia specială şi individuală a abandonului familial depinde de colaborarea strânsă şi eficientă între diverse instituţii şi organizaţii, fiecare având un rol esenţial în monitorizarea şi sprijinirea familiilor vulnerabile. Acest tip de prevenţie nu poate fi realizat în mod eficient de o singură entitate, având în vedere complexitatea factorilor care pot duce la abandonul copilului.

Fiecare instituţie aduce un unghi diferit asupra situaţiei familiei, iar o abordare integra-

necessitating a different type of monitoring and registration for these families.

Financial assistance can help cover these fundamental needs and reduce parents' economic stress, contributing to the prevention of abandonment situations. Moreover, these measures support vulnerable families to stay together rather than having children placed in protective institutions.

In this regard, it is also noted that the special prevention of abandonment and institutionalization is closely linked to social policies and economic measures that assist families in difficulty.

Thus, it is important to note that parents should be encouraged and supported in developing adequate parenting skills, particularly regarding managing child behavior, communication, and maintaining a stable and safe emotional environment. Through training sessions and counseling, parents can learn how to respond to the emotional and psychological needs of their children, thereby preventing risks of neglect and abuse.

Special and individual prevention of family abandonment indeed depends on close and effective collaboration among various institutions and organizations, each having a crucial role in monitoring and supporting vulnerable families. This type of prevention cannot be effectively carried out by a single entity, considering the complexity of factors that can lead to child abandonment.

Each institution provides a different perspective on the family's situation, and an integrated approach is necessary to prevent the separation of children from their parents and their institutionalization.

The role of each institution in preventing family abandonment:

– The family doctor plays an essential role in the early identification of possible risks. They have detailed knowledge of the family's medical and social history, including the health status of parents and children. For example, if a family faces financial difficulties or mental health problems, the doctor can notice signs of potential risks and recommend interventions or refer families to other services

tă este necesară pentru a preveni separarea copiilor de părinţi şi instituţionalizarea acestora.

Rolul fiecărei instituţii în prevenirea abandonului familial:

– Medicul de familie joacă un rol esenţial în identificarea timpurie a posibilelor riscuri. Acesta are o cunoaştere detaliată a istoricului medical şi social al familiei, inclusiv despre starea de sănătate a părinţilor şi a copiilor. De exemplu, dacă o familie se află în dificultăţi financiare sau are probleme de sănătate mentală, medicul poate observa semnele unor posibile riscuri şi va recomanda intervenţii sau va direcţiona familiile către alte servicii (asistenţă socială, consiliere psihologică). De asemenea, medicul de familie poate fi primul care sesizează problemele legate de violenţa domestică sau de neglijarea copilului, având un rol crucial în intervenţiile timpurii [18, p.591];

– Asistentul social este cel care are o cunoaştere detaliată a riscurilor sociale şi economice cu care se confruntă familia. Acesta poate evalua situaţia socială a familiei şi poate oferi sprijin direct, cum ar fi ajutorul financiar, consilierea şi orientarea spre alte servicii [6, p.132]. Asistentul social are, de asemenea, un rol important în identificarea şi prevenirea riscurilor de abuz sau neglijare, având în vedere că este în contact direct cu familia şi poate observa semnele de stres, violenţă sau abuz. Acesta lucrează în colaborare cu alţi profesionişti pentru a asigura un sprijin integrat.

– Poliţia are o influenţă nemijlocită asupra protejării copilului şi prevenirii unor riscuri legate de violenţa domestică sau abuzuri. Dacă există conflicte în familie sau semne de abuz, poliţia poate interveni rapid şi va lua măsuri pentru protejarea copilului, dar şi pentru a sprijini familia în vederea soluţionării conflictelor [8, p.319];

– Şcolile joacă un rol esenţial în prevenirea abandonului familial, având în vedere că educaţia este un factor-cheie pentru prevenirea marginalizării copiilor şi a abandonului lor de către familie. Profesorii şi personalul şcolii pot observa semnele de neglijare sau abuz asupra copiilor şi vor interveni, de asemenea, prin raportarea către autorităţile competente. În plus, şcoala poate oferi sprijin educaţional şi emoţional, contribuind astfel la stabilitatea şi dezvoltarea copiilor. În multe cazuri, şcolile co-

(social assistance, psychological counseling). Additionally, the family doctor may be the first to detect issues related to domestic violence or child neglect, playing a crucial role in early interventions [18, p.591];

– The social worker has detailed knowledge of the social and economic risks faced by the family. They can assess the family's social situation and provide direct support, such as financial aid, counseling, and guidance toward other services [6, p.132]. The social worker also plays an important role in identifying and preventing abuse or neglect risks, as they are in direct contact with the family and can observe signs of stress, violence, or abuse. They collaborate with other professionals to ensure integrated support;

– The police have a direct influence in protecting the child and preventing risks related to domestic violence or abuse. If there are conflicts within the family or signs of abuse, the police can intervene quickly and take measures to protect the child as well as support the family in resolving conflicts [8, p.319];

- Schools play a crucial role in preventing family abandonment, considering that education is a key factor in preventing children's marginalization and abandonment by their families. Teachers and school staff can observe signs of neglect or abuse and intervene by reporting to the competent authorities. Moreover, schools can provide educational and emotional support, contributing to children's stability and development. In many cases, schools collaborate with social workers and psychologists to assist children and their families;

- Non-governmental organizations (NGOs) have a vital role in supporting vulnerable families by offering counseling services, financial assistance, parental education, and psychological support. Many NGOs focus on child rights protection and preventing abuse or abandonment, working closely with local authorities and other institutions to provide comprehensive support for families in crisis.

In conclusion, preventing family abandonment is not the responsibility of a single institution or organization but a collective effort requiring constant communication and col-

laborează cu asistenţi sociali şi psihologi pentru a oferi ajutor copiilor şi familiilor acestora;

– Organizaţiile non-guvernamentale (ONG) au un rol vital în sprijinirea familiilor vulnerabile, oferind servicii de consiliere, asistenţă financiară, educaţie parentală şi sprijin psihologic. Multe ONG-uri se concentrează pe protecţia drepturilor copilului şi pe prevenirea abuzurilor sau abandonului, lucrând în strânsă colaborare cu autorităţile locale şi alte instituţii pentru a oferi un sprijin complet familiilor aflate în criză.

În concluzie, prevenirea abandonului familial nu este doar responsabilitatea unei singure instituţii sau organizaţii, ci un efort colectiv care necesită comunicare şi colaborare constantă între diferite sectoare ale societăţii. Printr-un sistem integrat, în care fiecare instituţie joacă rolul său specific, se identifică şi abordează mai eficient riscurile care pot conduce la separarea copiilor de familiile lor.

Rolul asistentului social în prevenirea abandonului copilului

Unul dintre indicatorii esenţiali de dezvoltare şi implementare a activităţilor de asistenţă socială pentru mame şi familii aflate în risc de abandon al copilului este conştientizarea fenomenului de dezadaptare familială. Asistentul social trebuie să înţeleagă că dezadaptarea nu este specifică doar anumitor tipuri de familii, ci poate afecta orice categorie care se confruntă cu dificultăţi semnificative şi nu a reuşit să depăşească crize existenţiale de ordin economic, emoţional sau social.

Pentru a interveni eficient, este crucial ca asistentul social să fie capabil să identifice şi să evalueze indicatorii comportamentali care semnalează fenomenul de dezadaptare. Aceşti indicatori pot include, printre altele, izolare socială, imposibilitatea de a face faţă responsabilităţilor de zi cu zi, comportamente agresive sau de neglijare faţă de copii, precum şi absenţa unui plan stabil de viitor. Recunoaşterea acestor semne permite intervenţia timpurie, oferind suport şi resurse pentru a ajuta familia să depăşească crizele şi să prevină abandonul copilului. Intervenţiile trebuie să fie adaptate la nevoile fiecărei familii, ţinând cont de factorii specifici care cauzează dezadaptarea, pentru a asigura o recuperare sustenabilă şi un mediu sănătos de dezvoltare a copilului.

laboration among different sectors of society. Through an integrated system, where each institution plays its specific role, risks leading to the separation of children from their families can be identified and addressed more effectively.

The role of the social worker in preventing child abandonment

One of the essential indicators in the development and implementation of social assistance activities for mothers and families at risk of child abandonment is the awareness of the phenomenon of family maladaptation. The social worker must understand that maladaptation is not specific only to certain types of families but can affect any category of family facing significant difficulties that have not been overcome, whether economic, emotional, or social crises.

To intervene effectively, it is crucial for the social worker to be able to identify and assess behavioral indicators signaling the phenomenon of maladaptation. These indicators may include, among others, social isolation, inability to cope with daily responsibilities, aggressive or neglectful behaviors toward children, as well as the absence of a stable future plan. Recognizing these signs allows early intervention, providing support and resources to help the family overcome crises and prevent child abandonment. Interventions must be tailored to each family's needs, considering the specific factors causing maladaptation, to ensure sustainable recovery and a healthy environment for the child's development.

It is extremely important for the social worker to distinguish situations where collaboration with the mother and/or family is possible from those requiring stricter child protection methods. Taking into account the problems faced by families, indicators of difficulty and maladaptation, the following types of families may potentially require professional involvement by the social worker to prevent child abandonment:

– Single-parent families;
– Families headed by lone mothers;
– Families with children with disabilities;
– Families where one or both parents

Pentru asistentul social este extrem de importantă capacitatea de a delimita situaţiile în care este posibilă colaborarea cu mama şi/sau familia şi situaţiile ce solicită metode dure de protecţie a copilului. Astfel, luând în consideraţie problemele cu care se confruntă familiile, indicatorii situaţiilor de dificultate şi dezadaptare a familiei, specificăm tipurile de familii care eventual pot necesita implicaţii profesioniste ale asistentului social în vederea prevenirii abandonului copilului:

– familii incomplete;
– familii constituite din mame solitare;
– familii cu copii cu dizabilităţi;
– familii cu unul sau ambii părinţi cu dizabilităţi;
– familii reorganizate;
– familii ale migranţilor;
– familii în care părinţii sunt şomeri;
– familii asociale;
– familii cu adicţii [19, p.245].

Asistentul social trebuie să fie capabil să identifice anumiţi indicatori care pot semnaliza un risc potenţial atunci când o mamă se gândeşte să-şi abandoneze copilul. Aceşti indicatori sunt semne care pot sugera faptul că mama ar putea fi în dificultate şi ar putea lua o decizie de abandon, iar identificarea lor timpurie poate ajuta la intervenţia rapidă şi la prevenirea unei astfel de situaţii. Printre aceşti indicatori se numără:

– Identitatea femeii gravide – în anumite cazuri, statutul mamei, cum ar fi vârsta sau istoricul său social, lucruri ce pot indica vulnerabilităţi suplimentare;

– Mamele solitare – femeile care sunt mame singure, fără un partener stabil sau fără sprijinul familiei, pot fi mai vulnerabile la crize emoţionale şi financiare, ceea ce poate duce la dorinţa de a renunţa la copil;

– Mamele confuze – unele femei pot manifesta o stare de confuzie sau incertitudine în privinţa maternităţii lor, mai ales în cazul unor sarcini neplanificate sau neacceptate. Aceste mame pot simţi că nu sunt pregătite să devină mame, experimentând o criză de identitate sau de orientare, ceea ce poate duce la o decizie impulsivă de abandon;

– Declaraţia de refuz în raport cu copilul – când o mamă, din diverse motive, exprimă explicit dorinţa de a renunţa la copilul ei, acest lucru poate fi un indicator clar al riscului de abandon;

– Istoricul abandonului – mamele cu experienţe anterioare de abandon, fie în propria copilărie, fie prin abandonarea unui copil înainte, sunt mai predispuse să repete acest comportament. Experienţele trecute, cum ar fi faptul că au fost abandonate de propriii părinţi sau separarea de un copil, pot lăsa cicatrici psihologice profunde şi le pot determina să perceapă abandonul ca o soluţie viabilă în faţa dificultăţilor neprevăzute.

Therefore, having an important role in delimiting the situations in which collaboration with the mother and/or family is possible and the situations that require hard protection methods for the child. Thus, taking into consideration the problems faced by families, the indicators of difficult situations and family maladjustment, we specify the types of families that may eventually need professional implications of the social assistant in view of preventing child abandonment:

– Incomplete families;
– Families constituted from single mothers;
– Families with children with disabilities;
– Reconstituted families;
– Migrant families;
– Families with unemployed parents;
– Antisocial families;
– Families with addictions [19, p.245].

The social worker must be able to identify certain indicators that may signal a potential risk when a mother is considering abandoning her child. These indicators are signs suggesting the mother might be in distress and considering abandonment, and early identification can help prompt intervention and prevention. These indicators include:

– The pregnant woman's identity – in some cases, the mother's status, such as age or social history, may indicate additional vulnerabilities;

– Lone mothers – women who are single mothers, without a stable partner or family support, may be more vulnerable to emotional and financial crises, potentially leading to the desire to abandon the child;

– Confused mothers – some women may show confusion or uncertainty about their motherhood, especially in cases of unplanned or unwanted pregnancies. These mothers may feel unprepared for motherhood and may experience an identity or orientation crisis, which can lead to an impulsive abandonment decision;

– Explicit rejection of the child – when a mother explicitly expresses the desire to give up her child for various reasons, this is a clear signal of possible abandonment intent. In such cases, it is essential for the social worker to intervene promptly, explore the reasons behind this decision, and offer emotional support, counseling, and solutions to help the mother overcome her crisis; History of abandonment – women with previous experiences of abandonment, whether in their own childhood or through abandoning a child before, are more likely to repeat this behavior. Past experiences, such as being abandoned by their own parents or previous separation from a child, can leave deep psychological scars and lead them to perceive abandonment as a viable solution in the face of unforeseen difficulties.

Therefore, having an important role

cru fiind un semnal clar al unei posibile intenţii de abandon. În astfel de cazuri, este esenţial ca asistentul social să intervine prompt, să exploreze motivele din spatele acestei decizii şi să ofere sprijin emoţional, consiliere şi soluţii pentru a ajuta mama să îşi depăşească criza;

– Antecedentele de abandon – femeile care au avut antecedente de abandon, fie în propria lor copilărie, fie prin abandonul anterior al unui copil, sunt mai susceptibile să repete acest comportament. Experienţele din trecut, cum ar fi abandonul de către propriul părinte sau separarea anterioară de un copil, pot lăsa urme adânci în psihicul femeii şi o pot face să perceapă abandonul ca pe o soluţie viabilă în faţa unor dificultăţi neprevăzute.

Prin urmare, având un rol important în prevenirea unui potenţial abandon, asistenţii sociali se pot implica în această activitate în mai multe etape: *perioada de până la sarcină; perioada sarcinii; imediat după naştere; în primele luni după naştere*.

Perioada de dinaintea sarcinii este importantă pentru prevenirea sarcinilor nedorite, iar acţiunile din această etapă pot aduce cele mai bune rezultate. Asistenţii sociali pot preveni conceperea unui copil nedorit prin informarea şi educarea familiilor şi persoanelor din grupuri de risc despre metodele de protecţie şi planificare familială.

Perioada sarcinii şi naşterea reprezintă momente esenţiale de prevenire a abandonului, deoarece în această etapă femeile care sunt expuse riscului de abandon sunt adesea nesigure în legătură cu decizia lor finală. Femeile gravide se pot simţi copleşite şi anxioase în faţa naşterii, iar teama şi incertitudinea le pot determina să se gândească la abandon. În acest context, este crucial ca ele să aibă sprijinul unor persoane de încredere, cărora să le poată împărtăşi temerile şi care să le ofere sfaturi şi orientare.

În timpul sarcinii şi al spitalizării, prevenirea abandonului depinde în mare măsură de implicarea activă a unor profesionişti precum medicii de familie, asistenţii sociali, psihologii şi specialiştii în protecţia copilului [11, p.126]. Acesta este momentul în care femeile şi familiile nu au luat încă o decizie definitivă, iar intervenţiile timpurii şi sprijinul constant din partea acestor specialişti pot face diferenţa.

in preventing potential abandonment, social workers can engage in this activity at several stages: *pre-pregnancy; during pregnancy; immediately after birth; and in the first months after birth.*

The pre-pregnancy period is important for preventing unwanted pregnancies, and actions taken during this stage can yield the best results. Social workers can help prevent the conception of unwanted children by informing and educating families and individuals from at-risk groups about protection methods and family planning.

The pregnancy and birth period represent critical moments in preventing abandonment, as women at risk of abandonment often feel uncertain about their final decision during this stage. Pregnant women may feel overwhelmed and anxious about childbirth, and fear and uncertainty can lead them to consider abandonment. In this context, it is crucial that they have the support of trusted individuals to whom they can share their fears and who can provide advice and guidance.

During pregnancy and hospitalization, the prevention of abandonment largely depends on the active involvement of professionals such as family doctors, social workers, psychologists, and child protection specialists [11, p.126]. This is the time when women and families have not yet made a definitive decision, and early interventions along with constant support from these specialists can make all the difference.

The postnatal period is extremely delicate because even when a mother at risk of abandonment leaves the maternity hospital with her child, there remains a significant risk that she may decide to abandon the child later. The first months of a child's life are the most challenging, especially for mothers from unstable backgrounds or difficult families where emotional and material support is often insufficient. During this time, it is essential that the mother does not feel isolated or marginalized by society but instead receives the necessary support to cope with her new responsibilities.

Thus, the social worker plays a crucial role in continuous case monitoring, being re-

Perioada de după naştere este una extrem de delicată, deoarece chiar şi atunci când mama cu risc de abandon pleacă din maternitate împreună cu copilul, există încă un risc semnificativ ca ea să ia decizia de a-l abandona. Primele luni de viaţă ale copilului sunt cele mai dificile, mai ales pentru mamele care provin din medii instabile sau familii dificile, unde sprijinul emoţional şi material este adesea insuficient. În această perioadă, este extrem de important ca mama să nu se simtă izolată sau marginalizată de societate, ci să beneficieze de susţinerea necesară pentru a face faţă noii responsabilităţi.

Astfel, asistentul social joacă un rol esenţial în monitorizarea continuă a cazului, având responsabilitatea de a observa dacă mama sau familia se confruntă cu dificultăţi care ar putea avea drept consecinţă abandonul copilului. Dacă se identifică semne de criză, asistentul social va interveni prompt pentru a preveni separarea copilului de mamă, asigurându-se că aceasta primeşte sprijinul necesar pentru a depăşi dificultăţile şi a păstra unitatea familială. Ajutorul poate include oferirea de resurse suplimentare, consiliere psihologică, asistenţă financiară sau conectarea mamei la reţele de sprijin comunitar.

Rolul familiei în prevenirea comportamentului delincvent al copilului

Când o persoană, în special în perioada copilăriei sau adolescenţei, se abate de la normele, valorile şi comportamentele considerate acceptabile de către societate, aceasta ajunge să fie percepută ca având o conduită deviantă, indezirabilă. Orice formă de comportament care contravine regulilor sociale – fie că este vorba despre acte de nonconformism, izolare, comportament antisocial, fie fapte de natură penală – este clasificată ca devianţă, indiferent de factorii care au generat-o. De cele mai multe ori, societatea sancţionează aceste manifestări, însă fără a analiza în profunzime cauzele care le-au determinat, ignorând contextul familial, social şi educaţional din care provin aceşti indivizi [16, p.44].

Comportamentele deviante nu apar din întâmplare, ci sunt adesea rezultatul unei acumulări de factori care influenţează negativ dezvoltarea personală. Printre cele mai frecvente cauze se numără lipsa unei educaţii corecte şi

sponsible for observing whether the mother or family is facing difficulties that could lead to child abandonment. If signs of crisis are identified, the social worker will intervene promptly to prevent the separation of the child from the mother, ensuring that she receives the necessary support to overcome difficulties and maintain family unity. This support may include providing additional resources, psychological counseling, financial assistance, or connecting the mother to community support networks.

The role of the family in preventing delinquent behavior in children

When a person, especially during childhood or adolescence, deviates from the norms, values, and behaviors considered acceptable by society, they come to be perceived as exhibiting deviant or undesirable conduct. Any form of behavior that violates social rules—whether it involves acts of nonconformity, isolation, antisocial behavior, or even criminal offenses—is classified as deviance, regardless of the factors that caused it. Most often, society punishes these behaviors without deeply analyzing the underlying causes, ignoring the familial, social, and educational context from which these individuals come [16, p.44].

Deviant behaviors do not appear by chance; they are often the result of an accumulation of negative factors that adversely affect personal development. Among the most frequent causes are lack of proper and balanced education, absence of emotional and moral support from the family, instability of the living environment, as well as social disorganization, which leaves children and adolescents without clear guidance or positive role models. Such conditions create a favorable setting for the development of predelinquent behaviors—manifestations which, although they may not yet break the law, indicate a clear predisposition to commit offenses.

In this regard, the importance of the family becomes essential and cannot be neglected. The family is the first environment where the child learns what is right and wrong, where moral values are built, and where the capacity to adapt to social norms is developed. When

echilibrate, absența sprijinului emoțional și moral din partea familiei, instabilitatea mediului de trai, precum și dezorganizarea socială, care lasă copiii și adolescenții fără repere clare sau modele pozitive. Astfel de condiții creează un cadru favorabil dezvoltării unor comportamente predelincvente – acele manifestări care, deși poate nu încalcă încă legea, indică o predispoziție clară spre comiterea de infracțiuni.

În acest sens, importanța familiei devine esențială și nu poate fi neglijată. Familia reprezintă primul spațiu în care copilul învață ce înseamnă binele și răul, în care se construiesc valorile morale și în care se dezvoltă capacitatea de a se adapta la normele sociale. Când acest mediu este instabil, abuziv sau absent, copilul rămâne fără susținerea necesară pentru a face față presiunilor și tentațiilor exterioare, devenind vulnerabil în fața unor influențe negative. Fără ghidaj parental, limite clare și susținere emoțională, copiii pot ajunge cu ușurință să se identifice cu grupuri deviante, adoptând comportamente antisociale care, în timp, pot evolua spre delicvență și infracționalitate [7, p.24].

În acest context, familia apare ca elementcheie în vederea prevenirii comportamentului delincvent. Ea este prima formă de organizare socială cu care copilul intră în contact și de unde își extrage valorile, normele, regulile de conviețuire, dar și sentimentul de siguranță și încredere în sine. O familie stabilă, afectuoasă, responsabilă și atentă la nevoile emoționale și cognitive ale copilului va funcționa ca un scut împotriva devianței, formând un individ capabil să reziste în fața diferitelor tentații distructive și să gestioneze presiuni sociale de tot felul.

Pe de altă parte, atunci când familia este absentă – fizic sau emoțional –, copilul rămâne expus unor influențe externe, în special celor negative, pentru că nevoia de apartenență este una fundamentală. Lipsa unei structuri familiale sănătoase face ca anturajul să devină singura sursă de validare și model comportamental. Iar dacă acest anturaj este deviant, comportamentul copilului va reflecta exact acel model, în lipsa unor filtre morale bine conturate.

De aici reiese cât de importantă este construirea, sprijinirea și consolidarea rolului familiei în procesul educațional și socializator. O societate care nu investește în familie – ca this environment is unstable, abusive, or absent, the child lacks the necessary support to face external pressures and temptations, becoming vulnerable to negative influences. Without parental guidance, clear limits, and emotional support, children can easily identify with deviant groups, adopting antisocial behaviors that can evolve into delinquency and criminality over time [7, p.24].

In this context, the family appears as a key element in preventing delinquent behavior. It is the first social organization the child comes into contact with and from which they derive values, norms, rules of coexistence, as well as a sense of safety and self-confidence. A stable, loving, responsible family attentive to the child's emotional and cognitive needs functions as a shield against deviance, shaping an individual capable of resisting destructive temptations and managing social pressures.

On the other hand, when the family is absent—physically or emotionally—the child remains exposed to external influences, especially negative ones, because the need for belonging is fundamental. The absence of a healthy family structure makes the peer group the only source of validation and behavioral model. If this peer group is deviant, the child's behavior will reflect that model, lacking well-developed moral filters.

This highlights the importance of building, supporting, and strengthening the role of the family in the educational and socialization process. A society that does not invest in the family—as a formative, affective, and value-based space—will pay a high price later in the form of juvenile crime, marginalization, and failure to integrate future adults into civic life [1, p.65].

Thus, juvenile delinquent behavior is, in many cases, an indirect effect of family and social failure. Only by strengthening the family's role and supporting it in education and socialization can the necessary conditions be created to prevent behavioral deviations and form responsible, balanced, and socially integrated adults.

From all the above, it becomes clear that the family is the foundational pillar in preventing and combating juvenile delinquent behav-

spaţiu formativ, afectiv şi valoric –, va plăti costuri ridicate mai târziu, sub forma criminalităţii juvenile, a marginalizării şi a eşecului de a integra viitori adulţi în viaţa civică [1, p.65].

Aşadar, comportamentul delincvent al copilului este, în multe cazuri, un efect indirect al eşecului familial şi social. Doar prin consolidarea rolului familiei, prin sprijinirea ei în procesul de educaţie şi socializare, se pot crea condiţii necesare pentru prevenirea devierilor comportamentale şi pentru formarea unor adulţi responsabili, echilibraţi şi integraţi în societate.

În urma celor evidenţiate anterior, devine clar faptul că familia reprezintă pilonul de bază pentru prevenirea şi combaterea comportamentului delincvent al copilului, fiind mediul primar de formare a personalităţii, al interiorizării normelor sociale şi al dezvoltării emoţionale armonioase. Această instituţie fundamentală nu oferă doar protecţie fizică şi sprijin material, ci şi joacă un rol profund în conturarea conştiinţei morale şi sociale a copilului.

În sânul familiei, copilul deprinde primele noţiuni despre ce este bine şi ce este rău, învaţă să relaţioneze cu ceilalţi, să comunice, să respecte reguli şi să îşi gestioneze emoţiile. Tot în familie, el are nevoie de afecţiune, de susţinere şi de validare – elemente esenţiale pentru echilibrul psihologic şi formarea unei identităţi solide. Atunci când familia este prezentă, implicată şi stabilă, copilul are o busolă morală internă care îl ajută să navigheze în faţa tentaţiilor sociale şi a presiunilor negative din exterior.

Pe de altă parte, atunci când familia este disfuncţională – afectată de violenţă, abuz, neglijenţă, alcoolism, sărăcie extremă sau migraţie parentală –, copilul nu doar că nu primeşte sprijinul necesar, dar este adesea expus unor traume care îl destabilizează emoţional. În astfel de contexte, riscul de deviere comportamentală creşte semnificativ [12, p.351].

În acest sens, copiii care suferă de abandon emoţional sau fizic se află într-o situaţie vulnerabilă, în care nevoia de apartenenţă şi acceptare devine extrem de importantă. În lipsa unui sprijin familial stabil, aceştia pot căuta refugiu în grupuri sau medii care promovează valori contrare normelor sociale, cum ar fi nonconformismul, dispreţul faţă de autoritate sau chiar comportamente ilegale. În aceste contexte, riscul de deviere comportamentală creşte semnificativ [12, p.351].

ior, being the primary environment for personality formation, internalization of social norms, and harmonious emotional development. This fundamental institution provides not only physical protection and material support but also plays a profound role in shaping the child's moral and social conscience.

Within the family, the child learns the first notions of right and wrong, how to relate to others, communicate, respect rules, and manage emotions. The family is also where the child needs affection, support, and validation—essential elements for psychological balance and the formation of a solid identity. When the family is present, involved, and stable, the child has an internal moral compass that helps navigate social temptations and external negative pressures.

Conversely, when the family is dysfunctional—affected by violence, abuse, neglect, alcoholism, extreme poverty, or parental migration—the child not only lacks necessary support but is often exposed to traumas that destabilize them emotionally. In such contexts, the risk of behavioral deviation significantly increases [12, p.351].

Children suffering from emotional or physical abandonment find themselves in a vulnerable situation, where the need for belonging and acceptance becomes critical. Without stable family support, they may seek refuge in groups or environments that promote values contrary to social norms, such as nonconformity, disrespect for authority, or even illegal behaviors. In these cases, group influence can become decisive in identity formation, and the desire for acceptance may push them to adopt behaviors that would otherwise be rejected by most around them.

Therefore, the family has a dual function in preventing juvenile delinquency: one of formation and education, and another of protection and support. It can correct early deviant behaviors, provide the child with emotional resources to cope with life's difficulties, and intervene timely to redirect risky trajectories. Moreover, parents and the entire family play a crucial role in supervising the child, shaping attitudes, and transmitting healthy values such

texte, influenţa grupului poate deveni un factor decisiv pentru formarea identităţii lor, iar dorinţa de a fi acceptaţi îi poate determina să adopte comportamente care altfel ar fi respinse de majoritatea celor din jur.

Familia, prin urmare, are o funcţie dublă la prevenirea delincvenţei juvenile: una de formare şi educare, şi alta de protecţie şi sprijin. Ea poate corecta comportamentele deviante incipiente oferă copilului resursele emoţionale pentru a face faţă dificultăţilor vieţii, intervenind la timp pentru a redirecţiona traiectorii riscante. În plus, părinţii şi familia joacă un rol crucial în supravegherea copilului, modelarea atitudinilor şi transmiterea unor valori sănătoase, precum respectul, empatia, responsabilitatea şi disciplina.

În concluzie, nu poate exista o strategie eficientă de prevenire a comportamentului delincvent fără implicarea activă a familiei. Statul şi instituţiile specializate trebuie să sprijine familiile vulnerabile, să investească în educaţia parentală şi să consolideze reţeaua de suport comunitar, tocmai pentru a întări această celulă esenţială a societăţii [17, p.55]. Doar astfel se poate crea un mediu sigur, predictibil şi afectiv în care copilul să crească echilibrat, capabil să devină un adult integrat şi responsabil. Familia, în esenţa sa, nu este doar locul unde copilul este născut, ci şi spaţiul în care învaţă să trăiască în armonie cu sine şi cu ceilalţi.

Prin urmare, rolul familiei în prevenirea delincvenţei juvenile este unul fundamental şi de neînlocuit, întrucât reprezintă primul cadru social în care copilul îşi formează valorile, comportamentele şi identitatea personală. O familie echilibrată, afectuoasă şi responsabilă oferă nu doar protecţie fizică, ci şi sprijin emoţional, ghidaj moral şi modele de conduită sănătoase, contribuind astfel decisiv la dezvoltarea armonioasă a copilului. În contrast, lipsa implicării parentale, dezorganizarea familială sau absenţa unei relaţii afective autentice pot favoriza apariţia comportamentelor deviante, alimentând riscul ca minorul să fie atras de medii infracţionale sau de grupuri antisociale.

Prevenirea delincvenţei juvenile trebuie să înceapă în familie, iar sprijinirea acesteia din partea comunităţii şi a instituţiilor statului devine o prioritate socială. Educaţia parentală, intervenţia timpurie, serviciile de asistenţă

as respect, empathy, responsibility, and discipline.

In conclusion, there can be no effective strategy to prevent delinquent behavior without active family involvement. The state and specialized institutions must support vulnerable families, invest in parental education, and strengthen the community support network to reinforce this essential unit of society [17, p.55]. Only thus can a safe, predictable, and affective environment be created where the child can grow balanced and become an integrated and responsible adult. The family, in essence, is not just the place where the child is born but also the space where they learn to live in harmony with themselves and others.

Therefore, the family's role in preventing juvenile delinquency is fundamental and irreplaceable, as the family represents the first social framework in which the child forms values, behaviors, and personal identity. A balanced, affectionate, and responsible family offers not only physical protection but also emotional support, moral guidance, and healthy behavioral models, decisively contributing to the child's harmonious development. In contrast, lack of parental involvement, family disorganization, or absence of an authentic affective relationship can foster deviant behaviors, increasing the risk of the minor being drawn into criminal environments or antisocial groups.

Preventing juvenile delinquency must begin within the family, and supporting families through community and state institutions becomes a social priority. Parental education, early intervention, social assistance services, and child protection policies are essential tools and mechanisms in consolidating the family's role as a pillar of stability, formation, and prevention.

Thus, a society that invests in supporting and educating families directly contributes to reducing the risk of juvenile delinquency and forming a healthy, responsible, and well-integrated generation.

CONCLUSION

Preventing the institutionalization of

socială şi politicile de protecţie a copilului sunt instrumente şi/ sau mecanisme esenţiale în vederea consolidării rolului familiei ca pilon de stabilitate, formare şi prevenţie. Aşadar, o societate care investeşte în susţinerea şi educarea familiilor contribuie, în mod direct, la reducerea riscului de delincvenţă juvenilă şi la formarea unei generaţii sănătoase, responsabile şi bine integrate.

CONCLUZII

Prevenirea fenomenului de instituţionalizare a copiilor este o provocare majoră ce necesită o abordare multidimensională. Într-adevăr, prevenirea acestui fenomen ar trebui să se axeze pe identificarea şi intervenţia asupra cauzelor fundamentale care conduc la instituţionalizarea copiilor. Prin urmare, este esenţial să se adopte o serie de măsuri şi strategii care nu doar să sprijine copiii aflaţi în dificultate, dar şi să consolideze familia şi comunitatea, astfel încât să se creeze un mediu sănătos şi stabil pentru dezvoltarea copilului.

Printre măsurile propuse, restructurarea modelului actual de instituţionalizare este primordială, având în vedere că instituţiile de tip rezidenţial nu oferă întotdeauna cadrul optim pentru dezvoltarea armonioasă a copilului. Un model mai adaptat ar putea include integrarea copiilor într-un mediu familial sau comunitar, unde aceştia pot beneficia de o educaţie mai personalizată şi de sprijinul direct al celor din jur.

De asemenea, formarea şi dezvoltarea continuă a personalului care lucrează cu copiii aflaţi în dificultate este esenţială. Aceşti profesionişti trebuie să dispună de cunoştinţele şi abilităţile necesare pentru a răspunde nevoilor psihosociale şi educaţionale ale copiilor, asigurându-le nu doar supravieţuirea, dar şi dezvoltarea sănătoasă. Implicarea autorităţilor locale în crearea unor servicii alternative de îngrijire şi educaţie este de asemenea o soluţie viabilă. Prin dezvoltarea unor servicii comunitare, cum ar fi centrele de zi sau asistenţa familială, copiii pot rămâne în mediul lor familiar, având totodată acces la educaţie şi sprijin profesional şi evitând efectele negative ale instituţionalizării.

Schimbarea atitudinii şi mentalităţii societăţii faţă de copiii aflaţi în dificultate este un pas

children is a major challenge that requires a multidimensional approach. Indeed, the prevention of this phenomenon should focus on identifying and addressing the root causes that lead to the institutionalization of children. Therefore, it is essential to adopt a series of measures and strategies that not only support children in difficulty but also strengthen the family and community, thus creating a healthy and stable environment for the child's development.

Among the proposed measures, restructuring the current model of institutionalization is paramount, given that residential institutions do not always provide the optimal framework for the harmonious development of the child. A more adapted model could include integrating children into a family or community environment where they can benefit from more personalized education and direct support from those around them.

Moreover, the continuous training and professional development of staff working with children in difficulty is essential. These professionals must have the necessary knowledge and skills to meet the psychosocial and educational needs of children, ensuring not only their survival but also their healthy development. The involvement of local authorities in creating alternative care and education services is also a viable solution. Through the development of community services such as day centers or family assistance, children can remain in their familiar environment while having access to education and professional support, thus avoiding the negative effects of institutionalization.

Changing society's attitude and mentality towards children in difficulty is an important step in combating their stigmatization and marginalization. A society that understands and supports children in difficulty is better able to integrate them and ensure a balanced and respectful life. The implementation of social protection measures for the family is a necessity, as supporting the family can prevent risk situations that lead to the separation of children from their parents. Assistance programs for families, including psychological, fi-

important pentru combaterea stigmatizării şi marginalizării acestora. O societate care înţelege şi susţine copiii aflaţi în dificultate este mai capabilă să îi integreze şi să le asigure o viaţă echilibrată şi respectuoasă. Implementarea unor măsuri de protecţie socială a familiei este o necesitate, deoarece sprijinirea acesteia poate preveni situaţiile de risc care duc la separarea copiilor de părinţi. Programele de asistenţă pentru familii, care includ suport psihologic, financiar şi educativ, sunt esenţiale pentru menţinerea unui mediu stabil şi protejat.

În plus, dezvoltarea unei asistenţe medicale şi psihopedagogice adecvate pentru copiii aflaţi în dificultate va contribui semnificativ la prevenirea instituţionalizării acestora. Abordarea holistică a nevoilor lor de sănătate fizică şi emoţională va crea premisele unei dezvoltări echilibrate şi integrate.

Astfel, prevenirea instituţionalizării nu trebuie privită doar ca o problemă a protecţiei copilului, ci şi ca o oportunitate de a construi un sistem de sprijin complet pentru copii şi familii, în care fiecare individ să poată beneficia de resursele necesare pentru o viaţă mai bună. Prin urmare, la etapa actuală se impune intervenţia tuturor factorilor responsabili de îngrijirea şi educarea copiilor aflaţi în dificultate, în scopul perfecţionării cadrului legislativ, juridic şi de protecţie socială, reevaluării modului de organizare şi de funcţionare a sistemului instituţional, creării şi dezvoltării serviciilor de alternativă. Pornind de la multitudinea factorilor ce condiţionează instituţionalizarea, prevenirea acestui fenomen ar fi eficientă prin intervenţia activă asupra cauzelor instituţionalizării. Astfel, se propune:

– restructurarea modelului actual de instituţionalizare a copilului;

– elaborarea unor programe pentru formarea şi dezvoltarea profesională a personalului implicat în educarea, recuperarea şi integrarea copiilor aflaţi în dificultate;

– implicarea autorităţilor locale în crearea de servicii alternative de îngrijire, educaţie şi recuperare a copiilor aflaţi în dificultate;

– schimbarea atitudinii şi mentalităţii societăţii cu privire la copiii aflaţi în dificultate;

– implementarea unor măsuri de protecţie socială a familiei;

– dezvoltarea asistenţei medicale şi psihopedagogice a copiilor aflaţi în dificultate.

nancial, and educational support, are essential for maintaining a stable and protected environment for children.

Additionally, the development of adequate medical and psycho-pedagogical assistance for children in difficulty will significantly contribute to preventing their institutionalization. A holistic approach to their physical and emotional health needs will create the premises for balanced and integrated development.

Thus, the prevention of institutionalization should not be viewed solely as a child protection issue but also as an opportunity to build a comprehensive support system for children and families, where each individual can benefit from the necessary resources for a better life.

Therefore, at the current stage, it is imperative to involve all responsible actors in the care and education of children in difficulty, with the aim of improving the legislative, legal, and social protection framework, reassessing the organization and functioning of the institutional system, and creating and developing alternative services. Considering the multitude of factors that condition institutionalization, preventing this phenomenon would be effective through active intervention on the causes of institutionalization. Thus, it is proposed to:

– Restructure the current model of child institutionalization;

– Develop programs for the training and professional development of personnel involved in the education, rehabilitation, and integration of children in difficulty;

– Involve local authorities in creating alternative care, education, and rehabilitation services for children in difficulty;

– Change society's attitude and mentality towards children in difficulty;

– Implement social protection measures for families;

– Develop medical and psycho-pedagogical assistance for children in difficulty.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Beşliu N., Haraz S., Popovici M. ş.a. Copiii în conflict cu legea – neglijaţi sau uitaţi: studiu privind situaţia copiilor în conflict cu legea aflaţi sub vârsta răspunderii penale, Chişinău, 2011, 75 p.
2. Bolboceanu A. Suflete instituţionalizate. În: Didactica Pro..., revistă de teorie şi practică educaţională, numărul 2(24), Chişinău, 2004, pag. 53-54.
3. Bolboceanu A. Comunicare cu adultul şi dezvoltare cognitivă: aspecte etative, Chişinău, Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, 2002, 118 p.
4. Bucun N., Chiperi N. Influenţa social psihologică a mediului instituţionalizat asupra dezvoltării psihice a elevilor cu nevoi speciale, Univers Pedagogic, numărul 2, Chişinău 2011, pag. 45-52.
5. Cum putem preveni separarea copilului de părinţi, Ghid pentru profesionişti, disponibil pe: https://www.unicef.org/moldova/media/2901/file/Booklet%20Profesioni%C8%99ti%20.pdf (accesat la 08.07.2025).
6. Eţco C., Şişcanu D., Rusu L., Doroş A., Codreanu T. Suportul medico-social în prevenirea abandonului infantil la etapa perinatală, „Buletin de Perinatologie" nr. 3-4, 2004, Chişinău, p.132.
7. Foca L. Ghid de prevenire a delincvenţei juvenile, Chişinău, 2016, 39 p.
8. Galemba V. Rolul poliţiei în protecţia şi promovarea drepturilor copilului, Conferinţa „Contribuţia tinerilor cercetători la dezvoltarea administraţiei publice", Chişinău 2021, pag. 317-321.
9. Grunewald K. Curs de pregătire pentru specialiştii şi părinţii care au în grijă persoane cu dizabilităţi, Chişinău, Editura Pontos, 2002, 98 p.
10. Hotărârea Guvernului RM Nr. 347 din 01-06-2022 cu privire la aprobarea Programului naţional pentru protecţia copilului pe anii 2022-2026 şi a Planului de acţiuni pentru implementarea acestuia.
11. Macavei E. Familia şi Casa de copii. Bucureşti, Editura Litera, 2002, 258 p.
12. Malanciuc I. Rolul familiei în creşterea şi dezvoltarea armonioasă a copilului, Buletinul Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Ştiinţe Medicale Numărul 5(19), Chişinău 2008, pag. 350-353.
13. Neacşu I., Negovan V. Copiii şi mediile socioeducaţionale vulnerabile. Bucureşti, Editura Universitară, 2008, 62 p.
14. Popovici D. Orientări teoretice şi practice în educaţia integrală. Arad, Editura Universităţii „Aurel Vlaicu", 2007, 353 p.
15. Raport cu privire la copiii aflaţi în situaţie de risc şi copiii separaţi în anul 2023 realizat de Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale al RM, Chişinău 2024, disponibil pe: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2025/04/Raportul-statistic-anual-nr.-103-%E2%80%93-%D0%A1opii-aflati-in-situatie-de-risc-si-copii-separati-de-parinti-pentru-anul-2024.pdf (accesat la 08.07.2025).
16. Rotari O. Delincvenţa juvenilă: Probleme şi căi de soluţionare. Chişinău, 2010, 204 p.
17. Savca L. Rolul familiei în evoluţia la copil a comportamentului opozant, Psihologie, revista ştiinţifico-practică Numărul 1, Chişinău 2012, pag. 52-59.
18. Vulpeanu I. Abandonul maternal în unităţile medicale, Revista de cercetare şi intervenţie socială, Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi, vol. 5.2004, pag. 591-601.
19. Григорьева И.А., Келасев В.Н. Теория и практика социальной работы. - Санкт-Петербург: СПУ, 2004, 354 с.

CZU 347.453

DOI 10.5281/zenodo.17423613

REGIMUL OBLIGAȚIILOR IMPUSE ÎN RAPORTURILE DE LOCAȚIUNE ÎNTRU GARANTAREA DREPTURILOR LOCATARULUI ȘI FAMILIEI SALE

Oxana EȘANU [1]

Garantarea drepturilor subiecților angajați în raporturi de locațiune constituie o îndatorire a statului ce se realizează prin intermediul legislației civile. Respectiv, Codul civil al Republicii Moldova stabilește spectrul de obligații impuse locatorului ce se oglindesc în drepturile de care beneficiază locatarul, iar în multe din cazuri și membrii familiei acestuia. Cu toate acestea, dar și ținând seama de faptul că în 2019 s-a produs o modernizare la Codul civil, problemele pe acest segment rămân a fi multe și diverse în funcție de categoria subiecților vizați. Cercetările în materia garantării drepturilor contractuale a locatarului și familiei acestuia devin indispensabile în contextul armonizării legislației noastre la standardele Uniunii Europene, precum și la cerințele zilelor în care trăim.

Cuvinte-cheie: contract de locațiune, locatar, locator, familie, garanție, siguranță, chirie.

REGIME OF OBLIGATIONS IMPOSED IN RENTAL RELATIONS TO GUARANTEE THE RIGHTS OF THE TENANT AND HIS FAMILY

Oxana EȘANU [1]

Guaranteeing the rights of subjects employed in rental relationships constitutes a duty of the state that is carried out through civil legislation. Respectively, the Civil Code of the Republic of Moldova establishes the spectrum of obligations imposed on the lessor, which are reflected in the rights enjoyed by the lessee, and in many cases also by his family members. Nevertheless, and taking into account the fact that in 2019 there was a modernization of the Civil Code, the problems in this segment remain many and diverse depending on the category of the subjects concerned. Study in the matter of guaranteeing the contractual rights of the tenant and his family becomes indispensable in the context of harmonizing our legislation to the standards of the European Union, as well as to the requirements of the days in which we live.

Keywords: lease, tenant, landlord, family, guarantee, security, rent.

INTRODUCERE

În condiţiile dezvoltării societăţii, dar şi a relaţiilor civile, contractul de locaţiune a avut în totdeauna un loc aparte, mai ales cel ce are ca obiect un spaţiu locativ. Necesitatea de a închiria o locuinţă pentru sine sau familie există atât în statele înalt dezvoltate, cât şi în cele în curs de dezvoltare ori slab dezvoltate. În ţara noastră, lipsa posibilităţii de a procura o locuinţă face ca relaţiile de locaţiune să capete amploare, fiind beneficiar a acestora locatarul şi, de multe ori, întreaga sa familie. Am atins subiectul familiei vizate în raporturile de locaţiune, deoarece, în practică, adesea o familie închiriază un spaţiu

INTRODUCTION

In the conditions of the development of society and civil relations, the lease contract has always had a special place, especially those that are like a living space. The need to rent a home for oneself or one's family exists in highly developed countries, as well as in developing or underdeveloped ones. In our country, the lack of the possibility of purchasing a home makes the lease relationships gain momentum, the beneficiary of which is the tenant and often his entire family. We have touched on the subject of families covered in lease relationships, because in practice, a family often rents a living space based on a lease contract, when in fact

[1] Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, (ROR: https://ror.org/0475kvb92), e-mail: rector@usm.md; avocat, e-mail: e_oxana@yahoo.com; ORCID ID: 0000-0002-4304-2919

PhD Student, Moldova State University (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: rector@usm.md; lawyer, e-mail: e_oxana@yahoo.com; ORCID ID: 0000-0002-4304-2919

locativ în baza contractului de locaţiune, când de fapt legiuitorul a prevăzut pentru aceasta instituţia dreptului de abitaţie. Or, potrivit art. 65 alin. 2 al Codului civil, *titularul dreptului de abitaţie are dreptul să locuiască în locuinţa unei alte persoane împreună cu soţul şi copiii săi chiar dacă nu a fost căsătorit sau nu avea copii la data la care s-a constituit abitaţia, precum şi împreună cu părinţii ori cu alte persoane aflate în întreţinere.* Deci, observăm că subiecţii raportului de locaţiune preferă să se angajeze în raporturi contractuale de locaţiune, legând obiectul acesteia de spaţiul locativ închiriat (o casă, un apartament), fără a interesa câte persoane vor locui în acesta. Prin urmare, pentru că legiuitorul nu se poate opune voinţei părţilor în a alege categoria actului juridic, respectiv, raportului contractual în care să se angajeze cu ocazia locuirii în locuinţa altuia, drepturile locatarului în contractul de locaţiune ar trebui extins şi asupra membrilor familiei locatarului, ultimul doar fiind reprezentantul beneficiarului de locuinţă (familiei), în calitatea sa de parte contractantă, membrii familiei au calitatea de părţi la contract, două chestiuni diferite în materia stabilirii subiectului unui raport contractual de orice tip. De aceea, în articolul de faţă ne vom referi la drepturile şi obligaţiile părţilor în contractul de locaţiune cu referire şi la drepturile membrilor familiei care coabitează cu locatarul.

METODOLOGIE

Întru atingerea scopului prestabilit, în cadrul cercetării subiectului de faţă, au fost necesare şi pe larg utilizarea diferite metode de cercetare dintre care menţionăm pe cele mai relevante, cum ar fi: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducţiei, metoda istorică, metoda comparativă, metoda sistemică şi metoda empirică.

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Obligaţia de predare a bunului. Prima şi cea mai importantă obligaţie asumată şi necesară a fi executată de către locator este cea a predării bunului. Cu titlu de remarcă, am spune că mai corect ar fi - predarea lucrului, deoarece noţiunea de bun cuprinde şi drepturile patrimoniale ce au anumite particularităţi de predare (dreptul de autor asupra operei în baza

the legislator has provided for this institution of the right to housing. Or, according to art. 65 para. 2 of the Civil Code, the holder of the right to habitation has the right to live in the home of another person together with his spouse and children even if he was not married or had no children at the date on which the habitation was established, as well as together with his parents or other dependents. So, we note that the subjects of the tenancy relationship prefer to engage in contractual tenancy relationships linking the object of the rented residential space (a house, an apartment), regardless of how many people will live in it. Therefore, because the legislator cannot oppose the will of the parties in a choice of the category of the legal act, respectively, the contractual relationship in which to engage on the occasion of living in another's home, the rights of the tenant in the lease agreement should also be extended to the members of the tenant's families, the latter being the representative of the beneficiary of the home (family), as members of the family of the two contracts, the quality of the two family contracts. in the matter of establishing the subject of a contractual relationship of any type. Therefore, in this reference we will not refer to the rights and obligations of the parties to the lease agreement as well as the rights of family members who cohabit with the location.

METHODOLOGY

In order to achieve the predetermined goal, within the research of the present subject, it was necessary and widely used various research methods, of which we mention the most relevant, such as: the analysis method, the synthesis method, the deduction method, the historical method, the comparative method, the systemic method and the empirical method.

DISCUSSIONS AND RESULTS

The obligation to hand over the property. The first and most important obligation assumed and necessary to be executed by the lessor is that of handing over the property. As a remark, we would say more correctly - the handover of the thing, because the notion of property also includes patrimonial rights that have certain particularities of handover (copyright over the work based on the license agreement).

Therefore, the transfer of the property

contractului de licență).

Deci, predarea bunului în posesia și folosința temporară a locatarului face posibil începutul realizării scopului pentru care a fost încheiat contractul de locațiune, deși acest moment poate și să nu coincidă cu momentul încheierii lui. Respectiv, locațiunea există și în lipsa predării bunului, deoarece aceasta nu se constituie printr-un contract real.

După cum susține, în același sens, doctrina [4, p. 171], obligația de predare a bunului poate fi considerată esențială, de natura contractului de locațiune, fără de care nu se poate realiza scopul principal al contractului de locațiune. Deși, în aparență, realizarea obligației de predare a bunului nu ar trezi mari neclarități în materie de locațiune, totuși ar putea exista cazuri în care părțile să nu fi stabilit în conținutul contractului toate subtilitățile cu privire la predarea bunului[1] și anume: cine suportă cheltuielile de predare; care este momentul predării bunului prin intermediul oficiului poștal sau transportator; se transmite bunul cu tot cu accesorii sau nu; în ce va consta predarea bunului imobil în folosință, etc. Or, în ce ar consta predarea efectivă a bunului, modalitățile și mijloacele de realizarea a acesteia în raporturile de locațiune, legiuitorul nu ne spune nimic în compartimentul ce reglementează instituția contractului de locațiune. În schimb, legislația unor state (art. 1787 din Codul civil al României), deși destul de vag, prevede anumite reguli de predare a bunului, cum ar fi predarea împreună cu toate accesoriile.

În opinia mea, legiuitorul ar fi trebuit să includă în compartimentul contractului de locațiune o singură normă care să prevadă esența obligației locatorului de predare a bunului în care să menționeze în primul alineat că: *bunul urmează a fi transmis împreună cu toate accesoriile sale*, în starea corespunzătoare folosirii potrivit destinației lui, iar în alineatul următor, că în raporturile de locațiune, în materia predării bunului sunt aplicabile regulile

[1] Deci, în caz de litigiu, în lipsa condițiilor expres prevăzute de părți în contract, instanța ar avea nevoie de sprijinul prevederilor legale ce ar oferi soliții clare, așa cum ar fi cazul vânzării-cumpărării, unde sunt stabilite regulile de predare a bunului aplicabile în cazul în care părțile nu au stabilit regulile de predare pe care să le includă în textul contractului.

into the possession and temporary use of the lessee makes it possible to begin to achieve the purpose for which the lease agreement was concluded, although this moment may not coincide with the moment of its conclusion. Accordingly, the lease also exists in the absence of the transfer of the property, since this is not constituted by a real contract.

As the doctrine argues, in the same sense [4, p. 171], the obligation to transfer the property can be considered an essential obligation, of the nature of the lease agreement, without which the main purpose of the lease agreement cannot be achieved.

Although, apparently, the fulfillment of the obligation to transfer the property would not raise great ambiguities in terms of lease[1], there could still be cases in which the parties have not established in the content of the contract all the subtleties regarding the transfer of the property, namely: who bears the costs of the transfer; what is the moment of the transfer of the property through the post office or carrier; is the property transmitted with accessories or not; what will consist in the handover of the real estate for use, etc. However, what would consist in the actual handover of the property, the methods and means of achieving them in the lease relations, the legislator does not say anything in the section regulating the institution of the lease contract. On the other hand, the legislation of some states (art. 1787 of the Civil Code of Romania), although quite vague, provides for certain rules for the handover of the property, such as it being handed over together with all accessories.

In our opinion, the legislator should have included in the lease contract section a single rule that would provide for the essence of the lessor's obligation to hand over the property, in which it would mention in the first paragraph that: the property to be transferred together with all the accessories for sale, in a state suitable for use for its common purpose, and in the price ratio paragraph, in the following para-

[1] So, in the event of a dispute, in the absence of express conditions stipulated by the parties in the contract, the court would need the support of legal provisions that would give clear instructions, such as in the case of sale-purchase, where the rules for handing over the asset are established, applicable in the event that the parties have not established the rules for handing over to include in the text of the contract.

comune raporturilor de proprietate (art. 511, art.1109, art. 1115, art. 1169 din CC). De altfel, esenţa juridică a predării unui bun poate fi desprinsă din reglementările ce vizează predarea bunului în contractele de vânzare-cumpărare (prin analogie), iar în raport cu predarea bunului în locaţiune, diferenţa s-ar rezuma doar la destinaţia transmiterii bunului - în cazul locaţiunii, pentru exercitarea folosinţei, iar în cazul vânzării, pentru exercitarea dreptului de proprietate - predarea bunului urmând aceleaşi reguli. Or, după cum se mai afirmă în literatura română de specialitate [5, p. 349], deoarece locaţiunea mai este cunoscută şi ca *vânzarea folosinţei*, obligaţiile locatorului de a preda bunul şi al locatarului de a-l lua în primire, sunt, în principiu, asemănătoare celor ale vânzătorului, respectiv, cumpărătorului. În contextul dat, consider util a descrie conţinutul subiectului cu privire la obligaţia predării bunului în contactele de locaţiune, sub trei aspecte, şi anume:

Esenţa şi modalităţile predării bunului în folosinţă

Înainte de a trece la descrierea esenţialelor reguli cu privire la predarea bunului, urmează să reamintim că acesta trebuie să fie transmis locatarului în folosinţă temporară potrivit destinaţiei sale, în stare corespunzătoare, în locul şi momentul stabilit în contract. În ce ar consta predarea efectivă a bunului, modalităţile şi mijloacele de realizarea a acesteia în raporturile de locaţiune, legiuitorul nu ne spune nimic în compartimentul ce reglementează instituţia contractului de locaţiune. De aceea, după cum spuneam, esenţa juridică a predării unui bun poate fi desprinsă din reglementările ce vizează predarea bunului în contractele de vânzare-cumpărare, diferenţa între acestea s-ar rezuma doar la destinaţia transmiterii bunului – în cazul locaţiunii, pentru exercitarea folosinţei, iar în cazul vânzării, pentru exercitarea dreptului de proprietate; în rest, predarea bunului în sine are aceeaşi natură juridică pentru toate contractele translative de posesie (depozitul), de folosinţă (împrumut, comodat, concesiunea etc.) sau de proprietate (vânzare-cumpărare, donaţie, schimb) [7, p. 235].

Acestea fiind clarificate, ce înseamnă predarea bunului aflăm din conţinutul prevederilor

graph, to which: property relations (art. 511, art. 1109, art. 1115, art. 1169 of the Civil Code).

Moreover, the legal essence of the delivery of an asset can be derived from the regulations regarding the delivery of the asset in sales-purchase contracts (by analogy), and in relation to the delivery of the asset in leasing, the difference would be summarized only in the destination of the transmission of the asset - in the case of leasing, for the exercise of the use, and in the case of sale, for the exercise of the right of ownership - the delivery of the asset following the same rules. However, as is also stated in the Romanian specialized literature [5, p. 349], since leasing is also known as the sale of use, the obligations of the lessor to deliver the asset and of the lessee to take delivery of it are, in principle, similar to those of the seller and the buyer, respectively.

In this context, we consider it useful to describe the content of the subject regarding the obligation to hand over the property in lease contracts, under three aspects, namely:

The essence and methods of handing over the property for use

Before moving on to the description of the essential rules regarding the handover of the property, we will recall that it must be transmitted to the lessee for temporary use according to its destination, in proper condition, at the place and time established in the contract.

What would consist of the actual handover of the property, the methods and means of achieving it in lease relations, the legislator does not tell us anything in the section regulating the institution of the lease contract. Therefore, as I said, the legal essence of the delivery of a good can be derived from the regulations regarding the delivery of the good in sales and purchase contracts, the difference between them would be summarized only in the destination of the transmission of the good - in the case of lease, for the exercise of use, and in the case of sale, for the exercise of the right of ownership - otherwise, the delivery of the good itself has the same legal nature for all transfer contracts of possession (deposit), use (loan, credit, concession, etc.) or ownership (sale and purchase, donation, exchange) [7, p. 235].

Having clarified these, what is meant by the delivery of the good, we find out from the content of the general provisions of art. 511 of

cu caracter general ale art. 511 din Codul civil, potrivit cărora *predare a bunului înseamnă remiterea bunului către dobânditor, precum și către transportator sau oficiul poștal pentru a fi expediat, în cazul în care acesta este înstrăinat fără obligația de a fi transportat.* Modalitatea predării în folosinţă a bunului imobil este sugerată de prevederile art. 1115 alin. 1 lit. b) şi art. 1169 din CC), potrivit cărora predarea bunului imobil se face prin punerea acestuia la dispoziţia cumpărătorului (în cazul locaţiunii - a locatarului sau a unei alte persoane indicate de acesta). Punerea la dispoziţia locatarului a un bun imobil s-ar realiza prin transmiterea cheilor la apartament sau la orice alt spaţiu locativ închiriat, cheilor de la intrarea principală, şi celor de la toate căile de acces la bunul ce face obiectul contractului de locaţiune. În cazul bunurilor mobile, predarea trebuie să cuprindă şi transmiterea efectivă a accesoriilor de punere în funcţiune a bunului (în cazul mijloacelor tehnice), precum şi a actelor ce însoţesc bunul, instrucţiunile de exploatare şi întreţinere a lui etc.

Regulile executării obligației de predare

Obligaţia de predare a bunului nu poate fi executată de către locator decât în condiţiile prevăzute în contract sau regulile impuse de legea civilă reieşind din natura raporturilor de locaţiune. Prin urmare, la predarea bunului, locatorul trebuie să ţină cont de anumite reguli esenţiale care să referă la:

• *Predarea bunului în starea corespunzătoare folosirii lui.* Potrivit art. 1254 alin. 1 al Codului civil, locatorul este obligat să predea locatarului bunul în starea corespunzătoare, conform destinaţiei convenite prin contract. Pentru aceasta, locatorul anterior transmiterii bunului trebuie să efectueze toate reparaţiile necesare în acest sens. Or, în sarcina locatorului subzistă obligaţia de a preda spaţiul închiriat în starea în care să poată fi întrebuinţat, iar neexecutarea acestei obligaţii poate fi opusă locatorului de către locatar ca excepţie de neexecutare a contractului *(exceptio non adimpleti contractus)* [4, p. 172].

• *Predarea tuturor accesoriilor care fac bunul utilizabil* rezultă din natura destinaţiei acestuia. Potrivit art. 467 alin. 1 al Codului civil, bunul destinat în mod permanent

the Civil Code, according to which the delivery of the good means the remittal of the good to the acquirer, as well as to the carrier or the post office for shipment, in case it is alienated without the obligation to be transported.

The method of handing over the real estate for use is suggested by the provisions of art. 1115 paragraph 1 letter b) and art. 1169 of the Civil Code), according to which the handover of the real estate is made by making it available to the buyer (in the case of lease - to the lessee or another person indicated by him). Making a real estate available to the lessee would be achieved by sending the keys to the apartment or any other rented residential space, the keys to the main entrance, and those to all access routes to the property that is the subject of the lease agreement.

In the case of movable property, the handover must also include the effective transmission of the accessories for putting the property into operation (in the case of technical means), as well as the documents accompanying the property, its operation and maintenance instructions, etc.

Rules for the execution of the obligation to hand over

The obligation to hand over the property may only be executed by the lessor under the conditions provided for in the contract or the rules imposed by civil law arising from the nature of the lease relationship. Therefore, when handing over the property, the lessor must take into account certain essential rules that refer to:

• *Handing over the property in a condition suitable for its use.* According to art. 1254 paragraph 1 of the Civil Code, the lessor is obliged to hand over the property to the lessee in a condition suitable for its use. For this, the lessor, prior to the transfer of the property, must carry out all necessary repairs in this regard. However, the lessor also has the obligation to hand over the rented space in a condition in which it can be used, and the failure to execute this obligation may be opposed to the lessor by the lessee as an exception for non-execution of the contract (exceptio non adimpleti contractus) [4, p. 172].

• *The handover of all accessories that make the asset usable results from the nature of its destination.* According to art. 467 paragraph 1 of the Civil Code, the asset permanently in-

întrebuinţării economice unui alt bun (principal) şi legat de acesta prin destinaţie comună este un bun accesoriu atât timp cât satisface această întrebuinţare, iar în temeiul alin. 3, bunul accesoriu urmează situaţia juridică a bunului principal dacă părţile nu convin altfel.

• *Suportarea cheltuielilor de predare a bunului* sunt puse în sarcina locatorului, fapt dedus din art. 1109 al Codului civil, aplicat prin analogie. Ce e drept, în literatura română de specialitate, aproape în toate sursele [6, p. 97] se menţionează fără rezerve că cheltuielile de predare a bunului în folosinţa locatarului sunt suportate de către locatar.

Efectele neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligaţiei de predare a bunului către locatar

Ca şi în cazul tuturor contractelor, dar şi după regulile de funcţionare a instituţiilor dreptului obligaţional, este normal să existe anumite sancţiuni ale nerespectării condiţiilor contractului, chestiune valabilă şi pentru contractul de locaţiune. În acest sens, legiuitorul prevede la art. 1260 al Codului civil că *dacă locatorul nu predă la timp bunul închiriat sau refuză să-l predea, locatarul este în drept să ceară executarea acestei obligaţii şi repararea prejudiciului sau rezoluţiunea locaţiunii şi repararea prejudiciului cauzat astfel.*

Observăm că în cazul neexecutării obligaţiei de predare sau întârzierea executării acestei obligaţii oferă dreptul locatarului să aleagă două din opţiunile date de legiuitor, adică poate cere impunerea la executarea obligaţiei de predare sau rezoluţiunea contractului. Salut decizia legiuitorul de a prevedea expres aceste efecte, doar că ele sunt plasate haotic în textul normei, deoarece una din sancţiuni rezultă din neexecutarea obligaţiei de predare (refuzul locatorului de a preda bunul), iar cealaltă din executarea necorespunzătoare, adică la predarea bunului, dar cu întârziere. Or, atunci când locatorul execută obligaţia de predare, dar cu întârziere, în mod normal nu poate fi responsabilizat prin aceeaşi sancţiune, atâta timp cât efectele negative ale inacţiunii sale sunt diferite: în primul caz locatarul nu poate beneficia de folosinţa bunului, iar în al doilea va beneficia, cu toate că mai târziu. Din acest considerent am

tended for the economic use of another (main) asset and linked to it by common destination is an accessory asset as long as it satisfies this use, and under paragraph 3, the accessory asset follows the legal status of the main asset unless the parties agree otherwise.

The costs of handing over the property are borne by the lessor, a fact deduced from art. 1109 of the Civil Code, applied by analogy. It is true that in Romanian specialized literature, almost all sources mention without reservation that the costs of handing over the property for the use of the lessee are borne by the lessee [6, p. 97].

The effects of non-execution or improper execution of the obligation to hand over the property to the lessee

As in the case of all contracts, but also according to the rules of operation of the institutions of the law of obligations, it is normal for there to be certain sanctions for failure to comply with the terms of the contract, a matter valid for the lease contract as well. In this regard, the legislator provides in art. 1260 of the Civil Code that, if the lessor does not hand over the leased property on time or refuses to hand it over, the lessee is entitled to request the execution of this obligation and the repair of the damage or the termination of the lease and the repair of the damage caused in this way.

So, we note that in the case of non-execution of the obligation to hand over or delay in the execution of this obligation, the lessee is entitled to choose two of the options given by the legislator, that is, he can request the imposition of the execution of the obligation to hand over or the termination of the contract. Yes, we welcome the decision of the legislator to expressly provide for these effects, but they are chaotically thrown into the text of the norm, because one of the sanctions results from the non-execution of the obligation to hand over (the lessor's refusal to hand over the property), and the other results from improper execution, that is, handing over the property, but with a delay. However, when the lessor executes the obligation to hand over, but with a delay, normally he cannot be held liable by the same sanction, as long as the negative effects of his inaction are different: in the first case the lessee cannot benefit from the use of the property, and in the second case he will benefit, although later. For this reason, we would like to discuss

propune să discutăm despre efectele neexecutări şi cele ale executării necorespunzătoare în mod separat, dar şi despre sancţiuni diferite la cele două tipuri de neconformare a locatorului.

Neexecutarea obligaţiei de predare *(refuzul sau abţinerea de la transmiterea bunului)*, ar putea genera următoarele efecte, sancţiuni (drepturi ale locatarului), puse la dispoziţia locatarului, din care să aleagă aplicarea uneia principală, însoţită de alta complementară ce ar consta în repararea prejudiciului[2], şi anume:

– *Refuzul de a plăti chiria* până la momentul predării bunului;

– *Silirea locatorului la predarea bunul*, prin a recurge la forţa coercitivă a statului;

– *Rezoluţiunea contractului de locaţiune;*

În cazul executării necorespunzătoare (predării bunului cu întârziere):

– *Să pretindă reducerea chiriei,* proporţional cu durata pentru care a fost lipsit de folosinţa bunului;

– Rezoluţiunea contractului de locaţiune.

Obligaţia garantării lipsei şi înlăturării viciilor ce afectează folosinţa bunului

Scopul esenţial pentru care locatorul s-a angajat în raportul de locaţiune este de a exercita folosinţa liberă şi nestingherită asupra bunului, atât din punct de vedere fizic, cât şi juridic. Această obligaţie a locatorului există chiar şi în cazul în care nu l-a cunoscut la momentul încheierii contractului (art. 1254 alin. 5 CC).

Conţinutul obligaţiei de garantare a lipsei viciilor materiale şi juridice a bunului dat în locaţiune. Pentru a înţelege mai bine în ce constă obligaţia de garantare a lipsei viciilor materiale şi juridice ale bunului, urmează să arătăm în ce ar consta aceste vicii şi în ce măsură ar putea locatorul să le înlăture. De fapt, legiuitorul a avut grijă să stabilească expres prin conţinutul art. 1254 care ar fi standardul lipsei viciilor materiale şi juridice ale bunului dat în locaţiune.

Astfel, potrivit alin. 3, bunul este considerat lipsit de vicii materiale şi juridice dacă la momentul încheierii contractului de locaţiune locatarul nu a cunoscut despre ele sau nu a fost în mod rezonabil în imposibilitate să le cunoască.

[2] Prejudiciul suferit prin neexecutarea obligaţiei de predare a bunului în cadrul raportului de locaţiune s-ar referi la cheltuielile pe care locatarul urma să nu le suporte dacă avea bunul în posesie şi folosinţă (din această cauză a achitat pentru prestarea unui serviciu de transport comandat în pripă la un preţ neavantajos; a închiriat o cameră în hotel la un preţ dublu în comparaţie cu cel ce urma a fi plătit în condiţiile transmiterii la timp a spaţiului locativ închiriat etc.).

the effects of non-performance and improper performance separately, as well as different sanctions for the two types of non-compliance by the lessor.

Non-performance of the obligation to hand over (refusal or abstention from handing over the property) could generate the following effects, sanctions (rights of the lessee), made available to the lessee, from which he can choose to apply the main one accompanied by another complementary one that would consist of repairing the damage[2], namely:

– Refusal to pay the rent until the time of handing over the property;

– Forcing the lessor to hand over the property, by resorting to the coercive force of the state;

– Termination of the lease agreement;

In the case of improper performance (delayed handover of the property):

– To claim a reduction in the rent, proportional to the duration for which he was deprived of the use of the property;

– Termination of the lease agreement.

The obligation to guarantee the absence and removal of defects affecting the use of the property

The essential purpose for which the lessor has committed himself in the lease is to exercise free and unhindered use of the property, both physically and legally. This obligation of the lessor exists even if he was not aware of it at the time of concluding the contract (art. 1254 para. 5 CC).

The content of the obligation to guarantee the absence of material and legal defects of the leased property. In order to better understand what the obligation to guarantee the absence of material and legal defects of the property consists of, we are going to show what these defects would consist of and to what extent the lessor could remove them. In fact, the legislator took care to expressly establish through the content of art. 1254 what would be considered the lack of material and legal defects of the property leased if at the time of the conclusion of the lease agreement the lessee did not know about them or was not reasonably unable to know them.

Thus, according to para. 3, the property is

[2] The damage suffered by the failure to fulfill the obligation to hand over the property under the lease would refer to the expenses that the tenant would not have had to bear if he had the property in his possession and use, (for this reason he paid for the provision of a hastily ordered transport service at an unprofitable price; he rented a hotel room at a double price compared to the one that would have been paid under the conditions of the timely delivery of the rented housing space, etc.).

rat liber de orice viciu material când are caracteristicile convenite. De asemenea, bunul este liber de vicii materiale în cazul în care poate fi folosit conform destinaţiei stabilite în contract, dacă nu s-a convenit asupra unor anumite caracteristici, sau conform destinaţiei obişnuite a unor asemenea bunuri dacă nu s-a convenit asupra folosinţei. În acelaşi timp, alin. 4 al normei avute în discuţie se referă la standardul lipsei viciului material, fiind considerat îndeplinit atunci când nici un terţ nu poate valorifica drepturi asupra acestui bun în perioada pentru care a fost încheiat contractul.

Notă: *Viciile nesemnificative nu se iau în considerare la exercitarea folosinţei (art. 1255 alin. 1 fraza a III-a din Codul civil).*

Deci, obligaţiile locatorului ar consta în intervenţia sa imediată pentru înlăturarea oricărui viciu, iar în cazul în care nu-i reuşeşte, să repare prejudiciul cauzat prin deranjul din partea altui locatar. Or, potrivit art. 1259 alin. 1 CC, locatorul este obligat să repare prejudiciul care rezultă din perturbarea de către un terţ a folosirii bunului numai în cazul în care terţul este un locatar sau dacă locatorul i-a permis folosinţa bunului sau accesul la el.

Pe lângă obligaţia de garantare contra viciilor de natură materială sau juridică, locatorul mai are şi *obligaţia de a garanta locatarului lipsa tulburărilor din partea sa.* Prin urmare, pe timpul exercitării folosinţei bunului de către locatar, locatorul este obligat să se abţină de la orice acţiuni ce ar împiedica, diminua sau stânjeni folosinţa bunului. Aceasta ar consta în abţinerea de la a intra în imobilul dat în locaţiune, trecerea prin curtea casei, vizite şi verificări inopinate, ridicarea sau depozitarea unor lucruri, etc. Bineînţeles, există şi aici unele excepţii, şi anume cele impuse de garantarea unor drepturi ale locatorului pe timpul derulării raportului de locaţiune. Or, potrivit art. 1268 al Codului civil, locatorul are dreptul să verifice bunul închiriat, să efectueze lucrări asupra lui şi, în cazul imobilului, să-l prezinte eventualilor cumpărători sau locatari, fiind obligat să-şi exercite aceste drepturi în mod rezonabil.

Efectele neexecutării obligaţiei de garantare şi înlăturare a viciilor pe timpul asigurării folosinţei bunului

the standard of the absence of material and legal defects of the leased property.

Thus, according to para. 3, the property is considered free from any material defect when it has the agreed characteristics. Also, the property is free from material defects if it can be used according to the destination established in the contract, if no specific characteristics were agreed upon, or according to the usual destination of such goods if no use was agreed upon.

At the same time, para. 4 of the norm under discussion refers to the standard of lack of material defect, being considered fulfilled when no third party can capitalize on this property during the period for which the contract was concluded.

Note: Insignificant defects are not taken into account when exercising use (art. 1255 paragraph 1 sentence 3 of the Civil Code).

Therefore, the lessor's obligations would consist in his immediate intervention to remove any defect, and if he fails to do so, to repair the damage caused by the disturbance by another lessee. However, according to art. 1259 paragraph 1 CC, the lessor is obliged to repair the damage resulting from the disturbance by a third party of the use of the property only if the third party is a lessee or if the lessor has allowed the use of the property or access to it.

In addition to the obligation to guarantee against material or legal defects, the lessor also has the obligation to guarantee the tenant the absence of disturbances on his part. Therefore, during the exercise of the use of the property by the tenant, the lessor is obliged to refrain from any actions that would prevent, diminish or hinder the use of the property. This would consist of refraining from entering the leased property, passing through the yard of the house, unannounced visits and checks, lifting or storing things, etc. Of course, there are some exceptions here too, namely those imposed by the guarantee of certain rights of the lessor during the lease relationship. However, according to art. 1268 of the Civil Code, the lessor has the right to check the leased property, to carry out work on it and, in the case of real estate, to present it to potential buyers or tenants, being obliged to exercise these rights reasonably.

The effects of non-execution of the obligation to guarantee and remove defects during the period of ensuring the use of the property

În mod evident, imposibilitatea sau evitarea înlăturării viciilor ce stau în calea folosirii corespunzătoare şi nederanjate a bunului pe durata raportului de locaţiune generează anumite efecte juridice sub forma unor drepturi, pretenţii ale locatarului ce s-ar referi la următoarele:

În cazul neînlăturării viciului:

• *Reducerea chiriei din cauza viciului bunului închiriat*. Dacă bunul este afectat de un viciu, locatarul este eliberat de plata unei părţi din chirie proporţional diminuării folosinţei bunului. Dreptul de a plăti o chirie redusă încetează când viciul este remediat (art. 1255 CC).

• O atenţie specială în vederea garantării drepturilor locatarului în caz de vicii este acordată de către legiuitor cazurilor închirierii unei locuinţe, menţionând că: în cazul închirierii unei locuinţe, convenţiile prin care se derogă de la alin. 1 art. 1255 al CC, în defavoarea locatarului sunt nule.

• *Repararea prejudiciului cauzat de viciile bunului închiriat.* Dacă un viciu care diminuează folosinţa bunului există în momentul încheierii contractului sau apare ulterior dintr-o cauză pentru care este răspunzător locatorul sau dacă acesta este în întârziere în privinţa obligaţiei sale de a remedia bunul, locatarul poate cere, pe lângă pretenţiile sale la o chirie redusă, despăgubiri pentru prejudiciul cauzat (a se vedea art. 1255, art. 1267 CC).

Excepţie: Dacă, la momentul încheierii contractului de locaţiune, ştia sau trebuia, în mod rezonabil, să ştie despre viciul bunului şi nu a formulat pretenţii în legătură cu acest fapt, locatarul nu va beneficia de drepturile prevăzute la art.1255 şi 1256 CC.

În cazul întârzierii înlăturării viciului:

• *Remedierea viciului de către locatar.* În cazul întârzierii locatorului, locatarul poate remedia el însuşi viciul, cerând restituirea cheltuielilor utile (art. 1256 alin. 1 CC).

• *Repararea prejudiciului rezultat din întârziere*.

Obligaţia menţinerii bunului în starea corespunzătoare întrebuinţării conform destinaţiei

Locatorul, pe lângă obligaţia de a preda bunul locatarului într-o stare corespunzătoa-

Obviously, the impossibility or avoidance of removing defects that stand in the way of the proper and undisturbed use of the property during the lease period generates certain legal effects in the form of rights, claims of the lessee that would refer to the following:

In case of failure to remove the defect:

• Reduction of the rent due to the defect of the leased property. If the property is affected by a defect, the tenant is released from paying a part of the rent proportional to the decrease in the use of the property. The right to pay a reduced rent ceases when the defect is remedied (art. 1255 CC).

• Special attention in guaranteeing the rights of the tenant in case of defects is given by the legislator to cases of renting a dwelling, mentioning that: in the case of renting a dwelling, the agreements derogating from paragraph 1 of art. 1255 of the CC, to the detriment of the tenant, are null and void.

• Repair of the damage caused by the defects of the leased property. If a defect that reduces the use of the property exists at the time of conclusion of the contract or arises subsequently due to a cause for which the lessor is liable or if the lessor is in delay with regard to his obligation to remedy the property, the lessee may, in addition to his claims for a reduced rent, claim compensation for the damage caused (see art. 1255, art. 1267 CC).

Exception: If, at the time of conclusion of the lease agreement, he knew or should reasonably have known about the defect in the property and did not make claims in connection with this fact, the lessee will not benefit from the rights provided for in art. 1255 and 1256 CC.

In the event of delay in removing the defect:

• Remedy of the defect by the lessee. In the event of delay by the lessor, the lessee may remedy the defect himself, claiming reimbursement of the useful expenses (art. 1256 para. 1 CC).

• Repair of damage resulting from the delay.

Obligation to maintain the property in a condition suitable for use according to its intended purpose

The lessor, in addition to the obligation to hand over the property to the lessee in a condition suitable for its intended purpose, also

re destinaţiei sale, are obligaţia de a menţine această stare pe toată durata executării contractului (art. 1254 alin. 1 CC). Aici ne referim, în concret, la starea funcţională, conformă destinaţiei bunului, a integrităţii sale fizice potrivit parametrilor şi standardelor de utilizare, nu şi la starea lui estetică, cosmetică ce urmează a fi întreţinută de către locatar şi care constă în reparaţii curente.

Astfel, în temeiul art. 1274 al Codului civil, locatorul este obligat să efectueze reparaţia capitală a bunului închiriat dacă legea sau contractul nu prevede altfel, iar potrivit art. 1274 alin. 4 CC, reparaţia capitală presupune toate intervenţiile necesare pentru îndeplinirea obligaţiei locatorului de menţinere a stării corespunzătoare a bunului, cu excepţia reparaţiilor curente. Reparaţiile capitale, sau cum mai sunt numite în literatura de specialitate, reparaţiile majore, presupun intervenţii la structura bunului în vederea menţinerii rezistenţei lui (reparaţia acoperişului; în cazul defectării telefonului, defectării motorului sau cutiei de viteză a unui automobil dat în locaţiune etc.), fără de care bunul ar deveni inapt pentru folosire în cadrul locaţiunii.

În concret, după cum se exprimă legiuitorul prin conţinutul art. 1274 alin. 5 al Codului civil, în orice caz, locatorul va fi trebui să efectueze reparaţiile necesare pentru a înlătura prejudiciul adus bunului închiriat de un eveniment în afara controlului locatarului sau al persoanelor cărora le-a permis folosinţa bunului sau accesul la el. În rest, reparaţiile curente, de mică valoare (schimbarea unei prize, reparaţii cosmetice, de amenajare etc.) nu intră în obligaţia locatorului, dar de fapt nici a locatarului (dacă nu va dori, nu va efectua reparaţiile mici, respectiv nu va folosi bunul sau îl va folosi în starea funcţională în care se află), acesta nu poate fi impus în a le efectueze, decât atunci când va întoarce bunul locatorului.

De asemenea, în sarcina locatorului nu intră reparaţiile de înlăturare a uzurii bunului. Or, art. 1274 alin. 6 din Codul civil prevede excepţia de la obligaţia efectuării reparaţiilor de către locator, menţionând că locatorul nu este obligat să efectueze reparaţiile necesare doar pentru a înlătura efectele uzurii normale a bunului. De cealaltă parte, nici locatarul nu

has the obligation to maintain this condition throughout the duration of the contract (art. 1254 paragraph 1 CC). Here we refer, specifically, to the functional condition, in accordance with the intended purpose of the property, its physical integrity according to the parameters and standards of use, not to its aesthetic, cosmetic condition that is to be maintained by the lessee and which consists of current repairs.

Thus, under art. 1274 of the Civil Code, the lessor is obliged to carry out major repairs of the leased property unless the law or the contract provides otherwise, and according to art. 1274 paragraph 4 CC, major repairs involve all the interventions necessary to fulfill the lessor's obligation to maintain the property in a condition suitable for its intended purpose, with the exception of current repairs.

So, capital repairs, or as they are also called in the specialized literature, major repairs, involve interventions in the structure of the asset in order to maintain its resistance (repair of the roof, failure of a telephone, failure of the engine or gearbox of a leased car, etc.), without which the asset would become unfit for use within the lease.

Specifically, as expressed by the legislator through the content of art. 1274 paragraph 5 of the Civil Code, in any case, the lessor will be required to carry out the necessary repairs to remove the damage caused to the leased property by an event beyond the control of the lessee or the persons to whom he has allowed the use of the property or access to it.

Otherwise, current, small-value repairs (changing a socket, cosmetic repairs, renovations, etc.) are not the obligation of the lessor, but in fact neither of the lessee (if he does not want to carry out the small repairs, respectively will not use the property or will use it in the functional state in which it is), he cannot be forced to carry them out, except when he returns the property to the lessor.

Also, the lessor is not responsible for repairs to remove wear and tear on the property. Or, art. 1274 paragraph 6 of the Civil Code, provides for the exception to the obligation to carry out repairs by the lessor, stating that the lessor is not obliged to carry out the necessary repairs only to remove the effects of normal wear and tear of the property. On the other hand, the lessee is not liable for normal wear and tear of the leased property if it has been

poartă răspundere pentru uzura normală a bunului închiriat dacă acesta a fost folosit potrivit destinaţiei şi în conformitate cu clauzele contractului. Uzura normală presupune semnele obişnuite şi inevitabile ale unei folosinţe prudente însoţite de întreţinere corespunzătoare (art. 1265 CC). Mai urmează aici să amintim că lucrările de remediere a bunului distrus prin fapta locatarului nu pot fi puse în sarcina locatorului, ci vor fi realizate de către locatar pe cont propriu, deoarece această situaţie intră în sfera răspunderii civile delictuale [4, p. 173].

Ordinea şi regulile executării obligaţiei de realizare a reparaţiilor capitale

În frecvente cazuri, litigiile apar între locator şi locatar, legate de efectuarea reparaţiilor capitale, din cauza faptului că legea civilă nu reglementează expres ordinea şi regulile de înştiinţare despre necesitatea efectuării acestora, aşa cum o face, spre exemplu legislaţia altor state[3], dar şi de faptul că nici părţile nu au prevăzut aceasta în contract. Legislaţia noastră sugerează obligaţia locatarului de a înştiinţa pe locatar despre necesitatea efectuării reparaţiilor, prin textul art. 1275 alin. 1 CC, potrivit căruia *locatarul este obligat să informeze locatorul despre* ***deteriorarea bunului închiriat sau existenţa vreunui pericol***, despre orice drept sau pretenţie a unui terţ, dacă aceste circumstanţe necesită intervenţia sau apărarea din partea locatorului. În privinţa termenului de informare a locatorului, legiuitorul stabileşte prin conţinutul alin. 2 al aceleiaşi norme, un termen rezonabil. Despre ordinea efectuării acestor reparaţii, legea nu ne oferă detalii, decât doar menţionând la art. 1274 alin. 2 CC, *că reparaţia capitală se efectuează în termenul stabilit în contract sau când reiese dintr-o necesitate stringentă.*

Însă ar fi necesar să se cunoască, cu excepţia cazului când părţile au prevăzut expres în contract, ordinea intervenţiei locatorului pentru efectuarea reparaţiilor, şi anume: care este termenul efectuării reparaţiilor; în ce perioadă a zilei sau săptămânii locatorul poate

[3] Potrivit art. 1801 din Codul civil al României, locatarul este obligat, sub sancţiunea plăţii de daune-interese şi a suportării oricăror alte cheltuieli, să îi notifice de îndată locatorului necesitatea efectuării reparaţiilor care sunt în sarcina acestuia din urmă.

used for its intended purpose and in accordance with the terms of the contract. Normal wear and tear implies the usual and inevitable signs of prudent use accompanied by appropriate maintenance (art. 1265 CC).

It should also be noted here that the work to repair the property destroyed by the lessor's actions cannot be placed on the lessor, but will be carried out by the lessee on his own account, since this situation falls within the scope of tortious civil liability [4, p. 173].

The order and rules of execution of the obligation to carry out capital repairs

In frequent cases, disputes arise between the lessor and the lessee, related to the performance of capital repairs, due to the fact that the civil law does not expressly regulate the order and rules of notification about the need to carry them out, as does, for example, the legislation of other states[3], but also due to the fact that neither the parties have provided for this in the contract.

What is true, our legislation suggests the obligation of the lessee to notify the lessee about the need to carry out repairs, through the text of art. 1275 paragraph. 1 CC, according to which the lessee is obliged to inform the lessor about the damage to the leased property or the existence of any danger, about any right or claim of a third party, if these circumstances require the intervention or defense of the lessor. Regarding the term of notification of the lessor, the legislator establishes, through the content of paragraph 2 of the same norm, a reasonable term.

The law does not provide us with details about the order in which these repairs are carried out, except for mentioning in Art. 1274, paragraph 2 of the Civil Code that major repairs are carried out within the term established in the contract or when it arises from a pressing necessity.

However, it would be necessary to know, unless the parties have expressly provided in the contract, the order of the landlord's intervention to carry out the repairs, namely: what is the deadline for carrying out the repairs; at what time of the day or week the landlord can carry out the repairs; can the tenant request a

[3] According to art. 1801 of the Romanian Civil Code, the tenant is obliged, under penalty of paying damages and bearing any other expenses, to immediately notify the landlord of the need to carry out repairs that are the responsibility of the latter.

te efectua reparaţii; poate cere locatarul o reducere a chiriei pentru deranjarea folosinţei bunului cu ocazia reparării lui etc În legislaţia altor state găsim prevederi ce ar veni în apărarea interesului locatarului pe timpul executării de către locator a obligaţiei de efectuare a reparaţiilor capitale. Anume, potrivit art. 1803 al Codului civil român, locatarul va suporta restrângerea necesară a locaţiunii cauzată de aceste reparaţii. Dacă reparaţiile durează mai mult de 10 zile, preţul locaţiunii va fi scăzut proporţional cu timpul şi cu partea bunului de care locatarul a fost lipsit.

Soluţia în cazul neexecutării de către locator a obligaţiei de menţinere a bunului în starea corespunzătoare destinaţiei sale

Unica soluţie pe care o poate oferi legiuitorul la cazul în care locatorul nu efectuează reparaţiile capitale, este cea prin care locatarul să fie în drept a le realiza singur. Or, potrivit art. 1274 alin. 3 CC, nerespectarea de către locator a obligaţiei de reparare capitală a bunului acordă locatarului dreptul să o efectueze şi să treacă cheltuielile de reparaţie capitală în contul chiriei.

Şi în acest caz nu e prevăzut expres temeiul recurgerii locatarului la reparaţii capitale, întrebându-ne dacă poate interveni după termenul acordat locatorului sau dacă acesta nu le realizează corespunzător. Cert este faptul, că locatarul ar putea începe reparaţiile şi fără înştiinţarea locatorului în cazul în care acesta nu este de găsit; va acţiona astfel în temeiul normelor cu privire la regulile gestiunii de afaceri (art. 1966 CC), fiind înştiinţat şi după începerea reparaţiilor. Spre exemplu, legiuitorul român prevede această posibilitate expres prin textul de la art. 1788 alin. 4 al Codului civil, potrivit căruia, în caz de urgenţă, locatarul îl poate înştiinţa pe locator şi după începerea reparaţiilor, dobânzile la sumele avansate neputând curge decât de la data înştiinţării.

De asemenea, drept sancţiune pentru locator şi răsplată pentru locatar, legiuitorul român stabileşte şi posibilitatea locatarului de a încasa dobânzi la sumele cheltuite de acesta cu ocazia efectuării reparaţiilor capitate ce erau în sarcina locatorului şi care rămân a fi proprietatea lui. Un alt efect al nerespectării obligaţiei de

reduction in the rent for disturbing the use of the property during its repair, etc.

And again, in the legislation of other states we find provisions that would come to defend the tenant's interest during the execution by the landlord of the obligation to carry out major repairs. Namely, according to art. 1803 of the Romanian Civil Code, the tenant will bear the necessary restriction of the lease caused by these repairs. If, however, the repairs last more than 10 days, the lease price will be reduced proportionally to the time and the part of the property that the tenant was deprived of.

The solution in the event of the lessor's failure to perform the obligation to maintain the property in a condition appropriate to its intended purpose

The only solution that the legislator can offer in the event that the lessor does not perform the capital repairs is that by which the lessee is entitled to perform them himself. However, according to art. 1274 paragraph 3 of the Civil Code, the lessor's failure to comply with the obligation to perform capital repairs of the property grants the lessee the right to perform it and to pass the capital repair expenses on to the rent.

And in this case, the grounds for the lessee's recourse to capital repairs are not expressly provided, asking us whether he can intervene after the deadline granted to the lessor or if he does not perform them properly. It is certain that the lessee could start the repairs without notifying the lessor if he cannot be found, thus acting under the rules on business management rules (art. 1966 of the Civil Code), being notified even after the repairs have begun. For example, the Romanian legislator expressly provides for this possibility through the text of art. 1788 paragraph 4 of the Civil Code, according to which, in case of emergency, the tenant may notify the landlord even after the repairs have begun, with interest on the amounts advanced only running from the date of notification.

Also, as a sanction for the landlord and a reward for the tenant, the Romanian legislator also establishes the possibility for the tenant to collect interest on the amounts spent by him on the occasion of carrying out capital repairs that were the responsibility of the landlord and which remain his property.

efectuare a reparaţiilor capitale de către locator ar fi cel al rezoluţiunii contractului pe temeiul neexecutării obligaţiilor.

CONCLUZII

Drepturile locatarului de care beneficiază împreună cu familia sa atunci când şi membrii ei sunt părţi a contractului de locaţiune, constituie o temă aparte de discuţie pentru doctrina civilă, având în vedere că că urmează a se distinge între acesta şi dreptul de abitaţie în calitate de drept real limitat. Cu toate acestea, drepturile membrilor familiei locatarului trebuie abordate de pe aceiaşi poziţie, indiferent dacă unii membri ai familiei, în calitate de părţi la contract, sunt minori sau persoane aflate la întreţinerea locatarului.

Another effect of the landlord's failure to comply with the obligation to carry out capital repairs would be the termination of the contract on the grounds of non-performance of the obligations.

CONCLUSIONS

The rights of the tenant who benefits together with his family when its members are also parties to the lease agreement, constitute a separate topic of discussion for civil doctrine, given that it is to be distinguished from the right of habitation as a limited real right. However, the rights of the tenant's family members must be approached from the same position, regardless of whether some family members, as parties to the contract, are minors or persons dependent on the tenant.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-xv din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
3. Codul civil al României, aprobat prin Legea 71/2011, Republicată. În: Monitorul Oficial al României, 15.07.2011, nr. 505, art. 916 alin. 1.
4. Moţiu F. Contracte speciale. Curs universitar. Ed. Universul juridic, Bucureşti, 2020.
5. Stănciulescu L. Dreptul contractelor civile. Doctrină şi jurisprudenţă. Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017.
6. Popa Ioan. Contracte civile. De la teorie la practică. Universul juridic, Bucureşti, 2020.
7. Mihai L., Popescu R. Tratat de drept civil. Contracte speciale. Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2020.

Anale Ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova
Scientific Annals of the Academy "Stefan cel Mare" of MIA of the Republic of Moldova

CZU 343.1:342.7

DOI 10.5281/zenodo.17423673

DIALOGUL INTERPROFESIONAL – INSTRUMENT DE PREVENȚIE PENTRU REDUCEREA CAUZELOR DE RĂSPUNDERE DISCIPLINARĂ A JUDECĂTORILOR

Natalia GAVRILENCO [1]

Articolul subliniază importanța unui dialog interprofesional eficient între judecători, procurori și avocați, considerându-l un instrument esențial pentru reducerea procedurilor disciplinare. Autoarea a analizat activitatea Colegiului Disciplinar și acțiunile întreprinse pentru promovarea unui astfel de dialog, evidențiind implicarea directă în conferințe și ateliere de lucru ca pași importanți pentru consolidarea relațiilor între profesioniștii din domeniul juridic. Participarea activă a autoarei subliniază necesitatea unei comunicări continue, care să prevină conflictele, să asigure clarificarea responsabilităților fiecărei profesii și să contribuie la un sistem judiciar mai eficient și transparent.

Analiza activității Colegiului Disciplinar subliniază necesitatea promovării unor comunicări eficiente între profesioniștii din domeniul juridic și relevă impactul pozitiv al participării directe la evenimente profesionale. De asemenea, se recomandă revizuirea unor reglementări, precum Hotărârea CSM nr. 351/14, pentru a facilita colaborarea și a spori transparența proceselor administrative, contribuind astfel la îmbunătățirea comunicării între judecători, procurori și avocați. În final, se concluzionează că un dialog interprofesional continuu, susținut de inițiative strategice, nu doar că previne conflictele, dar și întărește încrederea publicului în integritatea și eficiența sistemului judiciar, creând astfel un cadru juridic mai echitabil și mai funcțional.

Cuvinte- cheie: dialog interprofesional, deontologie, colaborare între profesii, răspundere disciplinară.

INTERPROFESSIONAL DIALOGUE – A PREVENTIVE TOOL FOR REDUCING THE CAUSES OF DISCIPLINARY LIABILITY OF JUDGES

Natalia GAVRILENCO [1]

The article emphasizes the importance of effective interprofessional dialogue between judges, prosecutors, and lawyers, considering it an essential tool in reducing disciplinary procedures. The author analyzed the activity of the Disciplinary Board and the actions taken to promote such dialogue, highlighting direct involvement in conferences and workshops as important steps in strengthening relationships among legal professionals. The author's active participation underscores the need for continuous communication to prevent conflicts, clarify the responsibilities of each profession, and contribute to a more efficient and transparent judicial system.

The analysis of the Disciplinary Board's activity emphasizes the need to promote effective communication between legal professionals and highlights the positive impact of direct involvement in professional events. Furthermore, it recommends revising certain regulations, such as CSM Decision No. 351/14, to facilitate collaboration and enhance the transparency of administrative processes, thereby improving communication between judges, prosecutors, and lawyers. In conclusion, it is stated that continuous interprofessional dialogue, supported by strategic initiatives, not only prevents conflicts but also strengthens public trust in the integrity and efficiency of the judicial system, thus creating a more equitable and functional legal framework.

Keywords: interprofessional dialogue, deontology, collaboration between professions, disciplinary responsibility.

[1] Doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova, (ROR: https://ror.org/0475kvb92), e-mail: rector@usm.md; e-mail: natalita.gavrilenco@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3820-8021
PhD Student, Doctoral School of Legal Sciences, Moldova State University (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: rector@usm.md; e-mail: natalita.gavrilenco@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3820-8021

INTRODUCERE

Răspunderea disciplinară a judecătorilor este un instrument fundamental în arhitectura unui sistem judiciar echilibrat, în care independența magistratului coexistă cu obligația acestuia de a respecta cele mai înalte standarde etice și profesionale. În contextul Republicii Moldova, acest mecanism de control capătă o importanță sporită pe fondul transformărilor legislative și instituționale orientate spre consolidarea statului de drept și a încrederii publice în actul de justiție.

Articolul de față propune o analiză aplicată a modului în care s-a exercitat răspunderea disciplinară a judecătorilor în anul 2023, prin examinarea sesizărilor depuse la Colegiul disciplinar, a categoriilor de abateri reținute și a deciziilor adoptate. Studiul scoate în evidență tipologia comportamentelor sancționate, gradul de responsabilitate al judecătorilor, precum și relația dintre aceste sancțiuni și contextul profesional în care apar.

Un element central al lucrării îl reprezintă abordarea dialogului interprofesional ca posibilă soluție de diminuare a conflictelor între actorii sistemului de justiție – judecători, procurori, avocați – care, de cele mai multe ori, escaladează până la sesizări disciplinare. Pe baza analizei hotărârilor publicate și a interacțiunilor constatate între profesioniștii dreptului, se conturează ideea că o cultură instituțională a comunicării și a cooperării ar putea preveni nu doar abaterile, ci și percepțiile eronate cu privire la acestea.

Prin urmare, articolul urmărește să răspundă la următoarele întrebări: *ce tipuri de abateri disciplinare sunt cele mai frecvente în practica recentă? În ce măsură poate un cadru solid de dialog interprofesional să contribuie la prevenirea procedurilor disciplinare*?

METODOLOGIE

Metodele de cercetare utilizate în acest studiu se bazează pe o abordare mixtă, care combină cercetarea calitativă și cantitativă pentru a oferi o înțelegere completă a fenomenului studiat. Cercetarea include analiza documentară a reglementărilor și procedurilor disciplinare din sistemul judiciar, precum și analiza datelor statistice privind plângerile

INTRODUCTION

The disciplinary liability of judges is a fundamental instrument in the architecture of a balanced judicial system, where judicial independence coexists with the obligation to uphold the highest ethical and professional standards. In the context of the Republic of Moldova, this control mechanism gains increased importance amid legislative and institutional reforms aimed at strengthening the rule of law and public trust in the justice system.

This article offers an applied analysis of how judicial disciplinary liability was exercised in 2023 by examining the complaints submitted to the Disciplinary Board, the categories of misconduct identified, and the decisions rendered. The study highlights the types of behavior that were sanctioned, the degree of accountability demonstrated by judges, and the relationship between these sanctions and the professional context in which they arose.

A central element of the paper is the exploration of interprofessional dialogue as a potential solution to reduce conflicts among actors within the justice system–judges, prosecutors, lawyers–which often escalate into disciplinary complaints. Based on an analysis of published decisions and observed interactions among legal professionals, the idea emerges that an institutional culture of communication and cooperation could prevent not only misconduct but also misperceptions surrounding such behavior.

Therefore, the article seeks to answer the following questions: What types of disciplinary offenses are most frequent in recent practice? To what extent can a strong framework for interprofessional dialogue contribute to the prevention of disciplinary proceedings?

METHODOLOGY

The methods used in this study are based on a mixed approach that combines both qualitative and quantitative research to provide a comprehensive understanding of the phenomenon under investigation. The research includes a document analysis of disciplinary regulations and procedures within the judicial system, as well as an analysis of statistical data on complaints submitted to the Judicial Inspection and

depuse la Inspecţia Judiciară şi cazurile disciplinare examinate de Colegiul Disciplinar. În plus, s-a utilizat analiza raporturilor oficiale ale Consiliului Superior al Magistraturii pentru a explora cadrul normativ şi instituţional în care se desfăşoară procesele disciplinare.

În cadrul cercetării, un aspect esenţial l-a constituit dialogul interprofesional, care a fost realizat prin interacţiuni şi schimburi de perspective între profesionişti din diverse domenii ale sistemului judiciar. Acest dialog a inclus judecători, avocaţi, reprezentanţi ai organelor de autoadministrare.

În acest articol s-au utilizat următoarele abrevieri:

- CSM - Consiliul Superior al Magistraturii
- CD - Colegiul disciplinar
- CSP - Consiliul Superior al Procurorilor
- UAM - Uniunea Avocaţilor din Moldova
- ABA ROLI - Iniţiativa pentru Supremaţia Legii a Asociaţiei Barourilor Americane

DISCUŢII ŞI REZULTATE

Rezultatele cercetării din acest articol subliniază importanţa unui dialog interprofesional eficient între judecători, procurori şi avocaţi pentru prevenirea conflictelor şi reducerea cazurilor de răspundere disciplinară. Studiul a evidenţiat faptul că majoritatea plângerilor adresate Inspecţiei Judiciare provin din conflicte interprofesionale, iar aceste neînţelegeri ar putea fi evitate printr-o mai bună comunicare între profesioniştii din domeniul juridic.

În plus, analiza activităţii Colegiului Disciplinar al CSM a relevat o serie de abateri frecvente comise de judecători, cum ar fi încălcarea termenelor procedurale, comportamentele nepotrivite faţă de participanţii la proces şi atitudinea nerespectuoasă în relaţiile cu colegii şi avocaţii. Aceste abateri nu doar că subminează încrederea publicului în justiţie, dar şi au un impact negativ asupra colaborării profesionale ce este necesară pentru funcţionarea unui sistem judiciar eficient.

În final, cercetarea sugerează că aplicarea unui cadru de dialog structurat şi clar între toate părţile implicate ar putea contribui semnificativ la prevenirea conflictelor şi la menţinerea unui climat de încredere şi respect

disciplinary cases reviewed by the Disciplinary Board. In addition, the study incorporates an analysis of official reports from the Superior Council of Magistracy to explore the normative and institutional framework within which disciplinary processes take place.

A key component of the research was the interprofessional dialogue, conducted through interactions and exchanges of perspectives among professionals from various sectors of the judicial system. This dialogue involved judges, lawyers, and representatives of self-governing bodies.

The following abbreviations were used in this article:

- SCM – Superior Council of Magistracy
- DB – Disciplinary Board
- SCP – Superior Council of Prosecutors
- MBA – Moldovan Bar Association
- ABA ROLI – American Bar Association Rule of Law Initiative

DISCUSSIONS AND RESULTS

The findings of this study highlight the importance of effective interprofessional dialogue among judges, prosecutors, and lawyers in preventing conflicts and reducing instances of disciplinary liability. The study revealed that the majority of complaints submitted to the Judicial Inspection stem from interprofessional conflicts, which could often be avoided through improved communication among legal professionals.

Furthermore, the analysis of the activity of the Disciplinary Board of the Superior Council of Magistracy (SCM) revealed several common types of misconduct committed by judges, such as failure to observe procedural deadlines, inappropriate behavior toward trial participants, and disrespectful attitudes in interactions with colleagues and lawyers. These types of misconduct not only undermine public trust in the justice system but also negatively affect the professional collaboration essential for an effective judiciary.

Ultimately, the research suggests that implementing a structured and clear framework for dialogue among all parties involved could significantly contribute to conflict prevention and the maintenance of a climate of trust and

reciproc. Aceasta ar sprijini nu doar prevenirea abaterilor disciplinare, ci şi îmbunătăţirea generală a transparenţei şi colaborării în cadrul sistemului judiciar.

Răspunderea disciplinară a judecătorilor reprezintă un mecanism fundamental pentru menţinerea standardelor morale şi profesionale în cadrul sistemului de justiţie. Aceasta se bazează pe principiul că judecătorii, în calitatea lor de apărători ai dreptăţii, trebuie să respecte nu doar litera legii, ci şi valorile etice care guvernează profesia lor.

Prin răspunderea disciplinară se instituie o responsabilitate clară: judecătorii care încalcă normele profesionale trebuie să fie traşi la răspundere şi să suporte consecinţele corespunzătoare. Acest proces nu doar că descurajează abaterile, dar promovează şi respectarea continuă a standardelor, asigurând cetăţenilor acces la o justiţie echitabilă şi de încredere.

Astfel, în Republica Moldova, judecătorii răspund pentru comiterea abaterilor disciplinare prevăzute de prezenta lege. Încălcarea prevederilor altor acte normative atrage răspunderea disciplinară numai în cazurile în care fapta constituie o abatere disciplinară în conformitate cu art. 4 al Legii nr. 178/2014.

În anul 2024, în adresa Inspecţiei Judiciare au parvenit 24 de plângeri, majoritatea depuse de avocaţi sau de avocaţi care reprezentau interesele clienţilor lor. Aceste plângeri au invocat acţiuni presupus ilegale ale judecătorilor, ceea ce indică un grad ridicat de tensiune şi neînţelegere în raporturile interprofesionale [1].

Această statistică reflectă faptul că o parte considerabilă a conflictelor din sistemul judiciar derivă nu doar din interpretările diferite ale legii, ci şi din lipsa de comunicare eficientă între profesioniştii implicaţi. Fără o platformă de comunicare interprofesională, aceste neînţelegeri escaladează, fiind adesea transformate în plângeri oficiale care ajung pe masa Inspecţiei Judiciare. Din păcate, acest proces contribuie la creşterea tensiunilor şi la deteriorarea relaţiilor profesionale, fără a aborda cauza principală a conflictului: lipsa dialogului. Dialogul nu doar permite soluţionarea neînţelegerilor înainte de a deveni conflicte oficiale, ci şi promovează respectul reciproc şi colaborarea în cadrul sistemului judiciar.

Obiectivul acestui articol este de a ana-

mutual respect. This would support not only the prevention of disciplinary misconduct but also the overall improvement of transparency and cooperation within the judicial system.

The disciplinary accountability of judges represents a fundamental mechanism for upholding moral and professional standards within the justice system. It is grounded in the principle that judges, as guardians of justice, must adhere not only to the letter of the law but also to the ethical values that govern their profession.

Disciplinary responsibility establishes a clear obligation: judges who violate professional norms must be held accountable and face appropriate consequences. This process not only discourages misconduct but also promotes the continuous observance of standards, thereby ensuring citizens have access to fair and trustworthy justice.

In the Republic of Moldova, judges are disciplinarily liable for committing the infractions outlined in the applicable law. Violations of other legal provisions result in disciplinary responsibility only when the act constitutes a disciplinary offense in accordance with Article 4 of Law No. 178/2014.

In 2024, the Judicial Inspection received 24 complaints, most of which were submitted by lawyers or by lawyers representing their clients' interests. These complaints alleged unlawful actions by judges, indicating a high level of tension and misunderstanding in interprofessional relations. [1]

This statistic reflects that a significant portion of conflicts within the judicial system arises not only from differing interpretations of the law but also from a lack of effective communication among the professionals involved. In the absence of an interprofessional communication platform, such misunderstandings often escalate into formal complaints submitted to the Judicial Inspection. Unfortunately, this process tends to increase tensions and deteriorate professional relationships, without addressing the root cause of the conflict: the lack of dialogue.

Dialogue not only enables the resolution of misunderstandings before they evolve into formal conflicts but also fosters mutual respect and collaboration within the justice system.

liza modul în care un dialog interprofesional structurat şi eficient între judecători, procurori şi avocaţi poate contribui la reducerea numărului de cazuri de răspundere disciplinară a judecătorilor, prin prevenirea conflictelor şi a neînţelegerilor profesionale. Articolul evidenţiază importanţa colaborării şi a comunicării deschise pentru consolidarea transparenţei, înţelegerii reciproce şi promovarea unei justiţii echitabile, axată pe respectarea standardelor etice şi profesionale.

Activitatea Colegiului Disciplinar al CSM pentru anul 2023

Colegiul disciplinar este un organ independent, care examinează cauzele disciplinare în privinţa judecătorilor în funcţie şi a judecătorilor demisionaţi pentru faptele comise în timpul exercitării funcţiei de judecător şi aplică sancţiuni disciplinare. Reprezentând un organcheie în procesul de responsabilizare a judecătorilor în virtutea legii, activitatea Colegiului disciplinar este reglementată de Regulamentul cu privire la activitatea CD, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.505/24 din 13 noiembrie 2018 şi de Legea nr.178 din 25 iulie 2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor, ce prevede temeiurile răspunderii disciplinare, categoriile abaterilor disciplinare comise de judecători, sancţiunile disciplinare aplicate acestora, etapele procedurii disciplinare, atribuţiile instituţiilor implicate în procedura disciplinară, precum şi procedura examinării, adoptării şi contestării hotărârilor în cauzele disciplinare privind judecătorii.

În anul 2023, Colegiul disciplinar a înregistrat 25 de cauze disciplinare (rapoarte întocmite de Inspecţia judiciară în urma verificării sesizărilor privind faptele ce pot constitui abateri disciplinare comise de judecători), o cauză fiind restantă din anul precedent. Din numărul total de proceduri disciplinare (26 de proceduri), 10 au fost conexate, 7 fiind restante şi urmând a fi examinate în anul 2024 [2]. Aplicarea sancţiunii de Colegiul disciplinar are drept ***scop corijarea conduitei judecătorului care a comis o abatere disciplinară, precum şi prevenirea pe viitor a unor fapte similare***.

Din numărul total de proceduri disciplinare, în anul 2023 au fost examinate şi pronunţate hotărâri în 19 cauze disciplinare, în acelaşi timp 10 proceduri disciplinare au

The aim of this article is to analyze how a structured and effective interprofessional dialogue among judges, prosecutors, and lawyers can contribute to reducing the number of disciplinary cases involving judges, by preventing conflicts and professional misunderstandings. The article emphasizes the importance of collaboration and open communication in strengthening transparency, mutual understanding, and the promotion of a fair justice system grounded in respect for ethical and professional standards.

Activity of the Disciplinary Board of the Superior Council of Magistracy (SCM) for the Year 2023

The Disciplinary Board is an independent body that examines disciplinary cases concerning sitting judges and judges who have resigned, for acts committed during their tenure. As a key body in ensuring judges' accountability under the law, the activity of the Disciplinary Board is regulated by the Regulation on the Activity of the Disciplinary Board, approved by Decision No. 505/24 of the Superior Council of Magistracy dated November 13, 2018, and by Law No. 178 of July 25, 2014, on the Disciplinary Liability of Judges. This law outlines the grounds for disciplinary liability, categories of disciplinary offenses committed by judges, applicable sanctions, the stages of the disciplinary procedure, the responsibilities of the institutions involved, and the procedure for examining, adopting, and appealing decisions in disciplinary cases concerning judges.

In 2023, the Disciplinary Board registered 25 disciplinary cases (reports prepared by the Judicial Inspection following the review of complaints regarding acts that may constitute disciplinary offenses committed by judges), with one case carried over from the previous year. Out of the total 26 disciplinary procedures, 10 were merged, and 7 remain pending and are scheduled to be examined in 2024.

The purpose of applying disciplinary sanctions by the Disciplinary Board is both to correct the conduct of judges who have committed disciplinary offenses and to prevent the recurrence of similar acts in the future.

Out of the total number of disciplinary procedures, in 2023 the Disciplinary Board ex-

fost conexate [3, 19]. Astfel, în perioada anului 2023 au fost aplicate în privinţa judecătorilor:

– 4 sancţiuni disciplinare sub formă de avertisment;

– 15 cauze disciplinare au fost încetate;

– 7 cauze au rămas în restantă, urmând a fi examinate în 2024.

Conform informaţiilor disponibile, abaterile comise de judecători şi sancţionate de Colegiul Disciplinar relevă aspecte care afectează direct calitatea actului de justiţie şi încrederea publicului în sistemul judiciar.

Printre cele mai frecvente abateri identificate se numără:

1. **Atitudinea nedemnă faţă de participanţii la proces**

• Un exemplu este cazul expus prin hotărârea CD nr. 1/1 din 27 ianuarie 2023, sancţionată pentru manifestarea unei atitudini nedemne în relaţiile cu colegii, avocaţii, experţii, martorii sau alte persoane implicate. O astfel de conduită aduce atingere prestigiului justiţiei şi afectează colaborarea profesională esenţială în cadrul proceselor judiciare.

2. **Încălcarea obligaţiilor de serviciu şi a termenelor procedurale**

• Hotărârea CD nr. 3/4 din 21 aprilie 2023 şi Hotărârea CD nr. 17/10 din 24 noiembrie 2023; judecătorii au fost sancţionaţi pentru nerespectarea termenelor procedurale, ceea ce a afectat în mod direct drepturile şi interesele legitime ale participanţilor la proces. Astfel de încălcări pun în pericol integritatea actului de justiţie şi pot duce la pierderea încrederii în imparţialitatea sistemului.

3. **Comportamente care aduc atingere onoarei şi probităţii profesionale**

• Hotărârea CD nr. 8/7 din 21 iulie 2023 evidenţiază încălcări mai grave, care au adus atingere onoarei profesionale şi prestigiului justiţiei. Astfel de fapte, indiferent dacă sunt comise în timpul exercitării atribuţiilor de serviciu sau în afara acestora, au un impact semnificativ asupra încrederii publicului în justiţie.

În anul 2024, Colegiul disciplinar a înregistrat 28 de cauze disciplinare, 7 fiind preluate din restanţa anului precedent. De menţionat că în 2024 *Colegiul disciplinar nu a aplicat nicio sancţiune în cauzele disciplinare intentate în privinţa judecătorilor*.

Importanţa colaborării între judecă-

amined and issued decisions in 19 cases. Additionally, 10 procedures were merged. As a result, in 2023 the following actions were taken against judges:

4 disciplinary sanctions in the form of warnings were applied;

15 disciplinary cases were dismissed;

7 cases remain pending and are to be reviewed in 2024.

According to available information, the offenses committed by judges and sanctioned by the Disciplinary Board reveal issues that directly impact the quality of justice and public confidence in the judicial system.

Among the most frequent disciplinary violations identified are:

1. **Unworthy attitude toward trial participants**

• An example can be found in the decision of the Disciplinary Board (DB) No. 1/1 of January 27, 2023, where a judge was sanctioned for displaying an unworthy attitude in relations with colleagues, lawyers, experts, witnesses, or other involved individuals. Such conduct undermines the prestige of justice and affects the professional cooperation that is essential in judicial proceedings.

2. **Violation of official duties and procedural deadlines**

• In decisions DB No. 3/4 of April 21, 2023, and DB No. 17/10 of November 24, 2023, judges were sanctioned for failing to comply with procedural deadlines, which directly impacted the rights and legitimate interests of trial participants. These types of violations jeopardize the integrity of the judicial process and can lead to a loss of trust in the system's impartiality.

3. **Conduct that damages professional honor and integrity**

• Decision DB No. 8/7 of July 21, 2023, highlights more serious violations that harmed the judge's professional honor and the prestige of the judiciary. Such actions, whether committed during the exercise of official duties or outside of them, have a significant impact on public trust in the justice system.

In 2024, the Disciplinary Board registered 28 disciplinary cases, with 7 of them carried over from the previous year's backlog. It is worth noting that in 2024, the Disciplinary

tori, procurori şi avocaţi pentru prevenirea conflictelor. Colaborarea eficientă între judecători, procurori şi avocaţi este esenţială pentru prevenirea conflictelor şi asigurarea unei justiţii echitabile şi eficiente. Această cooperare contribuie la clarificarea rolurilor fiecărei părţi, la reducerea tensiunilor în cadrul proceselor şi la crearea unui climat de încredere între părţile implicate.

Conform principiului colegialităţii [4], relaţia judecătorului cu colectivul de muncă trebuie să fie bazată pe respect reciproc şi bună-credinţă, reflectând un comportament exemplar. Judecătorul trebuie să fie un model de comunicare adecvată şi atitudine echilibrată în interacţiunile profesionale. Criticile publice la adresa probităţii profesionale sau morale a colegilor sunt interzise, iar judecătorul trebuie să manifeste reţinere în exprimarea opiniilor despre activitatea altor magistraţi. Totodată, este esenţial ca judecătorul să rămână solidar cu colegii săi, opunându-se ferm acuzaţiilor nefondate, declaraţiilor jignitoare şi discriminării profesionale.

Judecătorul trebuie să menţină o poziţie imparţială, evitând preferinţele faţă de anumiţi angajaţi şi să depăşească eventualele animozităţi personale [5]. Un comportament nepotrivit, cum ar fi remarcile jignitoare, sarcasmul sau glumele crude, nu doar că subminează atmosfera de lucru, dar afectează şi încrederea în sistemul judiciar. Judecătorul este reprezentantul actului de justiţie, iar comportamentul său trebuie să reflecte responsabilitate şi profesionalism.

La exercitarea atribuţiilor sale judiciare, judecătorul este obligat să îşi menţină independenţa faţă de colegii magistraţi în luarea deciziilor. Această independenţă garantează că hotărârile sunt luate exclusiv pe baza legii şi a conştiinţei proprii, fără presiuni sau influenţe externe ori interne.

Judecătorul, în interacţiunile sale cu alţi profesionişti ai dreptului care activează în mod constant în instanţă, trebuie să evite situaţiile care ar putea genera suspiciuni rezonabile de favorizare sau părtinire [6]. Transparenţa, echitatea şi profesionalismul în aceste relaţii sunt esenţiale pentru menţinerea încrederii în actul de justiţie şi pentru evitarea oricărei aparenţe de imparţialitate.

Board did not impose any sanctions in the disciplinary cases initiated against judges. **The Importance of Cooperation Between Judges, Prosecutors, and Lawyers in Preventing Conflicts**

Effective cooperation between judges, prosecutors, and lawyers is essential for preventing conflicts and ensuring fair and efficient justice. This collaboration helps clarify each party's role, reduces tensions during trials, and fosters a climate of trust among the parties involved.

According to the principle of collegiality,[4] a judge's relationship with the professional community must be based on mutual respect and good faith, reflecting exemplary conduct. A judge should be a model of appropriate communication and balanced attitude in professional interactions. Public criticism targeting the professional or moral integrity of colleagues is prohibited, and a judge must show restraint when expressing opinions about the work of other magistrates. At the same time, it is essential for a judge to remain in solidarity with colleagues, firmly opposing unfounded accusations, offensive statements, and professional discrimination.

A judge must maintain an impartial stance, avoiding favoritism toward certain staff members and overcoming any personal animosities.[5] Inappropriate behavior–such as offensive remarks, sarcasm, or crude jokes–not only undermines the working atmosphere but also damages trust in the judicial system. As a representative of justice, the judge's behavior must reflect responsibility and professionalism.

In exercising judicial duties, a judge is obliged to maintain independence from fellow magistrates when making decisions. This independence ensures that rulings are made solely based on the law and the judge's conscience, free from any internal or external pressure or influence.

When interacting with other legal professionals who regularly appear in court, a judge must avoid situations that could give rise to reasonable suspicion of favoritism or bias.[6] Transparency, fairness, and professionalism in these interactions are essential to maintaining trust in the justice system and avoiding any ap-

Prin urmare, judecătorul trebuie să manifeste o conduită ireproşabilă, respectând atât principiul colegialităţii, cât şi pe cel al independenţei şi imparţialităţii, astfel încât să consolideze prestigiul sistemului judiciar. În aceeaşi ordine de idei, menţionăm despre *opinia consultativă nr. 4 a Comisiei de etică şi conduită profesională a judecătorilor*[7], care se concentrează pe reglementarea comunicării judecătorilor cu personalul instanţei, procurorii, avocaţii şi alţi judecători, punând accent pe prevenirea influenţelor şi comunicărilor nepotrivite. Opinia subliniază importanţa respectării independenţei şi imparţialităţii judiciare, stipulând că judecătorii trebuie să evite orice influenţe interne sau externe care ar putea afecta încrederea în sistemul judiciar.

Codul de etică prevede că judecătorii nu pot iniţia, permite sau lua în considerare comunicările *ex parte* (în absenţa tuturor părţilor) privind dosarele aflate pe rol, cu excepţia situaţiilor strict administrative şi fără impact asupra fondului cauzei. Judecătorii trebuie, de asemenea, să dezvăluie astfel de comunicări permise şi să raporteze orice încercare de influenţare. Comunicarea cu alţi judecători este permisă doar pentru consultări asupra problemelor teoretice sau juridice, dar nu pentru influenţarea deciziilor.

Pentru a evita aparenţele de imparţialitate, **accesul participanţilor la proces în birourile judecătorilor este strict interzis**, iar interacţiunile în contexte sociale sunt reglementate pentru a preveni percepţia de incorectitudine. Opinia reflectă angajamentul sistemului judiciar de a păstra standarde etice înalte şi de a proteja autoritatea şi integritatea funcţiei de judecător.

Aceeaşi poziţie este expusă prin hotărârii CSM nr. 351/14 din 15.11.2007. Aceste reglementări ***pot genera dificultăţi în menţinerea unui dialog interprofesional eficient***.

Dialogul interprofesional, care este crucial pentru coordonarea administrativă şi clarificarea unor aspecte procedurale, poate fi îngreunat de aceste restricţii stricte. Interdicţia comunicărilor informale sau a accesului în birourile judecătorilor poate fi percepută drept o barieră artificială, îngreunând colaborarea pe subiecte care nu influenţează fondul cauzelor. În plus, reglementarea interacţiunilor în conpearance of partiality.

Therefore, a judge must demonstrate impeccable conduct, upholding both the principle of collegiality and the principles of independence and impartiality, in order to strengthen the prestige of the judiciary.

In the same vein, we refer to Advisory Opinion No. 4 of the Commission on Judicial Ethics and Professional Conduct[7], which focuses on regulating judges' communication with court staff, prosecutors, lawyers, and other judges, emphasizing the prevention of undue influence and improper communications. The opinion highlights the importance of respecting judicial independence and impartiality, stating that judges must avoid any internal or external influence that could undermine public confidence in the judiciary.

The Code of Ethics states that judges must not initiate, allow, or consider ex parte communications (in the absence of all parties) regarding cases in progress, except in strictly administrative matters that do not affect the merits of the case. Judges are also required to disclose any permitted communications of this nature and report any attempts at undue influence.

Communication with other judges is allowed only for consultations on theoretical or legal issues, but not for influencing decisions.

To avoid any appearance of bias, access by trial participants to judges' offices is strictly prohibited, and interactions in social contexts are regulated to prevent perceptions of unfairness. This opinion reflects the judiciary's commitment to upholding high ethical standards and safeguarding the authority and integrity of the judicial office. The same position is reflected in CSM Decision No. 351/14 of 15.11.2007.

These regulations may create difficulties in maintaining effective interprofessional dialogue.

Interprofessional dialogue, which is crucial for administrative coordination and clarifying procedural aspects, may be hindered by such strict restrictions. The prohibition of informal communication or access to judges' offices can be perceived as an artificial barrier, hampering collaboration on matters that do not influence the merits of the case. Further-

texte sociale poate inhiba schimburile de idei şi bune practici profesionale, esenţiale pentru dezvoltarea unui mediu juridic sănătos şi de colaborare. Deşi aceste prevederi urmăresc prevenirea oricărei percepţii de părtinire, ele pot, în unele cazuri, să conducă la o izolare profesională a judecătorilor, afectând dialogul deschis şi înţelegerea reciprocă între profesioniştii implicaţi în actul de justiţie. Acest echilibru dificil subliniază necesitatea de a găsi soluţii care să protejeze imparţialitatea, fără a compromite comunicarea profesională constructivă.

Conform punctului 6.8.4 din Codul de etică al Procurorilor [8], aceştia *trebuie să adopte un comportament bazat pe respect, politeţe şi lipsă de aroganţă în relaţiile cu colegii, participanţii la proces, instanţele de judecată, organele de urmărire penală şi investigaţie, precum şi reprezentanţii autorităţilor publice şi ai instituţiilor de drept*. În situaţiile de divergenţă, procurorii sunt obligaţi să reacţioneze adecvat, păstrând un comportament care să evite escaladarea conflictelor şi să asigure un climat profesional echilibrat.

Deşi textul Codului nu menţionează explicit respectul faţă de judecători şi avocaţi, comentariul [9] oferă clarificări importante, extinzând cerinţele de respect şi politeţe faţă de aceste categorii profesionale, precum şi faţă de organele de urmărire penală şi alte instituţii relevante. Un comportament incorect al procurorilor faţă de aceste persoane nu doar că afectează onoarea şi demnitatea celor vizaţi, dar şi subminează reputaţia profesiei de procuror, punând în pericol standardele de integritate profesională.

Cu toate acestea, Codul de etică nu face referire la necesitatea unei colaborări deschise şi constructive între procurori, judecători, avocaţi şi ceilalţi profesionişti ai dreptului. Această lacună poate crea dificultăţi în menţinerea unui dialog interprofesional eficient, care este esenţial pentru buna funcţionare a sistemului de justiţie. Lipsa unei reglementări explicite în această privinţă poate conduce la neînţelegeri sau tensiuni care afectează coordonarea în cadrul proceselor judiciare.

Pentru a remedia aceste aspecte, ar fi util ca **normele etice să includă prevederi care să încurajeze colaborarea deschisă şi respectuoasă între profesioniştii din domeniu**.

more, regulating interactions in social settings may inhibit the exchange of ideas and professional best practices, which are essential for developing a healthy and collaborative legal environment. Although these provisions aim to prevent any perception of bias, they may, in some cases, lead to the professional isolation of judges, affecting open dialogue and mutual understanding among legal professionals. This delicate balance highlights the need to find solutions that protect impartiality without compromising constructive professional communication.

According to point 6.8.4 of the **Code of Ethics for Prosecutors**[8], prosecutors must adopt a respectful, polite, and non-arrogant attitude in their relations with colleagues, trial participants, the judiciary, criminal investigation and prosecution bodies, as well as representatives of public authorities and law enforcement institutions. In cases of disagreement, prosecutors are required to respond appropriately, maintaining conduct that avoids escalating conflicts and ensures a balanced professional environment.

Although the text of the Code does not explicitly mention respect toward judges and lawyers, **commentary** [9] provides important clarifications, extending the requirements of respect and politeness to these professional categories, as well as to criminal investigation bodies and other relevant institutions. Inappropriate behavior by prosecutors toward these individuals not only affects the honor and dignity of those involved, but also undermines the reputation of the prosecutorial profession and endangers professional integrity standards.

Nevertheless, the Code of Ethics does not address the need for open and constructive collaboration between prosecutors, judges, lawyers, and other legal professionals. This gap can create difficulties in maintaining effective interprofessional dialogue, which is essential for the proper functioning of the justice system. The absence of explicit regulation in this regard may lead to misunderstandings or tensions that hinder coordination within judicial proceedings.

To address these issues, it would be useful for ethical standards to include provisions that encourage open and respectful collaboration

niul justiției. Acest lucru ar putea consolida relațiile interprofesionale, fără a compromite principiile fundamentale de independență și imparțialitate ale profesiilor implicate. Un astfel de cadru ar contribui la creșterea încrederii publicului în actul de justiție și la asigurarea unei desfășurări eficiente și echitabile a activităților judiciare.

În Codul deontologic al avocaților [10], se remarcă existența unor capitole dedicate relațiilor cu instanțele de judecată și alte organe jurisdicționale, precum și raporturilor dintre avocați. Aceste capitole subliniază importanța respectului și comportamentului colegial, având prevederi explicite care obligă avocatul să manifeste respect față de colegii săi și față de instanțe. Totuși, Codul nu conține dispoziții clare referitoare la cooperarea interprofesională între avocați, judecători, procurori sau alți profesioniști ai dreptului.

Această absență poate crea o lacună în reglementarea relațiilor profesionale, într-un sistem juridic unde colaborarea și dialogul constructiv între profesioniști sunt esențiale pentru buna desfășurare a actului de justiție. Fără o mențiune explicită despre necesitatea cooperării interprofesionale, există riscul ca interacțiunile dintre avocați și alți actori juridici să fie influențate de interpretări individuale, ceea ce poate genera neînțelegeri sau chiar tensiuni.

O astfel de reglementare ar putea contribui la clarificarea standardelor de colaborare profesională și la crearea unui mediu juridic mai armonios, favorabil soluționării eficiente și echitabile a cauzelor. Introducerea unor prevederi privind cooperarea interprofesională ar sublinia importanța dialogului deschis, a respectului reciproc și a unei colaborări bazate pe integritate și responsabilitate. Acest pas ar întări încrederea publicului în sistemul de justiție și ar consolida relațiile dintre profesioniștii dreptului.

Carta Interprofesională a Judecătorilor, Procurorilor și Avocaților din Republica Moldova – un document necesar pentru promovarea dialogului interprofesional [11], subliniază importanța unui dialog interprofesional continuu, bazat pe principii și valori etice comune. Acestea includ respectul față de lege, secretul profesional, integritatea, respectbetween professionals in the justice field. This could strengthen interprofessional relationships without compromising the fundamental principles of independence and impartiality of the professions involved. Such a framework would contribute to increasing public trust in the justice system and ensure the efficient and fair conduct of judicial activities.

The Code of Ethics for Lawyers [10] highlights the existence of chapters dedicated to relationships with courts and other judicial bodies, as well as relationships between lawyers. These chapters emphasize the importance of respect and collegial behavior, with explicit provisions requiring lawyers to demonstrate respect and collegiality toward their colleagues and the courts. However, the Code does not contain clear provisions regarding interprofessional cooperation between lawyers, judges, prosecutors, or other legal professionals.

This absence can create a gap in regulating professional relationships within a legal system where collaboration and constructive dialogue between professionals are essential for the proper functioning of justice. Without an explicit mention of the need for interprofessional cooperation, there is a risk that interactions between lawyers and other legal actors may be influenced by individual interpretations, potentially leading to misunderstandings or even tensions.

Such regulation could help clarify the standards for professional collaboration and create a more harmonious legal environment, conducive to the efficient and fair resolution of cases. Introducing provisions regarding interprofessional cooperation would underline the importance of open dialogue, mutual respect, and collaboration based on integrity and responsibility. This step would strengthen public trust in the justice system and reinforce relationships between legal professionals.

The Interprofessional Charter of Judges, Prosecutors, and Lawyers in the Republic of Moldova – a necessary document for promoting interprofessional dialogue, [11] emphasizes the importance of continuous interprofessional dialogue based on common ethical principles and values. These include respect for the law, professional confidentiality, integrity, respect for the parties involved, professional compe-

tul faţă de justiţiabili, competenţa profesională, echitatea şi respectul reciproc. Aceste principii servesc drept fundament pentru o colaborare armonioasă şi eficientă între profesioniştii dreptului, contribuind la creşterea încrederii publicului în actul de justiţie. Promovarea acestui dialog interprofesional continuu nu doar facilitează soluţionarea cauzelor într-un mod echitabil şi transparent, dar şi întăreşte relaţiile dintre judecători, procurori şi avocaţi, consolidând astfel sistemul de justiţie în ansamblul său.

Carta Interprofesională a Judecătorilor, Procurorilor şi Avocaţilor din Republica Moldova, semnată în 2017 de Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), Consiliul Superior al Procurorilor (CSP) şi Uniunea Avocaţilor din Moldova (UAM), evidenţiază responsabilitatea acestor instituţii de a proteja reputaţia profesională a membrilor lor şi de a implementa strategii comune de comunicare pozitivă. Documentul subliniază necesitatea unei colaborări strânse între instituţiile semnatare pentru elaborarea unor mecanisme eficiente de apărare împotriva atacurilor mediatice care ar putea afecta integritatea şi imaginea profesiilor juridice.

Astfel, se accentuează importanţa unei abordări coordonate şi proactive în acest sens, prin promovarea şi susţinerea standardelor etice şi profesionale în rândul judecătorilor, procurorilor şi avocaţilor. De asemenea, se evidenţiază necesitatea unei implicări mai active din partea autorităţilor publice şi a societăţii civile pentru consolidarea imaginii pozitive a profesiilor juridice şi a sistemului judiciar în ansamblul său. Promovarea unei justiţii de încredere şi transparente depinde de angajamentul comun al acestor instituţii şi de susţinerea activă a valorilor fundamentale ale profesiei juridice.

Exemple pozitive pentru susţinerea unui dialog interprofesional:

1. Desfăşurarea instruirilor pentru tinerii din profesiile juridice cu tema „*Comunicarea şi dialogul interprofesional*", destinate tinerilor judecători, procurori şi avocaţi. Aceste instruiri au vizat promovarea unei comunicări eficiente între profesiile juridice, încurajând respectul reciproc şi colaborarea bazată pe standarde etice comune. Activitatea a contribuit la consolidarea relaţiilor interprofesionale şi la

tence, fairness, and mutual respect. These principles serve as the foundation for harmonious and effective collaboration among legal professionals, contributing to increased public trust in the justice system. Promoting this ongoing interprofessional dialogue not only facilitates the fair and transparent resolution of cases but also strengthens relationships between judges, prosecutors, and lawyers, thereby reinforcing the justice system as a whole.

The Interprofessional Charter of Judges, Prosecutors, and Lawyers in the Republic of Moldova, signed in 2017 by the Superior Council of Magistracy (SCM), the Superior Council of Prosecutors (SCP), and the Union of Lawyers of Moldova (ULM), highlights the responsibility of these institutions to protect the professional reputation of their members and to implement joint strategies for positive communication. The document emphasizes the need for close collaboration between the signatory institutions to develop effective mechanisms to defend against media attacks that could undermine the integrity and image of legal professions.

It stresses the importance of a coordinated and proactive approach in this regard, through the promotion and support of ethical and professional standards among judges, prosecutors, and lawyers. Additionally, it underscores the need for more active involvement from public authorities and civil society to strengthen the positive image of legal professions and the judicial system as a whole. Promoting trustworthy and transparent justice depends on the shared commitment of these institutions and the active support of the fundamental values of the legal profession.

Positive examples for supporting interprofessional dialogue:

1. Conducting Training for Young Professionals in the Legal Field on the theme «Communication and Interprofessional Dialogue,» aimed at young judges, prosecutors, and lawyers. These trainings focused on promoting effective communication between legal professions, encouraging mutual respect, and collaboration based on common ethical standards. The activity contributed to strengthening interprofessional relationships and enhancing the communication skills of the participants.

creșterea competențelor de comunicare ale participanților.

2. Realizarea discuțiilor interprofesionale sub formă de ateliere regionale cu genericul *„Profesiile juridice în transformare: etică, reputație și colaborarea interprofesională”*. Au fost desfășurate 12 ateliere in perioada 2023-2024, care au reunit judecători, procurori și avocați din toată republica. Discuțiile au abordat provocările actuale ale celor trei profesii și au propus soluții, printre care actualizarea Cartei Interprofesionale, semnată în 2017. Aceste dialoguri interprofesionale au fost parte a Programului pentru Susținerea Reformei Justiției Penale și Combaterea Corupției, implementat de ABA ROLI cu sprijinul financiar al Biroului pentru Combaterea Traficului de Droguri și Aplicarea Legii din cadrul Departamentului de Stat al SUA.

Scopul atelierelor de lucru este de a identifica provocările cu care se confruntă cele trei profesii la interacțiunea dintre ele, precum și de a veni cu posibile soluții pentru acestea, inclusiv prin modificarea și actualizarea Cartei interprofesionale a judecătorilor, procurorilor și avocaților din Republica Moldova, semnată în anul 2017.

Au fost urmate următoarele obiective:

• Analiza provocărilor existente în interacțiunea dintre profesiile juridice, inclusiv dilemele de etică și deontologie profesională, pentru a înțelege mai bine nevoile și preocupările fiecărei profesii.

• Discutarea posibilelor soluții și strategii pentru îmbunătățirea colaborării interprofesionale, cu accentul pus pe protejarea reputației și promovarea unei practici juridice etice și transparente.

• Promovarea Cartei interprofesionale a judecătorilor, procurorilor și avocaților din Republica Moldova, în vederea adaptării la schimbările din mediul juridic și a consolidării principiilor și valorilor comune ale celor trei profesii.

Discuțiile din aceste regiuni au evidențiat probleme și preocupări specifice în ceea ce privește relațiile dintre profesioniștii din sistemul judiciar. De exemplu, în regiunea Bălți participanții au semnalat probleme legate de distribuția judecătorilor în raioane sau lipsa acestora, care au condus la complicații și în-

2. Organizing Interprofessional Discussions in the Form of Regional Workshops titled «Legal Professions in Transformation: Ethics, Reputation, and Interprofessional Collaboration.» A total of 12 workshops were held between 2023 and 2024, bringing together judges, prosecutors, and lawyers from across the Republic of Moldova. The discussions addressed the current challenges faced by these three professions and proposed solutions, including updating the Interprofessional Charter signed in 2017. These interprofessional dialogues were part of the Program for Supporting Criminal Justice Reform and Combating Corruption, implemented by ABA ROLI with financial support from the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs within the U.S. Department of State.

The goal of the working workshops is to identify the challenges faced by the three professions when interacting with each other, as well as to come up with possible solutions, including by modifying and updating the Interprofessional Charter of Judges, Prosecutors, and Lawyers in the Republic of Moldova, signed in 2017.

The following objectives were pursued:

• Analyzing the challenges in the interaction between legal professions, including ethical dilemmas and professional deontology, to better understand the needs and concerns of each profession.

• Discussing possible solutions and strategies for improving interprofessional collaboration, with an emphasis on protecting the reputation and promoting ethical and transparent legal practice.

• Promoting the Interprofessional Charter of Judges, Prosecutors, and Lawyers in the Republic of Moldova to adapt to changes in the legal environment and strengthen the common principles and values of the three professions.

Discussions in these regions highlighted specific issues and concerns regarding the relationships between professionals in the judicial system. For example, in the Bălți region, participants pointed out issues related to the distribution of judges across districts or their lack, which led to complications and delays in court proceedings. Lawyers noted that judges in rural areas seem to be more open and receptive

târzieri în procesele judiciare. Avocaţii au remarcat că judecătorii din raioane par să fie mai deschişi şi mai receptivi decât cei din oraş.

La Comrat întrunirea a fost predominant pozitivă, caracterizată de o interacţiune prietenoasă şi o colaborare bună între colegii de breaslă. Cu toate acestea, au fost identificate şi discutate anumite probleme şi preocupări legate de proceduri, volumul mare de muncă şi lipsa de personal în sistem.

La Soroca şi Ungheni, participanţii au evidenţiat în mod pozitiv experienţa şi înţelegerea rolului fiecărei profesii, reflectând o colaborare bună şi respect reciproc între avocaţi, procurori şi judecători. Discuţiile au subliniat importanţa comunicării interprofesionale şi necesitatea menţinerii unui dialog deschis şi constructiv pentru îmbunătăţirea calităţii actului de justiţie.

La Chişinău, s-au organizat 5 ateliere, şi, analizând opiniile exprimate, se pot observa diverse aspecte ale relaţiilor dintre avocaţi, procurori şi judecători. Există aprecieri privind comunicarea interprofesională în unele instanţe şi procuraturi sectoriale, indicând un potenţial pentru îmbunătăţire şi creşterea colaborării. S-a menţionat un volum mare de lucru care afectează toate cele trei profesii implicate în sistemul judiciar: avocaţi, procurori şi judecători. Acest volum mare de cazuri poate contribui la tensionarea relaţiilor dintre profesii şi poate afecta calitatea actului de justiţie.

3. Pe 31 mai 2024, a avut loc cea de-**a treia ediţie a Conferinţei Anuale a Actorilor din Domeniul Justiţiei**, organizată de ABA ROLI în parteneriat cu Institutul Naţional al Justiţiei şi susţinută de Ministerul Justiţiei al Republicii Moldova, Uniunea Avocaţilor din Republica Moldova, Consiliul Superior al Magistraturii şi Consiliul Superior al Procurorilor. Evenimentul a reunit profesionişti din domeniul juridic pentru a discuta despre îmbunătăţirea practicilor şi colaborării între judecători, procurori şi avocaţi.

Prima ediţie a conferinţei, desfăşurată în 2017, s-a concentrat pe aplicarea arestului preventiv, iar participanţii au adoptat o rezoluţie care a propus o platformă de comunicare între profesiile juridice pentru a îmbunătăţi sistemul de drept. Cea de-a doua ediţie, din 2018, a fost axată pe realizările şi provocările justiţiei în Moldova, subliniind importanţa respectului

than those in urban areas.

In Comrat, the atmosphere was predominantly positive, characterized by friendly interaction and good collaboration between colleagues. However, certain issues and concerns related to procedures, high workloads, and staff shortages in the system were identified and discussed.

In Soroca and Ungheni, participants positively highlighted the experience and understanding of each profession's role, reflecting good collaboration and mutual respect between lawyers, prosecutors, and judges. The discussions emphasized the importance of interprofessional communication and the need to maintain an open and constructive dialogue to improve the quality of justice.

In Chişinău, five workshops were organized, and analyzing the opinions expressed reveals various aspects of the relationships between lawyers, prosecutors, and judges. There were positive remarks about interprofessional communication in some courts as well as sectorial prosecutor's offices, also indicating potential for improvement and increased collaboration. In Chişinău, a high workload affecting all three professions involved in the judicial system–lawyers, prosecutors, and judges–was mentioned. This large volume of cases may contribute to tension between the professions and affect the quality of justice.

3. On May 31, 2024, the third edition of the Annual Conference of Justice Sector Actors took place, organized by ABA ROLI in partnership with the National Institute of Justice and supported by the Ministry of Justice of the Republic of Moldova, the Union of Lawyers of the Republic of Moldova, the Superior Council of Magistracy, and the Superior Council of Prosecutors. The event brought together legal professionals to discuss improving practices and collaboration between judges, prosecutors, and lawyers.

The first edition of the conference, held in 2017, focused on the application of preventive detention, and participants adopted a resolution proposing a communication platform between legal professions to improve the legal system. The second edition, in 2018, was centered on the achievements and challenges of justice in Moldova, highlighting the importance

reciproc între profesiile juridice şi necesitatea unei culturi juridice consolidată pentru succesul sistemului de justiţie.

A III-a ediţie a Conferinţei Anuale a Actorilor din Domeniul Justiţiei din Republica Moldova a avut tema *„Profesiile juridice în transformare: etică, reputaţie şi comunicare interprofesională”*. Această conferinţă a reunite profesionişti din toate domeniile juridice pentru a discuta despre rolul eticii şi reputaţiei în profesiile juridice, precum şi despre importanţa cooperării interprofesionale în contextul schimbărilor din sistemul de justiţie. Evenimentul a facilitat schimbul de idei şi experienţe între judecători, procurori şi avocaţi, contribuind la dezvoltarea unei justiţii mai transparente şi eficiente.

Principalele concluzii şi recomandări ale Conferinţei sunt următoarele:

1. Implicarea continuă a reprezentanţilor profesiilor juridice în cadrul diferitelor platforme de discuţii guvernamentale, cum ar fi Consiliul Consultativ sau Platforma anticorupţie din cadrul Ministerului Justiţiei al Republicii Moldova.

2. Organizarea şedinţelor tematice comune regulate dintre reprezentanţii CSM, CSP şi ai Consiliului UAM (semestriale/ anuale) care să abordeze subiecte de interes comun.

3.Revizuirea, actualizarea şi implementarea Cartei interprofesionale a judecătorilor, procurorilor şi avocaţilor din Republica Moldova (2017).

4. Abrogarea Hotărârii CSM nr. 351/14 din 15.11.2007.

5. Revizuirea codurilor de etică a profesiilor juridice, uniformizarea acestora şi adaptarea lor la realităţile sociale şi juridice din Republica Moldova.

6. Îmbunătăţirea mecanismelor de protecţia şi apărare a reputaţiei profesionale a judecătorilor, procurorilor şi avocaţilor.

7. Organizarea unor cursuri de instruire, ateliere de lucru şi evenimente informale mixte, precum şi intensificarea colaborării dintre Institutul Naţional al Justiţiei şi Centrul de Instruire al Uniunii Avocaţilor [12].

Conferinţa Anuală a Actorilor din Domeniul Justiţiei reconfirmă necesitatea dialogului interprofesional constant pentru consolidarea eticii, reputaţiei şi cooperării în sistemul juridic din Republica Moldova.

of mutual respect between legal professions and the need for a strengthened legal culture for the success of the justice system.

The third edition of the Annual Conference of Justice Sector Actors in the Republic of Moldova had the theme «Legal Professions in Transformation: Ethics, Reputation, and Interprofessional Communication.» This conference brings together professionals from all legal fields to discuss the role of ethics and reputation in legal professions, as well as the importance of interprofessional cooperation in the context of changes in the justice system. The event facilitates the exchange of ideas and experiences between judges, prosecutors, and lawyers, contributing to the development of a more transparent and efficient justice system.

The main conclusions and recommendations of the Conference are as follows:

1. The continued involvement of representatives from legal professions in various government discussion platforms, such as the Advisory Council or the Anti-Corruption Platform within the Ministry of Justice of the Republic of Moldova.

2. Organizing regular joint thematic meetings between representatives of the Superior Council of Magistracy (SCM), the Superior Council of Prosecutors (SCP), and the Union of Lawyers Council (ULC) (semi-annually/annually) to address topics of common interest.

3. Reviewing, updating, and implementing the Interprofessional Charter of Judges, Prosecutors, and Lawyers in the Republic of Moldova (2017).

4. Repealing the SCM Decision No. 351/14 from November 15, 2007.

5. Reviewing the ethical codes of legal professions, standardizing them, and adapting them to the social and legal realities of the Republic of Moldova.

6. Improving mechanisms for the protection and defense of the professional reputation of judges, prosecutors, and lawyers.

7. Organizing training courses, workshops, and mixed informal events, as well as intensifying collaboration between the National Institute of Justice and the Training Center of the Union of Lawyers.

The Annual Conference of Justice Sector Actors reaffirms the need for constant inter-

4. Deşi pentru o perioadă **competiţiile studenţeşti din domeniul dreptului** păreau a fi fost date uitării, în ultimii doi ani ele au fost relansate şi se consolidează ca iniţiative esenţiale pentru formarea viitorilor profesionişti ai dreptului. Reluarea acestor activităţi este nu doar binevenită, ci şi necesară pentru cultivarea unei culturi juridice bazate pe practică, argumentare riguroasă şi colaborare între generaţii.

Competiţia Naţională Studenţească de Scriere a Memoriilor şi Prezentare a Pledoariilor, ajunsă la a doua ediţie în 2024-2025, precum şi *Concursul Naţional în Materie de Drept* desfăşurat în perioada 5-7 mai 2025 la Institutul Naţional de Justiţie [13], oferă un cadru autentic de dialog interprofesional. Aici, studenţii au ocazia de a interacţiona direct cu avocaţi, judecători, procurori şi cadre universitare, exersându-şi abilităţile într-un mediu competitiv şi constructiv care reflectă realităţile sistemului juridic.

Pentru profesioniştii din domeniul justiţiei, aceste competiţii studenţeşti sunt un spaţiu esenţial de dialog interprofesional. Ele aduc împreună, în mod firesc, avocaţi, judecători, procurori şi profesori de drept în jurul unei mize comune: formarea temeinică şi relevantă a viitorilor jurişti. În cadrul acestor concursuri, interacţiunile dintre actorii sistemului judiciar nu se limitează la evaluarea prestaţiilor studenţilor, ci se transformă într-un exerciţiu de reflecţie colectivă asupra practicilor curente, valorilor profesionale şi colaborării între instituţii. Acest tip de dialog contribuie la consolidarea unei culturi juridice bazate pe respect reciproc, învăţare continuă şi coerenţă instituţională.

Aceste iniţiative reflectă angajamentul constant al comunităţii juridice din Republica Moldova pentru promovarea unui dialog deschis, bazat pe respect reciproc şi colaborare constructivă, esenţial pentru consolidarea încrederii în sistemul de justiţie.

CONCLUZII

1. Răspunderea disciplinară a judecătorilor este extrem de importantă pentru menţinerea unui cadru juridic caracterizat prin respectarea celor mai înalte standarde etice şi profesionale

professional dialogue to strengthen ethics, reputation, and cooperation within the legal system of the Republic of Moldova.

4. Although student competitions in the field of law seemed to have been forgotten for a period of time, in the last two years, they have been relaunched and are strengthening as essential initiatives in the training of future legal professionals. The revival of these activities is not only welcome but also necessary for fostering a legal culture based on practice, rigorous argumentation, and collaboration between generations.

The National Student Competition for Memoir Writing and Plea Presentation, now in its second edition in 2024–2025, as well as the National Law Competition held from May 5–7, 2025, at the National Institute of Justice [13], provide an authentic platform for interprofessional dialogue. Here, students have the opportunity to interact directly with lawyers, judges, prosecutors, and university professors, honing their skills in a competitive and constructive environment that reflects the realities of the legal system.

For professionals in the justice sector, these student competitions are an essential space for interprofessional dialogue. They naturally bring together lawyers, judges, prosecutors, and law professors around a common goal: the thorough and relevant training of future legal professionals. Within these competitions, interactions between judicial actors go beyond assessing students' performances; they become a collective exercise in reflecting on current practices, professional values, and interinstitutional collaboration. This type of dialogue contributes to the strengthening of a legal culture based on mutual respect, continuous learning, and institutional coherence.

These initiatives reflect the constant commitment of the legal community in the Republic of Moldova to promoting an open dialogue, based on mutual respect and constructive collaboration, essential for strengthening trust in the justice system.

CONCLUSIONS

1. Disciplinary responsibility of judges plays a crucial role in maintaining a legal

le. Acesta este un mecanism de control care nu doar sancționează abaterile profesionale, dar și previne repetarea acestora, asigurând astfel încrederea publicului în integritatea și corectitudinea actului de justiție. De asemenea, acest sistem are scopul de a proteja independența judecătorilor și de a preveni influențele externe care ar putea afecta imparțialitatea procesului judiciar. Totuși, analiza statisticilor relevă faptul că un număr semnificativ de plângeri disciplinare apar din cauza lipsei unui sistem de comunicare eficient între judecători, procurori și avocați. Aceasta subliniază importanța unei abordări proactive în promovarea unui dialog interprofesional eficient, care să reducă riscurile de conflict și să îmbunătățească cooperarea în cadrul proceselor legale.

2. Un dialog deschis și transparent între profesioniștii din domeniul justiției este un factor important în vederea prevenirii și rezolvării conflictelor care pot apărea în cadrul proceselor de judecată. Acesta contribuie la clarificarea rolurilor și responsabilităților fiecărei profesii implicate, reducând astfel tensiunile și neînțelegerile care pot deteriora relațiile interprofesionale. Practicile de comunicare interprofesională nu doar că ajută la gestionarea dilemelor etice și la asigurarea unui volum de muncă mai echilibrat, dar și sprijină dezvoltarea unor soluții colective la provocările comune ale sistemului de justiție. Inițiative precum instruirea, desfășurarea competițiilor tinerelor talente din profesiile juridice, organizarea de ateliere regionale și conferințe anuale sunt pași semnificativi pentru consolidarea acestei comunicări.

3. Carta Interprofesională a Judecătorilor, Procurorilor și Avocaților, semnată în 2017, constituie un document de referință care reafirmă importanța unei colaborări continue între profesioniștii din domeniul justiției, subliniind valori fundamentale precum respectul față de lege, integritatea și echitatea. În ciuda progreselor realizate, documentul necesită o revizuire pentru a răspunde provocărilor actuale din domeniul justiției, cum ar fi evoluțiile tehnologice și schimbările în reglementările naționale.

4. Revizuirea Hotărârii CSM nr. 351/14 din 15.11.2007 pentru îmbunătățirea comunicării informale constituie un alt aspect esențial pentru promovarea unui dialog eficient între

framework characterized by the highest ethical and professional standards. It is a control mechanism that not only sanctions professional misconduct but also prevents its recurrence, thereby ensuring public trust in the integrity and fairness of the justice system. Furthermore, this system aims to protect the independence of judges and prevent external influences that could affect the impartiality of the judicial process. However, an analysis of statistics reveals that a significant number of disciplinary complaints arise due to the lack of an effective communication system between judges, prosecutors, and lawyers. This highlights the importance of a proactive approach in promoting effective interprofessional dialogue, which can reduce the risks of conflict and improve cooperation within legal processes.

2. Open and transparent dialogue between professionals in the justice system is an important factor in preventing and resolving conflicts that may arise during judicial proceedings. It contributes to clarifying the roles and responsibilities of each profession involved, thereby reducing tensions and misunderstandings that can damage interprofessional relationships. Practices of interprofessional communication not only help manage ethical dilemmas and ensure a more balanced workload but also support the development of collective solutions to the common challenges of the justice system. Initiatives such as training, organizing competitions for young legal talents, holding regional workshops, and annual conferences are significant steps toward strengthening this communication.

3. The Interprofessional Charter of Judges, Prosecutors, and Lawyers, signed in 2017, serves as a reference document reaffirming the importance of continuous collaboration between justice professionals, emphasizing fundamental values such as respect for the law, integrity, and fairness. Despite the progress made, the document requires revision to address current challenges in the justice system, including technological advancements and changes in national regulations.

4. Revision of Decision SCM no. 351/14 for improving informal communication Another essential aspect in promoting effective dialogue between justice professionals

profesioniştii din domeniul justiţiei. Această hotărâre impune restricţii stricte asupra comunicărilor informale între participanţii la proces şi judecători, ceea ce poate duce la o atmosferă de distanţare şi genera dificultăţi la rezolvarea rapidă a unor aspecte administrative sau procedurale. O modificare sau anulare a acestei hotărâri ar permite relaxarea acestor restricţii, facilitând o mai bună colaborare între profesioniştii din domeniul dreptului şi îmbunătăţirea accesului la soluţii rapide pentru problemele administrative, fără a pune în pericol imparţialitatea şi independenţa judecătorilor. Crearea unui cadru mai deschis pentru dialogul interprofesional ar contribui semnificativ la eficienţa şi transparenţa procesului judiciar.

Comunicarea eficientă între profesioniştii din domeniul justiţiei nu este doar esenţială pentru prevenirea şi rezolvarea conflictelor, dar reprezintă şi un factor determinant în vederea consolidării încrederii cetăţenilor în sistemul judiciar. Un dialog interprofesional continuu, susţinut de iniţiative strategice şi bazat pe respectarea principiilor etice fundamentale, va contribui la dezvoltarea unui sistem de justiţie modern, echitabil şi transparent. Este necesar să continuăm să investim în promovarea unui mediu marcat de colaborare între judecători, procurori şi avocaţi, prin actualizarea reglementărilor existente, implementarea de noi mecanisme tehnologice şi intensificarea activităţilor de formare şi educare profesională, astfel încât să răspundem provocărilor şi cerinţelor unui sistem de justiţie din ce în ce mai complex şi dinamic.

Este cert că dialogul interprofesional reprezintă un instrument esenţial pentru prevenirea cauzelor de răspundere disciplinară a judecătorilor, contribuind la reducerea tensiunilor şi la promovarea unei comunicări eficiente între profesioniştii din domeniul justiţiei. Prin crearea unui cadru transparent şi de colaborare, se pot rezolva conflictele înainte ca acestea să escaladeze, întărind astfel încrederea publicului în sistemul judiciar şi asigurând un proces legal corect şi echitabil.

is the revision of Decision SCM no. 351/14 of 15.11.2007. This decision imposes strict restrictions on informal communications between participants in a case and judges, which can lead to a distancing atmosphere and difficulties in quickly resolving administrative or procedural issues. A modification or cancellation of this decision would allow for the relaxation of these restrictions, facilitating better collaboration between legal professionals and improving access to rapid solutions for administrative issues without compromising the impartiality and independence of judges. Creating a more open framework for interprofessional dialogue would significantly contribute to the efficiency and transparency of the judicial process.

These initiatives reflect the continuous commitment of the legal community in the Republic of Moldova to promote open dialogue based on mutual respect and constructive collaboration, essential for strengthening trust in the justice system.

In conclusion, effective communication between professionals in the justice system is not only essential for preventing and resolving conflicts but also a determining factor in strengthening citizens' trust in the judiciary. Ongoing interprofessional dialogue, supported by strategic initiatives and grounded in the respect for fundamental ethical principles, will contribute to the development of a modern, fair, and transparent justice system. It is necessary to continue investing in promoting a collaborative environment between judges, prosecutors, and lawyers, by updating existing regulations, implementing new technological mechanisms, and intensifying professional training and education activities, in order to address the challenges and demands of an increasingly complex and dynamic justice system.

We assert with certainty that interprofessional dialogue is an essential tool in preventing disciplinary accountability of judges, helping to reduce tensions and promote effective communication between justice professionals. By creating a collaborative and transparent framework, conflicts can be resolved before they escalate, thereby strengthening public trust in the judiciary and ensuring a fair and just legal process.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Hotărârile Colegiului Disciplinar pentru anul 2024. Disponibil la adresa: https://www.csm.md/ro/hotaririle/hotarari-cd/documents.html
2. RAPORTUL DE ACTIVITATE AL CONSILIULUI SUPERIOR AL MAGISTRATURII ȘI AL SISTEMULUI JUDECĂTORESC ÎN ANUL 2023. Disponibil la: https://www.csm.md/files/RAPOARTE/2023/CsmRaportAnual2023._pdf.pdf
3. Raport anual de activitate a Colegiului disciplinar pentru anul 2023. Disponibil la https://www.csm.md/files/RAPOARTE/2023/RAPORT_IJ_2023.pdf
4. CODUL DE ETICĂ ȘI DE CONDUITĂ PROFESIONALĂ AL JUDECĂTORULUI, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11 septembrie 2015 (modificat prin Hotărârea AGJ nr.12 din 11 martie 2016).
5. COMENTARIU PRACTIC ASUPRA CODULUI DE ETICĂ ȘI CONDUITĂ AL JUDECĂTORULUI (CAPITOLUL II). Disponibil la https://voxjust.md/feed/doc_file-0-1657876174.pdf
6. PRINCIPIILE DE LA BANGALORE PRIVIND CONDUITA JUDICIARĂ 2002. Disponibil la: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/bangalore_principles/bangalore_principles_romanian.pdf
7. Opinia consultativă nr. 4 a Comisiei de etică Emisă la 01 iulie 2019 COMUNICAREA JUDECĂTORILOR CU PERSONALUL INSTANȚEI, PROCURORII, AVOCAȚII ȘI ALȚI JUDECĂTORI. Disponibil la adresa: https://www.csm.md/files/Ordinea_Etica/2019/02/Opnia4.pdf
8. CODUL DE ETICĂ AL PROCURORILOR, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a Procurorilor nr. 4 din 27 mai 2016. Disponibil la: https://csp.md/sites/default/files/inline-files/CODUL%20de%20Etica%20Redactat%2015.07.2019_0.pdf
9. CSP, Comentariul codului de etică al procurorilor, Chișinău 2021. Disponibil la: https://csp.md/sites/default/files/inline-files/Ghid%20de%20etica%20coperta%20web%20pages.pdf
10. CODUL DEONTOLOGIC AL AVOCAȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA (Adoptat de Congresul Avocaţilor din 20 decembrie 2002, cu modificările şi completările adoptate de Congresul Avocaţilor la 23 martie 2007 şi la 01 iulie 2016). Disponibil la: https://uam.md/wp-content/uploads/2024/02/codul_deontologic_5358927.pdf
11. CARTA INTERPROFESIONALĂ A JUDECĂTORILOR, PROCURORILOR ŞI AVOCAȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA din 2017. Disponibil la: https://csm.md/files/Acorduri/2017/2017_CARTA_INTERPROFESIONALA.pdf
12. REZOLUȚIA CONFERINȚEI ANUALE A ACTORILOR ÎN DOMENIUL JUSTIȚIEI. EDIȚIA A III-A. PROFESIILE JURIDICE ÎN TRANSFORMARE: ETICĂ, DEONTOLOGIE ȘI COMUNICARE INTERPROFESIONALĂ.
13. Anunţul Ministerului Justiţiei privind lansarea Concursului Naţional în Materie de Drept. Disponibil la adresa: https://www.justice.gov.md/ro/content/ministerul-justitiei-lanseaza-concursul-national-materie-de-drept

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAŢIONALE A CĂRŢII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Anale ştiinţifice ale Academiei "Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova = Scientific Annals of the Academy "Stefan cel Mare" of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova / colegiul de redacţie: Iurie Larii (redactor-şef) [et al.]. – Chişinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei "Ştefan cel Mare", 2025 – . – ISBN 978-9975-930-24-6. – ISSN 1857-0976. – E-ISSN 2953-6898.

Nr. 21: Ştiinţe juridice = Legal sciences. – 2025. – 247 p.: tab. – Texte, rez. paral.: lb. rom., engl. – Referinţe bibliogr. la sfârşitul art. – [50] ex. – ISBN 978-9975-170-22-2.

34:378.635.5(478-25)=135.1=111

A 48

Formatul 60x84/8.
Coli tipar conv. 28.64.
Departamentul editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21,
MD-2009, Republica Moldova
e-mail: academia@mai.gov.md; www.academy.police.md